

Rosa Luxemburg

Η ΣΟΣΙΑΛ-
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΣΤΟ ΕΘΝΟ

ΡΟΖΑ ΛΟΥΞΕΜΠΟΥΡΓΚ

Η
ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΣΤΟ ΕΔΩΛΙΟ

(ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
ΤΟΥ ΡΕΦΟΡΜΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ)

ΡΟΖΑ ΛΟΥΞΕΜΠΟΥΡΓΚ

**Η
ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΣΤΟ ΕΔΩΛΙΟ**

**Μετάφραση:
ΚΩΣΤΑ ΜΙΛΤΙΑΔΗ**

**Copyright: Έκδόσεις Κοροντζή
Ναβαρίνου 18 Ἀθήνα
Τηλ. 3636.129**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

Τό ἔργο αὐτό ἀποτελεῖται ἀπό μιά σειρά ἄρθρα πού ἡ Ρ.Λ. δημοσίευσε στή Neue Zeit ἀπό τό 1899 μέχρι τό 1902. Πρόκειται γιά τή περίοδο ὅπου στήν Εὐρώπη πρωτοεμφανίστηκαν ἱστορικά οἱ πρῶτες ὀππορτουниστικές καί ρεφορμιστικές τάσεις στούς κόλπους τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων. Παράλληλα γιά πρώτη φορά ἐμφανίζεται τόσο στή θεωρία ὅσο καί στή πράξη τό ζήτημα τοῦ κατά πόσον ἓνας σοσιαλιστής ἐπιτρέπεται νά συμμετάσχει σέ μιά ἀστική κυβέρνηση. Τό ρεφορμιστικό φαινόμενο φανερώθηκε μ' ὅλη του τή διαύγεια πρῶτα - πρῶτα στή Γαλλία. Ἦταν ἡ πρώτη φορά πού ἓνα σοσιαλιστικό κόμμα συμμετεῖχε γιά τρία ὁλόκληρα χρόνια σέ μιά ἀστική κυβέρνηση. Οἱ ἀριστερές πτέρυγες ὅλων τῶν σοσιαλιστικῶν κομμάτων τῆς ἐποχῆς ἀντέδρασαν μέ ὀξύτητα. Ὁ Λένιν ἀπ' τή Γερμανία ὅπου βρισκόντανε τότε, καταδικάζει τήν εἴσοδο τοῦ σοσιαλιστή Millerand στή κυβέρνηση ἐνῶ ταυτόχρονα μαστιγώνει μέ τά ἄρθρα του τοὺς γερμανοὺς ρεβιζιονιστές Μπερστάϊν καί Vollman, πού ὑποστηρίζαν τήν ὑπουργοποίηση τῶν σοσιαλιστῶν. Ἡ Λούξεμπουργκ παρακολουθεῖ ἀπό κοντά τήν ἐξέλιξη τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς, καί δημοσιεύει μιά σειρά ἄρθρα σέ γαλλικές καί γερμανικές ἐφημερίδες κριτικάροντας τό ρεφορμιστικό πείραμα.

Τό ἴδιο ὁ Lafargue καί ὁ Vaillant στή Γαλλία παλεύουν σάν μειοψηφία ἐνάντια στόν ἐκφυλισμό τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος.

Στό περίφημο έργο του «Τί νά κάνουμε» ό Λένιν γράφει:
«Σέ τί συνίσταται ή «νέα τάση» πού κριτικάρει τόν παλιό
«δογματικό» μαρξισμό, είναι κάτι πού ό Bernstein τό είπε καί
ό Millerand τό έδειξε μέ μιá αξιοσημείωτη σαφήνεια.

«Πραγματικά, άν ή σοσιαλδημοκρατία δέν είναι παρά ένα
κόμμα μεταρρυθμίσεων καί τότε πρέπει νά έχει τό θάρρος νά
τό πει άνοιχτά, τότε ένας σοσιαλιστής όχι μόνο έχει δικαίωμα
νά μπει σέ μιá άστική κυβέρνηση αλλά πρέπει καί νά
προσπαθήσει γι' αυτό.

«Γιατί νά μή πάρει προσωπικά μέρος άκόμα καί στην
ύποδοχή του Τσάρου;»

Λίγο άργότερα ό Λένιν όρίζει τόν Μιλλεραντισμό ως εξής:
«ή πιό σπουδαία έμπειρία σ' ότι άφορā τήν εφαρμογή τής
πολιτικής ταχτικής του ρεβιζιονισμού σέ μιá μεγάλη κλίμακα»
("Απαντα Λένιν, 1908).

Είναι φανερό ότι ή όξύτητα μέ τήν όποία ή Ρ.Α. επιτίθεται
στό γαλλικό ρεβιζιονισμό, προέρχεται άπ' τό γεγονός ότι
άνάλογες ρεβιζιονιστικές τάσεις είχαν έμφανιστεί στή Γερμα-
νία.

Έκείνο πού άκόμα καί σήμερα έκπλήσει τούς ιστορικούς
είναι ή λεπτομερής γνώση τής Ρ.Α. γιά τή γαλλική πολιτική
του καιρού της. Παύει όμως νά έκπλήτει άν σκεφτεί κανείς ότι
έκανε πολυάριθμα ταξίδια στή Γαλλία, κι' ότι σάν γνήσια
διεθνίστρια ενδιαφερόντανε γιά τή πολιτική ζωή των άλλων
χωρών τόσο όσο καί γιά τή χώρα στην όποία ζούσε τή
Γερμανία.

Τό έργο αυτό αποτελεί μιá πραγματική άνατομία του
ρεφορμιστικού φαινομένου, έτσι όπως αυτό φανερώθηκε στή
ιστορία τής Γαλλίας. Έξετάζει τό κύκλο πού διάνυσε τό
πείραμα τής σοσιαλιστικής συμμετοχής σέ μιá άστική κυβέρ-
νηση, καί τά όλέθρια άποτελέσματα γιά τήν έργατική τάξη. Γιά
μιá άκόμα φορά μās έρχεται στό νοϋ ή περίφημη φράση του
Lafargue: «'Ο σοσιαλιστής ύπουργός είναι ένας άνθρωπος
χαμένος γιά τό σοσιαλισμό, ότι καί νά κάνει».

Η ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

I

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η περίπτωση Μιλλεράν αποτελεί τό πρώτο έσωτερι-
κό ζήτημα του σοσιαλιστικού κινήματος μιās χώρας, πού
αξίζει νά προσελκύση τό γενικό καί διεθνές ενδιαφέρον
καί άποτέλεσε τό άντικείμενο συζήτησης ενός διεθνούς
σοσιαλιστικού συνεδρίου.

Δυστυχώς τό συνέδριο του Παρισιού' εξέτασε τό
ζήτημα αυτό περισσότερο άπό θεωρητική σκοπιά παρά
σάν πρακτικό, πολιτικό ζήτημα καί δέν πρόσθεσε, στην
γενική καί θεωρητική άπάντησή του στό ένατο θέμα τής
ήμερήσιας διάταξης του, ούτε μιá ρήτρα πού ν' αναφέρε-
ται ειδικά στην περίπτωση Μιλλεράν. Κάθε άπόφαση
γενικού χαρακτήρα, όσο καλά κι' άν είναι διατυπωμένη,
άφίνει περιθώρια γιά διαφορετικές έρμηνείες. Έτσι άμέ-
σως μετά τό συνέδριο, ό Ζωρές στή Γαλλία καί ό
Μπερνστάιν στή Γερμανία βιάστηκαν νά παρουσιάσουν
τό άποτέλεσμα του συνεδρίου του Παρισιού σάν εύνοϊκό
γιά τόν Μιλλεράν. Τέλος ό Βολμάρ, επεμβαίνει στό νούμε-
ρο του Δεκεμβρίου των «μηνιαίων σοσιαλιστικών τετραδί-
ων» (Cahiers mensuels socialistes) γιά νά άμφισβητήσει τήν

ἀρμοδιότητα τοῦ Κάουτσκυ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν ἀπόφασιν καὶ θεωρεῖ ὅτι ἡ ἀπόφασιν ἀποτελεῖ μίαν νίκη τοῦ Μιλλερὰν. Ἐκφράζει τὸν ἐνθουσιασμό του γιὰ τὸν Μιλλερὰν καὶ τίς εὐτυχεῖς συνέπειες πού αὐτό τό γεγονός θάχει γιὰ τὸν σοσιαλισμό, τόσο ὥστε δηλώνει ἀναστενάζοντας ὅτι ἡ Γερμανικὴ σοσιαλδημοκρατία, ἀλοίμονο, ἔμεινε πολὺ πίσω ἀπ' αὐτές τίς προόδους τοῦ Γαλλικοῦ σοσιαλισμοῦ. Δέν ὑπάρχει ἐδῶ τίποτα τό νέο. Δέν ἀμφιβάλαμε ποτέ ὅτι ὑπάρχουν ἐπίσης στίς γραμμές μας ὥραϊες Ἑλένες πού στή πρώτη γλυκεῖα ματιά τοῦ Παρισιοῦ θά ἀφηνόntonουσιν νὰ ἀπαχθοῦν ἀπ' αὐτό, καὶ μπορούμε νὰ ποῦμε μέ τὴ σειρά μας αὐτό πού ἔλεγε ὁ πονηρός Ἰτζικ, ὅταν τὸν ρώταγαν ἂν ἓνα σκάνδαλο σάν κι' αὐτό τῆς ὑπόθεσης τοῦ Παναμᾶ θά μπορούσε, νὰ συμβεῖ στή χώρα του. «Οἱ ἄνθρωποι θά βρισκόντουσαν εὐκολα, ἀλλὰ αὐτό πού λείπει εἶναι ἡ διώρυγα». Μέ τὴν ἔννοια ὅτι, τό ἄρθρο τοῦ Βολμάρ, δέν μᾶς μαθαίνει τίποτα τό καινούργιο. Ἀκόμα καὶ στήν θετική του ἐπιχειρηματολογία ὑπὲρ τοῦ Μιλλερὰν, ἀντιγράφει τὰ ἐπιχειρήματα πού συχνά ἐπαναλαμβάνονται στή Γαλλία ἀπ' τὸν Ζωρές καὶ ἄλλους. Στὴ συνέχεια θά ἔχουμε τὴν εὐκαιρία ν' ἀσχοληθοῦμε μέ τὴν ἄποψιν τοῦ Ζωρές κι' ἔτσι ἡ ἄποψη τοῦ Βολμάρ θά φανεῖ ἀπὸ μόνῃ της. Τό ἄρθρο του ἀπαιτεῖ μίαν εἰδικὴ ἀπάντησιν μονάχα ὅταν ξεφεύγει ἀπ' τίς εἰδικές ἀπόψεις τοῦ Βολμάρ, καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ ἐκθέσῃ στοὺς Γερμανοὺς τὰ γεγονότα τῆς Γαλλίας καὶ στοὺς Γάλλους τίς γνώμες τῶν Γερμανῶν—καὶ πρέπει νὰ τό ποῦμε—μέ μίαν ἐξ ἴσου ἴδια ἀνακρίβεια.

Ὑπάρχουν δύο ζητήματα τὰ ὅποια εἶχαν πρωταρχικὴ σημασία, γιὰ νὰ κριθεῖ ἡ περίπτωση Μιλλεράν.

Πρῶτο τό ζήτημα, νά μάθουμε ἂν ὁ Μιλλεράν δέχτηκε τήν θέση τοῦ ὑπουργοῦ μέ τήν συγκατάθεση ἢ ὄχι τῶν Γάλλων σοσιαλιστῶν.

Δεύτερο νά προσδιορίσουμε ποιά ήταν ἡ θέση πού πῆραν, τό συνέδριο τοῦ Παρισίου γενικά, καί ἡ Γερμανική σοσιαλδημοκρατία εἰδικώτερα, γιά τήν εἴσοδο τοῦ Μιλλεράν στό ὑπουργεῖο, υἱοθετόντας τήν ἀπόφαση τοῦ Κάουτσκυ.

Τό γερμανικό κοινό πληροφορήθηκε στην αρχή ὅτι ὁ Κάουτσκυ τό ἀπαίτησε πονηρά ἀπό ἀπροσεξία, στό ἄρθρο του πού δημοσιεύθηκε στό Neue Zeit no 2 παρουσιάζοντας τήν εἴσοδο τοῦ Μιλλεράν στην ἀστική κυβέρνηση σάν μιὰ πράξη πού τήν ἔκανε ἀπό ὁμόνος του, δίχως νά ἐνημερωθῇ τό σοσιαλιστικό κόμμα. Ὁ Βολμάρ, πού δέν εἶναι βέβαια τόσο ἀφελής ὅσο ὁ Κάουτσκυ, ἔκανε στό Παρίσι μιὰ ἐμπεριστατωμένη ἔρευνα πάνω στό ζήτημα, καί ἀπόκτησε «ἀπό τούς καλύτερα πληροφορημένους κύκλους» μιὰ ἐκθεση σωστή πού μᾶς κάνει τήν χάρη νά τήν κοινοποιήσει.

Σύμφωνα μ' αὐτὴ τὴν ἔκθεση, ὁ Μιλεράν ἐμφανίζεται
σάν τὸ καλὸ παιδί πού ἁμέσως μετὰ τὴν πρόταση τοῦ
Βαλντέκ-Ρουσώ, κάλεσε σέ σύσκεψη τὴ σοσιαλιστικὴ
κοινοβουλευτικὴ ὁμάδα καὶ ἀπευθύνθηκε στοὺς συντρό-
φους του γιὰ νὰ τοὺς παρακαλέσει νὰ τοῦ δώσουν ὁδηγίες.
Αὐτοὶ ὄχι μονάχα τάχτηκαν ὁμόφωνα ὑπὲρ τῆς εἰσό-
δου του στὴν κυβέρνησι, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον παινεύτηκε
ἰδιαίτερα γιὰ τὴ πράξη του ἀπ' τοὺς μπλανκιστὲς καὶ τοὺς
γκεντιστὲς καὶ συγκεκριμένα ἀπ' τοὺς Βαγιάν καὶ Σαμπά,
πού μ' ἄλλα λόγια ξέσπασαν σὲ κλάμματα χαρᾶς.

Ἐάν τὰ πράγματα ἔγιναν ὅπως μᾶς τὰ παρουσιάζει ὁ Βολμάρ, σίγουρα αὐτό δέν θά μπορούσε ν' ἀλλάξῃ τήν ἄποψή μας σ' ὅτι ἀφορᾷ τήν συμμετοχή τῶν σοσιαλιστῶν στίς ἀστικές κυβερνήσεις γενικά, ἀλλά θά μᾶς βοηθοῦσε πολύ νά ἔχουμε μιά γνώμη σ' ὅτι ἀφορᾷ τίς πράξεις τοῦ Μιλλεράν στούς ἐσωτερικούς ἀγῶνες τοῦ γαλλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος. Ἄν ὁ Μιλλεράν ἐμφανιζόταν, κάτω

ἀπ' αὐτές τίς συνθήκες, σάν ὁ νόμιμος ἀντιπρόσωπος τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος, τό ὁποῖο θά ἔφερνε ἔτσι τήν εὐθύνη γιά τήν ἀποδοχή τοῦ ὑπουργείου, ἡ ἀδιάλακτη ἀντίθεση τοῦ γαλλικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος καί τῆς ὁμάδας Βαγιάν, θά ἦταν τελείως ἀκατανόητη καί θά ἐμφανιζόντουσαν καί οἱ δύο σάν διασπαστές τῆς σοσιαλιστικῆς ἐνότητας, ὅπως ὁ Βαλμάρ προσπαθεῖ τώρα νά μᾶς τοὺς παρουσιάσει.

Εὐτυχῶς ὁ διεθνῆς σοσιαλισμός δέν ἔχει ἀνάγκη ν' ἀπορρίψει αὐτό πού ἔχει γραφεῖ ἢ λεχθεῖ ἕως τώρα γιά τήν περίπτωση Μιλλεράν, γιατί ἀπλούστατα ὁ Βολμάρ ὑπῆρξε θῦμα μιᾶς φάρσας καί οἱ «καλύτερα πληροφορημένοι κύκλοι» του τόν κᾶναν νά χάσει ἕνα μεγάλο ψέμα. Τό παρακάτω γράμμα τοῦ Βαγιάν πού γράφτηκε στίς 4 Δεκεμβρίου τοῦ περασμένου ἔτους (1900), εἶναι σκόπιμο νά τό δημοσιεύσουμε γιατί ἀποσαφηνίζει τά γεγονότα μέ τρόπο ἀπόλυτα ξεκάθαρο.

Ὁ Βαγιάν γράφει:

«Εἶχα τήν εὐκαιρία πολλές φορές νά ἐκθέσω τά γεγονότα δημοσίως».

Δυό μέρες πρὶν τό σχηματισμό τῆς κυβέρνησης, σέ μιὰ συγκέντρωση τῆς σοσιαλιστικῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας, ὁ Μιλλεράν ἀνάφερε »σάν μιὰ ὑπόθεση πού ἀνῆκε πλέον στό παρελθόν», ὅτι μετά τήν πτώση τῆς κυβέρνησης Dupuz, τοῦ πρότειναν νά μπεῖ σ' ἕνα ὑπουργικό συνδυασμό, κι' ὅτι ἔλαβε μέρος στίς διαπραγματεύσεις ἀποκλειστικά ὑπευθύνει του καί στ' ὄνομά του, ἀφίνοντας τό κόμμα ἐντελῶς ἔξω ἀπ' τό παιγνίδι. Δῆλωσα ἀμέσως ὅτι σημείωνα τά λόγια τοῦ Μιλλεράν καί ὅτι ἂν ξαναγινόντουσαν ἐκτάκτως τέτοιες διαβουλεύσεις, καί πρόκειται νά καταλήξουν, θά ἀπαιτοῦσα ἀπ' τήν κοινοβουλευτική ὁμάδα καθὼς κι' ἀπό τό κόμμα, μιὰ δήλωση, γιά ν' ἀπαλλάξω ἐξ ὀλοκλήρου τό κόμμα ἀπό μιὰ τέτοια ἀτομική

πρωτοβουλία, θεωρώντας ὅτι τό κόμμα δέν μπορεῖ νά συμμετέχει μέ κανένα τρόπο στήν κυβέρνηση, δηλαδή κεντρική ἐξουσία, τῆς ἀστικῆς τάξης. Ὁ Μιλλεράν μετά ἀπ' αὐτά τά λόγια ἔκανε μιὰ χειρονομία καταφατική, καί στή συνέχεια φύγαμε οἱ περισσότεροι γιά τή συνεδρίαση τῆς Βουλῆς. Κανένας ἀπό μᾶς δέν ἀμφέβαλε τότε, μετά τά λόγια τοῦ Μιλλεράν, ὅτι οἱ ὑπουργικές διαβουλεύσεις ἦταν μιὰ «ἱστορία τοῦ παρελθόντος».

Ἐμεινα κατάπληκτος τήν ἄλλη μέρα ὅταν ἕνας φίλος, καλᾶ πληροφορημένος μέ πληροφόρησε ὅτι ἡ κυβέρνηση τοῦ Βαλντέκ-Ρουσώ εἶχε σχηματισθεῖ καί περιελάμβανε τό Μιλλεράν μαζί μέ τόν Γκαλιφέ. Ἀρνήθηκα νά τό πιστέψω καί ἔστειλα ἀμέσως στόν Μιλλεράν ἕνα τηλεγράφημα, παρακαλώντάς τον νά διαψεύσει χωρίς καθυστέρηση αὐτές τίς φήμες πού τίς θεωροῦσα συκοφαντία, καί πρόσθετα ὅτι ἂν αὐτό ἦταν ἀλήθεια, αὐτά πού εἶπα στή συνεδρίαση τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας ἦταν ἄκυρα. Μ' αὐτό ἤθελα νά πῶ ὅτι μετά τήν παρουσία τοῦ Γκαλιφέ στήν κυβέρνηση δέν ἀντιπροσώπευε οὔτε δέσμευε τό κόμμα, ἀλλά ὅτι θά ἔπρεπε ἐπὶ πλέον νά διαμαρτυρηθοῦμε ἐντονώτατα ἐναντίον μιᾶς πράξης πού ἔκανε ἕνα σοσιαλιστή συνεργάτη τοῦ δήμιου τῆς Κομμούνας.

Ἔτσι τήν ἐπομένη, ὅταν ἔλαβα ταυτόχρονα τίς ἐφημερίδες μέ τήν εἶδηση τοῦ σχηματισμοῦ τῆς κυβέρνησης Βαλντέκ-Ρουσώ-Μιλλεράν-Γκαλιφέ καί ἕνα τηλεγράφημα τοῦ Μιλλεράν πού ἔλεγε ὅτι ἔλαβε τό γράμμα μου βγαίνοντας ἀπό τήν πόρτα τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ὅτι τώρα πιά εἶχε σχηματιστῇ κυβέρνηση, ὅτι πίστευε ὅτι εἶχε κάνει τό καθῆκον του, καί ὅτι αὐτό θά ἔκρινε τό μέλλον, ἔσπευσα στοὺς βουλευτές τοῦ κόμματός μου (P.S.R.) (S.E.K.) καί στοὺς βουλευτές φίλους καί τό ἴδιο βράδυ, οἱ ἐφημερίδες δημοσίευσαν τή διαμαρτυρία μας στήν ὁποία ἀναφέραμε καί ἕνα θετικό μέτρο

ἀφοῦ χωριζόμασταν ἀπ' τήν κοινοβουλευτική σοσιαλιστική ομάδα, δημιουργώντας μία ἄλλη πραγματικά σοσιαλιστική ἐπαναστατική.

«Ξαναδιαβάζοντας τό γράμμα σας, βλέπω ὅτι οἱ πολιτικοί ἀντίπαλοί μας, σύμφωνα μέ τήν ἀφήγηση ἐνός βουλευτή, κατηγοροῦν ἐμένα καί τόν Σαμπά, ὅτι ἀποδοκιμάσαμε μία ἀπόφαση πού προτάθηκε γιά τήν ὑπόθεση Μιλλεράν στήν κοινοβουλευτική ομάδα. Αὐτά πού σᾶς γράφω πιό πάνω ἀρκοῦν γιά νά διαψεύσουν αὐτήν τήν ἀφήγηση, πού ἤδη τήν ξέρω καί πού εἶναι τελείως πλαστή. Πρόκειται γιά ἓνα λάθος ἢ γιά ἓνα ψέμμα».

Ἡ ἀλήθεια εἶναι λοιπόν ξεκάθαρη. Ὁ Μιλλεράν δέν κάλεσε καμιά σύσκεψη τῆς σοσιαλιστικῆς ομάδας, δέν γνωστοποίησε τήν ἐνδεχόμενη εἴσοδό του στήν κυβέρνηση καί δέν πῆρε τήν συγκατάθεσή της γι' αὐτό. Ἀντίθετα, μετά τήν ὁμιλία του, ἡ κοινοβουλευτική ομάδα δέν μπορούσε οὔτε ἐλάχιστα νά ὑποθέσῃ ὅτι πρόκειται γιά μία περίσταση τωρινή μέ θετική σημασία, καί ὅλος ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖον ὁ Βαγιάν καί ἄλλοι ὑποδέχτηκαν τούς ἀκαθόριστους ὑπαινιγμούς τοῦ Μιλλεράν, δέν μπορούσε νά τοῦ ἀφήσῃ τήν παραμικρή ἀμφιβολία, ὅτι δέν μπορούσε νά μπῇ στήν κυβέρνηση παρά μόνο ἂν δέν λογάριζε τή γνώμη τῶν ἀντιπροσώπων τῶν παλαιῶν ὀργανώσεων τοῦ κόμματος.

Ἐξ ἄλλου, ἂν ὁ Βολμάρ εἶχε ἀρχίσει νά ἐφαρμόζει μέ εὐσυνειδησία τήν πληροφόρηση, πού τόσο ἐνθερμα συνιστᾷ στόν Κάουτσκυ θά μπορούσε νά τό εὑρίσκε αὐτό *τυπωμένο* ἐδῶ καί μῆνες καί μέχρι τώρα, ἀπ' ὅτι τουλάχιστον ξέρουμε θά τῷ βρῖσκε ἀναμφισβήτητα στήν *ἐπετηρίδα τοῦ ἐπαναστατικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόματος*, τοῦ ἔτους 1899—1900, Paris 45, ὁδός TERRE-NEUL, δελτίο 39-43: αὐτό θά τόν ἐβγαζε ἀπό τόν κόπο νά διαδίδει ψεύτικα νέα καί νά ἐπιθυμεῖ νά κάνει στούς ἄλλους ὑποδείξεις.

Στηριζόμενος ὅχι πιά σέ διακριτικές πληροφορίες, ἀλλά σέ προσωπικές βαθιές παρατηρήσεις, καί σέ λεπτούς συλλογισμούς, ὁ Βολμάρ διορθώνει τίς ἐρμηνεῖες τοῦ Κάουτσκυ, ὅσον ἀφορᾷ τήν ἔννοια πού πρέπει νά δοθεῖ στή δική του ἀπόφαση, πού υἱοθετήθηκε στό διεθνές συνέδριο. Σύμφωνα μέ τόν Βολμάρ, ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ συνεδρίου τοῦ Παρισιοῦ, μέ τήν ψήφιση αὐτῆς τῆς ἀπόφασης, ἀποφάνθηκε ὅχι ὅπως τό φαντάζεται ὁ Κάουτσκυ, *κατά* τοῦ Μιλλεράν, ἀλλά *μᾶλλον ὑπέρ* τοῦ Μιλλεράν. Γιά νά ὑποστηρίξῃ τή θέση του, συγκρίνει καί ἀντιπαρθέτει μία σειρά ἀπό ἀπομονωμένες δηλώσεις τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων, τόσο στά λόγια, ὅσο καί στίς χειρονομίες, στό συνέδριο καί ἔξω ἀπ' τό συνέδριο.

Βέβαια ὁ Βέλγος Βαντερβέλντ π.χ. σάν εἰσηγητής τῆς ἀπόφασης Κάουτσκυ, ἀπεφάνθη ἀπλῶς *κατά* τῆς ὑπουργοποιήσεως τοῦ Μιλλεράν. Ἀλλά ὁ Βολμάρ, σάν βαθύς γνώστης τῶν ἀνθρώπων, ξαίρει ὅτι τά λόγια τοῦ Βαντερβέλντ δέν μπορούσαν νά εἶναι πολύ σοβαρά, γιατί ἀκριβῶς σάν εἰσηγητής ὤφειλε νά ἱκανοποιήσῃ καί τίς δύο πλευρές. Τό ὅτι ὁ Βαντερβέλντ, ἐδῶ σχεδόν κι' ἓνα χρόνο, (στήν *Petite Republique* τῆς 21 Σεπτεμβρίου 1899) ἐξέφρασε τήν ἴδια γνώμη γιά τήν περίπτωση Μιλλεράν, αὐτό βγήκε ἀπό τή μνήμη τοῦ Βολμάρ, εἶναι λοιπόν πολύ κατανοητό γιατί δέν μπορεῖ νά τό ἀναφέρει στόν ἀναγνώτη. Ἀλλά ἀκόμα κι' ἂν ὁ Βαντερβέλντ ἦταν πραγματικά *κατά* τοῦ Μιλλεράν, ὁ Ἀνσελε τέλος προπάντων μίλησε ἀμέσως μετά τόν Βαντερβέλντ καί ἦταν χωρίς ἐπιφυλάξεις *ὑπέρ* τοῦ ὑπουργοῦ. Ἀφοῦ λοιπόν ἓνας Βέλγος ἦταν *κατά*, ἓνας ἄλλος *ὑπέρ*, εἶναι προφανές ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν Βέλγων ἦταν *ὑπέρ* τοῦ Μιλλεράν.

Ὅμως ὁ Βολμάρ δέν ἔχει ἀναγκή ν' ἀκούσῃ κανένα ἀντιπρόσωπο προκειμένου ν' ἀντιληφθεῖ τήν ἀπόφαση τῆς ἀντιπροσωπείας. Οἱ Ἀγγλοι π.χ. ἐπιφυλάχτηκαν στή

συζήτηση για τό ζήτημα Μιλλεράν, αλλά ό Βολμάρ ξέρει ότι πιθανότατα κι' αὐτοί, επίσης, ήταν ὑπέρ καί ὄχι κατά τοῦ Μιλλεράν. Γιατί, σ' ἀντίθετη περίπτωση, δέν θᾶχαν χειροκροτήσει μέ μεγαλύτερη θερμὴ τὸν Zaurès ἀπ' ὅ,τι τοὺς Guesde καί Vaillant, πρᾶγμα πού ὁ Βολμάρ τό σημείωσε πολὺ καλὰ μέσα στή κοσμοχαλασιά τοῦ συνεδρίου, στό Παρίσι. Ἀλήθεια καί τί δέν ἀντιλαμβάνεται ἕνας προσεκτικός ἄνθρωπος;

Καί σ' ὅτι ἀφορᾷ τὴν γερμανικὴ ἀντιπροσωπεΐα, δέν ὑπάρχει γιὰ τὸν Βολμάρ «καμμιὰ ἀμφιβολία» ὅτι, στήν «μεγάλῃ πλειοψηφία», συμμεριζόντανε τό ἐνθουσιασμό τοῦ Βολμάρ γιὰ τὸν Μιλλεράν. Καί μιὰ κι' ὁ Βολμάρ δέν ἀμφιβάλλει, νομίζει ὅτι κι' ὁ ἀναγνώστης δέ ἔχει ἀνάγκη ν' ἀμφιβάλλει. Ἔτσι ἡ ὑπόθεση θεωρήθηκε τελειωμένη.

Τό ὅτι ἄλλωστε, αὐτὴ ἡ ἀποδοκιμασία τῆς γερμανικῆς ἀντιπροσωπεΐας, γιὰ τὴν εἴσοδο τοῦ Μιλλεράν στό ὑπουργεῖο ἀντιστοιχεῖ στή γνώμη τοῦ Κόμματος, ἀποδεικνύεται, κατὰ τὸν Βολμάρ, ἀπό τὰ «πολυάριθμα ἄρθρα συμπαθείας» τοῦ κομματικοῦ τύπου, πού μιλοῦν γιὰ μεμονωμένες πράξεις τοῦ Μιλλεράν» καί δέν ἀσχολοῦνται κατὰ συνέπεια μέ τό ζήτημα τῆς εἰσόδου του (στή κυβέρνησιν).

Οἱ Ἱταλοί, επίσης δέν μπόρεσαν ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν ἀκαταμάχητὴ ἐπιχειρηματολογία τοῦ Βολμάρ. Γιατί ὁ Costa ἀπόδειξε ἐνάντια στὸν Ferri ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν Ἱταλῶν ἀντιπροσώπων ἦταν ὑπέρ τῆς θέσης τοῦ Κάουτσκυ. Καί μιὰ καί οἱ Ἱταλοί ψήφισαν τὴ θέση, ποῖός μπορεῖ ἀκόμα ν' ἀμφιβάλλει ὅτι κατάλαβαν τὴ θέση πού πῆραν, ὄχι μέ τὴν ἔννοια τοῦ Κάουτσκυ, ἀλλὰ μέ ἐκείνη τοῦ Βολμάρ;

Ἀκόμα καλύτερα, ὁ ἴδιος ὁ Φέρρι, πού εἶναι ἀπ' τοὺς μεγαλύτερους ἀντίπαλους τοῦ Μιλλεράν, μεταμορφώθηκε ἀπὸ τὸν Βολμάρ σέ φίλο. Γιὰ νὰ ἀποσαφηνίσῃ τὴν ἔννοια

τοῦ ψηφίσματος στό συνέδριο τοῦ Παρισίου, ὁ Βολμάρ ἀνακαλύπτει ὅτι ὁ Φέρρι δυὸ μῆνες ἀργότερα, «ξανασκεπτεται ἀκόμα μιὰ φορά τό ζήτημα» καί στή Μάδουα μίλησε μέ ἀποδοκιμαστικά λόγια γιὰ τὴν ὑπουργικὴ συμμετοχή. Ἔτσι ἡ υἱοθέτηση τῆς πρότασης τοῦ Κάουτσκυ στό συνέδριο τοῦ Παρισίου μετατρέπεται σέ μιὰ λαμπρὴ διενή ἐκδήλωση ὑπέρ τοῦ Μιλλεράν.

Δυστυχῶς ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴν βαθειὰ ὠριμασμένη ἐπιχειρηματολογία, τό μόνο πού βγαίνει εἶναι ὅτι εἴμαστε, επίσης, ἔτοιμοι καί στή Γερμανία νὰ δεχτοῦμε ἕνα ὑπουργικὸ χαρτοφυλάκιο γιατί δέν μᾶς λείπουν οἱ ταλαντοῦχοι δικηγόροι. Ἀλλὰ ἐμπιστευόμενοι τὴν πιὸ ἀπλὴ καλὴ διαίσθησιν τό ἀκόλουθο γεγονός ἀρκεῖ γιὰ νὰ ἀνακαλύψουμε τὴν ἀληθινὴ γνώμη τῆς πλειοψηφίας στό διεθνές συνέδριο τοῦ Παρισίου.

Ἡ πρόταση τοῦ Κάουτσκυ λέει:

«(...) Ὅμως σέ κάθε περίπτωση αὐτὴ ἡ ἐπικίνδυνη ἐμπειρία (ἡ εἴσοδος ἐνός σοσιαλιστῆ στό ὑπουργεῖο) δέν μπορεῖ νᾶναι εὐνοϊκὴ παρά ἂν ὑποστηρίζεται ἀπὸ μιὰ ὀργάνωση τοῦ συμπαγοῦς κόμματος, καί μόνο ἂν ὁ σοσιαλιστὴς ὑπουργός εἶναι καί παραμένει ἐξουσιοδοτημένος ἀπ' τό κόμμα του. Ἀπ' τὴ στιγμὴ πού ὁ σοσιαλιστὴς ὑπουργός γίνεται ἀνεξάρτητος ἀπὸ τό κόμμα του καί παύει νὰ ἐξουσιοδοτεῖται ἀπ' αὐτό, ἡ εἴσοδος του στό ὑπουργεῖο, ἀπὸ μέσο ἰσχυροποίησης τοῦ προλεταριάτου γίνεται μέσο ἀποδυνάμωσης, ἀπὸ μέσο ἐπίσπευσης τῆς κατάρκτης τῆς ἐξουσίας μέσο ἀργοπορίας».

Τό ὅτι ὁ Μιλλεράν δέν δέχτηκε τό ὑπουργικὸ πόστο σάν ἐξουσιοδοτημένος τοῦ γαλλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος, αὐτό δέν ἀπορρέει μόνον ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία ἐνός τέτοιου συμπαγοῦς κόμματος στή Γαλλία, ἀλλὰ ἀκόμα ἀπὸ τό γεγονός ὅτι ὁ Μιλλεράν δέν πῆρε τὴν ἀδεια οὔτε ἀπὸ τίς μεμονωμένες ὀργανώσεις οὔτε ἀπὸ τὴν κοινοβουλευτικὴ

ομάδα. Ἀπ' ὅλα αὐτά τὰ ἐνδιαφέροντα μυστικά τῶν «καλά πληροφορημένων κύκλων» πού στή συνέχεια τὰ ἐμπιστεύτηκαν στὸν Βολμάρ στὸ Παρίσι, τὸ διεθνὲς συνέδριο δὲν εἶχε τὴν παραμικρὴ ὑποψία. Ἀντίθετα τὸ σύνολο τῆς σοσιαλδημοκρατίας, χωρὶς ἐξαίρεση, σκεφτόταν καὶ σκέφτεται ὅτι ἡ εἴσοδος τοῦ Μιλλερὰν στὴν κυβέρνησις ἦταν μιά πράξις ὁλότελα προσωπικὴ καὶ ἀτομικὴ. Κι' αὐτὸς ἀκόμα ὁ ὑποστηρικτὴς τοῦ Μιλλερὰν, Zaurès, ἐπιβεβαιώνει αὐτὴ τὴν ἀντίληψιν ἐπικαλούμενος πολλές φορές αὐτὴ τὴν αὐθαίρετη πρωτοβουλία σὰν ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης τῆς σοσιαλιστικῆς ἐνότητος.

Ἡ πλειοψηφία τοῦ συνεδρίου, λοιπόν, διακήρυξε, υἱοθετώντας τὴν πρότασιν τοῦ Κάουτσκι, χωρὶς νὰ ὀνομάσῃ τὸν Μιλλερὰν, ὅτι θεωροῦσε τὴν ὑπουργικὴ συμμετοχὴ σὰν μέσον ἀποδυνάμωσης τοῦ γαλλικοῦ προλεταριάτου καὶ ὅτι αὐτὸ θὰ εἶχε σὰν συνέπεια τὴν ἐπιβράδυσιν τοῦ παρσίματος τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὴν ἐργατικὴ τάξιν. Κι' αὐτὸ τὸ γεγονὸς δὲν ἐπιτρέπει τὴν παραμικρὴ ἀμφιβολία.

Ἐπομένως, ὅταν ὁ Βολμάρ δίνει στή συνέχειαν μιά εὐνοϊκὴ γιὰ τὸν Μιλλερὰν ἐρμηνεία, δὲν πρέπει νὰ δοῦμε παρά ἓνα καινούργιον παράδειγμα μιᾶς πολὺ γνωστῆς διαδικασίας, πού σύμφωνα μ' αὐτὴ ὑπογράφει κανεὶς μιά ἀπόφασιν πού σημειώνει τὴν ἥτταν τῆς ἀποψῆς του, γιὰ νὰ τὴν θεωρήσῃ ἀργότερα σὰν νίκη.

Εἰδικώτερα σ' ὅτι ἀφορᾷ τὸ Γερμανικὸ κόμμα—εἶναι σημαντικό νὰ ξεκαθαρίσουμε αὐτὸ τὸ σημεῖον γιὰ χάριν τῶν Γάλλων συντρόφων—στὴν διεθνῇ ἔρευναν πού δημοσιεύτηκε ἀπὸ τὴν *Petite Republique*. Ἐκτός ἀπὸ τὸν Βολμάρ οἱ παλαιοὶ ἀρχηγοὶ τοῦ κόμματος, πού ἀγωνίζεται στὴ Γερμανία, Liebknecht, Bebel, Singer, Kautsky, ἐκφράστηκαν ἐνάντια στὴν ὑπουργικὴ συμμετοχὴ τοῦ Μιλλερὰν. Καί

στό κάτω-κάτω ὁ Βολμάρ, ἄς ἀποφασίσῃ ἀπὸ μόνος του ἂν εἶναι αὐτὸς ἢ οἱ παραπάνω τέσσερις ἀρχηγοὶ πού ἐκφράζουν τίς ἀπόψεις τῆς Γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας, ἂν θέλῃ νὰ θυμᾶται περιπτώσεις ὅπου πρακτικὰ ἢ ταχτικὰ τοῦ ἀντιτίθετο σ' ἐκείνη τῶν Liebknecht, Bebel, Singer καὶ Kautsky καὶ τῆς λύσεως πού δόθηκε.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

II

Ο Ζωρές και οι όπαδοί του υποστηρίζουν την είσοδο του Μιλλεράν στη κυβέρνηση για τρεις λόγους: πρώτον την ανάγκη άμυνας της δημοκρατίας, δεύτερον τη δυνατότητα να πραγματοποιήσει κοινωνικές μεταρρυθμίσεις προς όφελος της εργατικής τάξης, τέλος από τό ότι ασπάζονται τη γενική αντίληψη που σύμφωνα μ' αυτή ή εξέλιξη της καπιταλιστικής κοινωνίας προς τό σοσιαλισμό όφείλει να περάσει από ένα μεταβατικό στάδιο όπου ή πολιτική έξουσία θά άσκειται από κοινού από την μπουρζουαζία και τό προλεταριάτο, πράγμα που υλοποιείται μέ τη συμμετοχή των σοσιαλιστών στην κυβέρνηση.

Τό έπιχείρημα της δημοκρατικής άμυνας μπήκε πρώτο: «Η δημοκρατία κινδυνεύει». Ήταν λοιπόν απαραίτητο νά γίνει ένας σοσιαλιστής ύπουργός έμπορίου. Ή δημοκρατία κινδυνεύει, γι' αυτό ό σοσιαλιστής ύπουργός όφείλει νά παραμείνει στό ύπουργείο άκόμα και μετά τό σφάγιασμα των άπεργών στη Μαρτινίκα· και στη Σαλόν. Ή δημοκρατία κινδυνεύει, έπρεπε λοιπόν νά μή συνεχίσουμε την έρευνα πάνω στίς σφαγές που έγιναν έπρεπε νά σταματήσουν την κοινοβουλευτική έρευνα πάνω σ' αυτές τίς άποικιοκρατικές φρικαλεότητες, έπρεπε νά ψηφίσουμε τόν νόμο της άμνηστίας. Όλες οι δραστηριότητες της κυβέρνησης, οι ψήφοι των σοσιαλιστών, όλα αυτά γίνονται για την άπειλούμενη δημοκρατία και την άμυνά της.

Είναι καιρός, χωρίς νά παρασυρθοῦμε ἀπὸ τὸν ἐπιφανειακὸ στρόβιλο τῆς καθημερινῆς πάλης καὶ τῶν συνθημάτων της, νά κάνουμε μιὰ βαθειὰ ἀνάλυση τῆς κατάστασης καὶ κυρίως νά ἐξετάσουμε ἀπὸ πῶς κοντὰ τὸ ζήτημα: ποῦ ἀκριβῶς βρίσκεται αὐτός ὁ κίνδυνος κι' αὐτὴ ἡ ἄμυνα τῆς δημοκρατίας;

Στὶς Ε.Π.Α. παρὰ τίς λυσασμένες ἐσωταξικές καὶ ἐσωκοματικές μάχες ἀκοῦμε συνέχεια νά λένε ὅτι κινδυνεύει ἡ δημοκρατικὴ μορφή τοῦ κράτους. Τό πρᾶγμα εἶναι εὐκολονόητο, ἡ ἀμερικάνικη ἔνωση κατὰκτησε τὴ δημοκρατία ταυτόχρονα μὲ τὴν ἀνεξαρτησία της, μὴ ἔχοντας, ἀπὸ τότε, ποτέ μοναρχικὴ κυβέρνηση. Στὴ Γαλλία, ἀντίθετα, οἱ φόβοι γιὰ τὸ μέλλον τῆς δημοκρατίας φαίνονται πολὺ φυσικοὶ ἀφοῦ δυὸ φορές μέχρι τώρα καταχτήθηκε μὲ σκληρὴ μάχη, γιὰ νά ὑπερκεραστεῖ λίγο ἀργότερα ἀπὸ τὴ μοναρχία. Εἶναι λοιπὸν τὸ παρελθόν πού ρίχνει τίς σκιές του πάνω στὸ παρόν καὶ κρύβει τὴν πορεία τῆς ἱστορικῆς ἀνάπτυξης πού μεσολαβεῖ ἀνάμεσά τους.

Παρ' ὅλο πού τὰ δυὸ ναπολεόντια πραξικοπήματα τῆς 18ης Μπρουμαίρ καὶ τῆς 2ας Δεκέμβρη συνδέθηκαν στενά μὲ ἐξωτερικὲς περιστάσεις, ἐντούτοις δὲν ξέσπασαν ἀπότομα. Ἡ πρώτη καθὼς κι' ἡ δεύτερη Αὐτοκρατορία ἦταν, πάνω ἀπ' ὅλα, τὰ ἅμεσα προϊόντα τῶν ἐπαναστάσεων πού προηγήθηκαν, τὸ σημεῖο ἀφετηρίας τῆς ὑποχώρησης τοῦ ἐπαναστατικοῦ κύματος, πού ἔκαναν καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις δύο ἰσχυρές τάξεις τῆς ἀστικῆς κοινωνίας: ἡ μεγάλη μπουρζουαζία καὶ οἱ χωρικοί.

Στὴν πρώτη περίπτωση, βλέπουμε μιὰ μπουρζουαζία πού ἐπειδὴ ἡ ἐπανάσταση ξεπέρασε τοὺς στόχους πού τῆς εἶχε προσδιορίσει, δηλαδή τὴν νομοθετικὴ θεμελίωση τοῦ ἀστικοῦ κράτους, καὶ ἀπειλοῦσε τὰ ἴδια τὰ θεμέλια αὐτῆς τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, θέλησε νά σπάσει τὴν ὀρμητικὴ φορὰ της, νά τὴν ξαναφέρει στὸ σημεῖο πού ξεκίνησε

κι' ἐκεῖ τὴ πνίγει. Κοντὰ σ' αὐτὴ, μιὰ ἀγροτικὴ τάξη προσωπικά ἀπελευθερωμένη, ἔχοντας κατακτήσει τὴν ἰδιοκτησία τοῦ ἐδάφους, καὶ πού φοβόταν ἐξ ἴσου κάθε πέρα πέρα νεωτερισμό, μὲ τὴν ἐπιστροφή στὸ παλιὸ καθεστῶς, προσπαθοῦσε νά σιγουρέψει τίς κατακτήσεις της χάρις σὲ μιὰ κυβέρνησις πού ἦταν ἐξ ἴσου ἐχθρική στὴν παλιὰ μοναρχία καὶ στίς ἐπαναστάσεις. Ἀπ' τὴν ἄλλῃ μεριά, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς προσωπικῆς ζωῆς της, ἡ ἐργατικὴ τάξη ποῦχε συντρίψει τὴν μικρομπουρζουαζία ρίχνοντάς τὴν ἔτσι στὰ χέρια τῆς ἀντίδρασης, καὶ ταυτόχρονα ἀπ' τὴ πλευρά της ἀπόδειχνε ὅτι δὲν κατεῖχε ἀκόμα ἓνα πραγματοποιήσιμο καὶ ἀνεξάρτητο πρόγραμμα δράσης, καὶ ὅτι ἦταν ὁλότελα ἐξαντλημένη ἀπὸ τοὺς ἐπαναστατικούς ἀγῶνες. Τέλος, βρέθηκε ἀντιμέτωπη σὲ μιὰ συμμαχία τῆς ἀντιδραστικῆς καὶ φεουδαρχικῆς Εὐρώπης πού θέτοντας σὲ δεύτερο πλάνο ὅλους τοὺς ἐσωτερικοὺς ἀνταγωνισμοὺς καὶ ἐσωτερικὲς διαμάχες θεώρησε ἀπαραίτητη πάνω ἀπ' ὅλα τὴν ἀνάπτυξη στὸ ἔπακρο μιᾶς πολὺ συγκεντρωτικῆς δύναμης, στραμένης πρὸς τὸ ἐξωτερικόν.

Στὴ δεύτερη περίπτωση, βλέπουμε κατ' ἀρχὴν μιὰ μπουρζουαζία πού, φοβισμένη τόσο ὅσο καὶ οἱ μεγάλοι κτηματίες ἀπὸ τὴν ἐπαναστατικὴ ἄνοδο τοῦ προλεταριάτου καὶ τῶν μικροαστῶν, συνθλίβει πρῶτα, μὲ τὴν βοήθεια τῆς μικρομπουρζουαζίας, τὸ προλεταριάτο μὲ τίς σφαγές τοῦ Ἰούνη, καὶ ἔπειτα γιὰ νά τελειώσῃ μὲ τὴν μικρομπουρζουαζία, ἐνισχύει προοδευτικὰ τὴν κυβερνητικὴ ἐξουσία σὲ βάρος τῆς λαϊκῆς ἀντιπροσώπευσης γιὰ νά περάσει στὸ τέλος ἡ ἴδια στὸ λαιμὸ της τὴ θηλειά. Κι αὐτὸ τὸκανε μὲ τόσο μεγαλύτερη ἀποστροφή ὅσο περισσότερο εἶτανε στὸ παρελθόν φιλομοναρχικὴ, μὴ ἔχοντας τίποτα ἄλλο νά κατηγορήσῃ τὴν βοναπαρτικὴ δυναστεία παρὰ ὅτι δὲν ἦταν ἡ ἐξουσία τῶν Βουρβόνων ἢ τῆς Ὁρλεάνης. Δίπλα της ἡ ἀγροτικὴ τάξη ἀφοσιωμένη ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς

πρώτης Αυτοκρατορίας στη ναπολεόντια παράδοση, ὅφειλε νά δεῖ στήν δεύτερη Αυτοκρατορία τό μέσο νά συντρίψει μέ τό ἰσχυρό χέρι τοῦ φαντάρου, τό σιχαμερό καί ταραχοποιό στοιχείο τῶν πόλεων, πού ἀπ' αὐτό δέν εἶχε πιά τίποτα τό καλό νά περιμένει γι' αὐτή.

Τό πραξικοπηματικό σχεδιάγραμμα εἶναι, ἐπομένως, ἀπόλυτα ὅμοιο καί στίς δύο περιπτώσεις, παρ' ὅλο πού ἡ ἐπανάσταση ἐκτυλίχτηκε, σέ ἀντίθετο τρόπο. Στό πρῶτο ὅπως καί στό δεύτερο βρίσκομε, ἀπ' τή μιὰ μεριά, τά μεγάλα πολιτικά, οἰκονομικά, θετικά συμφέροντα τῶν μεγάλων κοινωνικῶν τάξεων, πού συνδέονται μέ τήν μοναρχία καί, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, τό πραγματικό δημοκρατικό στοιχείο, τήν ἐργατική τάξη πού εἶχε ἀπό πρὶν ἐξουδετερωθεῖ. Στό τέλος, ἡ μοναρχία βρίσκει, καί στίς δύο περιπτώσεις, μιὰ πανέτοιμη βάση στή λειτουργία τοῦ ἰσόβιου σύμβουλου, δηλαδή τοῦ ἰσόβια ἐκλεγμένου προέδρου, λειτουργία προικοδοτημένη ἀκριβῶς ἀπό τήν ἴδια τήν πορεία τῆς ἀντεπανάστασης μ' ὅλες τίς παντοδυναμίες πού παραχωρήθηκαν στόν πολεμικό ἀρχηγό καί στή κυβέρνησι. Συνεπῶς, τό προϊόν τῆς ἀντεπανάστασης ἦταν ἤδη ὥριμο στούς κόλπους τῆς Republique.

Τό πραξικόπημα δέν δημιουργοῦσε μιὰ καινούργια κατάσταση πραγμάτων, ἀλλά ἀπλῶς ἐπικύρωνε τήν ἤδη ὑπάρχουσα καί τῆς ἔδινε ἓνα ὄνομα.

Οἱ περιστάσεις, στή Γαλλία, κατά τήν διάρκεια τῆς κρίσης Dreyfus ἦταν ἐντελῶς διαφορετικές. Αὐτοί πού ἔβλεπαν τή κατάχρηση ἐξουσίας τῶν ἀνυπότακτων στρατηγῶν ἢ τῶν ἐθνικιστῶν σάν προμηνύματα ἐνός τρίτου πραξικοπήματος κατά τό μοντέλο τῶν δύο προηγουμένων, εἶχαν ἀπλούστατα ξεχάσει νά βγάλουν τά συμπεράσματά τους ἀπό τή συνολική κοινωνική ἐξέλιξη τῶν τριάντα τελευταίων ἐτῶν στή Γαλλία. Σ' αὐτό τό χρονικό διάστημα ἔγιναν στούς κόλπους τῆς γαλλικῆς κοινωνίας, μεγά-

λες μετατοπίσεις πού τό ἀποτέλεσμά τους μπορεῖ σέ γενικές γραμμές νά συνοψισθεῖ ἔτσι: Ἡ Republique πού, στίς δύο πρῶτες περιπτώσεις, στραγγαλίστηκε πρὶν ἀκόμα ἀπαλλαγεῖ ἀπό τίς ἐπαναστατικές σκουριές, εἶχε στό μεταξὺ γιά πρώτη φορά τά μέσα νά διατηρηθεῖ στή ζωὴ ἀρκετό χρόνο ὥστε νά μπορέσει νά ἔχει μιὰ κανονικὴ ὑπαρξή καί ν' ἀποδείξει στήν ἀστική κοινωνία ὅτι ξέρεי νά προσαρμόζεται στά συμφέροντά της μέ καλλύτερο τρόπο ἀπὸ ὅποιαδήποτε μοναρχία στόν κόσμο.

Ἡ πλειοψηφία τῆς μπουρζουαζίας ἀπόκτησε γιά πρώτη φορά μέσα στήν τρίτη Republique μιὰ πλήρη πολιτική κυριαρχία, πού τήν ἐξασκεῖ ἀπὸ τό 1880 περίπου χάρις σέ ὑπουργούς καί πλειοψηφίες κατὰ κανόνα εὐκαιριακές. Ἡ ἀποικιακὴ πολιτικὴ καί ὁ μιλιταρισμός στή Γαλλία καθὼς καί τό γιγάντιο κρατικὸ χρέος δείχνουν ὅτι ἡ Republique μπορεῖ νά συναγωνισθεῖ ὅποιαδήποτε μοναρχία, σ' ὅτι ἀφορᾷ τίς ἐπικερδεῖς γιά τή μπουρζουαζία ἐπιχειρήσεις. Ἡ ὑπόθεση τοῦ Παναμᾶ καθὼς καί ἐκεῖνη τῶν σιδηροδρόμων τοῦ Midi ἀπέδειξαν τελικὰ ὅτι ἡ Βουλὴ καί ἡ διοίκηση τῆς Republique ἀφίνονται νά χρησιμοποιηθοῦν ἐξ ἴσου εὐκόλα, σάν ὄργανα αὐξησης τῶν καπιταλιστικῶν μετοχῶν, μέ τούς πολιτικούς μηχανισμούς τῆς Ὁρλεανικῆς μοναρχίας.

Γιά τή μικροαστικὴ τάξη, ἡ τρίτη Republique ἀποτέλεσε ἓνα κατ' ἐξοχήν γόνιμο ἔδαφος, ὅπου ἀναπτύχθηκε, χάρις στήν κρατικὴ της πολιτικὴ καί στή συνεχῶς αὐξανόμενη γραφειοκρατία, μιὰ τεράστια στρατιά ἀπὸ μικροὺς κρατικούς εἰσοδηματίες καί κρατικούς ὑπαλλήλους πού ἦταν ἀφοσιωμένοι μ' ὅλο τους τό εἶναι στήν εἰρηνικὴ ὑπαρξή τῆς Republique.

Ἀλλὰ ἀκόμα καί στούς πιὸ παλιούς καί λυσσασμένους ἐχθροὺς της, τούς γαιοκτήμονες, περισσότερο ἀκόμα

στούς μεγάλους παρά στούς μικρούς, ή ρεπουμπλικάνικη φλέβα άφθονίας σκόρπισε, άπλόχερα, εύεργετήματα.

"Αν καί ένα μέρος της άγροτιάς, είχε ήδη άρκετά καλύτερεύει τή ζωή του στόν καιρό του δεύτερου πραξικοπήματος ώστε μέ μία σειρά άγρια καταπιγμένων έξεγέρσεων νά άρνηθεϊ νά πάη μέ τό μέρος της μοναρχίας, από τότε μέχρι σήμερα είχε πολλές εύκαιρίες νά αλλάξει πρός τό καλύτερο τίς γνώμες της γιά τήν Republique. Μιά όλόκληρη σειρά από μέτρα πού εύνοούν πάνω άπ' όλα τούς πιό εύπορους χωρικούς, παραδοσιακούς ύποστηρικτές του βοναπαρτισμού, πραγματοποιήθηκαν μέσα στίς δυό τελευταίες δεκαετίες. Οί μειώσεις κτηματικών φόρων φθάνουν, από τό 1897, τά 25 εκατομμύρια φράγκα, ή επιβάρυνση των εισφορών της ιδιοκτησίας γής έπεσε κατά ένα έκτο από τό 1851, παρά τήν μεγάλη αύξηση του άκαθάριστου εισοδήματος. Τό σύστημα των προστατευτικών δασμών, ιδιαίτερα πάνω στά κτήνη καί τά δημητριακά, σκοπεύει πάνω άπ' όλα τόν πλουτισμό των ιδιοκτητών γής. "Ας προσθέσουμε σ' αυτό τήν εισφορά εκατοντάδων εκατομμυρίων φράγκων γιά βελτιωτικά έργα, γιά τήν κατασκευή κοινοτικών δρόμων, γιά τήν μείωση του κόστους μεταφοράς των προϊόντων γής, γιά τό πρίμ παραγωγής ζάχαρης κ.λ.π.

Τέλος τό πλήρες σχεδόν σταμάτημα πραγματικών κοινοτικών μεταρρυθμίσεων καί τήν μετατόπιση όλου του βάρους των κρατικών έξόδων πρός τούς έμμεσους φόρους. "Από τό 1869 μέχρι τό 1897 οί τελωνιακοί δασμοί αύξήθηκαν κατά 183% οί δασμοί μονοπωλίου καπνού κατά 49%, ή φορολογία των ποτών κατά 84% κι' όλα αυτά παρά τό ότι ή τρίτη Republique προσφέρει πολύ χειροπιαστά ύλικά ώφέλη στίς κυρίαρχες τάξεις, πού τό φορτίο τους βαραίνει περισσότερο τήν μόνη χωρίς ιδιοκτησία τάξη, τό προλεταριάτο.

Κοντά σ' όλα αυτά πρέπει νά προσθέσουμε ακόμα ότι, μέ τήν συμμαχία της μέ τήν τσαρική αυτοκρατορία, ή Republique άπόδειξε περίτρανα τήν ικανότητα προσαρμογής της τόσο στήν έσωτερική όσο καί στήν έξωτερική πολιτική, μετασχηματίζοντας έτσι τήν κεφαλή της εύρωπαϊκής αντίδρασης καί παλιό της έχθρό, σέ μία προστάτιδα καί εύμενη σύμμαχο.

Τά τελευταία τριάντα χρόνια έφεραν, έπομένως, σ' αυτή τή χώρα σίγουρες αλλαγές. "Η τρίτη Republique άνάπτυξε τό κοινωνικό της περιεχόμενο καί από φοβερό φάντασμα των επαναστατικών αναστατώσεων, έγινε, γιά τή Γαλλία, ό κανονικός τρόπος ύπαρξης της άστικής κοινωνίας. Σήμερα, ή Republique ύποστηρίζεται από τήν πλειοψηφία της μπουρζουαζίας «τους χορτασμένους», τά πλατιά στρώματα της μικρομπουρζουαζίας, έχει άφοπλίσει τήν δυσπιστία του κυριότερου παλιού αντιπάλου της, της άγροτιάς, πού γι' αυτή άποδείχτηκε μία πολύ στοργική μητέρα. "Ακόμα κι' αυτή ή τάξη πού τήν μεταχειρίζεται σάν παιδί παράνομου έρωτα, καί πού παρ' όλα αυτά παραμένει πάντοτε πιστή, ή έργατική τάξη, είναι έντελώς διαφορετική από τήν έργατική τάξη πού ύπήρχε τόν καιρό του πρώτου καί δεύτερου πραξικοπήματος. Είμαι πολιτικά μορφωμένη, φωτισμένη, οργανωμένη καί παρ' όλη τήν διαίρεσή της σέ τάσεις, τό γαλλικό σοσιαλιστικό προλεταριάτο, πού τό κόμμα του μάζεψε στίς τελευταίες βουλευτικές εκλογές κοντά ένα εκατομμύριο ψήφους, άποτελεί ένα φοβερό όχυρό της Republique.

Είμαι φανερό ότι σ' ένα τέτοιο περιβάλλον ό μοναρχισμός περιορίζεται σ' ένα πολύ διαφορετικό ρόλο άπ' αυτόν πού έπαιζε στο παρελθόν. Στην έκστρατεία του ενάντια στόν Dreyfus, τό στρατόπεδο των ένθικιστών, πού είμαστε συνηθισμένοι, κάτω από τήν επίδραση συνημάτων της καθημερινής πολιτικής ζωής, νά θεωρούμε,

χωρίς πιά νά τό εξετάζουμε, σάν τό γενικό στρατηγεῖο τοῦ πραξικοπήματος (ὅπως εἴμαστε ἐπίσης συνηθισμένοι νά βλέπουμε κάθε ἀντιδραστικό ὅπως οἱ Meline, Borthon ἢ Robot, σάν μοναρχικό), δέν ἀποτελεῖ, ἄν τό εξετάσουμε ἀπό κοντινέρα, τίποτε τό συμπαγές καί ὁμοιογενές. Στήν πραγματικότητα, αὐτό τό στρατόπεδο ἦταν περισσότερο ἓνα συνοθύλευμα ἀπό στοιχεῖα διαφόρων τάσεων καί μέ τά πιό ἀλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα.

Ἡ σπονδυλική στήλη αὐτῶν τῶν τάσεων, ἀποτελεῖται ἀπό τούς ἀνώτερους ἀξιοματικούς ποῦχαν ἐκτεθεῖ, τό γενικό ἐπιτελεῖο καί τήν κλίκα του πού, ἀπό φόβο μήπως ἡ ρεμπουμπλικάνικη πολιτική ἐξουσία τούς ζητήσῃ ν' ἀπολογηθοῦν, σπρώχτηκαν στήν ἀνταρσία ἐνάντια σ' αὐτή τήν ἐξουσία. Κι' αὐτοί ὅμως δέν εἶχαν στήν πραγματικότητα νά κερδίσουν τίποτα ἀπό μιά ἐνδεχόμενη παλινόρθωση τῆς μοναρχίας. Ἀντίθετα, εἶναι ἀκριβῶς ἡ τρίτη Republique πού, μέ κάθε εἶδους μεταρρυθμίσεις καί προνόμια καί μέ μιά ἐθνικιστική καί παραλληληματική *λατρεία*, ἔκανε τό στρατό τέτοιο εἶδωλο πού δέν ἔχει προηγούμενο στό παρελθόν. Ἡ ὑπόθεση Dreyfus ἔδειξε, περίλαμπρα, ὅτι μέσα στή Republique, τά ἀνώτατα στρατιωτικά στελέχη ἀπολαμβάνουν πραγματικά μιά παραδεισένια ζωή. Μποροῦμε νά βεβαιώσουμε ἄφοβα, ὅτι δέν εἶδαμε ποτέ στό παρελθόν νά πλουτίζουν τόσο εὐκόλα καί τόσο αὐθαίρετα οἱ αὐτοκρατορικοί στρατιωτικοί ἀρχηγοί, ὅπως πλουτίζουν κάτω ἀπ' τίς προστατευτικές φτεροῦγες τῆς καιροσκοπικῆς Republique. Κάτι τέτοιο πολύ δύσκολα θά μπορούσαμε νά τό φαντασθοῦμε ἀκόμα κι' σ' ἓνα μοναρχικό καθεστῶς. Οἱ στρατιωτικοί ἐπομένως δέν θά μπορούσαν καθόλου νά λυποῦνται στά σοβαρά τή μοναρχία. Ἡ ἀντιρεπουμπλικανική στάση τους δέν ἦταν, σ' αὐτή τή περίπτωση, παρά ἓνα φυσικό ἀντανакλαστικό ἄμυνας ἐνός λωποδύτη πού ἡ Republique συνέλαβε ἐπ' αὐτοφῶρῳ μέ τά κλοπιμαῖα στό χέρι.

Στή συνέχεια, βλέπουμε, τόν κλῆρο πού, στή republique, ζεῖ, εἶναι ἀλήθεια, πάντοτε σέ ἀναμονή καί πού δέν περιμένει παρά μιά εὐκαιρία γιά νά τήν πνίξει. Ἀσκεῖ χωρίς ἀμφιβολία μιά τεράστια ἐπίδραση πάνω στή δημόσια γνώμη, ἀνίκανος ὅμως ὁ ἴδιος ὁ κλῆρος γιά δράση, δέν μπορεῖ νά δράσῃ παρά διά μέσου τῶν ἄλλων, δέν εἶναι παρά ὁ σκηνοθέτης καί ὁ ὑποκινητής, ἀλλά ὄχι ὁ δράστης.

Τρίτον, συναντᾶμε στή Γαλλία, σ' αὐτή τή χώρα τῆς μικρῆς παραγωγῆς καί τῶν ἐβραίων χρηματιστῶν, τήν πιό ἀντισημιτική μικρομπουρζουαζία, πού, προσιτή, στήν ζύμωση ἐνάντια στούς ὀπαδοῦς τοῦ Dreyfus, ὅπως ἄλλωστε καί σέ κάθε ἀντιδραστικό ρεῦμα, προσφέρει ἓνα κατ'ἀλληλο ἔδαφος γιά τήν ἐθνικιστική δημαγωγία. Αὐτό ὅμως δέν σημαίνει ἀκόμα ὅτι νιώθει τήν ἀνάγκη νά παρασυρθεῖ σ' ἓνα πραξικόπημα καί, πράγματι, δέν προσπάθησε νά κάνῃ κάτι τέτοιο.

Τέλος, συναντᾶμε, ἐπίσης, βέρους μοναρχικούς, ἀντιπροσώπους τῆς ἀγροτιᾶς στίς πιό καθυστερημένες περιοχές τῆς Γαλλίας, ἀριστοκράτες πού κατά τήν εἰρηνική περίοδο ἦταν ὑποχρεωμένοι, σέ μεγάλο βαθμό, ἀπό τή ροή τῶν πραγμάτων τῆς τρίτης Republique, νά δείχνουν ἀνοιχτά ὅτι «θέλουν εἰρήνη» μαζί της, ἢ τουλάχιστον σάν νά συμβιβάζονται σιωπηλά. Παίρνοντας κουράγιο λοιπόν ἀπό τή φασαρία αὐτῆς τῆς κρίσης βγήκαν στήν ἐπιφάνεια, ἀκολουθοῦμενοι ἀπό τό συνηθισμένο τους συνάφι, βασιλικούς δημοσιογράφους καί συγγραφεῖς.

Αὐτά τά στοιχεῖα πού εἶναι ἀδύναμα ἀπό μόνα τους, ἐνώθηκαν μαζί μέ τούς παπάδες γύρω ἀπό τούς ἀμήχανους στρατηγούς γιά νά τοὺς σπρώξουν σάν κριό καί νά ἐκμεταλευθοῦν τήν κρίση γιά τήν πραγμάτωση τῶν δικῶν τους σκοπῶν.

Ὅλα αὐτά μαζί μέ τήν ἀντάρτικη στάση τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου, ἔδωσαν σ' ὁλόκληρο τό στρατόπεδο ἓνα

Καισαρικό επίχρισμα. "Όμως αυτές οι μοναρχικές τάσεις που μεταφέρθηκαν από τά έξω δέν βρήκαν καμμία υλική βάση. "Όχι μόνο δέν υπήρχε σέ καμμία κοινωνική τάξη σοβαρό κίνημα πρὸς αὐτή τήν κατεύθυνση, ἀλλά δέν υπήρχε οὔτε κἂν κάτι πού ἔστω κι' ἐπιφανειακά, θά μπορούσε νά συνενώσει ὅλες αὐτές τίς τάσεις. Οὔτε κἂν υπήρχαν διεκδικητές τοῦ θρόνου πού νά παρουσιάζουν ἔστω καί λίγη σοβαρότητα.

Ἐνας ἀπό αὐτούς τούς διεκδικητές, ἀντισυνταγματάρχης τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, ζεῖ σέ μιά ἐπαρχιακή πόλη τῆς αὐτοκρατορίας τῶν τσάρων τήν μονότονη ζωή τῆς φρουρᾶς καί, σάν μόνο νόμιμο τίτλο, δέν μπορεῖ νά διεκδικήσει τόν τίτλο τοῦ Austerlitz καί τῆς Iena ἀλλά ἐκεῖνον τοῦ Netz καί τοῦ Sedan. Ὁ ἄλλος, μιά μηδαμινότητα πού ζεῖ τυχοδιωκτικά ἐδῶ κι' ἐκεῖ, στό ἐξωτερικό, καί πού οἱ ὁπαδοί του, μερικές ἑκατοντάδες ἀνθρωπάκια καί οἰκογενειάρχες, ἐξαντλοῦν ὅλες τίς προσπάθειές τους σ' ἓνα ἐτήσιο γεῦμα, σάν κι' αὐτό πού ἔγινε πρόσφατα, ὅπου ἐκφράζουν τίς ἐλπίδες τους πάνω στή «πορεία τῆς ἐξέλιξης» μέ παραδοσιακές ὁμιλίες.

Μέσα σέ τέτοιες περιστάσεις, σέ τί θά κατέληγε αὐτή ἡ προμελετημένη δράση, ἂν ὄχι σέ μιά ἐθνικιστική ἔκρηξη, σ' ἓνα ἀντισημητικό ξέσπασμα καί μιά ξέφρενη ἀπολογία τοῦ στρατοῦ; Γιά μια σοβαρή πολιτική πράξη, ὅπως ἡ ἀνατροπή τῆς Republique, δέν υπήρχε καμμία δυνατότητα: οὔτε ἐσωτερική συνοχή, οὔτε ἓνα πρόγραμμα δράσης καί, πάνω ἀπ' ὅλα, ἡ ἐσωτερική ἐξέλιξη τῶν κοινωνικῶν περιστάσεων πού, στίς προηγούμενες περιπτώσεις, ματέφερε τή μοναρχία στά φτερά της σάν ὄριμο φρούτο, προορισμένο νά γεννηθῇ ἀπό τό πραξικόπημα. Ἡ ὑπόθεση Ντρέϋφους μπορούσε νά ξεσηκώσει ὅλα αὐτά τά στοιχεῖα, προετοιμάσει τό ἔδαφος γιά μιά μοναρχική ζύμωση, νά δημιουργήσῃ τή στιγμή γιά τήν ἐκτέλεση ἑνός

πραξικοπήματος, ἀλλά δέν μπορούσε νά δημιουργήσῃ τίς θετικές κινητήριες δυνάμεις τῆς ἀνατροπῆς. Ὁ μοναρχισμός ἦταν ἡ ἐπιφάνεια, δέν ἦταν καθόλου τό περιεχόμενο τῆς κρίσης.

Οἱ ρίζες τῆς κρίσης ἦταν πολύ διαφορετικές. Ἡ τρίτη⁴ Republique ἔγινε ἡ τέλεια μορφή πολιτικῆς κυριαρχίας τῆς μπουρζουαζίας ἀλλά ταυτόχρονα, ἀνάπτυξε τίς ἰδιαίτερες ἐσωτερικές ἀντιθέσεις της. Μία ἀπ' τίς ἐσωτερικές ἀντιθέσεις εἶναι ἐκείνη πού φέρνει σέ ἀντίθεση τήν βασισμένη στήν κυριαρχία τοῦ ἀστικοῦ κοινοβουλίου Republique, μέ τόν μόνιμο μεγάλο στρατό πού βρίσκεται σέ θέση νά κάνει μιά ἀποικιακή καί παγκόσμια πολιτική. Μπορεῖ μέσα σέ μιά ἰσχυρή μοναρχία, νάταν ὁ στρατός συνηθισμένος νά παίξῃ τόν ρόλο ἑνός ὑποτακτικοῦ ὀργάνου στά χέρια μιᾶς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, μ' ἓνα ὑπερτροφικό πνεῦμα τῆς κάστας μέσα ὅμως σέ μιά κοινοβουλευτική Δημοκρατία μέ μιά πολιτική κεντρική κυβέρνηση, πού ἀλλάζει κάθε στιγμή, μ' ἓνα ἐκλεγόμενο ἀρχηγό κράτους, πού τό ἀξίωμα του εἶναι προσιτό σ' ὅποιοδήποτε «ἀστό κανάγια», πού ἦταν σύντροφος βурсοδένης ἢ εὐγλωττος δικηγόρος, ἔχει φυσικά τήν τάση νά γίνῃ μιά ἀνεξάρτητη δύναμη, πού δέν θάχει μέ τό σύνολο τοῦ κράτους παρά ἀσθενεῖς δεσμούς.

Στή Γαλλία, ἡ κοινωνική ἐξέλιξη πού εὐνόησε τόσο πολύ τά συμφέροντα τῆς μπουρζουαζίας ἔκανε ὥστε αὐτή ἡ τελευταία νά εἶναι σκορπισμένη σέ μεμονωμένες ὁμάδες, πού μὴ ἔχοντας κανένα συναίσθημα εὐθύνης γιά τό σύνολο, ἔκαναν τήν κυβέρνηση καί τό κοινοβούλιο παιχνίδι τῶν ἰδιαίτερων συμφερόντων τους. Αὐτή ἡ ἴδια κοινωνική ἐξέλιξη κατάληγε, ἀπό τήν ἄλλη μεριά, στήν μεταμόρφωση τοῦ στρατοῦ, ἀπό ὄργανο κρατικῶν συμφερόντων, σέ ἓνα ὄμιλο συμφερόντων, πού ἔχει τούς δικούς

του σκοπούς καί είναι έτοιμος νά τούς υπερασπίσει παρά τήν Republique κι' ενάντια στήν Republique.

Ἡ αντίφαση ανάμεσα στήν κοινοβουλευτική Republique καί τόν μόνιμο στρατό δέν μπορεί νά βρεῖ τήν λύση της παρά στήν ένσωματωση τοῦ στρατοῦ μέσα στήν πολιτική κοινωνία καί στήν ὀργάνωση τῆς πολιτικῆς κοινωνίας σέ στρατό, στήν μετατροπή τοῦ στρατοῦ ἀπό κατακτητικό ὄργανο κι' ἀπό ἀποικιακή δύναμη σ' ἕνα ὄργανο ἐθνικῆς ἀμυνας, μέ λίγα λόγια στήν *ἀντικατάσταση τοῦ μόνιμου στρατοῦ ἀπό μιά στρατιά πολιτοφυλάκων*. "Ὅσο καιρό αὐτή ἡ λύση δέν ἔχει πραγματοποιηθεῖ, ἡ ἐσωτερική ἀντίφαση θά ἐξακολουθεῖ νά ἐκδηλώνεται μέ περιοδικές κρίσεις, μέ συγκρούσεις ανάμεσα στήν Republique καί τόν ἴδιο της στρατό. "Ἐτσι θά φανερωθοῦν τά χειροπιαστά ἀποτελέσματα πού προέρχονται ἀπό τή σύσταση τοῦ στρατοῦ σέ ἀνεξάρτητο σῶμα, ἡ διαφθορά του καί ἡ ἀπειθαρχία του. Οἱ ὑποθέσεις Wilson, τοῦ Παναμά, τῶν σιδηροδρόμων τοῦ Midí, ὅφειλαν μοιραῖα νά βροῦν τήν ἐπιβράβυσή τους στήν ὑπόθεση Dreyfus.

"Ἐτσι βλέπουμε ὅτι ἡ ἐξέγερση τῶν ἀνώτατων στρατιωτικῶν στελεχῶν προέρχονταν ἀπό τήν ἐπιθυμία τους νά διατηρήσουν τήν ἀνεξαρτησία τους ἀπέναντι στήν ρεπουμπλικανική πολιτική ἐξουσία καί καθόλου ἀπό τήν πρόθεσή τους νά χάσουν ἐντελῶς τήν ἀνεξαρτησία τους μέ μιά μοναρχία.

Ἀπό τήν κατάσταση πού ἔτσι περιγράψαμε ἀπορρέει φυσιολογικά ὁ κωμικός χαρακτήρας αὐτῆς τῆς ἐπιφανειακῆς μοναρχικῆς δράσης. "Ένας θυμωμένος πόλεμος τῆς πένας στίς ἐφημερίδες, ἕνας ξεκουφανικός θόρυβος ἀπό ἀντισημίτες λωποδύτες, ὀχλαγωγίες, ἐπιδοκιμαστικά οὐρλιαχτά μπροστά στά γραφεῖα τοῦ ἐθνικιστικοῦ τύπου, ἕνας τεράστιος πάταγος ἀπό σπασμένα τζάμια στά γραφεῖα τῶν ἐφημερίδων πού ὑποστηρίζουν τόν Dreyfus, προσβολές

έναντια σέ εἰρηνικούς διαβάτες, τό ὄχυρό τοῦ Guerin στήν ὁδό Chabrol, τέλος μιά ἐπίθεση μέ μπαστούνια τῆς χρυσοῦς νεολαίας ἐνάντια στόν πρόεδρο τῆς Republique στίς κούρσες.

Ἀλλά παρ' ὅλα αὐτά μέσα σ' αὐτή τήν ταραγμένη καί ἠλεκτρισμένη ἀτμόσφαιρα, δέν ἔγινε οὔτε μιά σοβαρή πολιτική προσπάθεια γιά τήν πραγματοποίηση πραξικοπήματος. Τό ἀπόγειο αὐτῆς τῆς ἀναταραχῆς ἦταν ἡ ἱστορική στιγμή πού ὁ Deroulede, αὐτός ὁ ὀργισμένος καραγκιόζης, ἄρπαξε τά χαλινάρια τοῦ στρατηγοῦ Roger πού, ἐπικεφαλῆς τῶν στρατευμάτων του, γύριζε στήν στρατώνα, γιά νά τόν ὀδηγήσουν πρὸς τά Ἑλύσια Πεδία, χωρίς νάχουν τήν παραμικρή ἰδέα αὐτοῦ πού ὁ Roger θάκανε ἐκεῖ καί σέ τί θά κατάληγε ὅλη αὐτή ἡ περιπέτεια.

Ὁ κατεργάρης μέ στολή ἀποδείχτηκε ὥστόσο πιά καταφερτζῆς ἀπό τον παλιάτσο μέ πολιτικά: ἕνα χτύπημα μέ τό σπαθί πάνω στά δάχτυλα τοῦ Deroulede ἦταν ἡ ἀπάντηση στήν «ῥαῖα χειρονομία» τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἀντισημιτῶν. "Ἐτσι τελείωσε ἡ μοναδική προσπάθεια μοναρχικοῦ πραξικοπήματος.

Ἀπό τήν παραπάνω σύντομη ἐκθεση βγαίνει ὅτι οἱ περιστάσεις ἦταν στήν πραγματικότητα πάρα πολύ διαφορετικές ἀπ' ὅτι μπορούσε νά φαίνονται ἐπιφανειακά. "Ὅπως κι' ἄλλοτε, ἡ τύχη τῆς Republique δέν ἐξαρτιόταν λοιπόν ἀπό μεμονωμένους «σωτῆρες», κι' ἀκόμα λιγώτερο ἀπό ἐκείνους πού κάθονταν σέ ὑπουργικές πολυθρόνες, ἀλλά ἀπ' τήν ἐσωτερική ἀλληλουχία τῶν οἰκονομικῶν καί πολιτικῶν συνθηκῶν τῆς χώρας.

Εἶναι πολύ κατανοητό ὅτι οἱ κίνδυνοι ἐνός πραξικοπήματος στή Γαλλία μπορούσε νά φαίνονται σοβαροί μέσα στήν ὀχλαβοή τῆς καθημερινῆς πάλης, ὅπου τά συμβάντα καί τά γεγονότα ἦταν φυσικό νά παίρνουν ὑπερβολικές διαστάσεις καί ὅπου ἡ μελέτη τῶν πραγματικῶν κοινω-

νικῶν αἰτιῶν τῶν φαινομένων εἶναι ἐξαιρετικά δύσκολη, σχεδόν ἀδύνατη, ἀκόμα καί γι' αὐτούς πού συμμετέχουν ἄμεσα. Καί δέν ὑπάρχει καμμία ἀντίρρηση ὅτι μιὰ δραστήρια ἐνέργεια τῶν δημοκρατικῶν μέσα καί κυρίως ἔξω ἀπ' τή βουλή, ἦταν ἄμεσα ἀναγκαία γιά νά φορεθῇ τό χαλινάρι στό ἐθνικιστικό τσακάλι καί στούς ἀνθρώπους τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου.

Ὅμως σήμερα, μετά τό τέλος τῆς κρίσης καί βλέποντας τά πράγματα ἐκ τῶν ὑστέρων, τό νά ἀναμασᾶμε τίς μορφές τῆς καθημερινῆς πάλης, τό νά πανηγυρίζει κανεῖς στά σοβαρά γιά τήν κυβέρνηση Waldeck-Rousseau, καί κυρίως νά θεωρεῖ τόν Millerand, σάν τόν ἀληθινό «σωτήρα» τῆς γαλλικῆς Republique, εἶναι σάν νά παραδέχεσαι τήν φτηνή ἱστορική ἀντίληψη πού εἶναι δίδυμη ἀδελφή τῆς χυδαίας πολιτικῆς οἰκονομίας, σάν νά ἀντιλαμβάνεται κανεῖς τά γεγονότα ἔτσι ὅπως παρουσιάζονται στήν ἐπιφάνεια τῆς πολιτικῆς ζωῆς, σάν ἔργο ὑπουργῶν κι' ἄλλων ἱστορικῶν «προσωπικοτήτων», ἀντί νά τά κατανοεῖ μέσα στήν πραγματική ἐσωτερική τους ἀλληλουχία. Στή σωτηρία τῆς Republique ἀπ' τόν Millerand πρέπει νά δίνουμε τήν ἴδια σοβαρότητα πού δίνουμε καί στόν μοναρχικό κίνδυνο πού τήν ἀπειλοῦσε ἀπό μέρους τοῦ Deroulede καί τοῦ Guérin.

Στήν πραγματικότητα, ἂν ἡ ἄμυνα τῆς REPUBLIQUE ἐξαρτιόταν ἀπό τήν δραστηριότητα τῆς κυβέρνησης WALDECK-ROUSSEAU, θά εἶχε καταρεύσει ἐδῶ καί πολύ καιρό. Στή φάρσα τῶ μοναρχικοῦ πραξικοπήματος ἀντιστοιχεῖ ἡ φάρσα τῆς ρεμπουμπλικάνικης ἄμυνας.

Σπάνια κυβέρνηση πῆρε τό τιμόνι σέ μιὰ ἐποχή πιά κρίσιμη, σπάνια ἐνεποθέσαμε σέ μιὰ κυβέρνηση μεγαλύτερες ἐλπίδες.

Ὅντως, ὁ μοναρχικός κίνδυνος ἦταν περισσότερο ἕνα φάντασμα παρά μιὰ πραγματικότητα, ἀλλά ἀκόμα πιά

σοβαρό ἀπ' αὐτόν τόν φανταστικόν κίνδυνο ἦταν ἡ πιθανότητα νά δείξει ἡ republique τήν ἀδυναμία της ἐνάντια στά στοιχεῖα τῆς ἀναρχίας, δηλαδή τοὺς ἀνυπότακτους ἀρχηγούς τοῦ στρατοῦ καί τόν κληρο πού ἐσπρωχνε στήν ἀνατροπή, κάνοντας ἔτσι ἀναπόφευκτη τήν ἐπιστροφή σέ ἀνάλογες κρίσεις.

Τά βλέμματα ὅλου τοῦ κόσμου ἦταν καρφωμένα πάνω στήν Γαλλία. Ἐπρεπε ν' ἀποδειχτῇ ἡ βιοσιμότητα τῆς ρεμπουμπλικάνικης τάξης πραγμάτων, ἔπρεπε νά δειχθεῖ ὅτι ἡ ἀστική Γαλλία εἶχε ἀκόμα ἀρκετές δυνάμεις γιά ν' ἀπωθήσει καί νά ἐξουδετερώσει τά στοιχεῖα τῆς ἀποσύνθεσης πού παράγει ἀκατάπανστα. Τά μέτρα πού ἔπρεπε νά παρθοῦν σ' αὐτή τήν περίπτωση ἀπαγορεύονταν ἀπό τήν ἴδια τήν κατάσταση. Ἄν ὁ στρατός ἀναπτυσσόταν σέ ἀνεξάρτητο σῶμα κι ἂν ὀρθώνονταν ἐνάντια στήν Republique, ἔπρεπε νά ξεριζώσουμε αὐτή τήν ἀνεξαρτησία καί νά προκαλέσουμε τήν ἐπανασωμάτωσή του στήν Κοινωνία τῶν Πολιτῶν, καταργώντας τήν διάρκεια τῆς στρατιωτικῆς θητείας. Ἄν τό παπαδαριό ὑποστήριζε τίς ἀνατρεπτικές πράξεις τῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν καί τοὺς ὑποκινούσε στήν πάλι ἐνάντια στή Republique, ἔπρεπε νά ἐκμηδενίσει τή δύναμή τους διαλύοντας τά θρησκευτικά τάγματα, κατάσχοντας τήν περιουσία τους καί διαχωρίζοντας σύγχρονα τό σχολεῖο ἀπό τήν ἐκκλησία καί τήν ἐκκλησία ἀπ' τό κράτος.

Καί, πρίν ἀπ' ὅλα, ἂν ἡ διαφθορά μέσα στό στρατό καί ἡ φανερή δικαστική δολοφονία, μέ τίς ψευτιές πού τίς συνοδεύουν, οἱ ψευδορκίες κι' ἄλλα ἀκόμα ἐγκλήματα κλόνησαν ἐντελῶς τό κῦρος τῆς Γαλλίας στό ἐσωτερικό καί τό ἐξωτερικό, ἔπρεπε, λοιπόν νά ξαναδώσουν στήν ἀστική δικαιοσύνη τόν σεβασμό καί τήν αἴγλη μέ μιὰ παραδειγματική τιμωρία τῶν ἐνόχων καί τήν ἀθώωση τῶν ἀθώων.

Νά λοιπόν πού πέρασαν δέκα ὀχτώ μῆνες ἀπό τότε πού ὁ ὑπουργός βρίσκεται στήν ἐξουσία. Ξεπέρασε κατά δύο φορές τή μέση διάρκεια μιᾶς γαλλικῆς κυβέρνησης, τούς μοιραίους ἑννέα μῆνες. Πού εἶναι τὰ ἔργα του, τί ἔκανε;

Εἶναι δύσκολο νά φαντασθεῖ κανεῖς μιὰ πιο φανερὴ ἀντίφαση ἀνάμεσα στά μέσα καί στό σκοπό, ἀνάμεσα στό καθῆκον καί τὴν ἐκτέλεση, ἀνάμεσα στήν προπαρασκευαστική διαφήμιση καί τὸ θέαμα πού ἀκολούθησε, ἀπὸ αὐτὴ πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στίς προσδοκίες πού ἐναποτέθηκαν στήν κυβέρνηση Waldeck Rousseau καί τίς πράξεις της.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μεταρύθμιση τῆς στρατιωτικῆς δικαιοσύνης, ἔχουμε σήμερα μιὰ *ὑπόσχεση* τοῦ Ὑπουργοῦ πολέμου νά εἰσάγῃ στίς διαδικασίες τῶν πολεμικῶν συμβουλίων τὰ «ἐλαφρυντικά». Ὅσον ἀφορᾷ τὴν «δημοκρατοποίηση» τοῦ στρατοῦ- μιὰ σύσταση πού δημοσιεύθηκε στίς ἐφημερίδες καί ἀπευθύνονταν στοὺς ἀξιωματικούς. Ὁ σοσιαλιστὴς Pestre προτείνει στὴ Βουλὴ, στὴ σύνοδο τῆς 27ης Δεκέμβρη τοῦ περασμένου ἔτους (1899), τὴν εἰσαγωγή τῆς διετοῦς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας· ὁ στρατηγός Andre, ριζοσπάστης ὑπουργός τῆς δημοκρατικῆς ἄμυνας, ἀπαντᾷ ὅτι δέν μπορεῖ νά πάρῃ θέση πάνω σ' αὐτὴ τὴ μεταρύθμιση πού πραγματοποιήθηκε ἀπὸ τὴν μισο-ἀπολυταρχικὴ Γερμανία.

Ὁ σοσιαλιστὴς Dejeante ζητᾷ, στήν ἴδια σύνοδο, τὴν ἀπομάκρυνση κάθε κληρικοῦ ἀπὸ τίς στρατιωτικὲς σχολές, τὴν ἀντικατάσταση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ προσωπικοῦ στά στρατιωτικὰ νοσοκομεῖα ἀπὸ πολῖτες, τὴν κατάργηση τῶν μορφωτικῶν δαπανῶν τοῦ στρατοῦ-ὁ ὑπουργός τῆς δημοκρατικῆς ἄμυνας, πού ὀφείλε νά λαϊκοποιήσῃ τὸν στρατό, ἀπαντᾷ μέ μιὰ ἀπλή καί σαφῆ *ἀπόρριψη* τῶν προτάσεων καί μιὰ δοξολογία τοῦ κλήρου καί τοῦ στρα-

οῦ, μέσα σέ μιὰ θύελλα χειροκροτημάτων ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν ἐθνικιστῶν. Οἱ σοσιαλιστὲς καταγγέλουν στὴ Βουλὴ (Φεβρουάριος 1900) μιὰ σειρὰ ἀπὸ αὐτόφωρες καταχρήσεις στό στρατό, ἐνῶ ἡ κυβέρνηση ἀρνεῖται κάθε κοινοβουλευτικὴ ἔρευνα πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Ὁ ριζοσπάστης Vigue d' octon κάνει στὴ Βουλὴ (σύνοδο τῆς 7ης Δεκέμβρη 1900) τρομακτικὲς ἀποκαλύψεις πάνω στό γαλλικὸ στρατιωτικὸ καθεστῶς στίς ἀποικίες, στὴ Μαδαγασκάρη καί τὴν Ἰνδοκίνα-ἡ κυβέρνηση ἀποκρούει τὴν κοινοβουλευτικὴ ἔρευνα σάν «ἐπικίνδυνη καί ἀδικαιολόγητη». Μετὰ ἀπ' ὅλα αὐτά, ὁ ὑπουργός πολέμου ἀνεβαίνει στό βῆμα τῆς Βουλῆς γιὰ νά διηγηθεῖ τὴν ἡρωϊκὴ υπεράσπιση ἑνὸς ἀξιωματικοῦ τῶν δραγῶνων, πού τοῦ κάναν σαμποτάζ οἱ συνάδελφοί του γιατί παντρεύτηκε μιὰ διαζευγμένη γυναῖκα.

Στὴ συνέχεια ἔρχεται ἡ γιγάντια μάχη μέ τὸν Δράκο: τὸν κλῆρο. Ὁ πόλεμος μέ τούς παπάδες ἐκτείνεται διὰ μέσου τῆς Γαλλικῆς ἱστορίας τοῦ τελευταίου αἰῶνα σάν μιὰ κόκκινη κλωστή. Μόνο ἡ τρίτη Republique, ἔθρεψε τριάντα τρία σχέδια ἀντικληρικῶν νόμων. Μέχρι ἐδῶ ὅλα τὰ μέτρα ἀποδείχτηκαν ἀνίσχυρα, γιατί δέν ἀφοροῦσαν τὴν Ἐκκλησίαν στό σύνολό της, ἀλλὰ μόνον ἕνα ἀδιαιρέτο ἀπὸ τὸ σύνολο μέρος, τὸν κανονικὸ κλῆρο καί αὐτὸ τὸν τελευταῖον θέλαν μόνο νά τὸν ὑποτάξουν στό κράτος, ὄχι μέ μιὰ πλήρη ἀπαγόρευση, ἀλλὰ ὑποχρεώνοντας τὸν νά ὑπόκειται στήν νόμιμη ἄδεια. Παρ' ὅλους τούς νόμιμους ὅρους, τὰ θρησκευτικὰ τάγματα, κάτω ἀπ' τὴν τρίτη Republique, αὔξησαν τὰ μέλη τους κατὰ 200.000 άτομα καί τριπλασίασαν τὴν περιουσία τους. Ἐρχεται τώρα τὸ τελευταῖο μέτρο τῆς «κυβέρνησης τῆς δημοκρατικῆς ἄμυνας»: τὸ σχέδιο Waldeck-Rousseau πού, ἀντιγραμμένο ἀπὸ τὰ παλιὰ μοντέλα, κατευθύνεται, ἐκ νέου, μόνον, ἐνάντια στά θρησκευτικὰ τάγματα πού δέν ἔχουν ἄδεια.

Γιά νά περιοριστεῖ ὁ ἀριθμός τους, καθόρισαν ἓνα νομικό κανόνα πού βάζει στόν ἴδιο σάκκο τὰ θρησκευτικά τάγματα τῶν μοναχῶν καί τίς πολιτικές ὁργανώσεις, καί πού ἡ ἐφαρμογή του ἀφέθηκε στήν καλή πίστη τῶν ἐπερχόμενων ὑπουργῶν, σ' ὅτι ἀφορᾷ τόν κλῆρο, καί στήν κακοβουλία τους, σ' ὅτι ἀφορᾷ τίς πολιτικές ὁργανώσεις τῶν σοσιαλιστῶν. Ἡ Republique διατηρεῖ, τώρα ὅπως καί πρίν, τὰ θρησκευτικά τάγματα ποῦχουν ἄδεια μέ τήν περιουσία τους πού φτάνει τὰ 400 ἑκατομμύρια φράγκα, τόν κοσμικό κλῆρο πού ἐπιχορηγεῖται ἀπό τό κράτος μέ τούς 87 ἐπίσκοπους, τὰ 87 ἱερατικά σεμινάρια, τούς 42000 παπάδες, τόν θρησκευτικό προϋπολογισμό τῶν 40 περίπου ἑκατομμυρίων. Ἡ μεγαλύτερη δύναμη τοῦ κλήρου βρίσκεται στήν ἐπίδραση πάνω στήν ἐκπαίδευση. Δυό ἑκατομμύρια γαλλόπαιδα σήμερα δηλητηριάζονται στά θρησκευτικά σχολεῖα καί μεγαλώνουν μαθαίνοντας νά μισοῦν τή Republique. Ἡ κυβέρνηση ἀποφασίζει νά δώσει ἓνα μεγάλο χτύπημα καί ἀπαγορεύει τήν μόρφωση... ἀπό τὰ θρησκευτικά τάγματα πού δέν ἔχουν ἄδεια. Ἐνῶ ὅλη ἡ ἐκκλησιαστική μόρφωση βρίσκεται ἀκριβῶς στά χέρια τῶν θρησκευτικῶν ταγμάτων ποῦχουν ἄδεια, καί μ' αὐτή τή ριζική μεταρύθμιση, μόνον 15.000 παιδιά ἀπό τὰ 2 περίπου ἑκατομμύρια ἀποσπῶνται ἀπό τήν ἁγιαστούρα. Ἡ συνθηκολόγηση τῆς κυβέρνησης μπροστά στήν Ἐκκλησία προετοιμάστηκε μ' ἓνα φόρο τιμῆς τῶν Waldeck Rousseau πρὸς τόν πάπα καί ἐπισφραγίστηκε μέ μία ψήφο ἐμπιστοσύνης τῶν ἐθνικιστῶν.

Ἡ Δημοκρατική ἄμυνα τοῦ ὑπουργείου ἔφτασε στό ζενίθ μέ τόν ἀμνηστευτικό νόμο τοῦ Δεκέμβρη τοῦ περασμένου χρόνου. Γιά δυό χρόνια, ἡ Γαλλία φθειρόταν ἀπό τήν ἐπιθυμία τῆς Ἀλήθειας, τοῦ Φωτός καί τῆς Δικαιοσύνης. Γιά δυό χρόνια ἓνας ἀτιμώρητος δικαστικός φόνος βάραινε τή συνείδησή της. Ἡ κοινωνία σχεδόν

πνίγονταν μέσα στήν μολυσμένη ἀπό ψευτιές, ἐπιπορκίες καί πλαστογραφίες ἀτμόσφαιρα.

Τέλος ἔφτασε ἡ κυβέρνηση Δημοκρατικῆς ἄμυνας. Ὁλος ὁ κόσμος κρατᾷ τήν ἀναπνοή του. «Ὁ μέγας ἥλιος τῆς δικαιοσύνης» θ' ἀνατείνει.

Καί ἀνατέλει. Στίς 19 τοῦ Δεκέμβρη, ἡ κυβέρνηση ψηφίζει στή Βουλὴ ἓνα νόμο, καί ὑπόσχονταν τήν ἀτιμωρησία σ' ὅλα τὰ ἐγκλήματα, ἀρνούμενη στά θύματα τῆ νόμιμη ἱκανοποίηση καί πνίγοντας ὅλες τίς δίκες ποῦχαν ἀρχίσει. Αὐτοί πού μέχρι χθές ἀκόμα θεωροῦνταν οἱ πιό ἐπικίνδυνοι ἐχθροί τῆς Republique γίνονται σήμερα δεκτοί μέ ἀγάπη, στοὺς κόλπους τῆς σάν ἄσωτοι υἱοί. Γιά νά προστατέψει τή Δημοκρατία, παρέχει τή γενική συγχώρεση σ' ὅλους τούς ἐχθρούς τῆς γιά νά ἀποκαταστήσει τήν δημοκρατική δικαιοσύνη, ταχυδακτυλουργεῖ τήν ἀποκατάσταση τῶν θυμάτων τοῦ δικαστικοῦ φόνου.

Ὁ μικροαστικός ριζοσπαστισμός ἔμεινε πιστός στόν ἑαυτό του. Ὁ ριζοσπάστης Bourgeois, ὅταν τόν κάλεσαν τό 1893 στήν κυβέρνηση Ribot γιά νά ξεκαθαρίσει τό σκάνδαλο τοῦ Παναμά, προστάτεψε ἀπό τήν καταδίωξη, μέ τό πρόσχημα ὅτι ἡ Republique κινδύνευε, ὅλους τούς ἁμαρτήσαντες κοινοβουλευτικούς, κι ἄφησε τό ζήτημα νά ξεχαστῇ ἀπό μόνο του. Οἱ Waldeck Rousseau, σύνδικοι στήν χρεωκοπία τῆς ὑπόθεσης Dreyfus, ὀδηγοῦν τό ζήτημα σ' ἓνα ὀλοκληρωτικό φιάσκο, γιά νά ἀποτρέψουν τόν μοναρχικό κίνδυνο. Τό σχῆμα παραμένει τό ἴδιο:

«Τό πομπῶδες σάλπισμα πού ἀνήγγειλε τή μάχη χάνεται σ' ἓνα ἀδύναμο γρυλλισμό, μόλις ἀκριβῶς ὀφείλε νά ἀρχίσει οἱ ἡθοποιοὶ παύουν νά εἶναι σοβαροί, καί ὅλη ἡ δράση ξεφουσκώνει, σάν ἓνα φουσκωμένο μπαλόνι πού τό τρύπησαν μέ βελόνα». (Marx, 18η Μπρυμαίρ κι' ὁ Λουδοβίκος Βοναπάρτης).

Καί για νά γεννηθεῖ μιὰ τέτοια γελοία καί τιποτένια πράξη, ἦταν ἀπαραίτητη ἡ συμμετοχή ἑνός σοσιαλιστῆ στὴν κυβέρνηση καί μαζί του ὅλη ἡ ἐνεργητικότητα ἡς ἐργατικῆς τάξης; Γιατί δὲν εἶναι μόνο ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῶν σοσιαλιστῶν ἢ ἀπ' τὴ σκοπιὰ ἑνός ριζοσπαστικοῦ κόμματος λίγο πολὺ βιώσιμου πού αὐτὴ ἡ πράξη εἶναι γελοία· εἶναι γελοία σέ σύγκριση μὲ τὰ μέτρα πού πῆραν οἱ ρεμπουμπλικάνοι, ἐντούτοις καιροσκόποι, τὰ χρόνια τοῦ 1880, οἱ Gambetta, οἱ Jules Ferry, οἱ Constans, οἱ Titard.

Τό 1879, ὁ καιροσκόπος Gambetta, μὲ τούς μετριοπαθεῖς δημοκρατικούς, ἀπαιτοῦσε τὴν ἀπομάκρυνση ὅλων τῶν μοναρχικῶν ἀπὸ τίς κρατικές ὑπηρεσίες καί ἐδιωχνε ἔτσι τόν Mac-Mahon ἀπὸ τὴν προεδρία. Τό 1890, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τίμιοι δημοκρατικοὶ πέτυχαν τὴν ἀπομάκρυνση τῶν Ἰησουϊτῶν, τὴν δωρεάν καί ὑποχρεωτική μόρφωση. Τό 1883, ὁ καιροσκόπος Jules Ferry καταδίωξε ἐξακόσιους μοναρχικούς.

Ὁ ριζοσπάστης ὑπουργός Waldeck Rousseau, γιὰ νά μὴν κάνει τίποτα μέσα σέ δέκα ἐννιά μῆνες ἔξω ἀπὸ μιὰ σειρά ἐπιφανειακές μανοῦβρες, οὔτε τὴν παραμικρὴ ἀναδιοργάνωση τῆς στρατιωτικῆς δικαιοσύνης, οὔτε τὴν παραμικρὴ μείωση τῆς στρατιωτικῆς θητείας, οὔτε τὴν παραμικρὴ ἀποφασιστικὴ χειρονομία ἐνάντια στοὺς μοναρχικούς μέσα στό στρατό, τὴν δικαιοσύνη καί τὴν διοίκηση, μὴ παίρνοντας οὔτε κἂν ἓνα δραστικό μέτρο ἐνάντια στό παπαδαριό· γιὰ νά διακηρύξει στό τέλος, μετὰ ἀπὸ μακρὲς ὑπεκφυγές, κάνοντας πάντα τόν ἀτρόμητο, τόν ἄκαμπο, τόν εὐθύ, κλασσικὴ στάση τοῦ μικραστοῦ ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς ἄτιμης πολιτικῆς του, ὅτι ἡ Republique δὲν ἦταν ἱκανὴ νά δώσει ἓνα τέλος στὴ σηματορία τῶν κατεργαρέων στρατιωτικῶν καί ὅτι δὲν ἔμενε ἄλλη λύση ἀπὸ τὸ νά τοὺς ἀφήσουμε ἀπλῶς ἡσυχᾶ· ἦταν λοιπὸν ὅλα αὐτὰ πού ἀπαιτοῦσαν τὴν συνεργασία ἑνός σοσιαλιστῆ στό ὑπουργεῖο;

Διαβεβαίωναν ὅτι ὁ Millerand ἦταν προσωπικά ἀπαραίτητος γιὰ τὸν σχηματισμὸ τῆς κυβέρνησης Waldeck Rousseau, διαφορετικά τὸ ἴδιο τὸ μέλλον τοῦ ὑπουργείου ἦταν ἀμφίβολο. Ἀπ' ὅτι ξέρουμε, ἡ Γαλλία δὲν πάσχει ἀπὸ ἔλλειψη μνηστήρων τῶν χαρτοφυλάκων, καί ἂν ὁ Waldeck Rousseau μπόρεσε νά βρῇ μέσα στὸν ξεσηκωμένο στρατό δύο χρησιμοποιήσιμους στρατηγούς γιὰ τὸ ὑπουργεῖο πολέμου, εἶχε σίγουρα στὸ ἴδιο τοῦ τό κόμμα μιᾷ ντουζίνα ὑπουργοὺς ἐμπορίου στὴ διάθεσή του. Ἀλλὰ ἀφ' ὅτου εἶδαμε τὴν κυβέρνηση ἐπὶ τὸ ἔργον μπορούμε νά βεβαιώσουμε, σταράτα, ὅτι ὁ Waldeck Rousseau θά μπορούσε ἡσυχᾶ νά πάρῃ ὅποιοδήποτε ριζοσπάστη γιὰ συνεργάτη. Τό ἔκτρωμα τῆς δημοκρατικῆς ἄμυνας σίγουρα δὲν θά μπορούσε νάταν χειρότερο. Μέχρι σήμερα, οἱ ριζοσπάστες κατάφεραν μόνοι τοὺς καί χωρὶς ξένη βοήθεια νά ἐκτεθοῦν βαθεῖα.

Εἶδαμε ὅτι ὁ μοναρχικὸς κίνδυνος πού πιστεύαμε νά διαφαίνεται κατὰ τὴν διάρκεια τῆς κρῆσης τοῦ Dreyfus ἦταν πολὺ περισσότερο ἓνα φάντασμα παρά μιὰ πραγματικότητα. Ἔτσι ἐξηγεῖται ἀρκετὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ «ἄμυνα» Waldeck Millerand δὲν παράδωσε ἀκόμα τὴν Republique στό πραξικόπημα. Ἀλλὰ αὐτοὶ πού καί σήμερα ἀκόμα μιλοῦν γιὰ τὸν μοναρχικὸ κίνδυνο μὲ τὴν ἴδια πίστη πού μιλοῦσαν ἐδῶ καί δυό χρόνια καί πού, τώρα ὅπως καί τότε, δικαιώνουν μ' αὐτόν τὸν κίνδυνο τὴν πρωτοβουλία τοῦ Millerand παίζουν ἓνα κάπως ἐπικίνδυνο παιχνίδι. Γιατί, ὅσο περισσότερο χρωματίζουμε τὴν κατάσταση σάν σοβαρὴ, τόσο περισσότερο ἡ δράση τοῦ ὑπουργείου φαίνεται ἀξιολύπητη καί ἀκόμα πιὸ τρωτός ὁ ρόλος τῶν σοσιαλιστῶν σ' αὐτό τὸ ὑπουργεῖο.

Ἄν ὁ μοναρχικὸς κίνδυνος ἦταν, ὅπως προσπαθήσαμε νά ἐκθέσουμε, ἀσήμαντος, τότε ἡ σωτήρια δράση τῆς κυβέρνησης πού ἀναγγέλθηκε μὲ μεγάλες ὑποσχέσεις καί

τελειώσε μ' ενα φιάσκο είναι άπλά και μόνο γελοία. "Αν αντίθετα ό κίνδυνος ήταν μεγάλος και σοβαρός, τότε τό σκιάχτρο τής ύπουργικής δράσης είναι μιά *προδοσία* τής Republique και τών κομμάτων πού τούς έμπιστεύθηκαν.

Και στίς δυό περιπτώσεις ή έργατική τάξη μέ τήν ύπουργική συμμετοχή τοϋ Millerand δέν κατόρθωσε αϋτή τήν «πλατιά συμμετοχή στίς εϋθϋνες» πού διεκδικούσαν μέ τόση υπερηφάνεια ό Jores και οί φίλοι του, αλλά μιά συμμετοχή στήν παταγώδικη δημοκρατική ήττα τοϋ μικροαστικού ριζοσπαστισμοϋ.

Η ΤΑΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΖΑΥΡΕΣ ΚΑΙ Ο ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΣΜΟΣ

III

Ή αντίφαση ανάμεσα σ' ότι περίμεναν από τήν δημοκρατική άμυνα τής κυβέρνησης Waldeck-Rousseau και σ' ότι στό τέλος πραγματοποιήθηκε, τοποθέτησε εκείνο τό τμήμα τοϋ γαλλικοϋ σοσιαλισμοϋ πού ύποστήριξε τήν είσοδο τοϋ Millerand μπροστά σέ μιά διαζευτική λύση. Ή θάπρεπε νά όμολογήση τήν αϋταπάτη του, ν' αναγνωρίσει τήν άχρηστία τής συμμετοχής τοϋ Millerand στήν κυβέρνηση και νά απαιτήσεί τήν παραίτησή του, ή θάπρεπε νά δείξει ότι είναι εϋχαριστήμένο από τήν πολιτική τής κυβέρνησης, νά τήν παρουσιάσει σάν τήν υλοποίηση τών προσδοκιών του και, κατά συνέπεια, όσο κουτρουβαλοϋσε ή κυβερνητική δράση πρός τήν άβυσσο, ήταν ύποχρεωμένο νά μετριάξει όλο και περισσότερο τίς προσδοκίες του και τίς διεκδικήσεις του: ό Jaurès και οί φίλοι του διάλεξαν τό δεύτερο δρόμο.

"Όσο καιρό τό ύπουργείο τριγύριζε τό έπίμαχο ζήτημα και παρέμενε ακόμα στή φάση τών προσωρινών άψιμαχιών (κι' αϋτή ή φάση διάρκεσε 18 όλόκληρους μήνες), ή τάση τής πολιτικής του και ή θέση τών σοσιαλιστών άπέναντι σ' αϋτή τή πολιτική μπορούσαν

ακόμα να παραμένουν αβέβαιες. Τό πρώτο αποφασιστικό βήμα, ο νόμος της αμνηστίας, φώτισε μονομιᾶς τήν κατάσταση.

Ήταν ακριβῶς γιά τήν ομάδα Jaures πού ἡ ἐκκαθάριση τῆς ὑπόθεσης Dreyfus θάταν αποφασιστική. "Ολη του ἡ τακτική ἐδῶ καί δυό χρόνια στηρίζονταν σ' αὐτό τό χαρτί. Γιά δυό χρόνια, ἡ πάλη γιά τόν Dreyfus ἦταν ὁ ἄξονας ὅλης του τῆς πολιτικῆς· ἦταν γι' αὐτόν «μιά ἀπ' τίς μεγαλύτερες μάχες τοῦ αἰῶνα, μιά ἀπό τίς μεγαλύτερες τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας» (Jaures, Petite Republique, 12 Αὐγούστου 1899), τό πιό τιμητικό καθῆκον τῆς ἐργατικῆς τάξης· τό νά μὴν ἀνταποκριθοῦμε θάταν ἡ «χειρότερη παραίτηση καί ὁ χειρότερος ἐξευτελισμός, ἡ ἴδια ἡ ἄρνηση τοῦ μεγάλου ταξικοῦ ρόλου τοῦ προλεταριάτου» (Petite Republique 15 Ἰουλίου 1899). «"Ολη ἡ ἀλήθεια! "Απλετο φῶς!», τέτοιος ἦταν ὁ σκοπός τῆς σοσιαλιστικῆς καμπάνιας. Τίποτα δέν μπορούσε νά σταθεῖ ἐμπόδιο στόν Ζωρές καί τοὺς φίλους του, οὔτε οἱ δυσκολίες καί οἱ ἐθνικιστικές μανοῦβρες, οὔτε οἱ διαμαρτυρίες τῶν ὑπολοίπων σοσιαλιστῶν, πού ἐκφράζονταν ἀπό τοὺς Guesde καί Vaillant.» Συνεχίζουμε τὴ μάχη», γράφει ὁ Ζωρές μέ εὐγενική ὑπερηφάνεια, «καί ἂν οἱ δικαστές τῆς Ρέν, ἀπατημένοι ἀπό τίς ἄτιμες μανοῦβρες τῆς ἀντίδρασης, θυσιάσουν ἀκόμα μιά φορά τόν ἄθῶο γιά νά σώσουν τοὺς μεγάλους ἐγκληματίες ἀρχηγούς, αὐριο κι' ὅλας, παρά τίς συμβουλές ἀποχῆς, παρά τοὺς ἐκδηλους ἐξορκισμούς, παρά τίς ὑποτιθέμενες ὑπομνήσεις γιά μιά πλαστή, μεταμφιεσμένη καί μειωμένη ταξικὴ πάλη, θά ὀρθωθοῦμε, μέ κίνδυνο νά χαθοῦμε, γιά νά φωνάξουμε στοὺς στρατηγούς καί τοὺς δικαστές, ὅτι εἶναι δῆμιοι καί ἄτιμοι». (La petite Republique, 13 Αὐγούστου 1899).

Ἀκόμα τόν Νοέμβρη, λίγο μόνο καιρό πρὶν τόν νόμο γιά τήν ἀμνήστευση, διακηρύσσει στὴ Lille: «Σ' ὅτι μ'

ἀφορᾶ, θέλησα νά συνεχίσω, θέλησα νά ὑπομείνω μέχρι πού νά ὑποχρεωθεῖ τό φαρμακερό φίδι νά φτύσει τό δηλητήριό του.

Ἐνάντια στὴ δίκη τῆς Ρέν, ὁ Ζωρές φωνάζει μέ μιά ἀκτινοβολοῦσα πίστη γιά τὴ νίκη: «Καί ὅτι κι' ἂν κάνουν, ἡ δικαιοσύνη εἶναι κοντά. Ἡ ὥρα τῆς λευτεριᾶς γιά τόν μάρτυρα φτάνει, ἡ ὥρα τῆς τιμωρίας γιά τοὺς κακούργους φτάνει». (La petite Republique, 13 Αὐγούστου 1899).

Ἀκόμα τόν Νοέμβρη, λίγο μόνο καιρό πρὶν τόν νόμο γιά τήν ἀμνήστευση, διακηρύσσει στὴ Lille: «Σ' ὅτι μ' ἀφορᾶ, θέλησα νά συνεχίσω, θέλησα νά ὑπομείνω μέχρι πού νά ὑποχρεωθεῖ τό φαρμακερό φίδι νά φτύσει τό δηλητήριό του.

Ναί, ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσω ὅλους τοὺς πλαστογράφους, ὅλους τοὺς ψεῦτες, ὅλους τοὺς δῆμιους, ὅλους τοὺς προδότες· ἔπρεπε νά τοὺς ἀκολουθήσω *στήν κορφή τῆς ἀλήθειας ὅπως καί στήν κορφή τοῦ ξίφους*, μέχρι πού ὑποχρεώθηκαν μπροστά σ' ὅλο τόν κόσμο, νά ὁμολογήσουν τὰ ἐγκλήματά τους, τὴν ἀτιμία τῶν ἐγκλημάτων τους» (Οἱ δύο μέθοδες, Lille, 1900, σελ. 5).

Καί ὁ Ζωρές εἶχε δίκιο. Ἡ ὑπόθεση Dreyfus ξύπνησε ὅλες τίς λαθάνουσες δυνάμεις τῆς ἀντίδρασης στὴ Γαλλία. Ὁ παλιός ἐχθρὸς τῆς ἐργατικῆς τάξης, ὁ μιλιταρισμός, βρέθηκε ξεμασκαρεμένος, καί ἔπρεπε νά κατευθύνουμε ὅλα τὰ βέλη ἐπάνω στό στήθος του. Γιά πρώτη φορά, ἡ ἐργατικὴ τάξη κλήθηκε νά δώσει μιά μεγάλη πολιτικὴ μάχη.

Ὁ Ζωρές καί οἱ φίλοι του τὴν ὁδήγησαν στόν ἀγώνα καί ἐγκαινίασαν ἔτσι μιά καινούργια ἐποχὴ στὴν ἱστορία τοῦ γαλλικοῦ σοσιαλισμοῦ.

Ἐπίσης, ὅταν ὁ νόμος τῆς αμνηστίας προτάθηκε στὴ Βουλὴ, οἱ σοσιαλιστές τῆς δεξιᾶς πτέρυγας βρέθηκαν ξαφνικά στίς ὄχθες τοῦ Ρουβίκωνα. Ήταν καθαρό ὅτι ἡ

κυβέρνηση πού κλήθηκε πάνω απ' όλα νά ξεκαθαρίση τήν υπόθεση Dreyfus, αντί νά σκορπίση «ἄπλετο φῶς», νά κάνει ὥστε ἡ «ἀλήθεια» ν' ἀποκτήσει ὅλα της τά δικαιώματα, καί νά γονατίσει τήν στρατιωτική κλίκα, προετοιμάζονταν νά πνίξει τό φῶς καί τή λευτεριά καί νά γονατίσει αὐτή ἡ ἴδια μπροστά στή κλίκα. Γιά τόν Ζωρές καί τούς φίλους του ἦταν ἡ στιγμή τῆς ἐγκατάλειψης τῶν ἐλπίδων πού ἐναπόθεσαν στήν κυβέρνηση. Τό ὑπουργεῖο ἀποδεικνύονταν ἕνα μὴ χρησιμοποίησιμο ἐργαλεῖο γιά τήν σοσιαλιστική πολιτική καί γιά τήν δημοκρατική ἄμυνα, τό ἐργαλεῖο στράφηκε ἐνάντια στόν κύριό του. Ἄν ἡ ὁμάδα Ζωρές ἤθελε νά μείνῃ πιστή στή στάση πού κράτησε στήν υπόθεση Dreyfus καί στό καθῆκον τῆς δημοκρατικῆς ἄμυνας, ὅφειλε ἀμέσως νά στρέψει τά ὅπλα της καί νά προσπαθήσῃ μέ ὅλα τά μέσα νά ἐξουδετερώσῃ τόν νόμο τῆς ἀμνηστίας. Ἡ κυβέρνηση ἐπιτέλους εἶχε δεῖξῃ τά χαρτιά της, ἔπρεπε νά ἀντιμετωπίσουμε τό παιχνίδι της.

Ἀλλά ἡ ἀπόφαση πάνω στό σχέδιο ἀμνηστίας μετατρέπονταν σέ ἀπόφαση πάνω στήν ἴδια τήν ὑπαρξή τοῦ ὑπουργείου. Καθώς οἱ ἐθνικιστές ἦταν ἐνάντια στήν ἀμνηστία καί ἡ κυβέρνηση εἶχε θέσει ζήτημα ἐμπιστοσύνης, ἦταν εὐκολο νά δημιουργηθεῖ μιά πλειοψηφία ἐνάντια στό σχέδιο καί νά προκαλέσῃ μιά ὑπουργική κρίση.

Ὁ Ζωρές καί οἱ φίλοι του εἶχαν λοιπόν νά ἐκλέξουν: ἢ νά ἐγκαταλείψουν τούς στόχους δύο ἐτῶν καμπάνιας ὑπέρ τοῦ Dreyfus, ἢ νά ἐγκαταλείψουν τήν κυβέρνηση Waldeck-Rousseau, δηλαδή ν' ἀπαρνηθοῦν τό «πλήρες φῶς» ἢ τό ὑπουργεῖο, τήν ρεμπουμπλικάνικη ἄμυνα ἢ ἀπλῶς τό Millerand. Ἡ ζυγαριά δέν ἀμφιταλαντεύθηκε παρά μερικά λεπτά. Οἱ Waldeck καί Millerand βάρυναν περισσότερο ἀπό τόν Dreyfus, τό τελεσίγραφο τοῦ ὑπουργείου πέτυχε ὅτι δέν μπόρεσαν νά πετύχουν τά μανιφέστα

τοῦ ἀφορισμοῦ: γιά νά σωθεῖ ἡ κυβέρνηση, ὁ Ζωρές καί ἡ ὁμάδα του ἐγκτέλειψαν τήν καμπάνια τους γιά τόν Dreyfus καί ψήφισαν ὑπέρ τοῦ σχεδίου ἀμνηστίας.

Ὁ κύβος ἐρρίφθη. Κάνοντας δεκτό τόν ἀμνηστευτικό νόμο, ἡ δεξιά σοσιαλιστική πτέρυγα διατηροῦσε στήν ἐξουσία τήν κυβέρνηση, καί ὄχι πιά τά δικά της πολιτικά συμφέροντα, τήν κατευθυντική γραμμή συμπεριφορᾶς της. Ἡ ψήφος γιά τόν ἀμνηστευτικό νόμο ἐγίνε τό Βατερλώ τῆς καμπάνιας τους γιά τόν Dreyfus, Μέσα σέ μιά στιγμή ὁ Ζωρές ἐκμηδένισε ὅλα ὅσα εἶχε κάνει σέ δύο χρόνια.

Μετά ἀπό τήν ἐγκατάληψη τοῦ κυριώτερου πολιτικοῦ της παιχνιδιοῦ, ἡ τακτική τοῦ Ζωρές θά ἀποτελειώσῃ τήν ἐξέλιξή της μέ μιά ἐξαιρετική εὐκολία καί γρηγοράδα.

Στήν ἀρχή, γιά νά σωθεῖ ἡ κυβέρνηση ἐγκατέλειπε μέ μισή καρδιά ὅτι πῶς πολῦτιμο εἶχε· τό στόχο δύχρονων γιγαντιαίων ἀγώνων:

«ὅλη τήν ἀλήθεια καί τό ἄπλετο φῶς». Ἀλλά γιά νά δικαιώσῃ κανεῖς τή δική του σύνδεση μέ μιά κυβέρνηση πολιτικοῦ φιάσκου, πρέπει νά ἀρνηθεῖ τό φιάσκο τῆς κυβερνήσεως. Τό ἐπόμενο λοιπόν βῆμα εἶναι ἡ δικαίωση τῆς κυβερνητικῆς συνθηκολόγησής.

Ἐπνίξε τήν υπόθεση Dreyfus (ἡ κυβέρνηση) ἀντί νά τήν φτάσῃ μέχρι τέλους; Ἀλλά αὐτό τόκανε γιατί ἦταν ἀνάγκη ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπό πληκτικές δίκες καί ἄλλωστε ἄχρηστες τώρα πιά γιά ν' ἀποφύγῃ τόν κορεσμό τοῦ κοινοῦ, πού σέ λίγο θά ἀπέφευγε τήν ἴδια τήν ἀλήθεια. (Ζωρές) *Petite Republique*, 18 Δεκέμβρη 1900)¹

Ὀντως, πρὶν δύο χρόνια, «ὅλη ἡ νομιμόφρων καί χρηστή Γαλλία» κλήθηκε νά φωνάζει: «ὀρκίζομαι ὅτι ὁ

1. Κάνοντας ἐπαλήθευση εἶδαμε ὅτι τό ἄρθρο τοῦ Ζωρές τῆς 18ης Δεκέμβρη 1900 ἔκφραζε ἀκριβῶς τήν ἴδια ἰδέα ἀλλά μέ κάπως διαφορετικές λέξεις.

Dreyfus είναι άθώος, κι' ότι ό άθώος θ' αποκατασταθεί, κι' ότι οί έγκληματίες θά τιμωρηθοούν » (Ζωρές, *Petite republique*, 9 Αυγούστου 1899).

«Όμως σήμερα όλες οί δικαστικές διαδικασίες θά-
ταν γελοίες. Δέν θάκαναν παρά νά κουράσουν τή χώρα χω-
ρίς νά φωτίσουν, και θάβλαπταν τήν ίδια τήν υπόθεση πού
θέλουμε νά υπηρετήσουμε». 'Η παραγματική τιμωρία τής
υπόθεσης Dreyfus» βρίσκεται σήμερα σέ «ένα συνολικό
δημοκρατικό έργο» (Ζωρές, *Petite Republique*, 18 Δεκέμ-
βρη 1900).

Ακόμα ένα βήμα μπροστά και οί παλιοί ήρωες τής
υπόθεσης Dreyfus θά φανούν σαν ένοχλητικά φαντάσματα
πού δέν θά ξέρουμε πώς ν' απαλλαγούμε τό γρηγορότερο
άπ' αυτά.

Ο Ζολά «ό μέγάλος εργάτης τής δικαιοσύνης», ή
«υπερηφάνεια τής Γαλλίας και τής ανθρωπότητας», ό
άνθρωπος του κεραυνού του «κατηγορώ», έξαπολύει μία
διαμαρτυρία ενάντια στην άμνηστία, τώρα όπως και πρίν
θέλει «όλη τήν αλήθεια και τό άπλετο φώς», κατηγορεί έκ
νέου. Τί στραβομάρα. Δέν βλέπει, φωνάζει ό Ζωρές, ότι
υπάρχει ήδη «άρκετό φώς» ώστε νά μπει σ' όλα τά
πνεύματα; Άς παρηγορηθεί ό Zola από τήν δικαίωσή του,
πούγινε άχρηστη, από τό γεγονός ότι «ό μέγάλος δικα-
στής, όλόκληρης τής ανθρωπότητας» τόν δοξάζει μπρο-
στά στό βήμα, κι' άς μάς άφίσει λοιπόν ήσυχους από δώ
και πέρα μέ τό αιώνιο του «κατηγορώ». Κυρίως όχι
διαμαρτυρίες, όχι επαναλήψεις. (*Petite Republique*, 24
Δεκέμβρη 1900). «Ένα δημοκρατικό έργο του συνόλου»,
νά τό κυριώτερο.

Ο ήρωϊκός Picquart αποκρούει σαν προσβολή τήν
πρόταση πού τουγινε για τήν επανενσωμάτωσή του στό
στρατό καθώς και τήν άμνηστία τί υπεροψία. Μήπως ή

κυβέρνηση, μέ τήν ανάκληση πού πρόβαλε, δέν του
έξασφάλισε τήν «πιό λαμπρή ίκανοποίηση;» Πράγματι,
αυτό πού ενδιαφέρει τόν πολύ Picquart, είναι ή δικαστική
επιβεβαίωση τής αλήθειας· αλλά άς μή ξεχνά ό φίλος
Picquart, ότι ή αλήθεια δέν ενδιαφέρει μόνον αυτόν, αλλά
«ολόκληρη τήν ανθρωπότητα», και μέσα σ' όλη τήν
ανθρωπότητα, είμαστε όλοι, ή δική του υπόθεση, ή υπό-
θεση Picquart, δέν παίζει παρά ένα δευτερεύοντα ρόλο.
«'Η προσπάθειά μας για τήν δικαιοσύνη δέν θά περιορι-
στη σέ άτομικές περιπτώσεις» (Gerant-Richard, *Petite
Republique*, 30 Δεκέμβρη 1900). «Ένα δημοκρατικό έργο
του συνόλου», νά ή ουσία.

Ο Dreyfus «αυτό τό παράδειγμα ανθρωπίνης δυστυχί-
ας σ' ότι πιό σπαραχτικό υπάρχει» (Ζωρές, *Petite repu-
blique*, 10 Αυγούστου 1898), ό Dreyfus άμύνεται άπελλι-
σμένα ενάντια στην άμνηστία πού του κλέβει τήν τελευ-
ταία του έλπίδα για αποκατάσταση, τί άκόρεστος άνθρω-
πος. Οί δήμιοί του δέν υποφέρουν κι' αυτοί άρκετά; — ό
Esterhazy περιπλανιέται «κουρελιάρης και πεινασμένος
τούς δρόμους του Λονδίνου», ό Boisdoffre υποχρεώθηκε νά
«έγκαταλείψη τό γενικό έπιτελείο», ό Gouse είναι «έξω
και βαδίζει γερασμένος», ό Pellieux «πέθανε σέ δυσμέ-
νεια», ό Henry υποχρεώθηκε «νά κόψει τό λαιμό του», ό
Paty de Clan είναι «συνταξιούχος», τί περισσότερο ζητάει;
Οί τύψεις των έγκληματιών δέν είναι άρκετή τιμωρία γι'
αυτούς;

Κι' έπειτα, αν ό Dreyfus δέν ίκανοποιείται από αυτά
τά χτυπήματα τής μοίρας, πού δέρνουν τούς έχθρούς του,
αλλά μέ πείσμα ζητά παντού μία τιμωρία άπ' τήν
ανθρωπινή δικαιοσύνη, υπομονή. «'Η τιμωρία θά βρεϊ
κάποτε» τούς άθλιους (Ζωρές, *Petite republique*, 5 'Ιανουα-
ρίου 1901). Κάποτε, αλλά τώρα ό γενναιοψυχος Dreyfus
οφείλει νά καταλάβη καλά ότι υπάρχουν στόν κόσμο πιό

σημαντικά ζητήματα από αυτές τις δίκες πούναι πιά άχρηστες καί φορτικές». (τό ίδιο, 24 Δεκέμβρη 1900) — «Θάταν καλύτερα νά κερδίσουμε από τήν υπόθεση Dreyfus, αντί τις συγκινήσεις του καί τις έκδικήσεις του (Geranlt-Richard, Petited republic 15 Δεκέμβρη 1900). «Ένα δημοκρατικό έργο του συνόλου», νά τί είναι τό πιο σημαντικό.

“Ένα άκόμα βήμα κι’ ή ίδια ή κριτική της κυβερνητικής πολιτικής, πού έγινε κατά τήν καμπάνια για τόν Dreyfus, θά φανεί ένα επιπόλαιο παιγνίδι μέ τήν κυβέρνηση της δημοκρατικής άμυνας».

Στό ίδιο τό στρατόπεδο του Ζωρές σηκώνονταν λίγο-λίγο απογοητευμένες φωνές ενάντια στη δράση της κυβέρνησης για τήν «δημοκρατοποίηση του στρατού» καί τήν «λαϊκοποίηση» της Republique· τί επιπολαιότητα. Πόσο είναι επικίνδυνο νά κακολογεί κανείς συστηματικά καί μ’ ένα είδος νευρικής άνυπομονησίας (μετά 18 μήνες. - R.L.) τά πρώτα άποτελέσματα πού πέτυχε ή κοινή προσπάθεια. — «Γιατί νά έκτεθοΰμε στόν κίνδυνο νά αποθαρρύνουμε τό προλεταριάτο;» (Ζωρές, Petite Republique, 5 Ιανουαρίου 1901). Πώς μπορούν νά λένε ότι τά κυβερνητικά σχέδια στό θέμα των θρησκευτικών ταγμάτων θάναι μιά συνθηκολόγηση μπροστά στην έκκλησία; Μόνον οί «έρασιτέχνες» τά λένε αυτά, οί «βιρτουόζοι» μπορούν νά τό βεβαιώσουν. Πράγματι, είναι «ή πιο μεγάλη μάχη πού δόθηκε, μετά από τους νόμους για τήν λαϊκοποίηση των σχολείων, άνάμεσα στην έκκλησία καί τήν κοινωνία των πολιτών» (Ζωρές, Petite republic, 1ώ Ιανουαρίου 1901).

Καί, γενικά, έστω κι’ άν ή κυβέρνηση καταγράφει τόνα φιάσκο μετά τάλλο, δέν παραμένει άκόμα ή παρηγοριά της «βεβαιότητας για μελλοντικές νίκες;» (Petite republic, 5 Ιανουαρίου 1901). Δέν πρόκειται για με-

μονωμένους νόμους, τό «δημοκρατικό έργο του συνόλου», νά τό κυριώτερο.

‘Αλλά τί λοιπόν είναι στό κάτω-κάτω από τό «συνολικό δημοκρατικό έργο;» Δέν πρόκειται πιά για τήν λύση της υπόθεσης Dreyfus, για τήν αναδιοργάνωση του στρατού, για τήν ύποταγή της Έκκλησίας. Μόλις άπειλείται ή πτώση του ύπουργείου, έγκαταλείποντας τά πάντα, καί άρκει νά θέση ή κυβέρνηση, για όποιοδήποτε θέμα, ζήτημα έμπιστοσύνης, για νά ύποτάξη στό ζυγό της, τόν Ζωρές καί τους φίλους τους. Χθές συνιστοΰσαν τήν ύποστήριξη της κυβέρνησης για τή σωτηρία της Republique καί σήμερα τήν σωτηρία της κυβέρνησης έγκαταλείποντας τήν δημοκρατική άμυνα. Τό «συνολικό δημοκρατικό έργο» είναι σήμερα ή ένωση όλων των Ρεμπουμπλικάνικων δυνάμεων για τή διατήρηση του ύπουργείου Waldeck-Rousseau στό τιμόνι.

‘Η στάση της ομάδας του Ζωρές μπροστά στην πολιτική της σημερινής κυβέρνησης είναι, στ’ αλήθεια, απ’ τή μιά μεριά, όλότελα αντίθετη από τή στάση πού κράτησε στην υπόθεση Dreyfus. ‘Αλλά από τήν άλλη μεριά, είναι ήφυσική συνέχειά της. Πράγματι είναι ή ίδια άρχή της ένωσης μέ τήν άστική δημοκρατία πού, πριν δυό χρόνια, χρησίμεψε για βάση στό λυσασμένο άγώνα των σοσιαλιστών για μιά όριστική λύση της υπόθεσης Dreyfus, καί πού τους όδηγει σήμερα, έπειδή ή άστική δημοκρατία έγκαταλείπει τό καθήκον της, νά μήν ενδιαφέρονται κι’ αυτοί για τό ξεκαθάρισμα της υπόθεσης, όπως καί για τήν πλήρη μεταρρύθμιση του στρατού καί τις σχέσεις Έκκλησίας-κράτους.

Αυτό αποδείχνει ότι στην τακτική του Ζωρές, δέν είναι οί ιδιαίτερες προσδοκίες του σοσιαλιστικού κόμματος πού συνιστούν τό σταθερό στοιχείο, τό βασικό στοιχείο, καί ότι τό μεταβλητό στοιχείο είναι ή εύκαιρία-

κή συμμαχία μέ τούς ριζοσπάστες, ἀλλά ὅτι ἀντίθετα, ἡ συμμαχία μέ τούς ἀστούς δημοκράτες ἀποτελεῖ τό σταθερό στοιχεῖο, τό σίγουρο στοιχεῖο, καί ὅτι οἱ πολιτικές προσδοκίες, πού καμμιά φορά φανερώνονται, δέν εἶναι τίποτα ἄλλο ἀπό τό τυχαῖο προϊόν αὐτῆς τῆς συμμαχίας. Ἦδη κατά τή διάρκεια τῆς καμπάνιας γιά τόν Dreyfus ἡ πιστή στόν Ζωρές πτέρυγα δέν μπόρεσε νά διατηρήσει τή διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στό ἀστικό καί τό προλεταριακό στρατόπεδο. Ἄν γιά τούς ἀστούς φίλους τοῦ Dreyfus, ἐπρόκειτο ἀποκλειστικά γιά τό ξερίζωμα τῶν милитаристικῶν ὑπερβολῶν, γιά τήν κατάργηση τῆς διαφθορᾶς στό στρατό, νά τό ἐξυγιάνουν, ἡ σοσιαλιστική πάλι ἔπρεπε νά καταφέρεται ἐνάντια στίς ρίζες τοῦ κακοῦ, ἐνάντια στό ἴδιο τόν μόνιμο στρατό. Κι' ἄν γιά τούς ριζοσπάστες ἡ ἀποκατάσταση τοῦ Dreyfus καί ἡ τιμωρία τῶν ὑπευθύνων ἦταν ὁ στόχος τῆς ζύμωσης, γιά τούς σοσιαλιστές ἡ ὑπόθεση Dreyfus δέν μπορούσε νάταν παρά ἡ εὐκαιρία γιά ν' ἀρχίσουν μιὰ ζύμωση μέ σκοπό τήν ἐφαρμογή τοῦ συστήματος τῆς πολιτοφυλακῆς. Μόνον σ' αὐτήν τήν περίπτωση ἡ ὑπόθεση Dreyfus καί οἱ ἐκπληκτικές θυσίες τοῦ Ζωρές καί τῶν φίλων του θά μπορούσαν, μέ τή ζύμωση, νά προσφέρουν τεράστιες ὑπηρεσίες στό σοσιαλισμό. Πράγματι, ἡ ζύμωση τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου, στό σύνολό του, ἄν ἐξαιρέσουμε μεμονωμένες διακυρήξεις, πού μπαίνανε βαθύτερα στή φύση τῆς ὑπόθεσης, παρέμειναν στόν ἴδιο δρόμο μ' αὐτές τῶν ἀστῶν «ἀναθεωρητῶν». Ἐδῶ ἤδη, οἱ σοσιαλιστές, παρ' ὅλο πού ξεπέρασαν πάρα πολύ τό ἀστικό στρατόπεδο μέ τή διάρκεια, τή δυναμικότητα καί τή λάμψη τῆς καμπάνιας τους, δέν ἦταν πρωτοπόροι, ἀλλά μόνον ἡ οὐρά τῶν ριζοσπαστῶν. Μέ τήν εἴσοδο τοῦ Millerand στό ὑπουργεῖο, τοποθετήθηκαν ὁλότελα στόν ἴδιο χῶρο μέ τούς ἀστούς συμμάχους τους.

Αὐτό πού διακρίνει τή σοσιαλιστική πολιτική ἀπό τήν ἀστική πολιτική, εἶναι ὅτι σάν ἀντίπαλοι τῆς ὑπάρχουσας τάξης πραγμάτων, οἱ σοσιαλιστές εἶναι ὑποχρεωμένοι, ἀπο τις ἴδιες τους τίς ἀρχές, νά παραμείνουν στό χῶρο τῆς ἀντιπολίτευσης στήν ἀστική Βουλὴ. Τό πρωταρχικό καθήκον τῆς κοινοβουλευτικῆς δραστηριότητος τῶν σοσιαλιστῶν, νά φωτίσουν τήν ἐργατική τάξη, ἐπιτυγχάνεται πρὶν ἂπ' ὅλα μέ τή συστηματική κριτική τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς. Ἀλλά, μακριά ἀπό τό νά ἐμποδίζει τά πρακτικά ἀποτελέσματα, τῶν ἄμεσων μεταρρυθμίσεων μέ προοδευτικό χαρακτήρα, ἡ ἀντιπολίτευση ἀρχῶν εἶναι, γιά κάθε μειοψηφοῦν κόμμα, γενικά, καί ἰδιαίτερα γιά τό σοσιαλιστικό κόμμα, τό μόνο ἀποτελεσματικό μέσο ἀποσπάσης πρακτικῶν ἀποτελεσμάτων.

Καθὼς εἶναι ἀδύνατον νά ἐπιτύχουν γιά λογαριασμό τῆς δικῆς τους πολιτικῆς, τήν ἄμεση ἐπικύρωση τῆς κοινοβουλευτικῆς πλειοψηφίας, οἱ σοσιαλιστές εἶναι ὑποχρεωμένοι ν' ἀποσπᾶσουν παραχωρήσεις ἀπό τήν ἀστική πλειοψηφία μέσα σέ μιὰ ἀκατάπαυστη πάλη. Ἀλλά χάρη στήν ἀντιπολιτευτική κριτική τους, τό κατορθώνουν μέ τρία μέσα: κάνοντας ἓνα ἐπικίνδυνο συναγωνισμό μέ τίς εὐρύτερες διεκδικήσεις τους στά ἀστικά κόμματα, σπρώχνουν μπροστά αὐτά τά κόμματα μέ τήν πίεση τῶν ἐκλογικῶν μαζῶν, στή συνέχεια καταγγέλοντας τήν κυβέρνηση μπροστά στή χώρα καί ἐπηρεάζοντας τήν κοινή γνώμη, τέλος συσπειρώνοντας γύρω τους, ὅλο καί περισσότερο, μέ τήν κριτική τους στή Βουλὴ κι' ἔξω ἀπ' αὐτήν, τίς λαϊκές μᾶζες μέχρι νά γίνουν ἐπίσης μιὰ δύναμη τέτοια ὅπως ἡ κυβέρνηση καί τότε ἡ μπουρζουαζία θά λογαριαστεῖ μαζί τους.

Μέ τήν εἴσοδο τοῦ Millerand στό ὑπουργεῖο οἱ Γάλλοι σοσιαλιστές πού εἶναι γύρω ἀπ' τόν Ζωρές στερήθηκαν αὐτά τα τρία μέσα.

Καί πρώτα-πρώτα ή χωρίς δισταγμό κριτική τής κυβερνητικής πολιτικής έγινε γι' αυτούς αδύνατη. "Αν ήθελαν νά μαστιγώσουν τήν αδυναμία της, τά ήμίμετρά της, τή δειλία της, τά χτυπήματα θά ξανάπεφταν στήν πλάτη τους. Γιατί αν ή δημοκρατική βάση τής κυβέρνησης είναι ένα φιασκο, ή έρώτηση πού μπαίνει άμέσως είναι τί ρόλο παίζει ή συμμετοχή ενός σοσιαλιστή σ' αυτή τήν κυβέρνηση; Έτσι γιά να μή βάλουν σέ κίνδυνο τό χαρτοφυλάκειο του Millerand, ό Ζωρές καί οί φίλοι του υποχρεώνονται να σωπαίνουν πάνω σ' ότιδήποτε μπορούσε ν' άνοίξει τά μάτια τής εργατικής μάζας πάνω στίς έλλείψεις τής κυβερνητικής πολιτικής. "Οντως, άφ' ότου έγινε τό ύπουργείο Waldeck-Millerand, κάθε κριτική αυτής τής δραστηριότητας έξαφανίστηκε από τό όργανο τής δεξιās σοσιαλιστικής πτέρυγας, La petite republicue, καί κάθε προσπάθεια κριτικής αντικρούεται άμέσως από τόν Ζωρές σάν «νευρικότητα», «ήττοπάθεια», «ύπερβολή». "Η πρώτη συνέπεια τής σοσιαλιστικής ύπουργοποίησης είναι λοιπόν ή άπάρνηση του πρωταρχικού σοσιαλδημοκρατικού καθήκοντος γενικά καί κυρίως στή Βουλή, του καθήκοντος νά φωτίσει καί νά εκπαιδεύσει πολιτικά τίς μάζες.

Έπί πλέον, οί όπαδοί του Millerand, άκόμα κι' όταν κριτικάρουν τήν κυβέρνηση, άφαιρούν από τήν κριτική τους κάθε πρακτική σημασία. "Η στάση τους άπέναντι στο σχέδιο άμνηστίας έδειξε ότι καμμιά θυσία δέν τούς φαίνεται πολύ μεγάλη προκειμένου νά διατηρήσουν τήν κυβέρνηση στήν έξουσία, κι' ότι είναι εκ των προτέρων αποφασισμένοι νά τήν ύποστηρίξουν μέ τούς ψήφους τους, μόλις στηρίξει στό στήθος τους τό περίστροφο τής ψήφου έμπιστοσύνης. Έτσι παραδόθηκαν ολοκληρωτικά στή κυβέρνηση.

Είναι προφανές ότι σέ μία χώρα πού κυβερνιέται με κοινοβουλευτικές μεθόδους, οί σοσιαλιστές δέν είναι

πάντα τόσο ελεύθεροι νά καθορίσουν τή στάση τους, όσο παραδείγματος χάριν, στή Γερμανία, στό Reichstag όπου μπορούν πάντοτε νά δώσουν στήν αντιπολιτευτική στάση τους μία καθαρή έκφραση μεταχειριζόμενοι τήν ψήφο έμπιστοσύνης. Διαλέγοντας τό «μικρότερο κακό», οί Γάλλοι σοσιαλιστές είναι, αντίθετα, πολύ συχνά ύποχρεωμένοι, νά έμποδίσουν με τίς ψήφους τους τήν πτώση μιās άστικής κυβέρνησης. "Αλλά, άκριβώς, μέ τό κοινοβουλευτικό καθεστώς, ή ψήφος τών σοσιαλιστών γίνεται ένα όπλο πού κρέμεται πάνω άπ' τό κεφάλι τής κυβέρνησης σάν Δαμόκλειος σπάθα καί πού μ' αυτό μπορούν νά ύποστηρίξουν τήν κριτική τους καί τίς διεκδικήσεις τους. "Ο Ζωρές καί οί φίλοι του άφου έξαρτήθηκαν από τήν κυβέρνηση με τήν ύπουργική συμμετοχή του Millerand, έκαναν τήν κυβέρνηση ανεξάρτητη άπ' αυτούς· μή έχοντας τή δυνατότητα νά όδηγήσουν τήν κυβέρνηση σέ παραχωρήσεις μέ τήν άπειλή μιās ύπουργικής κρίσης, έκαναν, αντίθετα, αυτή τή κρίση μία Δαμόκλειο σπάθα πού άπειλεί αυτούς τούς ίδιους καί πού μ' αυτή ή κυβέρνηση μπορεί, κάθε στιγμή, νά τούς ύποχρεώσει σέ παραχωρήσεις.

Οί σημερινές διαπραγματεύσεις πάνω στό νόμο γιά τούς συναιτερισμούς άπεικονίζουν με λαμπρό τρόπο αυτή τή κατάσταση του άλυσσοδεμένου Προμηθέα, πού σ' αυτή έπεσε από μόνη της ή ομάδα Ζωρές. Βέβαια, ό Viviani, φίλος του Ζωρές, κατά τή διάρκεια ενός λαμπρού λόγου στή Βουλή, έκανε κομάτια τό κυβερνητικό σχέδιο πάνω στους συναιτερισμούς καί ύπέδειξε τήν άληθινή λύση του προβλήματος. "Αλλά, αν τήν έπόμενη, κοντά στους παθητικούς εκείνους λόγους, ό Ζωρές βάζει στό στόμα τής κυβέρνησης τήν άπάντηση πού μ' αυτή όφείλει ν' άποκρούσει αυτή τή κριτική¹, αν πριν τό άνοιγμα τών

1. «Είναι πολύ εύκολο στήν κυβέρνηση ν' άπαντήσει ότι αν δέν πραγματοποιεί τό

συζητήσεων, *πρίν* από κάθε προσπάθεια βελτίωσης του κυβερνητικού σχεδίου, δίνει στους σοσιαλιστές και τους ριζοσπάστες τό σύνθημα νά εξασφαλίσουν μέ κάθε τίμημα τήν *υιοθέτηση* του κυβερνητικού σχεδίου, όποιαδήποτε πολιτική έντύπωση τής έκδήλωσης του Viviani καταστρέφεται από τά ίδια τά πράγματα.

Ἡ ύπουργική συμμετοχή του Millerand — κι' αὐτή εἶναι ἡ δεύτερη συνέπειά της — μετατρέπει τίς σοσιαλιστικές κριτικές τῶν φίλων του στή Βουλὴ σέ *χωρίς σοβαρότητα λόγια*, σέ περιγραφή τῶν «μακρυνῶν ὀριζόντων» του σοσιαλισμοῦ, *χωρίς τήν παραμικρή επίδραση πάνω στήν πρακτική πολιτική τής κυβέρνησης*.

Τέλος μέσα σ' αὐτή τή καιάσταση, ἡ πίεση τῶν σοσιαλιστῶν πάνω στά ἀστικά κόμματα ἀποδεικνύεται ἕνα ὠραῖο ὄνειρο.

Γιά νά εξασφαλίσουν τήν διάρκεια τής κυβέρνησης, οἱ ὁπαδοί του Millerand εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ἔχουν μια πολύ στενὴ ἀλληλεγγύη μέ τίς ἄλλες ἀριστερές ὁμάδες. Καθώς ὅμως αὐτό πού τούς ἐνδιαφέρει κάθε φορά δέν εἶναι τό πολιτικό ἀποτέλεσμα, ἀλλά περισσότερο πίστη στήν κυβέρνηση τῶν ἐνωμένων ἀριστερῶν, ὑποχρεώνονται ν' ἀναζητήσουν παντοῦ ὅχι τίς αἰτίες πού τούς χωρίζουν ἀπό τίς ἄλλες ἀστικές ὁμάδες, ἀλλά ἀντίθετα ὅτιδήποτε τούς φέρνει πιό κοντά σ' αὐτές. Μέσα στό «δημοκρατικό» βραστό τής ἐνωσης τής ἀριστερᾶς, πού ἡ μεγάλη σκέψη του Ζωρές θέλει νά διατηρήσει, ἡ ὁμάδα του ἐξαφανίζεται ὁλότελα.

Στήν ὑπηρεσία του Millerand, οἱ φίλοι του παίζουν σήμερα τό ρόλο τῶν ριζοσπαστῶν ἀστῶν.

πρόγραμμα τῆς Republique, ἂν δέν χτυπᾷ πρῶτα παρά τά θρησκευτικά τάγματα, εἶναι γιατί ἀντιμετωπίζει πρῶτα τούς *πιο ἐπείγοντες κινδύνους*. Καθῆκον της εἶναι νά κάνει τήν ἐλευθερία σέ θέση νά *αὐτοαμύνεται*». (Petite Republique, 17 Γενάρη 1901).

Ναί, μέσα στή σημερινή δημοκρατική πλειοψηφία, οἱ ριζοσπάστες εἶναι προχωρημένα στοιχεῖα, στοιχεῖα ἀντιπολιτευτικά καί οἱ σοσιαλιστές τῆς δεξιᾶς πτέρυγας τά μετριοπαθῆ στοιχεῖα, τά φιλοκυβερνητικά στοιχεῖα.

Ἦταν οἱ ριζοσπάστες του Octon καί του Pelletan πού, στή σύνοδο τῆς 7ης Δεκέμβρη αὐτοῦ τοῦ χρόνου στή Βουλὴ, ζήτησαν μ' ὅλη τήν ἐνεργητικότητά τους τήν κοινοβουλευτική ἐρευνα πάνω στίς ἀποικιακές φρικαλεότητες, ἐνῶ βρέθηκαν δύο βουλευτές τῆς δεξιᾶς πτέρυγας τῶν σοσιαλιστῶν πού ψήφισαν ἐνάντια στήν ἐρευνα. Ἦταν ὁ ριζοσπάστης Vazedille πού ἀντιτάχθηκε στό πνίξιμο τῆς ὑπόθεσης Dreyfus μέ τήν ἀμνηστία ἐνῶ οἱ σοσιαλιστές ψήφισαν τελικά ἐνάντια στόν Vazeille. Τέλος εἶναι ὁ ριζοσπάστης-σοσιαλιστής Pelletan πού, στήν La depeche de Toulouse τῆς 25ης Δεκέμβρη ἔδωσε τό ἀκόλουθο μάθημα στους σοσιαλιστές:

«Τό θέμα εἶναι νά ξέρομε ἂν μιά κυβέρνηση γίνεται γιά νά ὑπηρετήσῃ τίς ἰδέες τοῦ κόμματος πού τήν στηρίζει, ἢ γιά νά τίς προδώσῃ. "ὦ! οἱ ἄνθρωποι πού διατηροῦμε στήν ἐξουσία δέν μᾶς κάνουν δῶρα. "Εξω ἀπό δύο ἢ τρία ὑπουργεῖα, ὅλοι τους κυβερνοῦν ὅπως περίπου θά μπορούσε νά τό κάνει μιά κυβέρνηση τοῦ Meline! καί τά κόμματα πού θάπρεπε, γιά τό συμφέρον τους, νά τόν βάζουν στή θέση του καί νά τόν διώξουν *σέρνονται μέ τήν κοιλιά μπροστά του*. "Ὅσο γιά μένα εἶμαι ἀπ' αὐτούς πού θεωροῦσαν καλό ὅτι τό κολεκτιβιστικό κόμμα δέν πρέπει νά ἀρνεῖται τή διεξαγωγή συστηματικῶν ἀγώνων ἐπειδή ἕνας ἀπό τούς δικούς του μῆκε στή κυβέρνηση. Ναί, ἔκρινα ὑπέροχα αὐτόν τόν νεωτερισμό μέ πιά σκέψη; Γιά νά ἔχει ἡ προχωρημένη πολιτική μέσα στήν κυβέρνηση μιά δύναμη καί μιά ἐγγύηση παραπάνω, κι' ὅχι γιά ν' ἀποκτήσουν οἱ πιό φρικτές ὑποχωρήσεις ἕνα ὄμηρο πού

καί μόνο τ'ονομά του ἄρκει γιά νά ἐξασφαλίσει τήν ἀποστροφή τῶν σοσιαλιστικῶν ψήφων.

«Σήμερα, νά πού ὁ Κορ Waldeck-Rousseau δέν εἶναι ὁ σύμμαχος, ὅπως τό εὐχόμασταν, ἀλλά ὁ διευθύνων τήν συνείδηση τῶν προχωρημένων κομμάτων. Τά ὁδηγεῖ, μοῦ φαίνεται, πολύ μακρῶς (...) Εἶναι ἄρκετό γιά νά γίνει ἀκουστός, νά βγάλει ἀπό τήν τσέπη του τόν μεγάλο Croquemitaine τῆς ὑπουργικῆς κρίσης. Προσέχτε: θά ὑπάρχει κάτι λειψό στήν πολιτική τῆς χώρας, ὅταν θᾶχουμε κάνει ἀπό τούς δικούς μας καί τούς δικούς σας² μιὰ καινούργια κατηγορία ὑπό-καιροσκόπων».

Σοσιαλιστές πού προσπαθοῦν νά ξεστρατίσουν τούς μικροαστούς δημοκράτες ἀπό τήν ἀντιπολιτευτική στάση καί ἄστοι δημοκράτες πού κατηγοροῦν στούς σοσιαλιστές ὅτι ὑποκλίνονται μπροστά στήν κυβέρνηση καί ὅτι προδίδουν τίς ἴδιες τους τίς ἰδέες, εἶναι ἡ πιό βαριά ταπείνωση πού δέχτηκε ποτέ ὁ σοσιαλισμός καί εἶναι, σύγχρονα, ἡ τελευταία συνέπεια τῆς σοσιαλιστικῆς συμμετοχῆς σέ ὑπουργεῖο.

Ἔτσι ἡ τακτική τοῦ Ζωρές ποῦθελε νά φτάσει σέ πρακτικά ἀποτελέσματα θυσιάζοντας τήν ἀντιπολιτευτική στάση ἀποδείχθηκε ἡ λιγώτερο πρακτική στόν κόσμο.

Ἀντί νά μεγαλώσει τή σοσιαλιστική ἐπιρροή πάνω στήν κυβέρνηση καί τήν ἀστική Βουλή, μετᾶτρεψε τούς σοσιαλιστές σ' ἓνα ἄβουλο ὄργανο τῆς κυβέρνησης καί σέ μιὰ παθητική ἀπόφυση τῆς μικρομπουρζουαζίας. Ἀντί νά δώσει μιὰ καινούργια ὥθηση στήν προοδευτική πολιτική στή Βουλή, ἄφισε νά χαθῇ μαζί μέ τή σοσιαλιστική

1. Jules Meline (1938-1925). Προέδρενε, ἀπό τό 1896 ἕως τό 1898, ἓνα συντηρητικό ρεπουμπλικανικό ὑπουργεῖο ὑποστηριζόμενο ἀπό τήν συντηρητική καί Protectionniste ἀγροτική ἐπίδραση καθὼς κι' ἀπό τό γενικό ἐπιτελεῖο.

2. Ὁ Pelletan ἀπευθύνεται προσωπικά στόν Ζωρές.

ἀντιπολίτευση, τό μόνο ἐρέθισμα πού θά μπορούσε νά ὁδηγήσει τή Βουλή καί τήν κυβέρνηση σέ μιὰ ἀποφασιστική καί θαρραλέα πολιτική.

Κι ἐδῶ βρίσκεται τό μεγαλύτερό τους λάθος. Τό φιάσκο τῆς δράσης τῆς δημοκρατικῆς ἄμυνας πού προσδοκοῦσε ὁ Waldeck-Rousseau δέν εἶναι ἓνα φαινόμενο πού ὀφείλεται στήν τύχη, ἀλλά ἓνα λογικό προϊόν τόσο τῆς ἀδυναμίας πού ἔδειξε ἀπό τήν ἀρχή ὁ ριζοσπαστισμός στή Βουλή ὅσο καί τῆς παραλυσίας πού σ' αὐτή αὐτοκαταδικάστηκαν, ἐκτός τῶν ἄλλων, οἱ σοσιαλιστές μέ τήν συμμετοχή τους στή ριζοσπαστική κυβέρνηση.

Ἄν γιά κάθε ἀμερόληπτο ἄνθρωπο ἡ ἀξιοθρήνητη «δράση» τῆς κυβέρνησης Waldeck-Rousseau σημαίνει τό θλιβερό τέλος τῆς «δημοκρατικῆς» ἀποστολῆς της, γιά τόν Ζωρές αὐτό εἶναι κάτι περισσότερο ἀπό ἓνα χαρούμενο ξεκίνημα μιᾶς μεγάλης ἐποχῆς δημοκρατικῆς ἀναγέννησης στή Γαλλία βασισμένη στήν στέρεα συμμαχία τοῦ σοσιαλισμοῦ μέ τήν μικροαστική δημοκρατία. Κι' αὐτό τό λέει ἀναγνωρίζοντας τίς ἀδυναμίες τῆς κυβέρνησης (πού δέν μπορεῖ νά ἀρνηθεῖ τελείως κάτω ἀπό τήν πίεση τῆς κριτικῆς τῶν ἰδίων τῶν ὁπαδῶν του).

«Νά γιατί ἡ λειτουργία μιᾶς ἀριστερῆς πλειοψηφίας, ὅσο ντροπαλή κι' ἂν εἶναι, πού ὑποστηρίζει μέ συνέπεια μιὰ ἀριστερή κυβέρνηση, ὅσο ἀναποφάσιστη ἢ ἀνεπαρκής κι' ἂν εἶναι, εἶναι στά μάτια μου ἓνα ἐξαιρετικῆς σημασίας γεγονός. Εἶναι, κατά τή γνώμη μου, τό ἄμορφο ἀλλά ἀναγκαῖο στοιχεῖο, τοῦ νομοθετικοῦ καί κυβερνητικοῦ ὀργανισμοῦ πού ὀφείλει νά κατευθύνει προσεχῶς τήν κίνηση τῆς κοινωνίας μας πρός τούς ἀνώτερους στόχους τῆς ἰσότητος πού θέλουμε». (Petite Republique, 8 Γενάρη 1901).

Αὐτό τό εὐρύ βλέμμα πάνω στήν προσεχή ἐποχή τῆς κοινῆς ἐξουσίας τοῦ σοσιαλιστικοῦ προλεταριάτου καί

της ριζοσπαστικής μικρομπουρζουαζίας κάνει, σέ τελευταία ανάλυση, νά φαίνεται αναγκαία, ή διατήρηση στην έξουσία της κυβέρνησης Waldeck-Rousseau μέ τίμημα την εγκατάλειψη των άμεσων πολιτικών στόχων, καί την διατήρηση της συμμαχίας μέ την άστική άριστερά θυσιάζοντας σ' αυτή την ανεξάρτητη σοσιαλιστική αντιπολίτευση. 'Αλλά ό Ζωρές μέσα σ' αυτό τό μεγαλειώδικο κατασκευασμά του, ξέχασε άπλούστατα ότι ό μικροαστικός ριζοσπαστισμός, πού θέλει νά τόν όδηγήσει σήμερα στην πολιτική έξουσία μέ την βοήθεια της σοσιαλιστικής ύποστήριξης, έχασε εδώ καί πολύ καιρό κάθε δυνατότητα ανάτασης, άκριβώς άκολουθώντας μιá τακτική πού παρουσιάζει τρομακτική όμοιότητα μέ τή σημερινή τακτική του Ζωρές.

Ό πολιτικός ρόλος πού παίζει ή μικρομπουρζουαζία στη Γαλλία μετά τή μεγάλη επανάσταση βασίζεται στό Δημοκρατικό πρόγραμμα. "Όσο ή μεγάλη μπουρζουαζία όχυρώνονταν πίσω άπ' τή μοναρχία, ή μικρομπουρζουαζία μπορούσε νά παρουσιάζεται σάν ό άρχηγός της λαϊκής μάζας, γιατί άκόμα κι' ό ανταγωνισμός ανάμεσα στην εργατική τάξη καί την μπουρζουαζία έπαιρνε σέ μεγάλο μέρος τή μορφή της αντίθεσης ανάμεσα στη République καί τή μοναρχία καί σχημάτιζε τή στέρα σπονδυλική στήλη της μικροαστικής αντιπολίτευσης.

Κατά τή διάρκεια της τρίτης République, οί περιστάσεις άλλαξαν. Ένώ τό μεγαλύτερο μέρος της μπουρζουαζίας, χθεσινός έχθρός (της République), έγινε ό αντιπρόσωπος της République, καί πραγματοποίησε τά κυριότερα σημεία του μικροαστικού προγράμματος: ρεμπουμπλικανική μορφή του Κράτους, «λαϊκή κυριαρχία» για τό κοινοβουλευτικό καθεστώς, ό πολιτικός ρόλος της μικρομπουρζουαζίας έχασε κάθε ύλική βάση καί ό άξονας του ανταγωνισμού της μέ την μπουρζουαζία έσπασε. Δέν

έμειναν λοιπόν στό ριζοσπαστικό πρόγραμμα παρά δευτερεύοντα μπιχλιμπίδια καλά για νά στολίσουν την άστική Δημοκρατία: προοδευτικό φορολογικό σύστημα, μεταρρυθμίσεις στο σύστημα μόρφωσης του κοινού, πάλι ενάντια στον κλήρο.

Άλλά όσο ό πολιτικός ανταγωνισμός άνμεσα στη μικρομπουρζουαζία καί την μπουρζουαζία εξαφανίζονταν, τόσο ό κοινωνικός ανταγωνισμός άνάμεσα στην μπουρζουαζία καί την εργατική τάξη αναπτύσσονταν. Την ίδια στιγμή πού έχανε τό ούσιαστικό περιεχόμενο του προγράμματος της, ή μικρομπουρζουαζία έχανε ένα μεγάλο μέρος των όπαδών της. Τό προλεταριάτο μπήκε στό παιχνίδι, σάν αυτόνομο κόμμα, σέ άνειρήνευτη αντίθεση τόσο μέ τόν ριζοσπαστισμό όσο καί μέ τόν καιροσκοπισμό. Μέσα στον ίδιο τόν ριζοσπαστισμό, έγινε μιá έσωτερική διαφοροποίηση.

Ένώ ένα μέρος των μελών του έλκεται από την κυρίαρχη μπουρζουαζία, από τά ίδια τά ούσιαστικά συμφέροντά του, ένα άλλο μέρος ύποχρεώνεται ν' αποκτήσει ένα σοσιαλιστικό έπίχρισμα.

Ό «καθαρός» ριζοσπαστισμός, κατάντησε μ' αυτό τό τρόπο, μέσα στη καιροσκοπική République, ένα αδύναμο μεσοβέζικο κόμμα, πού θέλοντας νά πραγματοποιήσει τό πολιτικό του πρόγραμμα, βρέθηκε μπροστά στο δίλημα: ή νά κατασταλάξει στην αντιπολίτευση καί νά της δώσει την αναγκαία όρμη μέ την έξωκοινοβουλευτική επίδραση των μαζών ή νά στηριχθεί μόνο στους κοινοβουλευτικούς συνδυασμούς μέ την προοπτική νά φτάσει στην έξουσία στό πλάι της καιροσκοπικής μπουρζουαζίας.

Η πρώτη μέθοδος, δηλαδή για νά ξανακερδίσει πάλι τό εργατικό κόμμα τή συμπάθεια των λαϊκών μαζών, ήταν διπλά αδύνατη για τό ριζοσπαστισμό. "Όχι μόνο δέν μπορούσε νά προσφέρει τίποτα στους εργάτες,

ἀλλά, δοσμένης τῆς κυριαρχίας καὶ τῆς σχετικῆς σταθερότητας τῆς βιοτεχνίας στή Γαλλία, οἱ κοινωνικές προοπτικές τοῦ προλεταριάτου ἦταν φυσικό νά φοβίζουν τήν γαλλική μικρομπουρζουαζία περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη χώρα.

Ἐπιμένοντας σέ περιορισμένο πολιτικό πρόγραμμα τοῦ ὀριζοσπαστισμοῦ ἔπαιρνε τόν ἀποκλειστικό δρόμο τῆς κοινοβουλευτικῆς συγκυριαρχίας μέ τήν καιροσκοπική μπουρζουαζία. Κι' ἐδῶ ἀκριβῶς ἄρχισε ἡ κουτροβάλα του.

Καταδικασμένος σέ ἡρεμες περίοδες νά παίζει, πλάϊ στούς καιροσκόπους μέσα σέ «μικτές» κυβερνήσεις, τὸ ρόλο τοῦ παθητικοῦ συνενόχου, ὁ ὀριζοσπαστισμός κατῴρθωσε νάναί ἀπό καιρό σέ καιρό ἀπαραίτητος καί τοῦτο, καθε φορά πού ἡ καιροσκοπική μπουρζουαζία κινδύνευε ἀπό ἓνα σκάνδαλο καί ἡ Republique πέρναγε μιά κρίση. Ὁ ὀριζοσπαστισμός βρίσκει τότε τήν εὐκαιρία ν' ἀναδιπλώσει ξανά τὸ κουρελιασμένο παλιό κομμάτι τοῦ προγράμματός τῆς «δημοκρατικῆς ἄμυνας» καί νά φτάσει γιά λίγο χρόνο στήν κυβέρνηση. Ἀλλά, καθε φορά, ἐπαναλαμβάνεται κανονικά, ἓνα γεγονός πού ἀπλά καί μόνο ξέχασε νά μελετήσει τίς συνέπειές του, τὸ γεγονός ὅτι ὁ ὀριζοσπαστισμός δέν ἔχει στή Βουλὴ τήν πλειοψηφία γιά νά διεκπεραιώσῃ τίς μεταρρυθμίσεις του.

Ἔτσι γιά νά κυβερνήσῃ, καί νά παραμείνῃ στήν κυβέρνηση, εἶναι ὑποχρεωμένος νά ἐγκαταλείψῃ τὸ δικό του πρόγραμμα ἢ νά κρύψῃ τήν ἀδράνειά του μέ μιά δραστηριότητα βιτρίνας, ἢ νά κάνει εὐθέως μιά καιροσκοπική πολιτική. Καί στίς δύο περιπτώσεις, ἀποδεικνύει γρήγορα τὴν μηδαμινότητά του στή Βουλὴ, τήν ἀστάθειά του στή χώρα, κι' ἔτσι γίνεται, ὅλο καί περισσότερο, μιά ἀδύναμη ἀπόφυση τῆς καιροσκοπικῆς μπουρζουαζίας.

Ἡ δραστηριότητα τῆς κυβέρνησης Waldeck-Rousseau εἶναι ἓνα πιστό ἀντικαθρέπτισμα αὐτῆς τῆς τακτικῆς τῶν ὀριζοσπαστῶν. Πράγματι, εἶναι ἐξ ἴσου ὑπερβολικό τὸ νά θεωροῦμε τήν «ένωση τῆς ἀριστερᾶς», πού πάνω της ὁ Ζωρές θέλει νά χτίσῃ ὅλη τὴ σημερινή πολιτικὴ τοῦ σοσιαλισμοῦ, σάν μιά συμπαγῇ πολιτικὴ ὁμάδα, πού ἔχει ἀναλάβῃ τήν ἐξυγιάνση καί τήν ἀναμόρφωση τῆς Republique, ὅσο καί τὸ νά θεωροῦμε τὸ ἐθνικιστικὸ στρατόπεδο σάν μιά συμπαγὴ μάζα μέ σοβαρές μοναρχικές προοπτικές.

Ἐντελῶς ἀντίθετα, βλέπουμε ἐδῶ τὰ πῶς διαφορετικὰ στοιχεῖα πού ἀντιπροσωπεύουν ὅλες τίς ἀποχρώσεις ἀπὸ τὸ σοσιαλισμὸ μέχρι τήν ἀντίδραση· τήν ἄκρα δεξιὰ πτέρυγα, τοὺς προοδευτικούς τῆς ὁμάδας Isembere πού πᾶνε πλάϊ-πλάϊ μέ τοὺς φρουροὺς τοῦ σώματος τοῦ Meline. Διαιρεμένη ἐσωτερικά, ἡ σημερινή ἀριστερά ὑποχρεώθηκε ἀπὸ τήν κοινὴ ἀνάγκη νά ἀποκαταστήσῃ τήν ἐπιφανειακὴ ἡρεμία καί τάξη. Μόλις τέλειωσε αὐτὸ τὸ καθῆκον — καί ὁ περίφημος ἀμνηστευτικὸς νόμος φάνηκε σάν κλασσικὴ λύση γιά τήν περίσταση — τὸ συμφέρον πού τοὺς ἐνώνει πέρασε σέ δεύτερο πλάνο, ἡ ἀριστερά ἀποσυντίθεται καί ἡ κυβέρνηση τῆς δημοκρατικῆς σωτηρίας μένει μετέωρη. Τὸ γεγονός ὅτι, στήν ἀρχὴ μέσα στήν ἴδια τὴ Βουλὴ, ἡ κυβέρνηση Meline μπόρεσε νά πετύχῃ μιά πλειοψηφία ἀποδείχνει ὅλο τὸν εὐκαιριακὸ χαρακτήρα τῆς παρούσας πλειοψηφίας. Καί ἡ πρόσφατη ἐκλογὴ τοῦ Deschanel σάν πρόεδρου τῆς Βουλῆς, ἐκλογὴ πού δέν θᾶταν δυνατὴ χωρὶς ἓνα μέρος τῆς ἀριστερᾶς νά προδώσῃ τὸν ἴδιο της τὸν ὑποψήφιο, τὸν Brisson, δείχνει ὅτι ἡ ἀποσύνθεση τῆς ἀριστερᾶς δέν εἶναι παρά ζήτημα χρόνου.

Ἀπὸ αὐτὴ τὴν κατάσταση ἀπορρέει λογικὰ ἡ συμπεριφορὰ τῆς κυβέρνησης Waldeck-Rousseau. Μέσα στήν ἀδυναμία της ν' ἀναλάβῃ ὅποιαδήποτε ἐνεργητικὴ δράση, ἀναγκάζεται, μέ μιά σειρά συνθηκολογήσεις, νά σβύσῃ τοὺς ἀνταγωνισμοὺς ποῦ γιναν ὀξεῖς στή διάρκειά

της κρίσης, καί, μένοντας πιστή στίς παραδόσεις του ριζοσπαστισμού, προδίνει, ακόμη μιá φορά, τό πρόγραμμά της. Παίρνει τήν ἐξουσία ἀκόμα μιá φορά χωρίς καμμιá ἐγγύηση ὅτι θάμπορέσει νά πραγματοποιήσῃ τό πρόγραμμά της.

Ἡ κυβέρνηση Waldeck-Rousseau δέν εἶναι λοιπόν, ὅπως θέλει νά πιστεύῃ ὁ Ζωρές, ἡ ἀρχή μιᾶς καινούργιας ἐποχῆς δημοκρατικῆς κυριαρχίας βασισμένη πάνω στή σύμμαχία ριζοσπαστῶν-σοσιαλιστῶν. Εἶναι κυρίως ἡ συνέχιση τῆς ἱστορίας τῆς ριζοσπαστικῆς μικρο-μπουρζουαζίας, πού ὁ προορισμός της δέν εἶναι νά πραγματοποιήσῃ τό δικό της δημοκρατικό πρόγραμμα, ἀλλά νά διαφυλάξῃ τήν ὑπαρξή τῆς ἀστικῆς ἀντίδρασης μέσα στή δημοκρατική μορφή της ξεσκονίζοντας περιοδικά τήν πολιτική σκουριά πού μαζεύτηκε ἀπό τήν καιροσκοπική μπουρζουαζία. Ἡ καινούργια ἐποχή πού ἄνοιξε ὁ ὑπουργός του Waldeck-Rousseau συνίσταται μόνο καί μόνο στό ὅτι, γιά πρώτη φορά, ὁ σοσιαλισμός συμμετέχει σ' αὐτή τήν μικροαστική ἱστορική ἀποστολή. Πιστεύοντας ὅτι ὑπηρετοῦν τό σοσιαλιστικό πρόγραμμα, δίνουν στήν πραγματικότητα κάθε δυνατή βοήθεια στό ριζοσπαστισμό, μέ τόν ἴδιο τρόπο πού αὐτός ὁ τελευταῖος, νομίζοντας ὅτι θά πραγματοποιοῦσε τό δημοκρατικό πρόγραμμα, βοήθησε πάντα τήν καιροσκοπική μπουρζουαζία.

Ἐπομένως ἡ τακτική του Ζωρές εἶναι χτισμένη στήν ἄμμο. Ἡ ἀνάσταση τῆς μικροαστικῆς δημοκρατίας, πού-θελε νά ὑπηρετήσῃ ἡ συμμετοχή του Millerand στήν κυβέρνηση καί πού σ' αὐτή θυσιάστηκε ἡ σοσιαλιστική ἀντιπολίτευση στή Βουλή, ἀποδεικνύεται ὀφθαλμαπάτη. Δένοντας τό σοσιαλιστικό προλεταριάτο στό πτῶμα του μικροαστικοῦ ριζοσπαστισμοῦ, ὁ Ζωρές, ἀντίθετα, παράλυσε τή μόνη ζωντανή δύναμη πού θά μπορούσε νά ὑποστηρίξῃ τήν Republique καί τή δημοκρατία στή Γαλλία.

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΟΥ MILLERAND

V

Ἐκτός ἀπό τήν «δράση γιά τήν δημοκρατική ἄμυνα» του ὑπουργείου Waldeck-Rousseau, πρόβαλαν, ἐπίσης, σάν δεῦτερο κίνητρο τῆς ὑπουργικῆς συμμετοχῆς του Millerand, τίς κοινωνικές μεταρρυθμίσεις.

Καί, πράγματι, ἡ ἀνανέωση καί ἡ ἐκσυγχρόνηση τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς δέν εἶναι πουθενά τόσο ἐπείγουσα ἀνάγκη ὅσο στή Γαλλία. Μόλις μετά τήν ἐκμηδένιση τῶν πρώτων ἀποφασιστικῶν βημάτων τῆς ἐπανάστασης του 1848 (τήν νόμιμη ἡμέρα ἐργασίας τῶν 11 ὥρων καί 10 ὥρων στό Παρίσι καί τήν παραχώρηση τῶν ἔργων σέ ἐργολάβους), μέ τήν συντριβή τῆς ἐργατικῆς τάξης, ἡ ἐργατική νομοθεσία ξαναεφαρμόστηκε γύρω στό 1875, παρ' ὅλο πού τά φοβερά ἀποτελέσματα τῆς «πρωταρχικῆς συσσώρευσης» εἶχαν καταγγελεῖ ἤδη ἀπό τό 1840 ἀπό τοὺς ἀστους οἰκονομολόγους. Ἀπό αὐτή τή στιγμή κι' ἔπειτα ἀρχίζει αὐτή ἡ παράξενη δραστηριότητα κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων τῆς τρίτης Republique πού δέν ἔχει ὁμοιό της σέ καμμιά ἄλλη χώρα. Χρόνια ὁλόκληρα, κάθε σχέδιο νόμου περιπλανιέται ἀνάμεσα σέ διάφορες ἐξεταστικές καί προπαρασκευαστικές ἐπιτροπές, πηγαينوέρχεται ἀνάμεσα στή Βουλή καί τή Γερουσία, κι'

ἀπ' τῆ Γερουσίας στή Βουλὴ, υἱοθετημένο ἐδῶ, ἀπαράδεκτο ἐκεῖ· δεκτόν ἐδῶ γιὰ ν' ἀπορριφθεῖ ἐκεῖ. Τέλος μετὰ ἀπὸ τόσες καταργήσεις, τροποποιήσεις, βελτιώσεις, τὸ σχέδιο πού συνήθως δέν εἶναι παρὰ μιά προχειροδουλειά, πετυχαίνει τελικά τὴν εὐλογία τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, ἀμέσως ὅμως μετὰ τὴν ἐφαρμογὴ του ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι ἓνα τερατούργημα. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, τὴν ἐπομένη κιόλας, πρέπει νὰ ξαναρχίσει ἡ διαδικασία γιὰ νὰ μετατραπεῖ ὁ νόμος, δουλειά, πού, μετὰ δέκα χρόνια κοπιαστικῶν προσπαθειῶν, καταλήγει μὲ τὴ σειρὰ της σὲ μιά κοινωνικὴ μεταρρύθμιση, πού, ὅμως ἤδη ξεπερασμένη πρὶν ἀκόμα γεννηθεῖ.

Καὶ ἡ ἱστορία μπορεῖ νὰ ξαναρχίσει: ὁ πρῶτος νόμος τῆς Republique γιὰ τὴν προστασία τῆς ἐργασίας τῆς γυναίκας καὶ τοῦ παιδιοῦ (1874) δείχνει ἀμέσως τὴν στειρότητά του μετὰ ἀπὸ μακρόχρονες προσπάθειες, πού ἄρχισαν τὸ 1883, βελτιώθηκε καὶ ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὸ νόμο τοῦ 1892. Ἀλλὰ αὐτός ὁ τελευταῖος χρειάζεται, ἀπὸ τὸ 1894 κι ἔπειτα, ἓνα καινούριο σχέδιο τῆς Γερουσίας καὶ ἄλλες ἀκόμα μετατροπές πού καθυστεροῦν μέχρι τὸ 1900. Ὁ πρῶτος νόμος πάνω στὴν προστασία τῆς υγείας τῶν ἐργατῶν κατόρθωσε νὰ ἔχει αἴσιον τέλος μόνο τὸ 1893, μετὰ ἀπὸ τροποποιήσεις τοῦ ἀρχικοῦ κυβερνητικοῦ σχεδίου πού κράτησε ἑπτὰ χρόνια. Ἡ ἐγγύηση τοῦ μισθοῦ τακτοποιήθηκε νομικά μόνο τὸ 1895. Ὁ πρῶτος γενικός νόμος πάνω στὶς ἀσφάλειες ἐνάντια στὰ ἀτυχήματα, δημοσιεύτηκε τὸ 1898 μετὰ ἀπὸ μιά 20χρονη προετοιμασία. Τέλος ἓνας νόμος πάνω στὶς ἀσφάλειες γήρατος καὶ ἀναπηρίας πού εἶναι «ἕτοιμος» ἐδῶ καὶ 25 χρόνια καὶ πού ἔχει ἤδη ὑποστῇ δώδεκα διαφορετικὲς μορφές σύνταξης, δέν ἔχει ἀκόμα μέχρι σήμερα ψηφιστεῖ.

Κοντὰ σ' αὐτὴν τὴν ἀτέλειωτη τριβὴ τῶν μεταρρυθμιστικῶν νόμων, κοντὰ στὴν ἐκ γενετῆς ἀνεπάρκεια

τους, ἡ ἐλλατωματικὴ ἐφαρμογὴ τους εἶναι ἐξ ἴσου χαρακτηριστικὴ στὴ Γαλλία. Ἡ βαρεῖα γραφειοκρατικὴ μηχανὴ πού δημιουργήθηκε γιὰ νὰ ἐπιβλέπει τὴν ἐφαρμογὴ τους, δηλαδή: οἱ νομαρχιακὲς καὶ τοπικὲς ἐπιτροπὲς προστασίας τῶν παιδῶν, κ.λ.π. δέν μπῆκαν οὔτε κἂν σὲ λειτουργία. Μόλις τὸ 1892 ἡ ἐπιθεώρηση τῶν ἐργοστασίων ἀφαιρέθηκε ἀπὸ τὴ διαιτησία τῶν γενικῶν συμβουλίων, καὶ μετατράπηκε στὴ συνέχεια μὲ κυβερνητικὰ μέσα. Ὅμως στὴν ἀδιαφορία καὶ στὴν ἀπειρία τῶν ἐπιθεωρητῶν, στὴν ἀνεπάρκεια τῶν ἐπιστολῶν ἐπιθεώρησης προστίθεται ἀκόμα ἡ ἀνοιχτὰ εὐνοϊκὴ στάση τῶν διοικητικῶν ὀργάνων πρὸς τὰ ἀφεντικά καὶ τὰ δικαστήρια καθὼς καὶ ἡ ἐξαιρετικὰ καθυστερημένη κατάσταση ἀπὸ κοινωνικὴ ἄποψη τῆς κοινωνικῆς γνώμης.

Γιὰ νὰ χαρακτηρίσουμε τὴ γαλλικὴ μπουρζουαζία σ' αὐτὸ τὸ θέμα, ἀρκεῖ νὰ ὑποδείξουμε ὅτι, τὸ 1888, βρέθηκαν, ἀκόμα στὴ Βουλὴ 171 ψήφοι ὑπὲρ τῆς ὁλοκληρωτικῆς κατάργησης τῆς Ἐπιθεώρησης Ἐργασίας πού εἶχε συγκροτηθῇ μόλις τὸ 1874, καὶ ὅτι, τὸ 1891, παρουσιάστηκε ἓνα σχέδιο πού ἐμπιστευόνταν τὴν ἐπιθεώρηση τῆς ἐργασίας τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν στοὺς ἀγροφύλακες. Δίπλα στὴ γηραιά ἀγγλικὴ κοινωνικὴ πολιτικὴ, τὴν γερμανικὴ πολιτικὴ, τὴν Ἑλβετικὴ, Αὐστριακὴ, ἡ ἀποστέωση τῆς γαλλικῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς εἶναι μοναδική.

Ἡ κυβέρνησις Waldeck-Rousseau εἶχε πολὺ περισσότερους λόγους νὰ ἀναπτύξει μιά δραστήρια δράση σ' αὐτὸ τὸ χῶρο. Ὁ γαλλικὸς ριζοσπαστισμὸς, πού ξεπερνᾷ ἀκόμα καὶ τοὺς καιροσκόπους σὲ κοινωνικὴ ἀκαταληψία, ἦταν ὁλοκληρωτικὰ υπεύθυνος στὰ μάτια τῶν ἐργατῶν ἀπὸ τὴν προηγούμενη συμπεριφορὰ του. Ἦταν ὁλοκληρωτικὰ πολὺ πιὸ ἐπείγουσα ἡ ἀνάγκη νὰ κάνουν ὅτιδήποτε γιὰ νὰ κερδίσουν τὴν ὑποστήριξη τῶν ἰδίων τῶν ὁπαδῶν τοῦ ριζοσπαστισμοῦ, τὴν παρισινὴ μικρομπουρζουαζία, ὅσο

αυτή ή τελευταία είχε αποδειχθεί πολύ λίγο σίγουρος σύμμαχος τόσο στην υπόθεση Dreyfus όσο και στις δημοτικές εκλογές.

Άλλά ό καθοριστικός παράγοντας ήταν ή ιδιαίτερη κατάσταση του σημερινού ύπουργείου. Ή κυβέρνηση Waldeck-Rousseau ύποχρεώθηκε, όπως οί ριζοσπάστες προκάτοχοί της, νά στηριχθεί στους σοσιαλιστές και, όπως οί προκάτοχοί της, φάνηκε στή σκηνή έχοντας γιά δικό της πολιτικό πρόγραμμα τήν προδοσία των σοσιαλιστικών ελπίδων και προσδοκιών.

Ποτέ στό παρελθόν οί σοσιαλιστές δεν είχαν ένδιαφερθεί τόσο άμεσα γιά τήν πολιτική δραστηριότητα της κυβέρνησης, ποτέ ή προσοχή κι' ή έπαγρύπνιση της εργατικής τάξης δεν ήταν τόσο διαγερμένη όσο μετά τήν υπόθεση Dreyfus, πού άμεσπο άποτέλεσμά της ήταν ή σύσταση του ύπουργείου Waldeck-Rousseau και πού στην πορεία της ένα μεγάλο μέρος των σοσιαλιστών έπαιζε ένα πρώτου μεγέθους ρόλο στην καθημερινή πολιτική της χώρας. Νά γιατί ποτέ ή άνημπόρια του ριζοσπαστισμού δεν είχε έρθει μ' ένα τόσο κραυγαλέο τρόπο σέ αντίθεση μέ τίς ελπίδες της σοσιαλιστικής εργατικής τάξης όσο κατά τή διάρκεια του ύπουργείου Waldeck-Rousseau. Ή άδράνεια δεκα-όχτώ μηνών και ό νόμος της άμνηστείας πού άκολούθησε, θά μπορούσε, μετά τήν ένταση και τήν συγκίνηση αυτής της δίχρονης κρίσης, νά έξαντλήσει τήν δοκιμασμένη ύπομονή κι' αυτών των σοσιαλιστών. Ή διατήρηση της σοσιαλιστικής ύποστήριξης ήταν έπομένως αυτή τή φορά γιά τήν ριζοσπαστική κυβέρνηση ένα έργο πολύ πίο δύσκολο άπό τίς προηγούμενες φορές. Έπρεπε, άπό τά πρίν και χωρίς όρους, νά προσφέρει κάτι στην εργατική τάξη ώστε νά ανταμείψει τίς άπογοητεύσεις της. Οί κοινωνικές μεταρρυθμίσεις παρουσιάζονταν κατάλληλες γιά αυτή τήν άποζημίωση.

Νόμοι πού εύνοούσαν τους εργαζόμενους ήταν γιά τό ύπουργείο τό μόνο μέσο πού μπόρεσε νά οδηγήσει τους σοσιαλιστές νά χάσουν τό πολιτικό του φιάσκο. Άν δεν είχαν γίνει οί μεταρρυθμίσεις, πού χάριν σ' αυτές οί εργάτες στραβώθηκαν και οί σοσιαλιστές μπόρεσαν νά πάρουν άνάσα, ή ίδια ή έπιρροή του Zaurés δεν θάφτανε νά κάνει τους όπαδούς του νά πιστέψουν στην πολιτική «δημοκρατικής άμυνας» της κυβέρνησης. Μόνον οί νόμοι και τά διατάγματα τά κοινωνικά μπόρεσαν νά θολώσουν τήν πολιτική κρίση των σοσιαλιστικών κύκλων τόσο πολύ και τόσο καλά πού μπόρεσαν άργότερα νά δούν ένα «μεγάλο δημοκρατικό έργο», εκεί πού οί ίδιοι οί άστοί δημοκράτες δεν βλέπουν παρά ντροπή και προδοσία. Ή κυβέρνηση δεν τόλμησε νά δημοσιεύσει τήν άμνηστία και τό σχέδιο νόμου γιά τά θρησκευτικά τάγματα παρά μόνο μετά τό νόμο πάνω στην διάρκεια της εργασίμης μέρας και τό σχέδιο πάνω στην γενίκευση του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι. Οί κοινωνικές μεταρρυθμίσεις του Mille-rand έξασφαλίζουν τήν άτιμωρησία της πολιτικής συνθηκολόγησης του Waldeck-Rousseau. Ή φιλική στάση της κυβέρνησης άπέναντι στους εργαζόμενους ήταν ή τιμή πού μ' αυτή άγόρασαν τήν παθητική συννεοχή ενός τμήματος της εργατικής τάξης σ' αυτή τή συνθηκολόγηση.

Άποτελεί έπομένως παραγνώριση της έσωτερικής λογικής και της όλης πολιτικής κατάστασης ή διαβεβαίωση ότι ό σοσιαλιστής ύπουργός είναι ό μόνος πού έλαβε τήν πρωτοβουλία της κοινωνικής δραστηριότητας του ριζοσπαστικού ύπουργείου και ότι αυτό θάταν άδιανόητο χωρίς αυτόν. Άντίθετα, άκόμα κι' αν τό πνεύμα, ό χαρακτήρας, ή έκταση του κοινωνικού έργου μπορούσαν νά λογαριαστούν σαν άποκλειστικό έργο του ύπουργού, αυτό τό έργο ήταν ή βάση πού πάνω της στηρίξε ή

κυβέρνηση Waldeck-Rousseau την κοινοβουλευτική της ύπαρξη, αν υπολογίσουμε την πλήρη εγκατάλειψη των πολιτικών της καθηκόντων.

Μέ την πρώτη ματιά, η τακτική του ριζοσπαστικού υπουργείου που μόλις εκθέσαμε φαίνεται άκατανόητη. Προκειμένου άραγε να τακτοποιήσει τα πολιτικά συμφέροντα της αντίδρασης, μπόρεσε να αποφασίσει να θυσιάσει τα οικονομικά της συμφέροντα; Για να μπορέσει να σκεπάσει τους έσωαστικούς πολιτικούς ανταγωνισμούς, αποφάσισε να βγάζει στην επιφάνεια τους κοινωνικούς ανταγωνισμούς ανάμεσα στην μπουρζουαζία και τό προλεταριάτο; Άλλά αυτή η τακτική δεν είναι παράλογη παρά μόνον φαινομενικά. Μιά πιο βαθειά ανάλυση δείχνει ότι στό κάτω-κάτω δεν είναι μία άρνηση αλλά μία άμεση συνέχιση της πολιτικής δράσης της κυβέρνησης.

Τό χαρακτηριστικό των πιο σπουδαίων κοινωνικών μεταρρυθμίσεων του Millerand, είναι ότι προκάλεσαν απ' την μία μεριά ένα παραλήρημα ένθουσιασμού κι' απ' την άλλη μία πλήρη καταδίκη, κι' ότι έγιναν τόσο στη Γαλλία όσο και στό έξωτερικό, τό αντικείμενο των πιο αντιφατικών κρίσεων. Ένω τίς εκθειάζουν απ' τή μία μεριά σάν καθαρά σοσιαλιστικά μέτρα, σάν προμνήματα της μελλοντικής κυριαρχίας της εργατικής τάξης, σάν στηρίγματα της καινούργιας εποχής κοινωνικής πολιτικής, άλλοι τίς στιγματίζουν σάν πράξεις προδοσίας προς την εργατική τάξη, ή τό λιγώτερο σάν προσπάθειες κοινωνικής μεταρρύθμισης που εκφυλίστηκαν.

Η αιτία είναι πολύ απλή. Δέ βρίσκεται, όπως θά μπορούσε να πιστέψει ένας επιπόλαιος παρατηρητής, στίς βασικά διαφορετικές θέσεις, αυτών που τίς κρίνουν, πάνω στό ζήτημα του σοσιαλιστικού υπουργισμού, αλλά στόν ίδιο χαρακτήρα των μέτρων που πήρε ο Millerand. Διακρίνονται όλες, πράγματι, από την ίδια διπλοπροσωπία

και την ίδια αντιφατική φύση που χαρακτηρίζει και τά τρία πιο σημαντικά μέτρα του Millerand, σημαντικά τόσο ως προς τό έργο όσο κι' ως προς την απήχηση στην κοινή γνώμη: τό νόμο πάνω στη διάρκεια της εργάσιμης μέρας, τά σχέδια νόμου πάνω στά συνδικάτα και πάνω στην υποχρεωτικά άπεργεία.

Η Γαλλία που στό χώρο της κοινωνικής πολιτικής ήταν πίσω από την Άγγλία, την Γερμανία κι όλο τόν καπιταλιστικό κόσμο, πετυχαίνει στίς μικτές βιομηχανίες την γενική μέρα των έντεκα (11) ώρων και σέ μερικά χρόνια των 10 ώρων! Μ' ένα πήδημα, ή κλασσική χώρα του Κοινωνικού (*manche sterianisme*) βρέθηκε στην κορυφή της προόδου, ή γαλλική εργατική τάξη, ή χθεσινή Σταχτοπούτα, άλλαξε ξαφνικά κάτω απ' τά κατάπληχτα μάτια μας κι' έγινε μία περίφανη πριγκίπισσα. Είναι φανερό πως μόνο ο σοσιαλιστής υπουργός μπόρεσε να κάνει ένα τέτοιο θαύμα.

Άλλά, πολύ φιλοσοφικά τόπε κι' ο σύντροφος Jaures μετά τόν νόμο της άμνηστίας, ή ιστορία δεν γνωρίζει νίκη που νάναι άτόφια. Αυτό που χαλά τό νόμο του Millerand, που είναι ιστορικό γεγονός, είναι ότι ή μέρα των 10 ώρων δεν θά εφαρμοστεί παρά τέσσερα χρόνια μετά την επικύρωση του νόμου (την 1η Άπρίλη 1904). Σέ τέσσερα χρόνια ο Σηκουάνας μπορεί να μεταφέρει πολύ νερό και πολλά από τά γαλλικά ύπουργεία μπορεί να πέσουν στόν ποταμό της λησμονιάς. Άν μέχρι εδώ οι νόμοι εργατικής προστασίας χρησιμοποιούν κυρίως για να στολίζουν την *έπίσημη έφημερίδα*, αυτό όφείλονταν στην συντονισμένη αντίσταση της εργοδοσίας και των δικαστικών και διοικητικών οργάνων. Θλιβερή αντίθεση μέ τίς ταλαντεύσεις, τίς μεταβολές, την εφήμερη ύπαρξη των

ύπουργών, αὐτές οἱ δυνάμεις ἀντίστασης σχηματίζουν στή Γαλλία ἓνα στέρεο καί ἀμετακίνητο τοῖχο. Ἕνας νόμος ἐγκαταλημένος στήν δράση μελλοντικῶν ἀγνώστων κυβερνήσεων, μέ τήν ὑπάρχουσα κοινωνική ἀντίδραση γιά ἐμπόδιο, δέν εἶναι τίποτα πάρα πάνω ἀπό ἓνα γραμμάτιο σέ μιά μελλοντική Τράπεζα.

Ἄλλ' ὅμως ἡ ἀμφιβολία πάνω στή μελλοντική του πραγματοποίηση δέν εἶναι ἡ μόνη σκιά πού ξαπλώνεται πάνω στό φωτεινό νόμο τοῦ Millerand. Ἡ μείωση τοῦ χρόνου ἐργασίας γιά τοὺς ἐνήλικες σέ 11 ὥρες καί στή συνέχεια, 10, ἐπιτεύχθηκε μέ ἀντάλλαγμα μιά βαρειά θυσία: *τὴν προσωρινή αὐξηση κατὰ μιά ὥρα τῆς ἐργασίμης ἡμέρας τῶν παιδιῶν.*

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ δεκάωρη μέρα, πού καθωρίστηκε γιά τὰ παιδιά τό 1892, ἔγινε τόσο λίγο σεβαστή στήν πράξη ὅσο καί οἱ ἄλλοι νόμοι προστασίας τῆς ἐργασίας. Ἡ πονηρία τῶν γάλλων ἐργοδοτῶν ἀπάντησε στό νόμο ὅπως κι' οἱ ἄγγλοι συνάδελφοί τους μετά τό 1840, μέ τήν εἰσαγωγή ἐνός πολύπλοκου συστήματος ἐργασίας καθ' ὁμάδες πού, γιά νά χρησιμοποιήσουμε τήν ἐκφραση τοῦ Μάρξ, τὰ ἐργαζόμενα χέρια ἦταν ἀνακατεμένα σάν τραπουλόχαρτα καί ὁ ἐλεγχος ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου γίνονταν, ἀπ' αὐτό τό γεγονός, σχεδόν ἀδύνατος.

Ἐπομένως ἂν ἡ νόμιμη μέρα ἐργασίας τῶν παιδιῶν αὐξάνονταν κατὰ μιά ὥρα, ἡ θυσία, καθὼς μᾶς βεβαιώναν οἱ ρεαλιστές πολιτικοί δέν ἦταν παρά φανταστική. Μπορούσαμε νά στερήσουμε μ' ἐλαφριά καρδιά μιά ἐλεύθερη ὥρα τῶν παιδιῶν πού ἐργάζονται στά ἐργοστάσια, ὥρα πού δέν ὑπῆρχε πρὶν παρά μόνο στά χαρτιά, μέ ἀντάλλαγμα τήν νόμιμη μείωση τῆς ἐργάσιμης μέρας τῶν ἐνηλίκων, καί

τήν ἐξίσωση τοῦ χρόνου ἐργασίας τους μ' αὐτήν τῶν παιδιῶν, πού χάρη σ' αὐτή — τουλάχιστον ὁ Millerand τό βεβαίωνε — ὁ ἐλεγχος τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου πάνω στήν ἐργάσιμη μέρα γινόταν δυνατός. Στήν πραγματικότητα ἡ υἱοθέτηση αὐτῆς τῆς τροποποίησης τοῦ νόμου ἀποκαλύπτει ἓναν κοινωνικό ἐρασιτεχνισμό πού κι' αὐτή ἡ γαλλική νομοθεσία δέν εἶχε ἀκόμα φτάσει.

Ἡ ἰδιαίτερη προστασία τῶν παιδιῶν καί τῶν ἐφήβων στά ἐργοστάσια, ἡ ἐξασφάλιση ἐνός χρόνου ἐργασίας πῶς σύντομου ἀπό ἐκείνη τῶν ἐνηλίκων, εἶναι ἡ πῶς στοιχειώδης ἀρχή τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας, σ' ὅλες τίς καπιταλιστικές χώρες, εἶναι τό ἄλφα-βῆτα κάθε κοινωνικῆς πολιτικῆς, ἀκόμα καί τῆς πῶς πρωτόγονης ἀστικῆς πολιτικῆς, εἶναι ἡ πρώτη ἀπαίτηση τῆς ἀπλῆς καί ὑγιοῦς ἀνθρώπινης λογικῆς, τό ἄμεσο ἀποτέλεσμα τῶν φυσικῶν διαφορῶν ἀνάμεσα στίς ἡλικίες, εἶναι τέλος τό πῶς σίγουρο μέτρο γιά τήν *μείωση* τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παιδιῶν στά ἐργοστάσια.

Προεκτείνοντας προσωρινά κατὰ μιά ὥρα τήν μέρα ἐργασίας τῶν παιδιῶν, ὁ νόμος τοῦ Millerand δέν θυσιάζει μόνον αὐτή τήν ὕλική ὥρα ἀπό τήν ἀνάπαυσή τους, ὄχι μόνον αὐτή τήν τυπική νομική ἐντολή, ἀλλά κάτι ἄπειρα πῶς σπουδαῖο: θυσιάζει *τὴν ἴδια τὴν ἀρχή τῆς ἰδιαίτερης προστασίας τῶν παιδιῶν.*

Μόνον ἡ «ρεαλιστική πολιτική» συνηθισμένη στίς ραδιουργίες, μέ τήν πρόστυχα μηχανική ἀντίληψή της, θά μπορούσε νά δεῖ μέσα στήν μελλοντική μείωση τῆς ἐργάσιμης μέρας τῶν παιδιῶν στίς δέκα ὥρες ποῦχαν κανονιστεῖ ἄλλοτε, μιά ἀποζημίωση γιά τήν σημερινή αὐξηση τῆς μέρας. Ἀπό τήν ἄποψη τῆς *κοινωνικῆς πολιτικῆς*, πού γι' αὐτή ὁ χρόνος ἐργασίας τῶν παιδιῶν εἶναι ἓνα σχετικό μέγεθος, πού μεταβάλεται σύμφωνα μέ τήν ἐργασία τῶν ἐνηλίκων, ἡ σημερινή καί μελλοντική

ταύτιση του χρόνου εργασίας των παιδιών και εφήβων μ' εκείνη των ενηλίκων είναι ένα κοινωνικό τερατούργημα. Καθώς δέν πρέπει νά περιμένουμε μιά μείωση της εργάσιμης μέρας κάτω από την νόμιμη διάρκεια των 10 ωρών, ούτε στη Γαλλία, ούτε άλλοι για ένα αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα, ή «μεταρύθμιση» του Millerand δέν είναι τίποτε άλλο από την καταδίκη των παιδιών των προλεταρίων των 12 μέχρι 16 χρόνων σέ αναγκαστικά έργα 10 ωρών, στην ύπηρεσία της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης, για δεκάδες ακόμα χρόνια.

Καί δέν είναι μόνον τά παιδιά, είναι επίσης οί ενήλικοι πού θυσιάστηκαν. 'Η ιδιαίτερη προστασία της εργασίας των παιδιών δέν δημιουργεί, στην πραγματικότητα, μέ μιά σοβαρή έποπτεία, ένα εμπόδιο στην εφαρμογή των νόμων πάνω στη διάρκεια εργασίας. Σ' όλες τις χώρες, αυτά τά μέτρα εφαρμόζονται παρ' όλο πού ή ημέρα εργασίας των παιδιών είναι παντού πίο σύντομη, και μόνον στο γαλλικό κοινοβούλιο μπόρεσε νά βρεθεί ένας ύπουργός πού νά υποστηρίξει τό αντίθετο χωρίς νά γίνει δεκτός μ' ένα ξέσπασμα γενικού γέλοιου. 'Η ιδιαίτερη προστασία των παιδιών έπαιζε έξ' άλλου έναν πολύ σπουδαίο ρόλο για την προστασία των ενηλίκων. 'Ολόκληρη ή ιστορία των βιομηχανικών χωρών και ιδιαίτερα της 'Αγγλίας, δείχνει ότι ή μείωση της εργασίας των παιδιών προκαλεί αυτόματα και την μείωση εργασίας για τούς ενήλικες. 'Η προστασία των παιδιών είναι κατά κάποιο τρόπο τό έρέθισμα της εξέλιξης και της προόδου της προστασίας της εργασίας γενικά.

'Ο Millerand λοιπόν, εξισώνοντας την διάρκεια εργασίας των παιδιών μ' εκείνη των ενηλίκων και εξισώνοντας μ' ένα θρασύ τράβηγμα της γραφειοκρατικής πέννας όλες τις φυσικές κατηγορίες των εργαζομένων, όχι μόνο φέρνει την εργατική γαλλική νομοθεσία

πίσω από εκείνη των άλλων χωρών, αλλά την παράλυσε από τά πρώτα της βήματα. Μ' όποιο τρόπο και νά εφαρμοστεί ή μέγιστη μέρα εργασίας, ή ίδια διάρκεια εργασίας για όλες τις κατηγορίες εργαζομένων έγινε ό κανόνας για τις γαλλικές εταιρίες. 'Η πιθανή πραγματοποίηση της δεκάωρης μέρας για τούς ενήλικους είναι ένα προβληματικό στοιχείο πού θά εξαρτηθεί από τόν προσανατολισμό κάθε κυβέρνησης και των όργάνων της, αλλά, αντίθετα, τό μέγάλωμα της διάρκειας εργασίας των παιδιών μ' εκείνη των ενηλίκων, νά τί θά παραμείνει από την καινούργια μεταρύθμιση*.

'Ετσι βλέπουμε ωμά όλη τή διπλοπροσωπία της πρώτης από τις μεγάλες μεταρρυθμίσεις του Millerand: ενώ παρέχει στους εργάτες άπατηλές κατακτήσεις, τούς επιβάλλει θυσίες φανερές και χειροπιαστές. Καί τοῦτο μᾶς τό βεβαιώνει τό δεύτερο σημαντικό σχέδιο του Millerand, αυτό πού αφορά τά συνδικάτα.

Τό δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι πού εξασφαλίστηκε στους εργαζόμενους τό 1884, παραμένει μέχρι σήμερα χωρίς νόμιμη προστασία. Παραδομένοι στη αυθαιρεσία της εργοδοσίας, οί οργανωμένοι εργάτες υποχρεώνονται παλαίβοντας άπελπισμένα νά υπερασπίζονται τό πίο στοι-

(*) Μόλις λάβαμε μιά καινούργια και ενδιαφέρουσα βεβαίωση της κριτικής πού κάναμε. 'Η Petite Republique της 9ης Φλεβάρη δημοσιεύει ένα σχέδιο διατάγματος του Millerand πού προβλέπει μιά όλόκληρη σειρά από έκτακτες αυξήσεις της εργάσιμης μέρας των ενηλίκων (από 1 ως 2 ώρες) στις μικτές βιομηχανίες. Οί παραβάσεις της νόμιμης διάρκειας εργασίας είναι κι αυτές ένα σταθερό φαινόμενο στην πρακτική της προστασίας του εργάτη. 'Αλλά αν ό Millerand, αφού βάσιε τό νόμο του πάνω στην ισότητα της διάρκειας της εργάσιμης μέρας για τά παιδιά και τούς ενήλικους, στη συνέχεια αυξάνει μέ διάταγμα τό χρόνο εργασίας των ενηλίκων, αποδεικνύεται ότι δέν παίρνει στά σοβαρά ούτε την εφαρμογή του νόμου του, ούτε τά κίνητρα πού την δικαιολογούν. Καί στις δυό περιπτώσεις, ή θυσία των παιδιών των εργατών φαίνεται εξίσου μάταια (Σ. της R.L.).

χειῶδες δικαίωμά τους. Οἱ μεγαλύτερες γαλλικές ἀπεργίες, π.χ. αὐτή τοῦ Carmaux, ἐκείνη τοῦ διαμερίσματος τοῦ Βορά τό 1885, ἡ ἀπεργία τῶν ὑπαλλήλων τῶν λεωφορείων στό Παρίσι, τέλος ἡ πρόσφατη ἀπεργία τοῦ Greusot, προκλήθηκαν ἀπό τιμωρίες ἐνάντια σέ ἐργάτες.

Τό σχέδιο τοῦ Millerand ἐξασφαλίζει στό δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι *μιά δικαστική ἐγγύηση*, προβλέποντας γιά τόν τιμωρημένο γιά τήν συμμετοχή του στό συνδικάτο ἐργάτη, τό δικαίωμα νά μνησεί γιά βλάβη συμφερόντων τόν ἐργοδότη, καί προβλέπει *μιά νόμιμη τιμωρία* γιά τόν τελευταῖο ἄν χρησιμοποίησε ἀπειλές ἢ βία. "Ὅμως αὐτό δέν τά λέει ὅλα, τό σχέδιο νόμου ἀναγνωρίζει τά συνδικάτα καί στίς ὁμοσπονδίες τους *σάν νομικά πρόσωπα*, δηλαδή τοὺς ἐπιτρέπει νά ἔχουν περιουσιακά στοιχεῖα σέ ἀπεριόριστες ποσότητες καί νά ἀναλαμβάνουν ἐμπορικές συναλλαγές.

Σέ πρώτη ματιά, βλέπουμε, ἐδῶ ἀκόμα, *μιά τολμηρή κοινωνική μεταρύθμιση* πού ξεπερνᾷ κατά πολύ τήν ἐργατική νομοθεσία τῶν ἄλλων χωρῶν. Ἀλλά δυστυχῶς αὐτό τό ὥραιο φρούτο εἶναι ἐπίσης φαγομένο ἀπό ἕνα σκουλίκι.

Ὁ συνδικαλισμένος ἐργάτης εἶχε ἤδη παλιότερα στή Γαλλία *ἕνα δικαίωμα προσωπικῆς διαμαρτυρίας* ἐνάντια στόν ἐργοδότη βασισμένο στό συνηθισμένο ἀστικό κώδικα (ἄρθρο 1780 καί 1782). Ἀλλ' ὅμως ἡ ἐγγύηση τοῦ ἰδιοτικού δικαιώματος ἀποδείχτηκε *ἐντελῶς ἀνεπαρκής*, ἐξ' αἰτίας τῆς φτώχειας τῶν ἐργαζομένων ποῦκανε ἀδύνατες γι' αὐτούς τίς δαπανηρές δίκες, ἀπό τήν δυσκολία νά ἀποδείξουν μπρός στή δικαιοσύνη τήν *πρόθεση* τοῦ ἐργοδότη, καί ἀπό τήν ἀνεπάρκεια τῶν προστίμων πού ἔβαζαν στοὺς καπιταλιστές. Χρειάζονταν νά δημιουργηθεῖ *μιά δικονομική ἐγγύηση* πού νά δίνει τό χαρακτήρα πολιτικού δικαιώματος στό δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι. Καί ἤδη τρεῖς φορές (1890, 1892, καί 1895), ἡ Βουλὴ εἶχε, μ' αὐτό τό

σκοπό, *υἱοθετήσῃ ἕνα νόμο* πού συνεχῶς σκόνταφτε στήν ἀντίσταση τῆς Γερουσίας. Ὅταν ὁ Millerand, ἀντί νά ἐπιβάλλει τήν γνώμη τῶν ἐργαζομένων στή Γερουσία, ὑπέκυψε μπροστά της καί εἰσήγαγε, *σάν ἐγγύηση τοῦ δικαιώματος τοῦ συνεταιρίζεσθαι*, τό δικαίωμα νά μνησούν μέ βάση τό ἰδιωτικό δίκαιο, τό δικαίωμα νά μνησούν μέ βάση τό ἰδιωτικό δίκαιο, προσέφερε στοὺς ἐργαζόμενους, κάτω ἀπό τά χρώματα τῆς καινούργιας δικαστικῆς προστασίας, *μόνον τήν παλιά ἔλλειψη προστασίας ἐνάντια στίς καταχρήσεις τῆς ἐργοδοσίας*.

Τό δεύτερο δῶρο, τό ἀπεριόριστο δικαίωμα γιά κατοχή καί ἐμπόριο εἶναι ἐπίσης ἀπατηλό. Ἦδη μέχρι τώρα οἱ συνδικαλισμένοι εἶχαν τό δικαίωμα, μέσα στό πλαίσιο τῶν συνδικαλιστικῶν τους λειτουργημάτων, νά κατέχουν ἀγαθά, κινητά καί ἀκίνητα, ὅπως καί τήν δυνατότητα νά φιάχνουν συνεταιρισμούς παραγωγῆς καί κατανώλωσης, ἄν καί μόνον ἀνεξάρτητους ἀπό τό συνδικάτο. Ὄντως, ἕνα τέταρτο τῶν γαλλικῶν συνεταιρισμῶν ἔχουν φιαχτεῖ ἀπό τά συνδικάτα. Ἡ προβαλόμενη μεταρρύθμιση συνίσταται μόνον στό ὅτι, ἐπιτρέπει στά συνδικάτα νά φτιάχνουν συνεταιρισμούς *σάν τέτοια*. Ὅταν, ὅμως γνωρίζει κανεῖς τίς ἐμπειρίες πού ἔγιναν μέχρι σήμερα καί τίς ἀμοιβαῖες σχέσεις τῶν δύο ὁργανώσεων, *μιά τέτοια ἄμεση ἀλληλοεισχώρηση τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος καί τοῦ συνεταιριστικοῦ κινήματος φαίνεται μιά ἀγαθοεργία ἐξαιρετικά ἀμφίβολη*. Χωρίς νά ἀνταποκρίνεται σέ *μιά πραγματική ἀνάγκη* τῶν συνδικάτων ἢ τῶν συνεταιρισμῶν, ὁ προβαλόμενος νεωτερισμός δέν μπορεῖ παρά νά δημιουργεῖ *μιά πηγὴ συνεχῶς φιλονικιῶν καί προστριβῶν ἀνάμεσα στίς δύο ὁργανώσεις**.

(*) Ἐπίσης ἡ γενική ὁμοσπονδία ἐργασίας καθὼς καί τό συνέδριο τοῦ γαλλικοῦ χρηματιστήριου ἐργασίας πού ἔγινε στά 1900 στό Παρίσι, ψήφισαν ἀπόλυτα ἐνάντια στή μεταρρύθμιση. Γιά ὅτι ἀφορᾷ τήν δικονομικὴ ἀποψη τοῦ

Ἄλλ' ὅμως σ' αὐτές τίς ἀπατηλές κατακτήσεις ἀντιστοιχοῦν χασοῦρες πολύ πραγματικές κι' ἀναμφισβήτητες, γιατί τό σχέδιο νόμου δέν παραχωρεῖ μόνον στούς τιμωρημένους ἐργάτες τό δικαίωμα τῆς μύνησης, ἀλλά τήν ἴδια στιγμή ἀναγνωρίζει τό ἴδιο δικαίωμα στόν ἐργοδότη ἐνάντια στούς ἐργάτες πού δυσφημοῦσαν τό ἴδρυμα του Ὅχι μόνο διατηρεῖ ὅλη τή δύναμη του τό ἀπαίσιο ἄρθρο τοῦ ποινικοῦ κώδικα πάνω στήν «παρεμπόδιση τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας», ἀλλά δημιουργεῖ ἀκόμα μιὰ ποινική προστασία γιά τόν ἐπιχειρηματία καί τούς «ἐθελοντές ἐργασίας» ἐνάντια «σέ ἀπειλές ἢ βιαιότητες» ἀπό μέρους τῶν ἀπεργῶν. Ἔτσι ἕνα μέτρο ἐνάντια στούς ἀπεργούς, πού καταργήθηκε πιά τό 1884 καί πού ἀντιστοιχεῖ σέ μιὰ πρόταση πού κατατέθηκε στή Βουλὴ ἀπό τούς ἀντιδραστικούς τό Μάϊο τοῦ 1890, ἄρχισε πάλι νά ἰσχύει καί, ἔτσι, ὅλη ἡ μεταρύθμιση μετασχηματίζεται, στά μουλωχτά, ἀπό μιὰ ὑποτιθέμενη διεύρυνση καί ὁμοίωμα ἐγγυήσεων, σέ ἕνα *περιορισμό τοῦ δικαιώματος συνασπισμοῦ τῶν ἐργατῶν*.

Ἄς δοῦμε τώρα τό σχέδιο νόμου ποῦκανε τήν περισσότερη αἴσθηση: πάνω στήν *ὕποχρεωτική διαιτησία* καί τήν *ὕποχρεωτική ἀπεργία*. Ἄν κανεῖς δέν μπόρεσε ἀκόμα νά ἀναγνωρίσει τόν σοσιαλιστικό χαρακτήρα τῶν πρώτων μεταρρυθμίσεων τοῦ Millerand, αὐτό τό σχέδιο πρέπει νά τοῦ ἀνοίξει τά μάτια. Γιατί ἂν τά ἄλλα μέτρα κινοῦνται μέσα στό γνωστό πλαίσιο τῆς διεθνοῦς ἐργατικῆς νομοθεσίας, αὐτό ἐδῶ εἰσάγει μιὰ ἐντελῶς νέα *ἀρχή*: τήν *ὕποχρεωτική ἀπεργία*. Εἶναι φανερό ὅτι μιὰ μεταρύθμιση δέν μπορεῖ νά πάει πιο μακριά. Τό πῆδημα ἀπό τό «σχέδιο νόμου πάνω στά καταναγκαστικά ἔργα»* μέχρι τό

σχεδίου, βλέπε τό ἐξαίρετο ἄρθρο τοῦ Marius Moutet στό Le Mouvement socialiste, No 30 (Σημ. R.L.).

(*) Σχέδιο νόμου ἐνάντια στίς ἀπεργίες πού παρουσιάστηκε καί ἀποκρούστηκε, στό Reichstag τό 1899 (Σ.τ.Ε.)

σχέδιο Millerand πάνω στίς ἀπεργίες εἶναι τόσο τεράστιο πού νομίζει κανεῖς ὅτι βλέπει σ' αὐτό ἤδη τό ξεμύτισμα τοῦ μελλοντικοῦ κράτους. Κι' ἂν τό πρῶτο σχέδιο ἦταν ἕνα μαχαίρι στό λαιμό τοῦ ἐργάτη, αὐτό ἐδῶ φαίνεται σάν ἡ χαριστική βολή στήν ἀπόλυτη οἰκονομική κυριαρχία τοῦ Κεφαλαίου. «Τό ἀφεντικό» — μερικές ἐφημερίδες τοῦ κόματος τό ἀναγνώρισαν ἀμέσως — «παύει νά ναι κυρίαρχος στό ἴδιο τό σπίτι του».

Ἀλλά, ἂν ἐξετάσουμε τό σχέδιο ἀπό πιο κοντά, ἔρχονται στό νοῦ σοβαρές ἀμφιβολίες. Ἡ ἐφαρμογή τοῦ προβαλλόμενου νόμου δέν εἶναι ἐξασφαλισμένη παρά μόνον τίς κρατικές βιομηχανίες, στίς ἰδιωτικές βιομηχανίες ἐξακολουθεῖ νά ἐξαρτᾶται ἀπό τήν αὐθαίρεσία τοῦ ἐργοδότη. Τό θανάσιμο ὄπλο ἐνάντια στό Κεφάλαιο μπῆκε στό μπαούλο τοῦ καπιταλισμοῦ. Ἡ μειοψηφία τῶν ἐργατῶν ὀφείλει, μέ τούς ἴδιους τούς ὅρους τοῦ νόμου, νά ὑποτάσσεται στήν ἀπόφαση ἀπεργίας τῆς πλειοψηφίας, ἀλλά ὁ νόμος δέν προβλέπει ποινές γιά τήν περίπτωση πού δέν ὑποτάσσεται στήν ψῆφο καί συνεχίζει τήν ἐργασία. Τό φοβερό στιλέτο πού βάλανε στό χέρι τοῦ ἐργοδότη γιά νά αὐτοκτονήσῃ δέν ἔχει λεπίδα, ὅταν τό δοῦμε ἀπό πιο κοντά. Τέλος οἱ ἐργάτες ἔχουν τό ἀπόλυτο δικαίωμα, ἂν μάταια ἐπικαλέστηκαν τίς ἐπιτροπές συμφιλίωσης, νά ἀποφασίσουν μέ πλειοψηφία τήν ἀπεργία, ἀλλά, τώρα ὅπως καί πρίν, ὁ ἐργοδότης ἔχει τή δυνατότητα, κι' αὐτό χωρίς καμιά διαδικασία συμφιλίωσης, νά στείλει τόν καθένα κι' ὅλους μαζί στό διάβολο καί νά τούς ἀντικαταστήσῃ. Σέ τελευταία ἀνάλυση δέν εἶναι μόνον ἡ λεπίδα πού λείπει ἀπό τό φοβερό σκελετό ἀλλά ἀκόμα κι' ἡ λαβή.

Ἀλλά αὐτή ἡ μεταρύθμιση, ὅπως κι' οἱ ἄλλες μεταρρυθμίσεις τοῦ Millerand, ὄχι μόνον δίνει, μ' ἕνα χέρι,

κάτι απατηλό στὸν ἐργάτη, ἀλλὰ τοῦ παίρνει μέ τ' ἄλλο πλεονεκτήματα μεγάλα σάν τή γρονθιά.

Σύμφωνα μέ τίς διατάξεις τοῦ νόμου ἀποφασίζουν κάθε φορά γιά τήν ἀπεργία — ὅπως καί γιά τίς διεκδικήσεις πού θά ἐκφράσουν — μόνοι τους οἱ ἐργάτες μιᾶς βιομηχανίας ἢ ἐνός ἐργαστηρίου. Ὅταν πρόκειται γιά ἓνα συμβόλαιο ἐργασίας, δέν εἶναι ἐπομένως μέ τό *συνδικάτο* πού ὀφείλει νά διαπραγματευθεῖ ὁ ἐργοδότης, ἀλλὰ μόνον μέ τούς ἐργάτες τοῦ *ἐργαστηρίου*. Αὐτό τό μέτρο θά χτύπαγε μέ ἓνα σμπάρο δύο τριγώνια: ἀπ' τήν μιὰ μεριά θά ἐμπόδιζε τήν ἀνάπτυξη τοῦ πνεύματος ἐνότητας ἀνάμεσα στίς ἀπομονωμένες ομάδες τοῦ προλεταριάτου, πού θά ἀναπτύσσονταν ἀπό τή συνδικαλιστική γενίκευση τῶν κατακτήσεων καί τῶν πιό διαδεδομένων διεκδικήσεων, κι' ἀπ' τήν ἄλλη μεριά, θά καταργοῦσε κάθε κοινή ἀπεργιακή δράση ἀκόμα καί μέσα στό ἴδιο σωματεῖο καί κυρίως τίς πολιτικές ἀπεργίες ἢ τίς ἀπεργίες ἀλληλεγγύης ποῦνε τόσο συχνές στή Γαλλία*. Πέρνωντας σάν *μονάδα* στήν *οἰκονομική μάχη* τό ἐργαστήριό ἀντί τό *συνδικάτο*, ἀφαιροῦν ἀπό τή μάχη τόν μοχλό τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀλληλεγγύης κι ὁλόκληρης τῆς ἐργατικῆς τάξης καθὼς καί τήν κινητήρια δύναμη πού δίνει στούς ἀγῶνες ἢ ταξική διεύθυνση τοῦ *συνδικάτου*.

Τό σχέδιο νόμου γιά τίς ἀπεργίες ἀντιτίθεται ἄμεσα στήν ὁμαλή ἀνάπτυξη τῶν *συνδικάτων*, ὅπως ὁ νόμος

(*) Ὁ Herbert στό *Deutsche Worte*, No 1 αὐτοῦ τοῦ χρόνου, ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ διαμάχες ἐργασίας σέ κάθε βιομηχανική περιοχή λύνονται ἀπό τό ἴδιο ἐργατικό δικαστήριό, καί ἐπομένως, γίνεται μιὰ κάποια ἐξίσωση, μιὰ κάποια γενίκευση τῶν συνθηκῶν ἐργασίας. Αὕτη ἡ ἐπιχειρηματολογία εἶναι πολύ ἀσθενής. Τά ἐργατικά ἐργαστήρια δέν μποροῦν νά δικάσουν παρά τίς διεκδικήσεις πού τέθηκαν ἀπό τούς ἐργάτες τοῦ ἴδιου ἐργαστηρίου, καί δέν μποροῦν, στίς ἀποφάσεις τους, νά ἐπεκτείνουν αὐτές τίς διεκδικήσεις. Ἄλλ' εἶναι ἀκριβῶς ἡ σταθεροποίηση τῶν ἀπό κοινοῦ διεκδικήσεων πού εἶναι ἀποφασισμένη, καί τοῦτο, μόνον τό *συνδικάτο* μπορεῖ νά τό κάνει.

πάνω στήν ἐργάσιμη μέρα ἀντιτίθεται στήν ὁμαλή ἐξέλιξη τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας. Ὅπως ἡ τελευταία ἐξισώνει μέ μιὰ κίνηση τῆς γραφειοκρατικῆς πέννας τίς φυσικές κατηγορίες τῶν ἐργατῶν, ἡ πρώτη ἐπιχειρεῖ νά ἀλλάξει τεχνικά κατεύθυνση στούς φυσικούς ἄξονες τῆς δομῆς τῆς οἰκονομικῆς ὀργάνωσης τῆς ἐργατικῆς τάξης. Τό ὁλέθριο ἀποτέλεσμα πού θά μπορούσε νάχει γιά τά *συνδικάτα* αὐτός ὁ νόμος εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά τόν κριτικάρουν οἱ πιό ἔμπειροι εἰδικοί, οἱ γραμματεῖς τῶν *συνδικάτων*, πού τόσο στή Γερμανία, ὅσο στή Γαλλία καί τήν Αὐστρία, καταδίκασαν τό νόμο λόγῳ ἀρχῶν**.

Ἀλλά, κατὰ τή γνώμη μας, ἡ *δύναμη* τῶν *ὕποχρεωτικῶν ἀποφάσεων* τῆς *διαιτησίας* ἀποτελεῖ ἓνα ἄλλο πολύ νευραλγικό σημεῖο. Δεδομένου ὅτι τό σχέδιο φαίνεται νά ἀποκλείει κάθε δυνατότητα τοῦ *διαιτητικοῦ δικαστηρίου* νά μπορεῖ νά καταλήγει σέ ἓνα συμβιβασμό, ἐπειδή ἐξ' ἄλλου οἱ κρίσεις τοῦ δικαστηρίου ἐργασίας ἔχουν ἰσχὺ νόμου χωρίς νά ζητεῖται ἡ ἐπικύρωσή τους ἀπό τούς ἀπεργούς, ὁ σκοπός τῆς ἀπεργίας (ἐκτός ἂν δέν εἶναι τίποτα ἄλλο παρά μιὰ ἀπλή ἀσάφεια τοῦ κειμένου), γίνεται ἀκατανόητος. Οἱ ἐργάτες εἶναι φανερό ὅτι δέν ἔχουν κανένα μέσο νά ἀποκρούσουν ἐνδεχομένως τήν ἀπόφαση τῆς *διαιτησίας* καί, συνεχίζοντας τήν ἀπεργία, νά ὑποχρεώσουν ἄμεσα τούς ἐργοδότες νά ἐνδώσουν, ἢ νά ἐπηρεάσουν ἔμμεσα τή κρίση τῆς *διαιτησίας*. Ἡ ἀπόφαση τοῦ δικαστηρίου τῆς *διαιτησίας* δέν εἶναι λοιπόν, ὅπως θάταν στήν περίπτωση θεληματικῆς υἱοθέτησης, ἡ ἔκφρα-

(*) Δές τό ἐξαίρετο σχόλιο τοῦ Legien στό *Vorwärts* τῆς 25ης Δεκέμβρη 1900, καθὼς καί τά ἄρθρα στή *Correspondance des Syndicas*, No 47 καί 51 τοῦ προηγούμενου χρόνου· *le Métallurgiste autrichien* τῆς 29 Νοέμβρη 1900 καί *La Voix du peuple* ἀπό τίς 3 ἕως τίς 10 τοῦ Φλεβάρη 1900. Ἡ καθαρή ἀντίθεση ἐνός μεγάλου μέρους τῶν γάλλων συνδικαλιστῶν ἐπηρεάστηκε, κυρίως, ἀπό τόν ἐνθουσιασμό τους, τόν τόσο γνωστό, γιά τήν γενική ἀπεργία (Σ. τῆς R.L.).

ση τοῦ πραγματικοῦ συσχετισμοῦ δυνάμεων τῶν δύο μερῶν τέτοια πού ἀποδεικνύεται μέσα στήν πάλη. Ἡ πορεία τῆς ἀπεργίας, οἱ μεγάλες ἢ μικρές πιθανότητες γιά τή συνέχισή της, δέν ἔχουν τήν παραμικρή ἐπίδραση πάνω στό δικαστήριό διαιτησίας, γιατί ἡ ἀπόφασή του γίνεται ὑποχρεωτική χωρίς ὁρους.

Τί ρόλο παίξει ἐπομένως ἡ ἀπεργία στό σχέδιο τοῦ Millerand. Δέν εἶναι παρά ἓνα σῆμα πού ὑποδεικνύει στό ἐργαστήριό διαιτησίας ὅτι πρέπει νά συνέλθει, ἀποτέλεσμα πού θά μπορούσε νά γίνει ἐξ ἴσου ἐπιτυχῶς μέ τό κρέμασμα μιᾶς σημαίας στό παράθυρο τοῦ ἐργαστηρίου.

Δέν εἶναι παρά στό φῶς τῆς ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας πού φαίνεται ἐντελῶς καθαρά τό «πλεονέκτημα» τῶν ὑποχρεωτικῶν ἀπεργιῶν: ἐξασφαλίζει τοὺς ἐργάτες ἐνάντια στοὺς ἀπεργοσπάστες, ἀλλά τοὺς ἀφαιροῦν τήν ἴδια στιγμή ὅλη τήν οὐσία κι' ὅλο τό σκοπό τῆς ἀπεργίας. Τό ἴδιο, οἱ λεπτομερεῖς καί πολύπλοκες προγραφές πάνω στόν τρόπο τῆς ψηφοφορίας, κατά τή διάρκεια καί μετά τήν ἀπεργία, πάνω στή συμπεριφορά τῶν ἐργατῶν πρίν τήν ψηφοφορία, ἀποκτοῦν ἓνα μοναδικό ἐνδιαφέρον. Ἡ μόνη πραγματική οὐσία ὅλης αὐτῆς τῆς κινέζικης τελετουργίας δίνεται ἀπό τά αὐστηρά προστατευτικά μέτρα πού προορίζονται νά ἐμποδίσουν κάθε ἐπιρροή «μὴ ἐνδιαφερομένων προσώπων» πάνω στοὺς ἀπεργούς. Δεδομένου ὅτι στή Γαλλία οἱ μεγάλες ἀπεργίες ὀδηγοῦνται συχνά ἀπό ἐπιφανεῖς σοσιαλιστές καί κυρίως ἀπό τοὺς βουλευτές, τά προβλεπόμενα ἀπό τό σχέδιο προνοητικά μέτρα δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἓνα μέσο γιά νά ἀπομακρυνθοῦν οἱ «ἀγκιτάτορες καί οἱ ὑπαίτιοι ταραχῶν» σοσιαλιστές ἀπό τό πεδίο τῆς οἰκονομικῆς μάχης.

Ἐξ' ἄλλου, στό σχέδιο τοῦ Millerand ἡ ἀπεργία δέν φιγουράρει παρά σάν μιὰ κενή τυπικότητα, πού τήν διατηροῦμε, ὅπως ἀνοιχτά τόπε ἡ ὑπουργική διακήρυξη,

μόνον ἀπό συγκαταβατικότητα πρὸς τήν ἐργατική τάξη καί γιά νά μὴν ἐρεθίσουμε τίς προκαταλήψεις της. Ἡ τάση καί ὁ σκοπός τοῦ νόμου εἶναι νά καταλήξουν στήν *κατάργηση* μιὰ γιά πάντα τῆς *ἀπεργίας*, πρᾶγμα πού ἤδη ὑπάρχει τήν Νέα Ζηλανδία, χώρα πού χρησίμευσε γιά παράδειγμα στό σχέδιο.

Ἡ καινούργια μεταρύθμιση ἐπομένως δέν σημαίνει μόνον τήν κατάργηση τῆς ταξικῆς καί ἐπαγγελματικῆς ἐνότητος στήν οἰκονομική πάλη καί τόν κατακερματισμό της σέ ἀπομωνωμένα κύτταρα, ἀλλά σημαίνει ἐπίσης τήν ἐπιστροφή τῆς οἰκονομικῆς πάλης μέσα στά πλαίσια τοῦ ἐργαστηρίου.

Αὕτη ἡ μεταρύθμιση περιορίζει ὁλόκληρη τή λειτουργία τοῦ συνδικάτου στίς ἐκλογές τῶν *Chambres du travail*, καί τήν λειτουργία τῆς ἀπεργίας, στήν προειδοποίηση τοῦ δικαστηρίου ἐργασίας νά συνέλθει σέ δικαστήριό διαιτησίας, καί ἔτσι ὅλη ἡ προλεταριακή οἰκονομική πάλη μεταμορφώνεται σέ μιὰ ἀστική δίκη.

Ἀφοῦ, μέ τό σχέδιο νόμου του, ἔκοψε τό ζωτικό νεῦρο τῶν συνδικάτων, ὁ Millerand, στήν ἐκθεση τῶν κινήτρων του, κηρύττει μέ εὐγλωτία στοὺς ἐργάτες τήν ἀνάγκη τῆς συνδικαλιστικῆς ὀργάνωσης.

Ἄν οἱ πιό σπουδαῖες μεταρρυθμίσεις τοῦ Millerand καταλήγαν, μετά ἀπό ἐξετάση, σ' ἓνα ἀξιοθρήνητο ἀποτέλεσμα, αὐτό δέν προέρχεται ἀπό τήν κακοβουλία τοῦ σοσιαλιστή ὑπουργοῦ. Ὅντως, θά χρειάζονταν κακοβουλία γιά νά μὴν ἀναγνωρίσει κανεῖς τόν ἐξαιρετικό φόρτο ἐργασίας πού θά κόστισε στά ὑπουργικά γραφεῖα ἡ κοπιαστική ἐπεξεργασία αὐτῶν τῶν παρδαλῶν σχεδίων. Ἐκεῖ πού ἡ δραστηριότητα τοῦ Millerand ἀποδείχεται πιό καλόβουλη, εἶναι στό χῶρο πού τό ὑπουργεῖο ἐμπορίου δέν συνδέεται ἄμεσα μέ τήν κοινοβουλευτική διαδικασία, δηλαδή στά διατάγματα του, ὅπως ἡ παραχώρηση 8κτάω-

ρης μέρας εργασίας στους ταχυδρομικούς υπάλληλους. Έντούτοις οι έλλείψεις των νόμων και των ύπουργικών σχεδίων δέν όφείλονται στην τύχη, αλλά συνδέονται ή μιά μέ την άλλη σ' όλη την έκταση του έργου της κοινωνικής μεταρύθμισης.

Χαρακτηρίσαμε αυτή την τελευταία από την τάση νά κρατήσει και την πίτα σωστή και τό σκύλο χορτάτο, νά ξαναπαίρνει μ' ένα χέρι ότι δίνει μέ τ' άλλο, τέλος νά συνδέσει τίς παραχωρήσεις των εργατών μέ τίς παραχωρήσεις των εργοδοτών. Είναι ή ίδια άμφιταλάντευσης πού χαρακτηρίζει όλα τά πολιτικά μέτρα της κυβέρνησης. Έδω, όπως και κεί, ή πολιτική της άμφιταλάντευσης έλπίζει όχι νά λύσει τούς ανταγωνισμούς, αλλά νά τούς άμβλύνει. Ό νόμος της άμνηστίας ήταν ή δικαστική διάλυση της διαπάλης ανάμεσα στην κοινωνία των πολιτών και τό μόνιμο στρατό, ό νόμος πάνω στους συνεταιρισμούς άποτελεί μιά προσπάθεια νά καμουφλιστεί ή έχθρότητα ανάμεσα στη Republique και την Έκκλησία, οί κοινωνικές μεταρρυθμίσεις είναι ή δικαστική κατάργηση της πάλης ανάμεσα στό κεφάλαιο και την εργασία.

Η «δημοκρατική πλειοψηφία» πού άποτελεί τό μοιραίο μοντέλο της κυβερνητικής πολιτικής, αντιπροσωπεύει τόσο λίγο τά συμφέροντα της εργασίας όσο κι' εκείνα της δημοκρατίας. Καί όπως στην περίπτωση της άμνηστίας, φαινομενικά άδέκαστη, πού έβαζε τέλος στην υπόθεση Dreyfus, τά θύματα της στρατοκρατικής αντίληψης θυσιάστηκαν σ' αυτή, τό ίδιο ή κοινωνική μεταρύθμιση, ύποτιθέμενη ίσοπολιτειακή, γίνεται πάνω στίς πλάτες των εργατών. Ένω ό Millerand δωρίζει στους εργάτες δικαιώματα αντιπροσώπευσης σέ κάθε είδους βουλευτικά και συμμετοχικά σώματα όπως τό άνώτερο Συμβούλιο εργασίας, τίς Chambres εργασίας πού, αυτές καθ' αυτές, αντιπροσωπεύουν στην καλλίτερη περίπτωση

ση βοηθητικά μέσα της ανεξάρτητης πάλης των εργατών, τόν βλέπουμε, την ίδια στιγμή, νά στερεώνει τίς ζωντανές πηγές αυτής της πάλης: ανάπτυξη της εργατικής νομοθεσίας, έγγύηση του συνδικαλιστικού δικαιώματος, έλευθερη επέκταση της συνδικαλιστικής δράσης. Κι' αν μπορούμε νά πούμε γιά τό κοινωνικό έργο της Κυβέρνησης ότι, όπως τό πολιτικό της έργο, εύνοεί μόνον την έλλάτωση των ανταγωνισμών και την άπάλινση της έκδήλωσης τους, μπορούμε νά προσθέσουμε ότι πετυχαίνει στό στόχο του έδω βλάπτοντας τά εργατικά συμφέροντα όπως, εκεί, βλάπτει τή δημοκρατία.

Επομένως δέν είναι ούτε τυχαίο ούτε τερατούργημα όταν βλέπουμε, τή ίδια τή στιγμή πού έπεξεργάζονται τούς νόμους «γιά την προστασία των άπεργών», σφαγές άπεργών στη Chalon και στη Μαρτινίκα. Ένω ένθαρίνουν έπίσημα 200 εργάτες νά όργανωθούν, στέλνουν στρατιώτες σάν άπεργοσπάστες, όπως αυτή άκόμα τή στιγμή στό Mouceau - les Mines (βλέπε La Petite Republique, 7 Φλεβάρη 1901)*. Δέν είναι έδω μιά αντίφαση της μεταρρυθμιστικής δραστηριότητας του Millerand, αλλά τό λογικό της συμπλήρωμα. Η κυριαρχούσα ιδέα αυτής της δραστηριότητας, ή νόμιμη προστασία των εργατικών και εργοδοτικών συμφερόντων, κάνοντας στους πρώτους άπατηλές παραχωρήσεις, και στους δεύτερους ύλικές παραχωρήσεις, εκφράζεται μέ την σύγχρονη έπεξεργασία μέτρων προστασίας πού, γιά τούς εργάτες, δέν υπάρχουν παρά στά χαρτιά, ένω γιά τό Κεφάλαιο ύπάρχει πάντα ή σιδερένια πραγματικότητα της ξιφολόγχης.

(*) Τό Φλεβάρη του 1901, οί εργάτες όρυχείων του Monceau - les - Mines κατέβηκαν σέ άπεργία γιά αύξηση του μισθού και μείωση της διάρκειας εργασίας. Λίγο άργότερα, 3.000 στρατιώτες στρατοπέδευαν στην πόλη και κάτω από την προστασία τους, τό Μάρτιο, τά μέλη των «κίτρινων» συνδικάτων ξανάπιασαν εργασία. Η άπεργία δέν τέλειωσε παρά τόν Μάη, χωρίς αποτέλεσμα γιά τούς εργάτες (Σ. Ε.)

Οί ἑλλείψεις τῶν κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Millerand ἐξηγοῦνται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι οἱ μεταρρυθμίσεις δέν εἶναι παρὰ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κατευθυντήριων ἀρχῶν τῆς πολιτικῆς δραστηριότητος τῆς κυβέρνησης στὸν τομέα τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς. Μ' ἄλλα λόγια, ὁ Millerand δέν δρᾷ σάν σοσιαλιστὴς ὑπουργός, ἀλλὰ σάν ριζοσπάστης ὑπουργός.

Κι' ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται τὸ κέντρο βάρους τοῦ ζητήματος. Προσπαθοῦν νὰ δικαιολογήσουν τὴν εἴσοδο τοῦ Millerand στὸ ὑπουργεῖο ἐπικαλούμενοι τὴν μεταρρυθμιστικὴν του δραστηριότητα. Ἀλλὰ ὁ Millerand ὄχι μόνον δέν εἶναι ὁ ἐμπνευστὴς τοῦ κοινωνικοῦ ἔργου τῆς Κυβέρνησης — αὐτὸ ἀποτελοῦσε τὴν προϋπόθεση ὑπαρξῆς γιὰ τὸ ἴδιο τὸ ριζοσπαστικὸ ὑπουργεῖο· δέν καθώρισε καὶ τὴν *χαρακτῆρα* τῆς κοινωνικῆς μεταρρύθμισης. Οἱ περιστάσεις ἀποδείχτηκαν πιὸ ἰσχυρές ἀπὸ τὰ ἄτομα, καὶ ὁ σοσιαλιστὴς πού μπῆκε στὴν ἀστικὴ κυβέρνηση δέν ἔκανε τὴν κοινωνικὴ πολιτικὴ τῆς κυβέρνησης ὄργανο τῶν σοσιαλιστικῶν ἰδεωδῶν, ἀλλὰ, ἀντίθετα, ἔγινε ὄργανο τῆς ἀστικῆς κυβέρνησης γιὰ τὴν κοινωνικὴ τῆς πολιτικὴν.

Ἡ κοινωνικὴ μεταρρύθμιση μέσα στὸ ἀστικὸ κράτος ἂν καὶ δέν ὀφείλει νᾶναι μοιραία τόσο ἀξιοθρήνητη μ' αὐτὴ τοῦ Millerand, παρὰ τίς καλότερες προθέσεις, εἶναι ἕνα ἡμίμετρο, ἕνα μάλωμα. Κι' αὐτὸ εἶναι πολὺ φυσικόν. Ἄν ἀφαιρέσουμε τίς ἀρχές τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας πού ἔγιναν ὑποχρεωτικὲς παντοῦ ἀπὸ ἐθνικὴ ἀνάγκη, ἡ κοινωνικὴ μεταρρύθμιση δέν εἶναι σ' ὅλες τίς καπιταλιστικὲς χώρες παρὰ ἕνα προϊόν τῆς ἐπίμονης καὶ λυσσώδους πάλης ἀνάμεσα στὴν ἐργατικὴ τάξη καὶ τίς κυρίαρχες τάξεις. Οἱ παραχωρήσεις δέν ἔγιναν παρὰ κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῆς πολιτικῆς ἀνάγκης, γιὰ νὰ ἡσυχάσουν τὴν ἐργατικὴ τάξη πού ξεσηκώνεται ἀπὸ τὸ σοσιαλιστικὸ Κόμμα. Ἡ παρουσία ἑνὸς σοσιαλιστῆ στὴν Κυβέρνηση

δέν ἀλλάζει σέ τίποτα αὐτὴ τὴν κατάσταση πραγμάτων, γιὰτί ἕνας σοσιαλιστὴς ὑπουργός, ὅσο καιρὸ εἶναι μέλος ἑνὸς *ἀστικοῦ* ὑπουργείου, δηλαδὴ ὅσο καιρὸ τὰ συμφέροντα τοῦ Κεφαλαίου κι' ὄχι ἐκεῖνα τῆς ἐργατικῆς τάξης κυριαρχοῦν στὸ Κράτος, εἶναι δεμένος μέ τὴν ψῆφο τῆς ἀστικῆς πλειοψηφίας τῆς Κυβέρνησης στὴ Βουλὴ.

Ἐπομένως, ἡ ἐλπίδα νὰ δωθεῖ, χάρις στὸν σοσιαλιστὴ ὑπουργό, μιὰ ἀπρόσμενη ἀνάπτυξη τῆς κοινωνικῆς μεταρρύθμισης ἦταν ἐκ τῶν προτέρων μιὰ οὐτοπία πού δέν ἔπαιρνε καθόλου ὑπ' ὄψιν της τίς συγκεκριμένες περιστάσεις. Ἀντίθετα, ὁ ὑπουργός σοσιαλιστὴς, χάρις στὸ γεγονός ὅτι ξυπνᾷ τίς αὐταπάτες καὶ τίς ἀβάσημες ἐλπίδες, μπορεῖ νὰ γίνῃ ἕνα ἐμπόδιο στὴν κανονικὴ ἐξέλιξη τῆς κοινωνικῆς μεταρρύθμισης.

Τὸ κυριώτερο μέσο γιὰ νὰ ἀσκηθεῖ πίεση πάνω στὴν κοινωνικὴ πολιτικὴ τῶν κυρίαρχων τάξεων: ἡ *χωρὶς οἶκτο κριτικὴ* ἀπὸ μέρους τοῦ σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, γίνεται, μόλις ἕνας σοσιαλιστὴς γίνῃ τὸ φερέφωνο τῆς ἐπίσημης κοινωνικῆς πολιτικῆς, ἀκόμα λιγώτερο δυνατὴ ἀπὸ τὴν κριτικὴ τῆς ὅλης κυβερνητικῆς πολιτικῆς. Γιατί ἂν αὐτὴ ἐδῶ ἀφορᾷ τὸ σύνολο τῶν πράξεων, πού σ' αὐτές δέν ἀνακατεύτηκε ἀπαραίτητα ὁ σοσιαλιστὴς ὑπουργός, τοῦλάχιστον μέ ἄμεσο τρόπο, ἡ εἰδικώτερη κριτικὴ στρέφεται κατ' εὐθείαν ἐνάντια στὸ σοσιαλιστὴ ὑπουργό καὶ τὸ ἔργο του.

Πράγματι, οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Millerand στὴ Γαλλία δημιούργησαν μιὰ κατάσταση στραβωμάρας καὶ ὑπνώσης πού μέσα σ' αὐτὴ κάθε κοινωνικὸ μέτρο τῆς κυβέρνησης ἔγινε δεκτό, *a priori*, σάν ἕνα σοσιαλιστικὸ ἔργο πού ἀφήνει ἐποχὴ.

Ὁ νόμος πάνω στὴ διάρκεια τῆς ἐργασίας, ὁ μόνος στὸν κόσμον πού περιέχει τὴν ἀρχή, νὰ ἐπιτρέπει νὰ ἐργάζονται τὸ ἴδιο ὥραριο τὰ παιδιά τῶν δώδεκα χρόνων

καί οἱ ἐνήλικες, αὐτός ὁ νόμος εἶναι, κατά τόν Jaures, «μιά ἀπό τίς μεγαλύτερες προόδους πού θά μπορούσε νά χαίρεται ἡ ἐργατική τάξη, μία ἀπό τίς εὐτυχέστερες ἐπιτυχίες τοῦ προλεταριάτου» (Petite Republique, 16 Γενάρη 1900), κι' ἀκόμα, ἔτσι «ἡ ἐνότητα τῆς ἐργατικῆς τάξης εἶναι κατά κάποιο τρόπο νόμιμα ἀποκαταστημένη» (Petite Republique, 20 Γενάρη 1900)*.

Ἡ ἐγκύκλιος τοῦ ὑπουργοῦ Ἐμπορίου πρὸς τοὺς ἐπιθεωρητὲς ἐργασίας, πού μ' αὐτὴ τοὺς προσκαλεῖ νά τὰ πᾶνε καλά μέ τὰ συνδικάτα, εἶναι τό «πιό τολμηρό ἔργο», «μιά ἀξιωματικὴ ἡμερομηνία στά χρονικά τοῦ ὀργανωμένου προλεταριάτου» (Gerault-Richard, Petite Republique, 21 Γενάρη 1900).

Τό μετριόφρων διάταγμα πού μ' αὐτό οἱ τοπικὲς συνθήκες ἐργασίας γίνονται ὑποχρεωτικὲς γιὰ τὰ δημόσια ἔργα, εἶναι ἓνα «σοσιαλιστικὸ ἔργο τοῦ Millerand» (Petite Republique, 7 Αὐγούστου 1899).

Τό μερικὸ ἐκλογικὸ δικαίωμα τῶν συνδικάτων στό ἀνώτερο συμβούλιο ἐργασίας — θεσμός πού δημιουργήθηκε ἀπὸ τόν Ναπολέον τόν III καὶ ἀποτελεῖται, σύμφωνα μέ τὴν μεταρύθμιση τοῦ Millerand, ἀπὸ ὀχτὼ τρόπους ἐκλογῆς καὶ πού ἡ μελέτη του ἀπαιτεῖ τουλάχιστον τέσσερις βδομάδες γιὰ ἓναν ἀπλό θνητό, ἐνῶ ὁ ρόλος αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ περιορίζεται σέ δέκα πέντε μέρες ἐργασίας τό χρόνο — τό δικαίωμα ἐκλογῆς τοῦ τρίτου τῶν

(*) Ὁ Ζωρὲς ζωγραφίζει ἀκόμα ἓνα εἰδυλιακὸ πῖνακα πού δείχνει πῶς οἱ ἐργάτες θά βγοῦν χαρούμενα ὅλοι μαζί ἀπὸ τὸ ἐργαστήριο. Οἱ νεαρές κοπέλες γιὰ νά χαροῦν τὴν ὑγιή τους δροσιά, οἱ μητέρες γιὰ νά τρέξουν στὴν κούνια τῶν βρεφῶν τους, οἱ ἄνδρες γιὰ νά καλλιεργηθοῦν μέ μιά σοβαρὴ μελέτη γιὰ νά γίνουν ἐργάτες τῆς ἐπανάστασης, καὶ τὰ παιδιά γιὰ νά μεθύσουν ἀπὸ τὸ μεγάλο φῶς τῆς μουσικῆς καὶ τοῦ δάσους. Τό μόνο πού ἔχασε ὁ Jaures εἶναι ὅτι τὴν ὥρα πού τὰ παιδιά σύμφωνα μέ τὸ νόμο τοῦ Millerand, βγαίνουν χαρούμενα ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιο, εἶναι ἤδη νύχτα στό δάσος κι' ὅτι τὰ μικρά πουλιά κοιμοῦνται ἀπὸ πολὺ ὥρα (Σημείωση R.L.)

μελῶν αὐτοῦ τοῦ ἐξαιρετικοῦ θεσμοῦ, καθὼς καὶ τὸ διάταγμα πού ἤδη ἀναφέραμε, κάνει τόν Gerault-Richard νά φωνάζει: «Τί μαγικά φρούτα ἔχουν αὐτά τὰ σοσιαλιστικά δένδρα, πού φυτρώνουν σέ καπιταλιστικὴ γῆ!» (Petite Republique, 21 Γενάρη 1900)

Ἡ ἐνδοξοποίηση κάθε πράξης τοῦ Millerand προχωρεῖ γιὰ τοὺς ὁπαδούς του μέχρι τὴ φανερὴ ἄρνηση τῶν ἰδίων τῶν ἀπόψεων τους. Ὁ Jaures, ἀφοῦ ὑπεράσπισε συστηματικὰ καὶ σέ κάθε εὐκαιρία τὴ γενικὴ ἀπεργία, παρουσιάζει τό σχέδιο πάνω στὴν ὑποχρεωτικὴ ἀπεργία, πού μ' αὐτό κάθε συντονισμένη δράση κι' ἀκόμα περισσότερο ἡ γενικὴ ἀπεργία ἔγινε ἀδύνατη, σάν «ἡ πιὸ ὑπέροχη κατάληξη τῆς ὁμαδικῆς δράσης τοῦ προλεταριάτου» (Petite Republique, 20 Δεκέμβρη 1900).

Ἀκόμα καὶ λέξεις καὶ μεμονωμένες χειρονομίες τοῦ Millerand χρησίμεψαν στό ἐργατικὸ κοινὸ σάν οἱ πιὸ μεγάλοι θρίαμβοι τοῦ σοσιαλισμοῦ. Παραδείγματος χάριν, τὸ ταξεῖδι τοῦ ὑπουργοῦ Ἐμπορίου σέ μιά συνεστίαση τῆς βιομηχανικῆς σχολῆς τῆς Lille «εἶναι μιά ἀπό τίς πιὸ μεγάλες καὶ πιὸ γόνιμες μέρες πού ἡ ἱστορία τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τῆς Republique ἔγραψε» (Jaures, Petite Republique, 18 Ὀκτώβρη 1899).

Μετά ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν μένει πιά παρά νά διορθώσουμε τὴ γνώμη πού λέει ὅτι ἡ Κομμούνια τοῦ Παρισιοῦ θεωρήθηκε, ἀπὸ λάθος σάν ἡ πιὸ μεγάλη στιγμή τῆς ἱστορίας τοῦ γαλλικοῦ σοσιαλισμοῦ.

Ἄν ἡ γαλλικὴ κοινωνικὴ πολιτικὴ παραμένει καθυστερημένη σέ σχέση μέ τὴν πολιτικὴ ὅλων σχεδὼν τῶν καπιταλιστικῶν κρατῶν, ὁ οἰκονομικὸς συντηρητισμὸς καὶ ἡ πολιτικὴ τῆς ἀστικῆς κοινωνίας στὴ Γαλλία δὲν εἶναι οἱ μόνοι ὑπεύθυνοι, αὐτὸ προέρχεται σέ μεγάλο μέρος ἀπὸ τὴν *ἀδιαφορία τῆς ἐργατικῆς τάξης*. Ἀπὸ τὴν κληρονομιά πολλῶν ἐπαναστάσεων, παράμεινε στό γαλλι-

κό προλεταριάτο μιά κλίση προς δύο άκραιες τάσεις: άπ' τή μιά μεριά μιά υπερβολική εκτίμηση τής πολιτικής πράξης καί ή έλπίδα πολιτικῶν ανατροπῶν άπ' τήν άλλη μεριά μιά περιχαρακωμένη ύποψία για τήν πολιτική πράξη καί υπερβολική έμπιστοσύνη στην «άμεση δράση». Αύτές οί δύο άκρότητες κατάληξαν στην άμέλεια τής καθημερινής οικονομικής πάλης καί προκάλεσαν, τίς πολιτικές επιπτώσεις τους πάνω στη νόμιμη μεταρύθμιση.

Παρά τόν πολύ έντυπωσιακό αριθμό τῶν μελῶν τους, τουλάχιστον στό χαρτί (493.000 τό 1899), τά γαλλικά συνδικάτα αντιπροσωπεύουν μιά πολύ περιορισμένη δύναμη. Στην πιό άκραία διαίρεση — σχεδόν κάθε επάγγελμα αντιπροσωπεύεται σέ κάθε περιοχή από πολλές οργανώσεις — προστίθεται τό κενό τῶν ταμείων ή επιτροπή τής C.G.T. παραδείγματος χάρη (ένωση πού περιλαμβάνει πάνω από 100.000 μέλη καί έχει πολυάριθμες διακλαδώσεις) αναγγέλει για δύο χρόνια (1898-1900) μιά εϊσπραξη 2.100 μάρκων! — τέλος ό ήμι-άναρχικός χαρακτήρας πού κυριαρχεί τά συνδικάτα στά όποία υπερισχύει ή ιδέα τής γενικής απεργίας.

Μέσα σ' αυτή τήν κατάσταση τῶν εργατικῶν οργανώσεων, ή καλύτερη κοινωνική μεταρύθμιση θάταν καταδικασμένη νά παραμείνει, σέ μεγάλο μέρος, νεκρό γράμμα. Στη Γαλλία, δοσμένου ότι ή ίδια ή εργατική τάξη άδιαφορεϊ λίγο-πολύ για τήν ανάπτυξη τής κοινωνικής μεταρύθμισης, αυτή παραμένει στά πλαίσια τής καιροσκοπικής-ριζοσπαστικής κινεζολογίας. Καί, άκριβῶς, μέσα σ' αυτές τίς άσυγχρόνιστες έρασιτεχνικές έμπειρίες πού χαρακτηρίζουν τήν γαλλική εργατική νομοθεσία, φαίνεται καθαρά ή έλλειψη τής επαφής τής μεταρρυθμιστικής δραστηριότητας μέ τό συνειδητό καί ρωμαλέο συνδικαλιστικό κίνημα καί μέ τήν πρακτική τοῦ καθημερινού άγώνα.

Γιά νά θεραπευτεϊ αυτό, θάπρεπε πρίν άπ' όλα νά έχουν τά γαλλικά συνδικάτα μιά ανεξάρτητη δράση, μιά ρωμαλέα πάλη για τήν βελτίωση τῶν συνθηκῶν εργασίας μέ τούς νόμιμους καί οικονομικούς δρόμους, αλλά ή μεταρύθμιση τοῦ Millerand δρᾷ άκριβῶς προς τήν αντίθετη κατεύθυνση. Συγκεκριμένα, τείνει προσπαθεϊ νά αφαιρέσει από τά συνδικάτα κάθε ζωντανό περιεχόμενο, κάθε ελεύθερη οικονομική πάλη, καί νά τά ένσωματώσει σ' ένα τεχνιτό μηχανισμό κοινωνικής εϊρήνης· επί πλέον, κάνει άδύνατη τήν κριτική καί τήν ανεξάρτητη δράση τής εργατικής τάξης ενάντια στην έπίσημη κοινωνική πολιτική.

Η ύπουργικό συμμετοχή τοῦ Millerand, πολύ μακριά από τό νά εγκαινιάσει στη Γαλλία μιά καινούργια εποχή κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων, σημαίνει τήν παύση τής πάλης τής εργατικής τάξης για κοινωνικές μεθόδους, πρίν ακόμα αρχίσει, δηλαδή τό πνίξιμο τοῦ μόνου στοιχείου πού θά μπορούσε νά έμφυσήσει τήν άποστεωμένη κοινωνική πολιτική τής Γαλλίας μιά ύγιη καί σύγχρονη ζωή.

IV

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ MILLERAND ΚΑΙ ΤΑ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

Στά προηγούμενα άρθρα τοποθετηθήκαμε αποκλειστικά στο χώρο της πολιτικής πρακτικής, και δεν εξετάσαμε το ζήτημα της σοσιαλιστικής υπουργικής συμμετοχής παρά από την άποψη των άμεσων στόχων που ο Jaures ισχυρίζονταν ότι εξυπηρετούσε.

Τό δίδαγμα που βγήκε, είναι ότι η πρακτική, εδώ επίσης, όπως πάντοτε, καταλήγει στα ίδια αποτελέσματα που δίνονται από πριν από τη θεωρία και τις αρχές της σοσιαλδημοκρατίας. Πράγματι, αν η τακτική του Jaures αποδεικνύεται αδύναμη να διεκπεραιώσει τα πρακτικά καθήκοντα που έβαλε, δεν είναι παρά η λογική συνέπεια του ακόλουθου γεγονότος: Κάνοντας την σοσιαλιστική υπουργική συμμετοχή, όχι πιά ένα έκτακτο μέτρο, αλλά ένα κανονικό μέσο της πάλης της εργατικής τάξης, αρνείται τις θεμελιώδεις αρχές της σοσιαλδημοκρατίας.

Ο σοσιαλισμός που έχει για αποστολή να καταργήσει την ατομική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και να καταργήσει την αστική ταξική κυριαρχία, συμμετέχει την κυβέρνηση του αστικού Κράτους που τό λειτούργημά του είναι να διατηρήσει την ατομική ιδιοκτησία και να

διαιώνισει τήν κυριαρχία τῆς ἀστικῆς τάξης. Οἱ σοσιαλιστές, πού ἔχουν γιά καθήκον νά ὀργανώσουν τό προλεταριάτο σ' ἓνα χωριστό ταξικό κόμμα καί νά παλαίψουν ἐνάντια σ' ὅλες τίς ἀστικές τάξεις, κάνουν τήν ἐργατική τάξη μιᾶ ἀπλή ἀπόφυση τῆς ρεπουμπλικάνικης μπουρζουαζίας.

Ἡ συμμετοχή στήν ὑποδούλωση τοῦ προλεταριάτου κάτω ἀπ' τό πρόσχημα τῆς χειραφέτησής του, τό πολιτικό ἄλυσσόδεμά του σέ ἀστικά κόμματα κάτω ἀπό τό πρόσχημα τῆς πάλης ἐνάντια στήν μπουρζουαζία — ἀποτελεῖ μιᾶ ἐσωτερική ἀντίφαση πού φαίνεται εὐκολα.

Βέβαια, ὁ Jaures τό ἀρνεῖται. Στήν συμμετοχή τοῦ σοσιαλισμοῦ στήν κεντρική ἀστική κυβέρνηση, δέν βλέπει παρά μιᾶ λογική ἐπέκταση τῆς ἀναγνωρισμένης ἀρχῆς τῆς συμμετοχῆς στά ἐκλογικά σώματα καί στά δημοτικά συμβούλια, τό ἐπακόλουθο βῆμα τῆς σοσιαλιστικῆς τακτικῆς πού περνᾷ ἀπό τήν οὐτοπική καί σεχταριστική ἀποχή στήν δραστήρια καί ρεαλιστική πολιτική. Γι' αὐτόν, ἡ συμμαχία μέ τόν ἀστικό republicanisme εἶναι ἡ συνέπεια τῆς ἀρχῆς πού σύμφωνα μ' αὐτή ἡ ἐργατική τάξη ὀφείλει νά ὑποστηρίξει τά προοδευτικά τμήματα τῆς μπουρζουαζίας καί νά παίζει μέ τήν ἀντίθεσή τους ἐνάντια στά ἀντιδραστικά τμήματα.

Θεωροῦμε ὅτι ὁ Jaures, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἐφαρμόζει καί στίς δύο περιπτώσεις τήν ἀναγνωρισμένη σοσιαλδημοκρατική τακτική, στηρίζεται σέ μιᾶ γνωστή λαθεμένη ἀντίληψη τῆς φύσης τοῦ Κράτους καί τῆς ἐξέλιξης τῆς ἀστικῆς κοινωνίας.

Ἀπό τήν ἄποψη τῶν σοσιαλιστικῶν καθηκόντων, τό νομοθετικό σῶμα καί ἡ κεντρική κυβέρνηση τοῦ σημερινοῦ κράτους ἀντιπροσωπεύουν ἀπό τή φύση τους καί τή λειτουργία τους δύο θεσμούς ἀπόλυτα διαφορετικούς.

Ἐνῶ ἡ Βουλὴ ἀποτελεῖ, στούς κόλπους τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, ἓνα ὄργανο τῆς ταξικῆς πάλης καί τῶν πατριῶν, ἐπομένως τό πιο κατάλληλο ἔδαφος γιά τήν συστηματική ἀντιπολίτευση τῶν σοσιαλιστῶν ἐνάντια στήν κυριαρχία τῆς μπουρζουαζίας, αὐτός ὁ ρόλος ἔχει ἐκ τῶν προτέρων ἀφαιρεθεῖ ἀπό τοὺς ἀντιπρόσωπους τῶν ἐργατῶν στούς κόλπους τῆς κυβέρνησης. Ἡ κεντρική ἐξουσία, πού λειτούργημά της εἶναι νά μετατρέπει σέ πράξεις τά ἀποτελέσματα τῆς πάλης τῶν κομμάτων πού γίνεται στή Βουλὴ καί σ' ὅλη τή χώρα, εἶναι πάνω ἀπ' ὅλα ἓνα ἐκτελεστικό ὄργανο, πού δέν εἶναι βιώσιμο παρά μόνον ἂν παραμείνει ὁμογενές.

Μέσα στά πλαίσια τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας, οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς παραγωγῆς, ἐμπορικές συναλλαγές, πιστώσεις, μεταφορές, εἶναι τόσο πολύ στενά συνδεδεμένοι πού εἶναι ἀδιανόητο νά μπορεῖ νά λειτουργεῖ μιᾶ παγκόσμια βιομηχανική ἀγορά μ' ἓνα ἀρχαῖκό σύστημα μεταφορῶν ὅπως εἶναι ἐπίσης ἀδιανόητο νά μπορούν νά γίνονται σοσιαλιστικές συναλλαγές στούς κόλπους μιᾶς ἰδιωτικῆς οἰκονομικῆς παραγωγῆς· τό ἴδιο μέσ' στό ἀστικό Κράτος, πού δέν εἶναι παρά ἡ πολιτική ὀργάνωση τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας, βασιλεῦει ἀναγκαστικά ἡ πιο πλήρης ἁρμονία ἀνάμεσα στίς διάφορες λειτουργίες του.

Μιᾶ σύγχρονη ἀποικιακή πολιτική συνδεδεμένη μέ τήν μεγάλη βιομηχανία ἐπιβάλλει μιᾶ ἀνάλογη ἀνάπτυξη τοῦ милитарισμού πού τόν κάνει ἱκανό νά εἶναι τό ὄργανο μιᾶς παγκόσμιας πολιτικῆς. Μιᾶ ἐπιθετική ἐμπορική πολιτική, προστατευτισμοῦ, βρίσκει τό φυσικό της συμπλήρωμα σέ μιᾶ ἀποικιακή πολιτική ἁπλῆστη γιά κατακτήσεις. Ὁ σύγχρονος милитарισμός εἶναι ἀδιανόητος χωρίς μιᾶ χρηματιστική πολιτική πού μέσῳ τοῦ συστήματος τῶν ἔμμεσων φόρων, νά καταφέρνει νά ξεζουμίζει

από τη μάζα του λαού τά απαραίτητα ποσά. Ἡ χρηματιστική πολιτική, δηλαδή τό σύστημα τῶν φόρων, τοῦ δημόσιου χρέους, τῶν μονοπωλίων, εἶναι πολύ στενά συνδεδεμένο, εἴτε ἄμεσα εἴτε μέσω τοῦ Χρηματιστηρίου, μέ τήν βιομηχανική πολιτική. Ὁ μιλιταρισμός, ἡ ἀποικιακή πολιτική καί ἡ ἐμπορική πολιτική προσδιορίζουν στό σύνολό τους τό περιεχόμενο καί τόν προσανατολισμό τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

Ἔτσι ἡ Κεντρική Κυβέρνηση ἑνός σύγχρονου Κράτους ἀποτελεῖ ἕνα σύστημα πού ὅλα του τά γρανάζια ἐμφυλοχωροῦν σ' ὅλα τά μέρη, προσδιορίζοντας καί κανονίζοντας ἀμοιβαῖα τίς κινήσεις τους. Ὁ μηχανισμός ἄμεσης μετάδοσης πού βάζει σέ κίνηση ὅλο τό σύστημα τῶν γραναζιῶν, εἶναι τό ἀστικό κοινοβούλιο· ἀλλά ἡ κινητήρια δύναμη, εἶναι πρῶτα οἱ σχέσεις τῶν τάξεων τῶν κομμάτων κάθε χώρας, κι' ἔπειτα σέ τελευταία ἀνάλυση οἱ σχέσεις παραγωγῆς καί ἀνταλλαγῆς τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας. Στήν καπιταλιστική ἐνότητα τῆς οἰκονομίας, ἀπ' τήν μιά μεριά, ἀντιστοιχεῖ ἡ ἀστική ἐνότητα τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς, ἀπ' τήν ἄλλη.

Ἀπό αὐτές τίς σκέψεις πρέπει νά βγάλουμε δύο συμπεράσματα: Τό πρῶτο εἶναι ὅτι ἀρνούμενοι τήν ὑπευθυνότητα κάθε μέλους τῆς Κυβέρνησης γιά τό σύνολο τῆς πολιτικῆς της καί κοιτάζοντας τή λειτουργία κάθε ὑπουργείου σάν μιά σφαῖρα ἀνεξάρτητη καί ἀπομονωμένη ἀπό τίς ἄλλες, ἐκδηλώνουμε μιά ἀντίληψη γιά τό κράτος ὁλότελα μηχανιστική. Ἐπειδή οἱ διάφορες λειτουργίες τῆς κυβέρνησης εἶναι δεμένες μεταξύ τους, κάθε ἕνα ἀπό τά μέλη της φέρει ἀλληλέγγυα ἕνα μέρος τῆς συνολικῆς εὐθύνης γιά τίς πράξεις ὁλόκληρης τῆς κυβέρνησης. Καί ἡ παράγραφος τοῦ γαλλικοῦ Συντάγματος — ὅπως ὅλα τά Συντάγματα πού θεμελιώθηκαν πάνω σ' ἕνα κοινοβουλευτικό Καθεστῶς — πού θεωρεῖ συνολικά καί ἀλληλέγγυα

ὑπεύθυνους τοὺς ὑπουργούς γιά τήν κυβερνητική πολιτική, δέν εἶναι οὔτε τυχαῖο γεγονός, οὔτε καθαρά τυπική δικαστική ἐπιτηδειότητα, ἀλλά ἡ κατάλληλη νομική ἔκφραση τῆς λειτουργικῆς ἐνότητος πού συνιστᾷ τή ζωτική ἀρχή τῆς ἀστικῆς κυβέρνησης.

Ὁ Jaures, εἶναι ἀλήθεια, θεωρεῖ τήν ἔννοια τῆς συλλογικῆς ὑπευθυνότητος τοῦ ὑπουργείου μπροστά στή χώρα σάν μιά τυπικότητα χωρίς περιεχόμενο, σάν μιά κινέζικη τελετουργία*. Γι' αὐτόν, ἡ ὑπευθυνότητα ἑνός σοσιαλιστοῦ μέλους τῆς Κυβέρνησης ἀπέναντι στήν ἀστική Κυβέρνηση δέν εἶναι παρά καθαρά τυπική, ὅπως ἡ τελετή τῆς ὀρκωμοσίας σ' ὄνομα τοῦ Βασιλιᾶ καί τό Σύνταγμα πού οἱ σοσιαλιστές ὀφείλουν νά δώσουν κατά τήν ἐκλογή τους στήν τοπική βουλή τοῦ Saxe. Ἐπικαλεῖται τό παράδειγμα τοῦ Liebknecht, πού, μέ κυρίαρχη περιφρόνηση, δέν σταμάτησε μπροστά σ' αὐτό «τό χάρτινο ἐμπόδιο».

Ὁ Jaures ξεχνᾷ κατ' αὐτόν τόν τρόπο τίς θεμελιώδεις διαφορές ἀνάμεσα στίς δύο περιπτώσεις. Ἐνῶ ἡ τελετή τοῦ ὄρκου δέν ἐμποδίζει καθόλου τοὺς σοσιαλιστές, ἀφοῦ μποῦν στήν τοπική Βουλή, νά περάσουν ἀμέσως στήν ἀντιπολίτευση ἐνάντια στήν Κυβέρνηση καί τήν πλειοψηφία, ὁ σοσιαλιστής πού συμμετέχει σέ μιά ἀστική Κυβέρνηση εἶναι ὑποχρεωμένος νά συνεργασθεῖ μέ τήν πολιτική της. Ἡ ἀναλογία θά δικαιώνονταν ἂν οἱ σοσιαλιστές βουλευτές τῆς τοπικῆς Βουλῆς ἦταν ὑποχρεωμένοι, ἀπό τόν ὄρκο τους, νά καθήσουν στά ἔδρανα τῆς ἀστικῆς πλειοψηφίας καί νά ψηφίσουν ἀλληλέγγυα μ' αὐτήν. Στήν πραγματικότητα δέν ὑπάρχει καμιά ἀναλογία, ἀλλά μιά ριζική ἀντίθεση ἀνάμεσα στά δύο παραδείγματα: οἱ σοσιαλιστές γίνονται ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ γιά νά

(*) Βλέπε τό λόγο τοῦ Jaures στή Lille: «Οἱ δύο μέθοδοι», σελ. 8 (Σημ. R.L.).

χτυπήσουν την κυριαρχία της αστικής τάξης — μπαίνουν στην αστική κυβέρνηση για να αναλάβουν την υπευθυνότητα των πράξεων πούναι ή ίδια ή έκφραση αυτής της ταξικής κυριαρχίας.

Δεύτερο συμπέρασμα: είναι τελείως ουτοπικό να φαντάζεται κανείς ότι στον ένα χώρο η Κυβέρνηση θα μπορούσε να κάνει μία αστική πολιτική και στον άλλο χώρο μία σοσιαλιστική πολιτική, και ότι η κεντρική κυβέρνηση θα μπορούσε έτσι να κατακτηθεί κομματιαστά, από την εργατική τάξη.

“Αν οι σοσιαλιστές όπαδοί του Millerand προσπαθούν να άμφισβητήσουν τό μέρος της ευθύνης πού αυτός φέρει για τις πράξεις των άλλων ύπουργών, και να την περιορίσουν στη δική του δραστηριότητα, είναι γιατί πιστεύουν ότι μπορούν να παρουσιάσουν την προσωπική δράση του Millerand σαν μία «σοσιαλιστική πολιτική». Αλλά αν χαιδεύουν αυτή την αυταπάτη — χωρίς να μιλήσουμε για τον τυφλό τρόπο πού θαυμάζουν χωρίς την παραμικρή κριτική τις κοινωνικές μεταρρυθμίσεις του Millerand — είναι γιατί παρουσιάζουν τις κοινωνικές μεταρρυθμίσεις σαν τη μόνη άσχολία του ύπουργού Έμπορίου και σιωπούν για τά υπόλοιπα.

Αλλά τό ίδιο όπως μέσα στην καπιταλιστική οικονομία ό εργάτης δέν είναι παρά ένα γρανάζι της παραγωγής ανάμεσα σε πολλά άλλα, τό ίδιο ή κοινωνική προστασία του εργάτη δέν είναι παρά ένα μέρος — κι ένα δευτερεύον μέρος — των καθηκόντων του άστού ύπουργού Βιομηχανίας και Έμπορίου. Όλη ή δραστηριότητα αυτού του ύπουργείου είναι άφιερωμένη στην πραγματικότητα στην επέκταση της καπιταλιστικής παραγωγής και έμπορίου. Η ουσιαστική του λειτουργία είναι ή *έμπορική πολιτική*.

“Αν ήθελε ό Millerand να δράσει σ’ αυτό τό χώρο σύμφωνα με μίνιμουμ σοσιαλιστικό πρόγραμμα, όφειλε να

προσπαθήσει να ύποσκάψει τό προστατευτικό σύστημα πού έγκατέστησε ό Meline τό 1892, βασισμένο πάνω στο μέγιστο και έλάχιστο τιμολόγιο και κυρίως να καταργήσει τά τελωνειακά δικαιώματα πάνω στά τρόφιμα. “Όμως τί κάνει στην πραγματικότητα; Κλείνει τό 1899 μία συμφωνία με την Βορειοαμερικανική ένωση. Κι’ όταν ό Meline, άπληστος για ένα ύπουργικό χαρτοφάκελο προσπάθησε να καταγγείλει τή συμφωνία παρουσιάζοντας την σαν μία προδοσία των κεκτημένων νομίμων δικαιωμάτων των προστατευτιστών γεωργών, παρουσιάστηκε τό φαινόμενο να διαμαρτύρονται οι σοσιαλιστές φίλοι του Millerand ενάντια σ’ αυτή την ποταπή συκοφαντία. Μπόρεσαν να διαπιστώσουν με ύπερηφάνεια ότι ή έμπορική συμφωνία δέν είχε ισχύ για τά τρόφιμα πού ή εισάγωγή τους κανονίζονταν από ένα ειδικό νόμο, πού προστάτευε καλλίτερα και περισσότερο τά συμφέροντα των κτηνοτρόφων από τό σχέδιο Meline, γιατί τά άκατέργαστα και κατεργασμένα άμερικανικά δέρματα εξαιρούντο από τό μίνιμουμ τιμολόγιο*.

Έτσι ήταν ευτυχείς πού μπορούσαν να άποδείξουν ότι ό Millerand, σαν ύπουργός Έμπορίου, άντικαθιστούσε με έπιτυχία τον «πατέρα της πείνας»** δηλ. τον Meline κι’ άπόδειχναν μ’ αυτό άκριβώς ότι ένας σοσιαλιστής στους κόλπους της αστικής κυβέρνησης δέν μπορεί να δρā παρά μόνον αν θέσει τις ικανότητές του στην ύπηρεσία της αστικής πολιτικής και άρνηθεί την σοσιαλιστική πολιτική.

Η δραστηριότητα του Millerand σαν ύπουργού έμπορίου ρίχνει σ’ όλόκληρη την ύπόθεση της σοσιαλιστικής κυβερνητικής συμμετοχής καινούργιο φώς. “Όχι μόνον ό

(*) Βλέπε Fourniere, Petite Republique, 17 Αυγούστου 1899. (σημείωση R.L.)

(**) Γραμμένο στα Γαλλικά στο άρχικό κείμενο (Σημείωση Έκδότη).

σοσιαλιστής, όταν είναι μέλος της σημερινής κυβέρνησης, υποχρεώνεται να εφαρμόσει μία αστική πολιτική για όσο χρονικό διάστημα μένουν ανέπαφα τα θεμέλια της αστικής κοινωνίας, της ιδιοκτησίας και της ταξικής κυριαρχίας, αλλά μέσα στα πλαίσια της σημερινής κοινωνίας είναι απόλυτα αδύνατο να ασκήσει άλλη πολιτική από την αστική πολιτική και, ακόμα κι' αν εφάρμοζε σημεία από το σοσιαλιστικό πρόγραμμα που μπορούν να πραγματοποιηθούν μέσα στα πλαίσια του σημερινού Κράτους, δεν θα 'παυε καθόλου ναταν ένας *αστός*. Υπουργός. Τό περισσότερο που θακανε θαταν να υπηρετούσε, με την δραστηριότητά του, τις *προοδευτικές* τάσεις της αστικής εξέλιξης. 'Αλλά ακόμα χειρότερα: αποκαλύπτεται ότι ένας υπουργός μέσα στη σημερινή κυβέρνηση δεν συνδέεται μόνον με την αστική τάξη πραγμάτων γενικά, αλλά με καθένα από τα συμφέροντα των ομάδων και των αντίστοιχων μικροσυνασπισμών, κι' ότι δεν είναι μόνον ο υπηρέτης της αστικής εξέλιξης, αλλά επίσης της αστικής *αντίδρασης*.

Τό ξανάπαμε ότι ο Jaures, αρνούμενος να δει την υπευθυνότητα του Millerand μέσα στη συλλογική πολιτική της Κυβέρνησης διαφορετικά από μία χωρίς περιεχόμενο τυπικότητα, την συνέκρινε με τόν *ὄρκο* που έδωσε ο Liebknecht στο σύνταγμα του Saxe. Δείξαμε ότι αυτή η υπόθεση ήταν θεμελιωμένη πάνω σε μία *ἐξ'* ολοκλήρου μηχανιστική αντίληψη για τη φύση του αστικού κράτους. 'Αλλά ευχαρίστως περιοριζόμαστε στην υπευθυνότητα του Millerand στο δικό του υπουργικό χώρο. 'Απομένει στόν Jaurès ν' αποδείξει ότι ο *ὄρκος* πουδωσε ο Liebknecht στο Βασίλειο του Saxe είχε τις ίδιες συνέπειες που είχε η πολιτική του Millerand σάν υπουργού *ἐμπορίου* για τό γαλλικό λαό. Βρίσκουμε λοιπόν μία *ἄμεση* απάντηση στην *ἐρώτηση* πουθεσε ο Jaurès στη Lille: θά διστάζαμε,

ἂν αὐτό ἀποκαλύπτονταν χρήσιμο γιά τήν ὑπόθεσή μας, νά ρίξουμε μερικούς ἀπ' τούς δικούς μας μέσα στό ἰσχυρό φρούριο τῆς ἀστικῆς κυβέρνησης; Αὐτό τό σχέδιο θάχε ἀπλά καί μόνο σάν ἀποτέλεσμα τό ὅτι «οἱ δικοί μας» θά τόξευαν μαζί μέ τήν μπουρζουαζία ἀπό τό ὕψος τοῦ ἀστικοῦ ὄχυροῦ πάνω στίς δικές μας γραμμές.

'Εντελῶς διαφορετικά τίθεται τό ζήτημα τῆς συμμετοχῆς στό *δημοτικό συμβούλιο*. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τό δημοτικό συμβούλιο καθῶς κι' ὁ δήμαρχος ἐξασφαλίζουν ἀνάμεσα σ' ἄλλα διοικητικές λειτουργίες πού τούς ἐμπιστεύτηκε ἡ κεντρική ἐξουσία, καθῶς καί τήν ἐκτέλεση ἀστικῶν νόμων. 'Εντούτοις, ἱστορικά, ὁ ρόλος τους εἶναι ὁλότελα διαφορετικός ἀπό τόν ρόλο τῆς κυβέρνησης.

'Ενῶ ἡ κυβέρνηση ἐνσαρκώνει τήν κεντρική κρατική ἐξουσία, ἡ δημοτική ἐξουσία ἀναπτύσσεται ξεκινώντας ἀπό τήν αὐτόνομη τοπική διοίκηση σέ βάρος τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, σάν χειραφέτηση αὐτῆς τῆς τοπικῆς ἐξουσίας. 'Ενῶ γιά τήν κυβέρνηση τά εἰδικά ὄργανα τῆς ἀστικῆς ταξικῆς κυριαρχίας, δηλαδή ὁ μιλιταρισμός, ἡ θρησκεία, ἡ ἐμπορευματική πολιτική ἡ ἐξωτερική πολιτική, ἀποτελοῦν τήν ἰδιαίτερη οὐσία της, ἀντίθετα ἡ δημοτική ἀρχή καλεῖται νά ἐπιτελέσει πολιτιστικά καί οἰκονομικά καθήκοντα, δηλαδή τίς ἴδιες λειτουργίες πού ἀντιστοιχοῦν στούς διοικητικούς μηχανισμούς τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας, πού ἀγνοεῖ τήν διαίρεση σέ τάξεις. Γι' αὐτούς τούς λόγους ἡ κεντρική κυβέρνηση καί ἡ δημοτική ἀρχή ἀντιπροσωπεύουν ἱστορικά δύο ἀντίθετους πόλους τῆς σημερινῆς κοινωνίας: ἡ συνεχῆς πάλη ἀνάμεσα στη δημοτική ἀρχή καί τήν κυβέρνηση, ἀνάμεσα στό δήμαρχο καί τόν νομάρχη, εἶναι στη Γαλλία ἡ συγκεκριμένη ἔκφραση αὐτῆς τῆς ἱστορικῆς ἀντίθεσης.

Αὐτή ἡ ἀνάλυση ὑποδεικνύει στούς σοσιαλιστές δύο ἐντελῶς διαφορετικές πρακτικές τακτικές στίς δύο περι-

πτώσεις: ή κεντρική κυβέρνηση του σημερινού Κράτους είναι ή ενσάρκωση της αστικής ταξικής κυριαρχίας και ή σοσιαλιστική νίκη δέν είναι δυνατόν νά επιτευχθεί χωρίς τήν απαραίτητη ανατροπή της, ενώ ή δημοτική αυτοδιαχείρηση είναι τό μελλοντικό στοιχείο πού πρός αυτό όφείλει νά πηγαίνει μέ θετικό τρόπο ή σοσιαλιστική επανάσταση.

Βέβαια τά αστικά κόματα προσπαθοῦν επίσης νά επιβάλουν τό ταξικό τους περιεχόμενο στίς οικονομικές και πολιτιστικές λειτουργίες του δήμου. 'Αλλ' έδω οί σοσιαλιστές ποτέ δέν όδηγήθηκαν στην εγκατάλειψη της ιδιαίτερης πολιτικής γραμμής τους. "Όσο καιρό μειοψηφούν μέσα στους εκλεγμένους δημοτικούς μηχανισμούς, ακολουθοῦν αντιπολιτευτική κατευθυντήριο γραμμή ακριβώς όπως στη Βουλή. "Όταν όμως κατακτοῦν τήν πλειοψηφία, μετατρέπουν τήν ίδια τήν δημαρχία σέ όπλο πάλης ενάντια στην αστική κεντρική εξουσία.

Γιά νά δικαιώσει τή *συμμαχία του μέ τόν αστικό ρεπουμπλικανισμό* ό Jaurès αναφέρεται σέ μία παράγραφο όπου ό Marx συνιστά στους σοσιαλιστές νά ένωθουν μέ τήν μπουρζουαζία ενάντια στην αντίδραση.* "Έχει προφανώς στό μυαλό τά συμπεράσματα του Κομμουνιστικού *μανιφέστου* όπου έγραφε: «Στή Γερμανία τό κομμουνιστικό κόμμα πηγαίνει μαζί μέ τήν μπουρζουαζία όλες τίς φορές πού ή μπουρζουαζία δρᾷ επαναστατικά ενάντια στην απόλυτη μοναρχία, τή φεουδαρχική γεοκτησία και τή μικρομπουρζουαζία (...). Συμπερασματικά οί κομμουνιστές υποστηρίζουν σέ οποιαδήποτε χώρα κάθε επαναστατικό κίνημα ενάντια στην υπάρχουσα κοινωνική και πολιτική τάξη». (Ed. sociales σελ. 94). "Όμως τό επικαλούμενο *άπόσπασμα* στηρίζεται σ' ένα όλότελα συγκεκριμένο ιστορικό περιεχόμενο.

* Jaurès «Οί δύο μέθοδοι», σελ. 8 (Σημ. R.L.)

Τό Κομμουνιστικό *μανιφέστο* πραγματικά υπαινίσσεται τήν πάλη του πρώτου μισού του προηγούμενου αιώνα πού σκόπευε νά εγκαταστήσει τήν *κυριαρχία της αστικής τάξης* στη θέση της φεουδαρχικής κυριαρχίας. Τήν εποχή εκείνη επρόκειτο νά εξασφαλίσουν τήν υποστήριξη του προλεταριάτου για μία ανερχόμενη τάξη πού ή πολιτική της νίκη πάνω στην αντίδραση ήταν μία οικονομική ανάγκη. Σήμερα ή κατάσταση είναι όλότελα διαφορετική. Παντού ή μπουρζουαζία πέτυχε τό σκοπό της και δέν τή βλέπουμε πιά νά μάχεται ενάντια στην αντίδραση, αλλά ακόμα καλλίτερα νά συμμαχεί μέ τά υπολείμματα της φεουδαρχίας για νά ένσαρκωθεί επίσημα τήν αντίδραση*.

Αυτό πού σήμερα στίς καπιταλιστικές χώρες ονομάζεται δημοκρατία είναι αποκλειστικά ή *μικρομπουρζουαζία*. "Όμως ή μικροαστική δημοκρατία δέν αποτελεί τήν έκφραση μιᾶς ανερχόμενης τάξης πού θά διαδεχτεί τήν μπουρζουαζία. Πρός τά εκεί πού πᾶμε, δέν φτάνουμε ούτε στην πολιτική κυριαρχία της μικρομπουρζουαζίας, ούτε ακόμα περισσότερο στη νίκη του μικρού βιοτέχνη πάνω στη μεγάλη βιομηχανία. 'Η οὐσία της σημερινής κοινωνικής εξέλιξης δέν είναι — όπως άλλοτε ή πάλη της μπουρζουαζίας και του φεουδαρχισμού — καθόλου ή αντίθεση ανάμεσα στην μικρομπουρζουαζία και τήν μπουρζουαζία, αλλά ανάμεσα στό *προλεταριάτο* και τήν μπουρζουαζία.

Έντούτοις ή ενδιαμέση θέση της μικρομπουρζουαζίας τήν όδηγεί νά ένώσει στιγμιαία τόν άγώνα της μ' εκείνον της εργατικής τάξης. 'Αλλά στη σημερινή περίοδο τό προλεταριάτο έφτασε νά παίξει τόν κυρίαρχο ρόλο και νά κατευθύνει τόν άγώνα, ενώ ή μικρομπουρζουαζία

* Αὐτή ή παράγραφος αναφέρεται κυρίως στην κατάσταση της Γερμανικής μπουρζουαζίας κατά τό 1848, βλέπε μακρότερα σελ. (...) R.L.. Μία «καρικατούρα» του 1848 (Σημ. του έκδ.).

βαδίζει προσωρινά στ' άχνάρια του, κι' όχι τό αντίθετο. Έπομένως τό καθήκον τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος είναι, άκόμη κι' όταν ακολουθεῖ, στιγμιαία, μιά κοινή πορεία μέ τήν άστική δημοκρατία, νά μήν περιορίζει τήν δική του πάλη στό κοινό χῶρο πού έχει μέ τήν μικρομπουρζουαζία. Όφείλει αντίθετα νά προσπαθήσει νά ξεπεράσει συστηματικά τούς άγῶνες τῶν μικροαστικῶν κομμάτων καί νά τούς αναπτύξει στό ἔπακρον.

Ήδη στό Κομμουνιστικό μανιφέστο, πού σ' αὐτό αναφέρεται ὁ Jaurés, ὁ Marx δέν συμβούλευε τήν ἐργατική τάξη νά ἐνωθεῖ πολιτικά μέ τά ἐπαναστατικά άστικά κόμματα. Αντίθετα τό Μανιφέστο βάζει τήν ἀρχή ὅτι τό κομμουνιστικό κόμμα ὀφείλει νά ὑποστηρίζει τήν ἐπαναστατική μπουρζουαζία, ἀλλά προσθέτει ἀμέσως: «Σέ καμιά στιγμή [τό Κόμμα] δέν ἀμελεῖ νά ξυπνήσει στούς ἐργάτες μιά καθαρή καί ἀνάγλυφη συνείδηση τοῦ βίαιου ἀνταγωνισμοῦ πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στήν μπουρζουαζία καί τό προλεταριάτο» (Μανιφέστο σελ. 93).

Άλλά, ἄν ὁ Jaurés ἰσχυρίζεται ὅτι ἐμπνέεται τήν τακτική του κατ' εὐθείαν ἀπό τή μαρξιστική θεωρία, ὀφείλει νά λάβει ὑπ' ὄψη του τίς ὁδηγίες ποῦδωσε ὁ Marx στό προλεταριάτο μετά τήν Ἐπανάσταση τοῦ 1848, ἐπομένως μετά τήν ἀποφασιστική μάχη τῆς μπουρζουαζίας ἐνάντια στό φεουδαρχισμό. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τότε ὁ Μάρξ ὑπολόγιζε στή συνέχιση τῆς ἐπανάστασης καί οἱ ὁδηγίες του ἔγιναν ἡ κατευθυντήρια γραμμή τῆς συμπεριφορᾶς τῆς σοσιαλδημοκρατίας ἀκόμα καί σέ καιρό εἰρήνης.

Στήν πρώτη ἐκκλήση τοῦ κεντρικοῦ συμβουλίου τῆς κομμουνιστικῆς Λίγκας τό 1850 ὁ Marx συνιστᾷ στούς ἐργάτες «Νά ἀναπτύξουν στό ἔπακρο τίς προτάσεις τῶν δημοκρατῶν πού δέν θάβναι στά ἄκρα θάβναι ἴσως ἐπαναστατικές ἀλλά ἀπλά, μεταρρυθμιστικές, καί νά μετατρέψουν

τίς προτάσεις σέ ἄμεσες ἐκθέσεις ἐνάντια στήν ἀτομική ιδιοκτησία (...). Οἱ διεκδικήσεις τῶν ἐργατῶν (συμπεραίνει ὁ Marx μετά ἀπό μιά σειρά συγκεκριμένων παραδειγμάτων) θάπρεπε ἐπομένως νά κανονιστοῦν παντοῦ ἀνάλογα μέ τίς παραχωρήσεις καί τά ἔργα τῶν δημοκρατῶν»· πράγμα πού θέλει νά πεῖ ὅτι οἱ ἐργάτες ὀφείλουν ἀπόλυτα νά πᾶνε *πιό μακρυνά* ἀπό τούς μικροαστούς σ' ὅλα τά σημεία. [οἱ λέξεις ὑπογραμμίστηκαν ἀπό τήν R.L.].

Όμως ποιά εἶναι ἡ στάση τῆς πτέρυγας τοῦ Jaurés στή συμμαχία μέ τό γαλλικό ριζοσπαστισμό; Εἶδαμε πῶς ἡ ὑποστήριξη τοῦ ὑπουργισμοῦ τοῦ Millerand ἐμπόδισε τούς σοσιαλιστές νά στηρίζουνε ὁλότελα τήν τακτική τους πάνω στή συμμαχία μέ τό ριζοσπαστισμό, κι ἔτσι νά μικραίνουν, νά ἀρνοῦνται ὅλο καί περισσότερο τήν ἐπαναστατική ταξική πάλη. Στήν ἀρχή σταμάτησαν ἐντελῶς οἱ σοσιαλιστές τήν κριτική ἐνάντια στήν κυβέρνηση καί τήν ἐργασία πολιτικῆς μόρφωσης πού εἶχαν ἀναλάβει μέσα στή χώρα· ἡ πολιτική πάλη συγκεντρώθηκε στή Βουλή. Ἐπειτα ἐγκατέλειψαν κάθε ἀντιπολίτευση ἀκόμα καί στή Βουλή. Ἡ ψήφος πάνω στό νόμο τῆς ἀμνηστίας μᾶς δείχνει τή δεξιά πτέρυγα τῶν σοσιαλιστῶν νά ἀρνεῖται τόν ἀνεξάρτητο ἀγῶνα ἐνάντια στήν κυβέρνηση.

Όμως τό γλίστρημα συνεχίζεται. Στίς διαπραγματεύσεις γιά τό νόμο πάνω στούς συλλόγους, οἱ φίλοι τοῦ Jaurés ἔκαναν ἀκόμα ἓνα βῆμα. Κατά τή συνεδρίαση στίς 4 Γενάρη, ἡ κυβέρνηση ἀφοῦ ἀπόρριψε μιά πρόταση ὑπογραμμένη ἀπό τό σύνολο τῆς σοσιαλιστικῆς ὁμάδας, ζητώντας γιά τούς ἐργαζόμενους τήν ἐγγύηση τοῦ δικαιώματος τοῦ συνασπισμοῦ, δέκα σοσιαλιστές βουλευτές ἔφτασαν νά ψηφίσουν ἐνάντια στήν ἴδια τους τή πρόταση! Βλέπουμε ἐδῶ τούς σοσιαλιστές νά ἐγκαταλείπουν ἓνα κόμμα πού έχει καθήκον νά κάνει μιά οὐσιαστική ταξική πάλη, νά βρίσκεται ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ συνόλου τῆς ἀντιπο-

λίτευσης όλης τής χώρας, καί νά μετατρέπονται σέ μία χωρίς άρχές κοινοβουλευτική όμάδα, πλέοντας στό έλεος τών στιγμιαίων συνδυασμών, σ' ένα νευρόσπαστο πού οί κινήσεις του ρυθμίζονται από τά άστικά κόματα, σ' ένα σωρό «μαμελούκων», όπως τούς άποκαλούσε ό πρώην ριζοσπάστης Urbain Gohier στήν Auvergne, μέ συντριπτική άπέχθεια.

Η άναφορά τού Jaurés στό Κομμουνιστικό μανιφέστο τού Μάρξ καί Ένγκελς άποδεικνύεται λοιπόν τόσο λίγο θεμελιωμένη όσο καί ή άναφορά πού κάνει στίς έμπειρίες τής γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας. Πουθενά στήν τωρινή ιστορία ή τή σημερινή πρακτική τού κόμματός μας, δέν βρίσκουμε μία όποιαδήποτε άναλογία ούτε μία δικαίωση τής θεωρίας τού σοσιαλιστικού ύπουρ-γισμού.

Είναι αλήθεια ότι τό γερμανικό κόμμα, όπως κάθε σοσιαλιστικό κόμμα, άναπτύχθηκε καί, έπομένως, άλλαξε τήν τακτική του. Έντούτοις ή τάση πού κυριαρχούσε στήν ιστορική του άνάπτυξη ήταν καί έξακολουθεί νά είνai ή συνεχής *διεύθυνση*, ή αύξουσα *έντατικοποίηση* τής ταξικής πάλης, ποτέ ή *έγκατάλειψη* της. Επίσης ή τακτική πού συμβουλευεί ό Jaurés μακρυά από τό νά έμπνέεται από τίς μέθοδες τής γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας, είνai για τό γαλλικό καί γερμανικό έργατικό κίνημα μία «έντελώς νέα μέθοδος».

Μόνον όταν βλέπει κανείς τίς τελευταίες συνέπειες τής τακτικής τού Jaurés καταλαβαίνει τήν βαθειά αντίθεση πού χωρίζει τίς δυό τάσεις τού γαλλικού σοσιαλισμού.

Αυτό τόν τελευταίο καιρό, καί κυρίως μετά τήν υπόθεση Dreyfus, είδαμε νά γεννιέται ή ιδέα, άκόμα καί στό δικό μας τύπο, ότι ή γενοκτόνος γαλλική διαμάχη έξηγεΐται από τό ότι οί αντιπρόσωποι τής επαναστατικής τάσης, τά παλιά κόματα τών Guesde καί Valliant, έγιναν

όπαδοί ενός φανατισμένου δογματισμού καθαρά σεχταριστικού, όπαδοί μιάς στείρας πολιτικής άποχής, καί γιατί άγνοούν τίς πρακτικές άπαιτήσεις τής καθημερινής πάλης. Η όμάδα τού Jaurés, αντίθετα, αντιπροσωπεύει (γι' αυτούς) τήν ζωντανή έξέλιξη τής σοσιαλιστικής τακτικής, τήν προσαρμογή σ' όλη τήν πολυμορφία τής πολιτικής καί κοινωνικής ζωής, τήν αντίληψη τών άμεσων συμφερόντων τής έργατικής τάξης.

Αυτή ή ιδέα στηρίζεται στήν πλήρη άγνοια τής πραγματικής κατάστασης τού γαλλικού σοσιαλισμού. Ήταν άκριβώς οί παλιές όργανώσεις, τό *έργατικό Κόμα* (οί λεγόμενοι *guesdiste*) καί τό σοσιαλιστικό επαναστατικό κόμμα (πού λέγεται Μπλανκιστικό) πού άνοιξαν τό δρόμο πρós τήν πρακτική πάλη, πού σύμφωνα μ' αυτή προχωρεί τό σοσιαλιστικό κίνημα στή Γαλλία, καί πού συνέλαβαν μία τακτική παρόμοια στά βασικά της χαρακτηριστικά μέ τήν γερμανική σοσιαλδημοκρατική τακτική, παρά τίς βαθιές διαφορές πού χωρίζουν τίς γνώμες τής Γαλλίας καί τής Γερμανίας πάνω σ' ένα σημαντικό ζήτημα, τό ζήτημα τού άγροτικού προγράμματος.

Ήταν τό *έργατικό Κόμα* πού, πρώτο στή Γαλλία, έκανε τήν *κοινοβουλευτική δράση*, για νά χρησιμοποιήσουμε τήν έκφραση πού μεταχειρίστηκε ό Marx πού σύνταξε τό πρόγραμμα αυτού τού κόμματος, «άπό ένα όργανο άστικής άπάτης σ' ένα όργανο προλεταριακής χειραφέτησης». Καί τούτο όχι μόνο για τούς σκοπούς τής διδακτικής εργασίας ή τής ζύμωσης, αλλά για νά παλαίψει για άμεσες πρακτικές μεταρρυθμίσεις.

Διαλέγουμε σκόπιμα για παράδειγμα τήν νομοθετική περίοδο πού πάει άπό τό 1889 στά 1893, δηλαδή μία περίοδο όπου ή πλειοψηφία τών βουλευτών τής πτέρυγας τού Jaurés δέν μετείχαν άκόμα στό σοσιαλιστικό κίνημα. Κατά τή διάρκεια αυτής τής περιόδου οί αντιπρόσωποι τού

ἐργατικοῦ γαλλικοῦ Κόμματος ἔδωσαν μάχη στή Βουλὴ πάνω στὰ ἀκόλουθα σημεία: 1ο γιὰ ἓνα πλήρες νομοθετικό πρόγραμμα ἐργατικῆς προστασίας, ὅμοιο μ' ἐκεῖνο πού ἐπεξεργάστηκε τό διεθνές σοσιαλιστικό συνέδριο τοῦ 1889. 2ο τὴν ἀπαγόρευση τῶν προστίμων στὰ ἐργοστάσια καὶ τὴν ἀναθεώρηση τῶν ἐργοστασιακῶν κανονισμῶν ἀπὸ τοπικές ἰσότητες ἐπιτροπές. 3ο τὴν ἀποκλειστικὴ διαχείριση, ἀπὸ τοὺς ἐργάτες, τῶν ταμείων Ἑργατικῆς ἀλληλοβοήθειας. 4ο τὴν ἀπαγόρευση κάθε στρατιωτικῆς παρέμβασης στὶς διαμάχες ἐργασίας. 5ο τὴν ποινικὴ δίωξη τοῦ ἐργοδότη γιὰ παρεμπόδιση τοῦ δικαιώματος τοῦ συνασπίζεσθαι. 6ο τὴν ἀναδιοργάνωση τοῦ ἀνώτερου Συμβουλίου ἐργασίας ὥστε τὰ μισὰ ἀπὸ τὰ μέλη του νὰ ἐκλέγονται ἀπὸ τό συνδικάτο. 7ο τὴν εἰσαγωγή τῆς ὀκτάωρης μέρας, ἰσοτιμία ἐλαχίστου μισθοῦ γιὰ τίς ἐργάτριες καὶ τοὺς ἐργάτες, τὴν ἀπαγόρευση τῆς ἐργασίας τῶν παιδιῶν μέχρι τὴν ἡλικία τῶν 16 ἐτῶν στὰ κρατικοποιημένα ἐργοστάσια. 8ο τὴν ἐθνικοποίηση τῶν ὀρυχείων. 9ο τὴν ἐπέμβαση τῆς ἐργατικῆς προστασίας γιὰ τὰ μαγαζιά καὶ τίς οἰκιακές βιομηχανίες, καὶ τέλος τὴν ἐκλογή τῶν ἐπιθεωρητῶν ἐργασίας ἀπὸ τοὺς ἐργάτες. Ἔχουμε λοιπὸν ἐδῶ τό παράδειγμα ἑνὸς μεταρρυθμιστικοῦ ἔργου ἐπεξεργασμένο στή Βουλὴ μέχρι τίς πιὸ μικρές του λεπτομέρειες καὶ πού ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς στὴν κοινοβουλευτικὴ δράση τῆς δικῆς μας σοσιαλδημοκρατικῆς ὁμάδας στὴ Γερμανία.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς σημερινῆς βουλευτικῆς περιόδου, ἔχουμε ἓνα παρόμοιο ἀπολογισμό τῆς δράσης τῶν δύο παραπάνω κομμάτων. Τόσο στὸ πρόβλημα τῆς προστασίας τῆς ἐργασίας ὅσο στοὺς φόρους γιὰ τὰ πότ'α, τὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ἢ τὰ διαιτητικὰ συμβούλια ἐργασίας, τὴν υπεράσπιση τῶν δικαιωμάτων γιὰ τὴν ἔρευνα καὶ τὸν

ἐλεγχὸ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπὸ τὴ Βουλὴ ἢ τὴν ἄμυνα τῆς République ἐνάντια στοὺς κληρικούς, ἢ ἐπίλεκτη στρατιά τῶν Μπλανκιστῶν βουλευτῶν, πλαισιωμένη ἀπὸ τοὺς συμμάχους τῆς τῆς Κομμουνιστικῆς Συμμαχίας, καὶ τοῦ γαλλικοῦ ἐργατικοῦ Κόμματος (οἱ Breton, Defeante, Groussier, Sembat, Vaillant, Zénaès), μάχονται πάντα στὴν πρώτη γραμμῇ.

Εἶναι ἐπίσης αὐτές οἱ δύο ὁργανώσεις πού ἀνάπτυξαν στή Γαλλία μιὰ μεγάλη δραστηριότητα στὰ δημοτικά συμβούλια, δραστηριότητα πού μπορεῖ νὰ χρησιμέψει γιὰ παράδειγμα στοὺς σοσιαλιστές ὅλων τῶν χωρῶν. Τό Γαλλικὸ ἐργατικὸ Κόμμα ἀπὸ μόνο του ἀντιπροσωπεύει τὴν πλειοψηφία σὲ περισσότερες ἀπὸ ἑκατὸ δημαρχίες, καὶ σὲ ἑκατοντάδες ἄλλες μιὰ ἰσχυρὴ μειοψηφία, καὶ ἐπιτελεῖ κάθε χρόνο μιὰ ταπεινὴ θετικὴ καὶ ἀδιάκοπη μεταρρυθμιστικὴ ἐργασία, πού ἐκτείνεται ἀπὸ τὰ σχολικὰ ζητήματα, τὰ προβλήματα ὑγιεινῆς, ἀγαθοεργίας, φωτισμοῦ, ὕδρευσης, μέχρι τό θέατρο καὶ τὴν τέχνη. Ἄς τό σημειώσουμε καλὰ, αὐτὴ ἡ ἐργασία δὲν ἀφορᾷ τό παρελθόν, ἀλλὰ συνεχίζεται σ' ὅλο καὶ μεγαλύτερη ἔκταση μέχρι σήμερα.

Τέλος στὸ χῶρο τῆς συνδικαλιστικῆς πάλης, τὰ κόμματα τῶν Guesde-Largue καὶ τοῦ Vaillant μαρτυροῦν ἀξιοσημεῖωτα ἐπιτεύγματα.

Ἀφοῦ τό γαλλικὸ ἐργατικὸ κόμμα ἀναγνώρισε μετὰ τό 1882 τὴν ἀνάγκη καὶ τὴ σημασία τῆς συνδικαλιστικῆς ὁργάνωσης, σύστησε τό 1890 σ' ὅλα τὰ μέλη του νὰ μποῦν στὰ ἀντίστοιχα συνδικάτα, ἀπόφαση πού ἀντιστοιχεῖ στὶς εὐχές τῶν δικῶν μας γερμανικῶν συνδικάτων. Τό 1895, ἀποφασίζει νὰ προτείνει ἓνα νόμο πού κάνει ὑποχρεωτικούς σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἐργασίας τοὺς συνδικαλιστικούς θεσμούς γιὰ ὅλους τοὺς χρησιμοποιούμενους

ἐργάτες. Χάρη σέ μιά ἀκούραστη προπαγάνδα, δημιουργεῖ: Τὴν ἐθνική Ὁμοσπονδία τῶν ὑφαντουργῶν, τῶν ναυτικῶν, τῶν ἐργατῶν δέρματος, πολλά τοπικά συνδικάτα τῶν ὀρύχων, κ.τ.λ. καὶ κατευθύνει σημαντικά ἀπεργιακά κινήματα: στή Ronen τό 1882, στή Decazeville τό 1885, στό Calais τό 1890, στό Carmaux τό 1892, καί 1895. Σήμερα παλεύει στή Chalons-sur-Saone καί στό Mousseau-les-Mines. Ἐνῶ ὁ Jaurés καί οἱ φίλοι του συντηροῦσαν μ' ὅλα τὰ μέσα τὴν αὐταπάτη τῶν γάλλων συνδικαλιστῶν — τὴν ἰδέα τῆς γενικῆς ἀπεργίας —, τό ἐργατικό Κόμμα, μαχόμενο συστηματικά αὐτὴ τὴν ἰδέα, τοποθετεῖ τό συνδικαλιστικό κίνημα πάνω σ' ἓνα ρεαλιστικό ἐπίπεδο· κι' ἐνῶ ἡ πτέρυγα τοῦ Jaurés, χάρις στά πολιτικά της συμφέροντα θέλει ἀπόλυτα νά ἐνσωματώσει τὰ συνδικάτα στό σοσιαλιστικό κίνημα, οἱ Guesde καί Vaillant, χάρις τοῦ συμφέροντος τῆς ἐλεύθερης ἀνάπτυξης τῶν συνδικατῶν, γίνονται οἱ ὑπερασπιστὲς τῆς αὐτόνομης ὀργάνωσης τῶν συνδικατῶν σέ σχέση μέ τό πολιτικό κόμμα.

Μετά ἀπ' ὅλα αὐτά, εἶναι καθαρὸ ὅτι, ἡ ἀντιδικία ἀνάμεσα στὴν «ἀντι-ὑπουργική» καὶ «ὑπουργική» μερίδα τοῦ γαλλικοῦ σοσιαλισμοῦ, δέν εἶναι ὅπως θέλουν νά ἰσχυρίζονται μιά ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν πρακτικὴ δουλειά καὶ τὴν «ἐπαναστατικὴ φρασεολογία». Ἄν οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Millerand παραπονοῦνται στοὺς ἀντιπάλους τους ὅτι ἀμελοῦν τὴν πρακτικὴ μεταρρυθμιστικὴ δουλειά, αὐτὸ τό κάνουν μόνον γιατί ταυτίζουν τὴν πρακτικὴ δουλειά μέ τὴν χωρὶς ὅρους ἐπιδοκιμασία ὅλων τῶν ἔργων καὶ τῶν κινήσεων τῆς σημερινῆς κυβέρνησης.

Ὅποιοσδήποτε διαμαρτύρεται ἐνάντια στό νόμο Millerand-Colliard, δηλαδή τό νόμο πού καταδικάζει τὰ παιδιά στὴν ἴδια διάρκεια ἐργασίας μέ τοὺς ἐνήλικες, εἶναι ἐνάντια στὴν προστασία τῶν ἐργατῶν! Ὅποιοσδήποτε κριτικάρει τό κυβερνητικὸ σχέδιο νόμου πάνω στά θρησκευτι-

κά τάγματα σάν ἀνίκανο καὶ ἀνεπαρκὲς μέτρο, ἐργάζεται γιὰ τὸν *θρίαμβο τῆς κληρικίστικης ἀντίδρασης!* Ὅποιοσδήποτε καταγγέλει στὴ χώρα τίς ἀξιοθρήνητες «ρεπουμπλικάνικες» δραστηριότητες τῆς κυβέρνησης Waldeck-Rousseau εἶναι — ἐνάντια στὴν *ὑπεράσπιση τῆς République!*

Αὐτές οἱ κατηγορηματικὲς διαβεβαιώσεις εἶναι τοῦ ἴδιου εἴδους μέ τό περίφημο σύνθημα τῶν ἀντιδραστικῶν τῆς γερμανικῆς Βουλῆς πού σύμφωνα μ' αὐτὴ ἡ γερμανικὴ σοσιαλδημοκρατία εἶναι ἀντίπαλος τῶν κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων γιατί ἀντιτάχθηκε τότε στό νόμο τοῦ Bismark πάνω στίς κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις.

Στὴν πραγματικότητα δέν εἶναι ἡ πρακτικὴ ἐργασία τό ἐπίκεντρο τῆς πολεμικῆς πού διαιρεῖ τό γαλλικὸ σοσιαλιστικὸ κόμμα, ἀλλὰ ἡ ἐκλογή ἀνάμεσα στίς «δυσὲς μεθόδους» πού πραγματοποιεῖται ἡ πρακτικὴ δουλειά· ἡ βιαιότητα τῆς ἀντίθεσης ἀνάμεσα στίς δύο ἀντιλήψεις δέν μπορεῖ νά γίνῃ κατανοητὴ καὶ νά ἐκτιμηθεῖ παρὰ σέ συνάρτηση μέ τὴν γαλλικὴ πολιτικὴ κατάσταση.

Στίς χῶρες πού κυβερνοῦνται ἀπὸ μιά μοναρχία, ὅπως ἡ Γερμανία, τό σύνθημα τῆς République εἶναι μιά ἀποκλειστικὴ διεκδίκηση τῆς ἐργατικῆς σοσιαλιστικῆς τάξης, καὶ ἐπομένως στενά δεμένη μέ τὸν σοσιαλισμό· στή Γαλλία, ἀντίστροφα, ἡ République ἦταν ἡ συγκεκριμένη μορφή τῆς ἀστικῆς ταξικῆς κυριαρχίας πού ἐνάντια σ' αὐτὴ, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, ὁ σοσιαλισμὸς ὀφείλε νά ἀντιταχθεῖ καὶ νά συγκεντρώσῃ τὴν κριτικὴ του. Μόνον στό μέτρο πού οἱ σοσιαλιστὲς κατάφεραν νά γκρεμίσουν τίς αὐταπάτες πού διατηροῦσε ἡ ἐργατικὴ τάξη πάνω στὴ ρεπουμπλικάνικη μορφή τοῦ Κράτους, νά δείξουν τὴν ἀνάποδη τοῦ κοινωνικοῦ του περιεχομένου, μπόρεσαν νά τὴν ἀποσπᾶσουν ἀπὸ τό ἀστικὸ στρατόπεδο καὶ νά τὴν ὀργανώσουν σέ κόμμα ἀνεξάρτητης τάξης.

Ἡ ὑπαρξη τοῦ σοσιαλισμοῦ συνδέθηκε ἀπ' τὴν ἀρχὴν μὲ μιὰ ἀσταμάτητη πάλιν ἐνάντια στὸν ἀστικό ρεπουμπλικανισμό. Κι' εἶναι ἡ ἀφθαρτὴ ἱστορικὴ ἀρετὴ τῶν παλιῶν κομάτων, τῶν ὁπαδῶν τοῦ Guesde καὶ τῶν μπλανκιστῶν (Καθὼς σέ κάποιο μέτρο καὶ τῶν allemanistes), τὸ ὅτι μπόρεσαν νὰ χωρίσουν τὴν ἐργατικὴ τάξιν ἀπὸ τοὺς ἀστὸὺς ρεπουμπλικάνους.

Τὸ μέχρι ἀπάνω γέμισμα αὐτῆς τῆς τάφρου ἀνάμεσα στὸ προλεταριάτο καὶ τὴν ριζοσπαστικὴν μικρομπουρζουαζία — πού οἱ Guesde, Lafargue, Vaillant καὶ οἱ φίλοι τους δέν ἔπαψαν ἀπὸ ἐδῶ καὶ σχεδὸν εἴκοσι-πέντε χρόνια νὰ ἀνοίγουν ὅλο καὶ βαθύτερα — αὕτὴ εἶναι ἡ ἀντικειμενικὴ *τάση* τῆς τακτικῆς τοῦ Jaurès. Ἄν αὕτὴ ἡ *τάση* δέν ἐκδηλώνεται ὁλότελα στὴ θέση τῆς σοσιαλιστικῆς ὁμάδας στὴ Βουλὴ, αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι δίπλα στοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Jaurès, οἱ δηλωμένοι ἀντίπαλοί του, Vaillant, κ.τ.λ. κι' οἱ σύντροφοί τους, ἀντιδροῦν πάνω στὴ γραμμὴ τακτικῆς τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας καὶ παραλύουν σέ μεγάλο βαθμὸ τὴν ἰσχὺ τῶν ὁδηγῶν τοῦ Jaurès.

Ἐντούτοις ἡ ὁμάδα τοῦ Jaurès κάνει ἐπίσης μιὰ ἐντατικὴ προπαγάνδα καὶ πιστεύει σθεναρά ὅτι ἡ «καινούργια μέθοδος» θ' ἀποδειχθεῖ ἱκανὴ νὰ προσφέρει τεράστιες ὑπηρεσίες στὸ σοσιαλισμό. Ὁ ἴδιος ὁ Jaurès, σέ μιὰ κόμφορανς ποῦ γινε στὸ Παρίσι στίς 10 τοῦς Φλεβάρη 1900, εἶπε ὅτι συμφωνεῖ μ' ὅλες τὶς οὐσιαστικὲς ιδέες τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἐντούτοις ἓνα κόμμα δέν εἶναι ἐκεῖνο πού τὸ ἴδιο πιστεύει καὶ λέει, ἀλλὰ ἐκεῖνο πού κάνει. Οἱ ἀποφασιστικοὶ παράγοντες τῆς δράσης, τῆς *πολιτικῆς τακτικῆς* τῆς πτέρυγας τοῦ Jaurès, παρὰ τὴν εἰλικρινὴ πίστη καὶ τὴν πιὸ μεγάλη ἀφοσίωση στὴν προλεταριακὴ ὑπόθεση, ὁδηγοῦν κατ' εὐθείαν στὴν ἐπανασωμάτωση τῆς ἐργατικῆς τάξεως στὸ ρεπουμπλικάνικο στρατόπεδο, μ' ἄλλα λόγια στὴν ἐκμηδένιση κάθε

ἐργου ποῦ γινε ἀπὸ τὸ σοσιαλισμό ἐδῶ κι' ἓνα τέταρτο αἰῶνα.

Ἀκριβῶς ὁ φόβος μήπως ξαναπέσουν στὴν τροχιά τῶν ἀστικῶν κομάτων παρακίνησε τὶς παλιές σοσιαλιστικὲς ὁργανώσεις νὰ ὑπερβάλουν καμιά φορά γιὰ νὰ διατηρήσουν τὰ ὑπέρτατα συμφέροντα τοῦ σοσιαλισμοῦ σέ βάρος τῶν καθημερινῶν πολιτικῶν συμφερόντων καὶ νὰ προτείνουν στὴν ἐργατικὴ τάξιν κατὰ τὴ διάρκεια τῶν κρίσεων πού τράνταξαν τὴν République τὸ σύνθημα τῆς ἀποχῆς. Ἔτσι χωρὶς ἀμφιβολία ἐξηγεῖται ἓνα πολὺ θλιβερό γεγονός: κατὰ τὴν κρίση Dreyfus τὸ γαλλικὸ ἐργατικὸ κόμμα καὶ τὸ ἐπαναστατικὸ σοσιαλιστικὸ κόμμα ἔμειναν στὴν ἄκρην, ἀντὶ νὰ μποῦν ἐπικεφαλῆς τοῦ κινήματος καὶ νὰ καθωρίσουν ἔτσι τὸν προσανατολισμό του.

Ἐντούτοις, θάταν ἀπόλυτα λάθος νὰ ἐξηγήσει κανεὶς αὕτὴ τὴ στάση ἀπὸ ἀδιαφορία πρὸς τὶς πολιτικὲς μορφές πάλης. Ἀπὸ τὸ 1889 κιόλας οἱ Γκετιστές καὶ οἱ Μπλανκιστές διακύρηξαν χωρὶς νὰ μπερδεύουν τὰ λόγια τους στὸ μανιφέστο τους πού συντάχθηκε μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς κρίσης τοῦ Boulanger: «Ἡ République εἶναι ἡ ἀπαραίτητη μορφή τῆς χειραφέτησης τοῦ προλεταριάτου. Πρέπει νὰ διατηρηθεῖ μὲ κάθε τίμημα».

Σήμερα ἀκόμα τὰ δυὸ κόματα ὑποστηρίζουν σθεναρά τὸ ὑπουργεῖο «δημοκρατικῆς ἄμυνας» σάν τὸ μικρότερο κακό, ὅσο ἀξιοθρήνητο κι' ἂν εἶναι.

Τὸ ζήτημα δέν εἶναι ἂν πρέπει νὰ ἐξακολουθοῦμε νὰ ὑπερασπιζόμαστε τὴν République, ἀλλὰ ἂν ἡ ἐργατικὴ τάξιν ὀφείλει νὰ συνιστᾷ ἓνα ἀνεξάρτητο πολιτικὸ κόμμα σέ ἀντιπολίτευση μ' ὅλες τὶς ἀστικὲς τάξεις ἢ μόνον ἓνα πλαστὸ ἐξάρτημα τῆς ρεπουμπλικάνικης ὁμάδας τῆς μπουρζουαζίας.

Κι' ἂν ὁ Kautsky εἶπε ἐδῶ καὶ δύο χρόνια ὅτι ὁ Jaurés μέ τήν καμπάνια του γιά τόν Dreyfus ἔσωσε τήν τιμή τοῦ γαλλικοῦ σοσιαλισμοῦ, πρέπει νά προσθέσουμε σήμερα ὅτι ὁ Guesde κι' ὁ Vaillant μέ τήν ἄκαμπτη ἀντίστασή τους ἐνάντια στή σοσιαλιστική ὑπουργοποίηση, δέν ἔσωσαν μόνο τήν τιμή τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀλλά καί παραπάνω: τόν ἴδιο τό σοσιαλισμό.

Μετά τό τελευταῖο διεθνές συνέδριο στό Παρίσι, ὁλόκληρη ἡ κατάσταση τοῦ γαλλικοῦ σοσιαλισμοῦ ἄλλαξε, χωρίς οὔτε νά συνειδητοποιήσουμε στό ἐξωτερικό οὔτε νά ἐκτιμήσουμε τό μέγεθος αὐτῆς τῆς μετατροπῆς.

Ἡ πολύ ζωηρή διεθνῶς συμπάθεια πού ἐκδηλώθηκε γιά τήν πτέρυγα τοῦ Jaurés, τόν καιρό τοῦ συνεδρίου, πῆγασε ἀπό τή θαρραλέα του καμπάνια *ὕπέρ τοῦ Dreyfus* καί τήν σφρυγιλὴ δράση του γιά τή σοσιαλιστική ἐνότητα.

Ἀπό τότε, ἡ συμμαχία τῶν σοσιαλιστῶν μέ ἀστικά στοιχεῖα στό ζήτημα Dreyfus, σάν συνέχεια τῆς εἰσόδου τοῦ Millerand στό ὑπουργεῖο, ἐκφυλίστηκε σέ τακτική μακάβριας ὑπακοῆς στήν κυβέρνησι καί στό ριζοσπαστικό κόμμα. Ἐπομένως ὁ Jaurés καί οἱ ὁπαδοί του ἔπαψαν νά παίζουν τόν ρόλο τῆς διεύθυνσης στὸν πολιτικό ἀγῶνα τῆς ἐργατικῆς τάξης, ποῦχαν κατακτήσει προσωρινά κατὰ τήν ὑπόθεσι Dreyfus, πρὸς ὄφελος τῶν παλιῶν ὀργανώσεων πού ἀντιπροσωπεύουν ὅπως καί στό παρελθόν τήν πιό προχωρημένη πολιτική δύναμη τῆς χώρας.

Τό ἴδιο, ὁ ὑπουργισμός τοῦ Millerand, ἀλλάζοντας τή στάσι τῆς πτέρυγας τοῦ Jaurés, εἶχε μοιραῖες συνέπειες γιά τή σοσιαλιστική ἐνότητα. Ἄν οἱ Γάλλοι ποῦταν οἱ ἄμεσα ἐνδιαφερόμενοι καθὼς καί οἱ ξένοι παρατηρητές μπορούσαν νά δικαιώσουν περισσότερο ἢ λιγώτερο τήν περίπτωσι Millerand σάν ἓνα ἐξαιρετικό μέτρο κατὰ τήν διάρκειά τῆς κρίσεως Dreyfus, γιατί ἡ République φαινόταν

στό χεῖλος τοῦ γκρεμοῦ, σήμερα, μετά τό φιάσκο τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς δημοκρατικῆς ἄμυνας, ἡ στάσι τοῦ Millerand δέν ἔχει πιά καμιὰ δικαιολογία. Ὅμως ὁ Jaurés ἔπαψε νά θεωρεῖ τή συμμετοχή τῶν σοσιαλιστῶν στήν κυβέρνησι σάν ἓνα ἐξαιρετικό μέτρο διακηρύσσοντας, στοὺς λόγους τῆς Lille καί τοῦ Bourges, ὅτι ἡ σοσιαλιστική ὑπουργική συμμετοχή ἦταν ἓνα μέσο τῆς καθημερινῆς πάλης τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος — μιὰ «καινούργια μέθοδος» —, πράγμα πού ἔρχονταν σέ ἀνοιχτή ἀντίθεσι μέ τήν ἀπόφασιν τοῦ πρώτου γαλλικοῦ συνεδρίου γιά τήν ἐνοποίηση (1899) καθὼς καί τήν πρότασι τοῦ Kautsky στό διεθνές συνέδριο τοῦ Παρισινοῦ· κάνοντάς το ὁδήγησε τή δράσι τῆς ὁμάδας του σ' ἔδαφος πού ἔκανε τήν ἐνοποίηση μέ τίς ἄλλες ὁμάδες ιδιαίτερα δύσκολη.

Εἶναι λοιπόν ὁ Jaurés, ὁ χθεςινός ἀκούραστος πρωταθλητής τῆς ἐνωτικῆς ιδέας, πού σήμερα, ἐπιμένει σέ μιὰ τακτική πού οἱ σοσιαλιστές ἀντίπαλοί του δέν ἔχουν μόνον τό δικαίωμα ἀλλά τό καθῆκον νά καταπολεμήσουν, καί γίνεται ἔτσι ἓνας παράγοντας ὑποταγῆς, ἐνταφιάζοντας ὁ ἴδιος τό ἔργο του.

Ἐγινε λοιπόν μιὰ στροφή 180 μοιρῶν στή γαλλική πολιτική μετά τό διεθνές Συνέδριο· καί οἱ περιστάσεις κάνουν ἀναγκαῖα γιά τό σοσιαλιστικό κόσμον τήν ἐκ θεμελίων ἀναθεώρησι τῆς γνώμης του πάνω στή κατάστασι τοῦ γαλλικοῦ κόμματος.

Αὐτό ἰσχύει ιδιαίτερα γιά μᾶς στή Γερμανία. Κατὰ τή γνώμη μου δέν ἔχουμε κανένα λόγο νά καταπολεμήσουμε ἓνα κόμμα στό ἐξωτερικό, ἂν, στά βασικά χαρακτηριστικά του, μάχεται στό ἴδιο ἔδαφος μέ μᾶς, οὔτε νά ἐξυψώσουμε μιὰ τάσι, τοῦ ἐξωτερικοῦ, πού οἱ χωρίς δύναμι ὁπαδοί του στή χώρα μᾶς καταμάχονται τό κόμμα σέ κάθε συγκεκριμένη εὐκαιρία.

Στήν πραγματικότητα ξαναβρίσκουμε ἐδῶ στήν τακτική τοῦ Jaurès ὅλα τὰ χαρακτηριστικά τοῦ σοσιαλιστικοῦ καιροσκοπισμοῦ τέτοια πού μάθαμε νά τὰ ἀναγνωρίζουμε στή Γερμανία. Ἡ θεωρία τῆς ἀναγέννησης τοῦ μικροαστικοῦ ριζοσπαστισμοῦ στή Γαλλία στηρίζεται στήν ἴδια πολιτική λογική μέ τή θεωρία τῆς ἀτράνταχτης στερεότητος τῆς βιοτεχνίας. Ὁ περιορισμός τῆς σοσιαλιστικῆς πολιτικῆς στήν κοινή δράση μέ τόν ἀστικό ρεπουμπλικανισμό, ἰσοδυναμεῖ μέ τόν πρακτικό θρίαμβο τοῦ «μύθου τῆς γεμάτης κοιλιᾶς». Ἀποφεύγοντας τήν ἄσκηση κριτικῆς πρὸς τήν «δημοκρατική» κυβέρνηση ἐλπίζοντας σέ μιᾶ πράξη ἀγαθοεργίας ἀπό μέρους της, ἐφαρμόζουμε στήν ἀρχή τοῦ «ἀπλωμένου χεριοῦ στήν καλή θέληση». Ἡ χωρίς ἀρχή πολιτική τοῦ μέρα μέ τή μέρα, πού ὁδηγεῖται μόνον ἀπό τούς προσωρινούς συνδυασμούς στή Βουλή, εἶναι ἡ ἐνσάρκωση τῆς πολιτικῆς πού συνίσταται στό νά ἐνεργεῖς «σύμφωνα μέ τίς περιστάσεις». Κι' ἕνας σοσιαλιστής ὑπουργός πού ἀνυψώνει τήν τιμή τοῦ κόστους ζωῆς, εἶναι ὁ μεγαλύτερος θρίαμβος τῆς «συγκεκριμένης πολιτικῆς» πάνω στήν σκυθρωπή θεωρία.

Ἔτσι ἐξηγεῖται πῶς ἡ ὑπουργική συμμετοχή τοῦ Millerand καί ἡ τακτική πού αὐτή ἐπιβάλλει στή Γαλλία συναντοῦν τήν πιό ζωηρή συμπάθεια τῶν καιροσκόπων στή χώρα μας κι' ἄλλοῦ. Ἀλλά εἶναι ἐπίσης αὐτή ἡ κατάσταση πού δίνει στήν περίπτωση Millerand τήν τεράστια διεθνή καί ἱστορική σημασία γιά τό σοσιαλιστικό κίνημα.

Εἴμαστε μάρτυρες σήμερα μιᾶς παταγώδικης ἐμπειρίας τῆς ὀπορτουниστικῆς σοσιαλιστικῆς τακτικῆς, πού πουθενά ἄλλοῦ δέν βρίσκει εὐνοϊκές συνθήκες. Στή Γερμανία, τόσο ἡ πολιτική κατάσταση τῆς χώρας ὅσον καί ἡ ὀργανική καί θεωρητική ὁμοιογένεια τῆς σοσιαλδημοκρατίας, δέν ἐπιτρέπουν στούς ὀπαδούς αὐτῆς τῆς τακτι-

κῆς νά ρυθμίσουν τό ἐργατικό κίνημα σύμφωνα μέ τήν ἰδιαίτερη θεωρία τους καί νά μετατρέψουν ἔτσι τίς τάσεις τους σέ πράξεις. Δέν τούς μένει παρά ἡ πολυτέλεια νά καλλιεργοῦν τήν φρασεολογία τῆς «πρακτικῆς δουλειᾶς» χωρίς νά ἐπηρεάζουν σοβαρά τήν ἐπεξεργασία αὐτῆς τῆς τελευταίας.

Στή Γαλλία, βλέπουμε σήμερα τόν ὀπορτουниσμό στή δράση. Μέ τήν ἐξαιρετική σύμπτωση ἰδιαίτερων παραγόντων τῆς ἐξέλιξης τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος καθώς καί τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, ἔφτασε ξαφνικά στήν ἐξουσία. Ἡ φρασεολογία τῆς «πρακτικῆς δουλειᾶς» ἔγινε πράξη, ὁ βασιλεὺς ποῦταν ζωγραφιστός στά χαρτιά ἔγινε ξαφνικά ἀληθινός βασιλιάς. Κρατᾷ στό χέρι τό σκῆπτρο, καί εἶναι τώρα ἡ σειρά του νά δείξει γιατί πράγμα εἶναι ἄξιος.

Καί τό δείχνει.

Ἐχει ἤδη μισοκαταδικαστεῖ, καί σέ λίγο θά ὑποτιμηθεῖ μέχρι μυελοῦ ὀστέων. Οἱ πειραματισμοί τοῦ ὑπουργείου Waldeck-Millerand ἔχουν τουλάχιστο τό πλεονέκτημα νά κόβουν ἀπό τό σύνολο τῆς διεθνούς σοσιαλδημοκρατίας τήν ὀρεξη νά ἀποπλανηθεῖ μέσα σέ ὀπορτουниστικές περιπέτειες. Ἔτσι τοῦ εὐχόμεθα μακροζωΐα!

Neue Zeit, 1900-1901, τόμος I, σελ. 495-499, 516-525, 548-558, 619-631, 676-688.

Ἡ κρίση στή Γαλλία

Ἡ πτώση τῆς κυβέρνησης Brisson καί κύρια ἡ ἡμερήσια διάταξη τῆς Βουλῆς πού τήν ἔριξε ἔδειξαν, χωρίς καμιά ἀμφιβολία, τήν κατευθυντήρια γραμμή τῆς ἐπίσημης ζωῆς στή σημερινή Γαλλία: Τήν πάλι τῆς μπουρζουάδικης ἐξουσίας, δηλαδή τῆς Δημοκρατίας, ἐνάντια στή στρατιωτική ἐξουσία. Αὐτό τό φαινόμενο — Ἡ πάλι ἀνάμεσα σέ μιά μπουρζουάδικη Δημοκρατία καί τόν ἴδιο της τό στρατό, ὁ τεράστιος ρόλος πού παίζει αὐτό τόν τελευταῖο καιρό ἡ στρατιωτική ἐξουσία στή Γαλλία — δέν ἐκπλήττει ἀρχικά κανένα. Θάταν λάθος νά θεωρήσουμε τήν καμπάνια πού κάνουν σήμερα οἱ πιό ψηλά ἱστάμενοι ἀρχηγοί τοῦ στρατοῦ ἐνάντια στή Δημοκρατία σάν μιά φιλομοναρχική συνωμοσία. Ἐξυπακούεται ὅτι οἱ φιλομοναρχικοί προσπαθοῦν νά ἐκμεταλλεῖν τήν κρίση γιά λογαριασμό τους, κι' εἶναι πολύ πιθανό, μέ τήν πρώτη εὐνοϊκή γι' αὐτούς στροφή τῶν πραγμάτων, νά βρεθοῦν στό προσκήνιο, κι' ἀκόμα κάτω ἀπό ὠρισμένες συνθήκες νά νικήσουν. Παρ' ὅλα αὐτά δέν εἶναι οἱ μοναρχικοί πού παίζουν τόν οὐσιώδη ρόλο στή σημερινή κρίση, ἀλλά ὁ στρατός, ἡ στρατιωτική ἐξουσία, πού ἀγωνίζονται ἀπελπισμένα ἐνάντια στή Δημοκρατία. Πρόκειται γιά τήν ἴδια τήν ὑπαρξη, τά συμφέροντα, τῆς ἀνώτατης στρατιωτικῆς ἐξουσίας. Ὁ μοναρχισμός στή ρεπουμπλικάνικη πολιτική ἐξουσία. Ὁ στρατός παίζει ἓνα ρόλο αὐτόνομο στή σημερινή Γαλλία καί αὐτό τό γεγονός ἔχει μιά εὐρύτερη ἱστορική σημασία — θά μπορούσαμε ἀκόμα νά ποῦμε: χαρακτηριστική.

Δέν εἶναι ἡ πρώτη φορά στήν ἱστορία πού παρατηροῦμε τό φαινόμενο μιᾶς στρατιωτικῆς ἐξουσίας, ὄργανο πού δημιουργήθηκε γιά τήν ἄμυνα, στήν ὑπηρεσία τῆς κοινωνίας στό σύνολό της, νά ἀρχίζει νά ἔχει μιά ὑπαρξη αὐτόνομη, νά στρέφεται ἐνάντια στήν ἴδια τήν κοινωνία καί νά διατηρεῖται στή ζωή εἰς βάρος της. Τέτοιο θέαμα

μᾶς πρόσφερε ἤδη ἡ ἀρχαία Ρώμη τῶν τελευταίων αἰώνων, ὅταν ὁ στρατός τῶν πραιτοριανῶν ἀνακηρύχθηκε κύριος τοῦ κράτους, ἀνέβαζε καί κατέβαζε αὐτοκράτορες, ἐρήμωνε καί κούρσευε τή χώρα σάν νάτανε μιά ἐχθρική περιοχή. Μιά παρόμοια εἰκόνα μᾶς ἔδωσε ἡ παλιά Πολωνία τοῦ XVII αἰῶνα, ὅταν ὁ στρατός κατάστρεψε τή χώρα σκληρώτερα ἀπ' τοὺς Τούρκους, διεύθυνε τήν ἐξωτερική πολιτική, τρομοκρατώντας τήν πολιτική ἐξουσία καί τή χώρα ὁλόκληρη. Ἐνα τέτοιο φαινόμενο, κάθε φορά, ἀποτελεῖ ἓνα σίγουρο καί ἀλάνθαστο σῶμα λειτουργεῖ κανονικά ὅσο καιρό τά διάφορα ὄργανα του ἐξασκοῦν κανονικά τίς λειτουργίες τους καί κύρια, ὅσο ὑποτάσσονται στό σύνολο. Ὅταν ὅμως ἡ κοινωνία βαδίζει πρὸς τή δύση της, τά πρώτα συμπτώματα εἶναι ὅτι τά διάφορα ὄργανα της καί κύρια, τό ὄργανο τῆς ἐξωτερικῆς ἄμυνας δηλ. ὁ στρατός, ἐκφυλίζονται καί ἀποκοῦν αὐτόνομη ὑπαρξη. Ἀντί νά ὑπηρετεῖ τήν κοινωνία, ὁ στρατός, ὀρθώνεται ἐνάντιά της καί ἐπισπεύδει τήν πτώση της. Ὅμως αὕτη ἡ χειραφέτηση τῶν συμφερόντων τοῦ στρατοῦ — ἐπειδὴ ὁ στρατός ἀπό μόνος του δέν ἔχει ἰδιαίτερα συμφέροντα βασισμένα στή ὕλική δομή τῆς κοινωνίας — δέν σημαίνει τίποτε ἄλλο ἀπὸ τή διαφθορά, τή νοοτροπία τῆς κλίκας καί τό δυνάμωμα τῶν πιό εὐτελῶν ἰδιωτικῶν συμφερόντων μέσα στίς γραμμές του.

Αὐτό ἀκριβῶς τό φαινόμενο διαπιστώνουμε στή σημερινή Γαλλία. Ἡ ὑπόθεση Dreyfus δέν ἀπόκτησε τόσο μεγάλη σημασία παρά γιατί, σάν ἀπόστημα, ἔφερε στό φῶς τήν ἠθική καί πολιτική σίψη πού πρόσβαλε τό στρατό. Κι' ἂν περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη καπιταλιστική χώρα ἡ διαφθορά πρόσβαλε ἀκριβῶς τή Γαλλία, αὐτό ὀφείλεται, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, στή Ρεπουμπλικάνικη μορφή τοῦ κράτους. Αὕτη ἀκριβῶς πετυχαίνει στό ἔπακρο τό διαχωρισμό τῆς πολιτικῆς καί στρατιωτικῆς ἐξουσίας καί ἀπ' τό ἄλλο μέρος, σάν πολιτική μορφή πού ἀντα-

ποκρίνεται στην εξελιγμένη αστική κοινωνία, επιταχύνει την κατάρρευσή της.

Ἡ σημερινή αστική Γαλλία είναι απόλυτα ανίσχυρη μπροστά στην στρατιωτική εξουσία πού αὐθαδιάζει καί σηκώνει κεφάλι. Οἱ μεγαλοκτηματίες καθώς καί μεγαλοχρηματιστές, πού πάντοτε καί *a priori* εὐνοοῦσαν τίς μοναρχικές ιδέες, ἐλπίζουν νά στρέψουν τήν ἐξέγερση τῶν στρατιωτικῶν ἔτσι ὥστε νά ἐξυπηρετήσῃ τὰ ἀντιδημοκρατικά σχέδια τους. Λίγο-πολύ τό μεγαλύτερο μέρος τῆς μπουρζουαζίας, τό κόμμα τοῦ ρεπουμπλικάνων μέ κομπόδεμα, συνδέονται μέ τό στρατό μέ ἄπειρους δεσμούς — οἰκογενειακούς δεσμούς, κοινή διαφθορά, καί πάνω ἀπ' ὅλα ἀπό τό φόβο τοῦ προλεταριάτου — κι' αὐτοί οἱ δεσμοί εἶναι τόσο ἰσχυροί πού δέν μποροῦν νά χτυπήσουν τόν ἀπειλητικό κίνδυνο τῆς στρατιωτικῆς δικτατορίας χωρίς νά πληγωθοῦν οἱ ἴδιοι.

Αὐτή ἡ κατάσταση πραγμάτων ὁδηγεῖ περιοδικά στην κυβέρνηση τό μικροαστικό ριζοσπαστικό κόμμα. Παρ' ὅλο πού τό ἴδιο εἶναι μπάσταρδο, σχηματισμός ἐνδιάμεσος μεταξύ μπουρζουαζίας καί προλεταριάτου, καλεῖται, σύγχρονα ἀπό τήν φθίνουσα μπουρζουαζία καί τό ἀνίσχυρο προλεταριάτο, νά σώσῃ τήν αστική Δημοκρατία ἀπό τήν κατάρρευση πού τήν ὁδηγεῖ ἡ ἴδια της ἡ ἀστάθεια. Ἡ συγκίνηση πού ξεσήκωσε τό σκάνδαλο τοῦ Παναμά* ἀνέβασε στην ἐξουσία τήν μπουρζουαδική κυβέρνηση καί ἡ ὑπόθεση Dreyfus ἀνέβασε στά πράγματα τήν κυβέρνηση Brisson. Ἀκριβῶς αὐτός ὁ χαρακτήρας τοῦ μικροαστικοῦ ριζοσπαστισμοῦ τοῦ δίνει περιοδικά τήν ἀποστολή νά σώνει τή Δημοκρατία ἀλλά τόν κάνει κατά τὰ ἄλλα

(*) Τό 1892 σάν συνέπεια τῆς χρεωκοπίας τῆς Γαλλικῆς ἐταιρίας τοῦ καναλιοῦ τοῦ Παναμά στά 1888-1889, ἀνακαλύφθηκε ἕνα σκάνδαλο βουλευτικῆς διαφθορᾶς, πού σ' αὐτό βρέθηκαν ἀνακατεμένοι πολλοί πολιτικοί ἀρχηγοί. Οἱ κύκλοι τῶν μικροκαταθετῶν, πού εἶχαν κληθεῖ νά χρηματοδοτήσουν τήν κατασκευή τοῦ καναλιοῦ, καταστράφηκαν. (Σημείωση ἐκδότου).

ἀνίκανο νά δειχτεῖ στό ὕψος τοῦ καθήκοντός του. Στά μάτια τῆς μπουρζουαζίας, οἱ κοινωνικές μεταρρυθμίσεις τοῦ προγράμματός του, τό κάνουν νά φαίνεται πολύ προχωρημένο, πολύ λίγο μπουρζουαδικο. Στά ἴδια του τά μάτια τό προλεταριάτο φαίνεται πολύ ἐπαναστατικό. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος πού ἡ μπουρζουαζία προδίδει πάντοτε τή ριζοσπαστική κυβέρνηση, ὅταν ἔρχεται στά πράγματα, καί οἱ ριζοσπάστες τό προλεταριάτο. Ἐτσι τό ριζοσπαστικό κόμμα δέν μπορεῖ νάχει στέρεα πλειοψηφία στή Βουλή, δέν ἐπιπλέει παρά χάριν σέ εὐκαιριακές πλειοψηφίες καί σέ Βουλευτικά *σοφίσματα*. Ὅμως εἶναι τό ἐσώτερο συναίσθημα τῆς δικῆς τους ἀδυναμίας πούχει σάν συνέπεια τήν γνωστή ἀδυναμία, ἀστάθεια καί δηλεία, τῶν ριζοσπαστικῶν Κυβερνήσεων καί πού τίς ὁδηγεῖ κάθε φορά στό χαμό μέσα σέ λίγο χρόνο. Ὁ σύγχρονος ριζοσπαστικός μικροαστισμός παραμένει ὁ ἴδιος ἐδῶ καί μισό αἰῶνα. Μοιάζει ἀκριβῶς στό πορτραῖτο πού τοῦφιαζε ὁ Marx στή 18η Βρυμαίρ: ἀρχίζει τή δράση μέ τυμπανοκρουσίες καί ψάχνει νά βρεῖ κατόπι, μέ τήν πρώτη εὐκαιρία, μιὰ πρόφαση ὥστε νά μειωψηφίσει καί νά ἐξαφανιστεῖ ἀπό τή σκηνή. Τό μπουρζουαδικο ὑπουργικό συμβούλιο πῆρε γιά πρόφαση μιὰ ψῆφο μή ἐμπιστοσύνης τῆς Γερουσίας, αὐτή καθ' αὐτή χωρίς σημασία, γιά νά γυρίσει τήν πλάτη στή βουλή καί νά βαρέσει ὑποχώρηση. Ὁ Brisson, πού ἐμπιστεύτηκε σ' ἕνα στρατηγό τό πιό σημαντικό καί τό πιό ἐπικίνδυνο πόστο — τό ὑπουργεῖο πολέμου — ἀντί νά τό κρατήσῃ ὁ ἴδιος, ἔπесе κάτω ἀπ' τό χτύπημα τῆς προδοσίας αὐτοῦ τοῦ ἴδιου στρατηγοῦ.

Ὁ ριζοσπαστισμός δέν μπορεῖ νά σώσῃ τή μπουρζουαδική Δημοκρατία περισσότερο ἀπ' ὅτι αὐτή ἡ τελευταία μπορεῖ νά σώσῃ τήν καιροσκοπική μπουρζουαζία.

Στό γαλλικό προλεταριάτο πέφτει τό καθήκον, στή παρούσα κατάσταση, ὅπως σ' ὅλες σχεδόν τίς καπιταλιστικές χῶρες σήμερα, νά προστατέψῃ τίς ἀστικές ἱστορι-

κές κατακτήσεις ενάντια στη μπουρζουαζία. Ἡ ἀστική Δημοκρατία, πού δέν παραχωρεῖ στό προλεταριάτο καμιά κοινωνική μεταρρύθμιση, ἀκόμα καί τήν πιό ἄθλια, πού ἀπαντᾷ στούς ἐργατικούς ἀγῶνες μέ σφαῖρες, πού κατατρέχει μέ μανία τή συνδικαλιστική τους ὀργάνωση, αὐτή ἡ διεφθαρμένη καί σάπια ἀστική δημοκρατία δέν ἔχει σήμερα παρά ἕνα μόνο πιστό καί σίγουρο φύλακα, τό προλεταριάτο. Ἡ σοσιαλιστική κοινοβουλευτική ὁμάδα εἶναι ἡ μόνη, τουλάχιστον τό καλλίτερό της τμήμα, πού παρ' ὅλες τίς προδοσίες, τίς ἀμφιταλαντεύσεις καί τά σφάλματα τοῦ ριζοσπαστικοῦ κόμματος, τό ὑποστηρίζει κάθε φορά πιστά, μέχρι τήν τελευταία στιγμή. Ὅμως ἡ ἴδια ἡ σοσιαλιστική ὁμάδα εἶναι πάρα πολύ ἀδύναμη γιά νά ἐγγυηθεῖ γιά μακρὺ χρονικό διάστημα τή ζωὴ μιᾶς κυβέρνησης καί ταυτόχρονα ἂν δοῦμε τά μέσα πού διαθέτει σήμερα, δέν εἶναι οὔτε ἀρκετά ὁμοιογενής οὔτε ἐνωμένη γιά νά ἐπιδράσει ὅσο τῆς ἐπιτρέπει ἡ πολιτική κατάσταση τῆς χώρας. Ἡ Γαλλία βρίσκεται σέ ἀδιέξοδο· κι' ἐπειδὴ στή ἀντιφατική κατάσταση πού ἔφτασε δέν μπορεῖ νά βρεῖ λύση μέσα στά πλαίσια τῆς ἀστικῆς Δημοκρατίας, ὀφείλει νά βρεῖ λύση μέσα ἀπὸ περιοδικές κρίσεις καί ἀλλεπάλληλους συνδιασμούς κυβερνήσεων. Ἡ Δημοκρατία ἔχει τώρα στό ντουλάπι της ἕνα πτώμα: τὴν ὑπόθεση Dreyfus, πού μὴ μπορώντας νά ἀπαλλαγεῖ ἀπ' αὐτό μόνη της, κινδυνεύει νά πάθει ἀσφυξία ἀπὸ τίς ἀναθυμιάσεις αὐτοῦ τοῦ σώματος πού σαπίζει.

Ἡ πολιτική καί κοινωνική ζωὴ τῆς Ἀγγλίας ἔκανε τό Ἐδουάρδο Μπερστάιν νά πιστεῦει στὴν στερεότητα καί τὸν ἀδιασάλευτο χαρακτήρα τῆς μπουρζουαδικῆς κοινωνίας, καί στά μεγάλα περιθώρια ἀνάπτυξης πού διαθέτει ἀκόμα. Συμπέρανε ἀπὸ τό ἀγγλικὸ παράδειγμα ὅτι ἡ ἀστική κοινωνία εἶναι ἀκόμα τόσο πολὺ δυνατὴ καί ἐσωτερικά τόσο ὑγιὴς καί ἱκανὴ νά ἐξελιχθεῖ ὥστε εἶναι ἀδύνατο νά μπορέσει ἡ ἐργατικὴ τάξη, σ' ἕνα κοντινὸ

μέλλον, νά ταραξοῖ τὰ θεμέλιά της. Ἡ σημερινὴ Γαλλία μᾶς παρουσιάζει ἕνα τέτοιο πῖνακα ἀπ' ὅπου ἀναδύονται συμπεράσματα ριζικὰ ἀντίθετα. Ἡ ἀστική κυριαρχία στή Γαλλία μαστίζεται ἤδη ἀπὸ μιὰ τέτοια κατὰπτωση πού ἀπειλεῖ τὴν ὁμαλὴ ὑπαρξὴ τῆς κοινωνίας καί μεταμορφώνει τὴν κοινωνικὴ ζωὴ σέ μιὰ ὑπουλὴ κρίση. Στὴ Γαλλία ἔχουμε νά κάνουμε μέ μιὰ χώρα πού ἡ ἀστική κοινωνία γονατίζει ὄχι πολὺ ἀργὰ ἀλλὰ πολὺ γρήγορα, πού δέν εἶναι ἡ πολιτικὴ ἀνάπτυξη τοῦ προλεταριάτου πού προηγεῖται τῆς πτώσης τῆς μπουρζουαζίας, ἀλλὰ ἀντίθετα ἡ κατάρρευση τῆς μπουρζουαζίας πού προηγεῖται τῆς ἐξέλιξης τοῦ προλεταριάτου. Στὴ Γαλλία, δέν βλέπουμε μιὰ ἐργατικὴ τάξη πολιτικὰ ὥριμη τόσο πού θάταν ἱκανὴ νά πάρει στά χέρια της τὰ ἱνία τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἀπέναντι σέ μιὰ παντοδύναμη κι' ἀδιάσειστη ἀστικὴ τάξη πραγμάτων, ἀλλὰ τό ἀντίθετο, μιὰ κοινωνία ὀλότελα ἐξαρθρωμένη κι' ἀναστατωμένη πού δέν περιμένει γιά νά κυβερνηθεῖ παρά ἕνα δυνατό κι' ἀποφασισμένο χέρι, ἐνῶ ταυτόχρονα ἡ ἐργατικὴ τάξη δέν εἶναι οὔτε κατὰ διάνοια, ἀρκετά πολυπληθὴς, ὀργανωμένη καί φωτισμένη γιά νά ἐλέγξει τὴν κατάσταση.

Ἐπομένως κάθε σχηματικὴ ἀνάλυση τοῦ προβλήματος βασισμένη στό γενικὸ τρόπο ἐξέλιξης τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, εἶναι ἀπόλυτα λανθασμένη. Ἄν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ Ἀγγλία μπορεῖ νά ἐπιβάλλει μέ τὴ σταθερότητα τῶν ἀστικῶν της θεσμῶν μιὰ τέτοια ἀνάλυση, ἀντίθετα ἡ Γαλλία τρομάζει μέ τὴν πρῶιμη ἀποσύνθεση τῆς μπουρζουαζίας της.

Ἐν τούτοις, θά μπορούσαμε νά πάρουμε ἕνα ἄλλο μάθημα, ἀπὸ τὴ σημερινὴ κατάσταση στή Γαλλία. Ἀκριβῶς εἶναι μιὰ χώρα πού βρίσκεται σέ πλήρη κατὰπτωση, πού ἡ ἀστικὴ τάξη πραγμάτων εἶναι σήμερα σέ θανάσιμο κίνδυνο, πού ἤδη βρίσκεται σ' ἕνα φαῦλο κύκλο ἀποσύνθεσης, πού περιπλανιέται σάν ἀκυβέρνητο καράβι πού,

ἀπ' ὅλες τίς χώρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης εἶναι ἐκεῖνη πού ἡ μεγάλη βιομηχανία ἔκανε τή λιγώτερη πρόοδο, πού ἡ βιοτεχνία τῆς καί τὰ μεσαία στρώματα εἶναι ἀκόμα κυρίαρχα. Ἄν καθωρίζαμε τό μέλλον τῆς κοινωνίας στή Γαλλία ἀπό τὰ στατιστικά δεδομένα τῶν ἐπαγγελμάτων τῆς, θά φτάναμε ἀναγκαστικά στό συμπέρασμα ὅτι ἡ Γαλλία δέν βρίσκεται παρά στήν ἀρχή τῆς ἀστικῆς τῆς ἐξέλιξης, κι' ὅτι ἔχει ἀκόμα μπροστά τῆς πολύ μεγάλα χρονικά περιθώρια πού τῆς ἐπιτρέπουν μιά ἀνάπτυξη δυνατή καί ὑγιή.

Ὅμως τὰ γεγονότα διαψεύδουν αὐτά τὰ συμπεράσματα κι' ἀποδείχνουν ὅτι τό νά κρίνουμε τή γενική ἐξέλιξη μιᾶς κοινωνίας ξεκινώντας ἀπό μερικά στεῖρα ἀριθμητικά δεδομένα, εἶναι ἀπόδειξη ἑνός ἀποστεωμένου δογματισμοῦ καί δείχνει παντοτινή ἀνικανότητα νά συλλάβουμε τήν ὁλότητα, τήν ποικιλία, καί τή συνθετότητα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἡ σημερινή Γαλλία ἀποδείχνει ἀκριβῶς, πῶς ὁ ρυθμός τῆς ἀστικῆς ἐξέλιξης καθορίζεται ὄχι μόνον ἀπό οἰκονομικούς παράγοντες ἀλλά ἀκόμα ἀπό παράγοντες πολιτικούς ἱστορικούς κι' αὐτό μέ τέτοιο τρόπο πού αὐτοί οἱ τελευταῖοι παράγοντες μποροῦν νά ἀντιστρέψουν καί νά διαψεύσουν ὅποιαδήποτε μεγαλοφυῆ θεωρία πάνω στίς πιθανότητες ἐπιβίωσης τῆς καπιταλιστικῆς τάξης πραγμάτων*.

Καί, γιά νά τελειώνουμε, μποροῦμε νά πάρουμε ἀκόμα ἕνα μάθημα. Θάταν γελοῖο νά βεβαιώσουμε ὅτι τό προλεταριάτο — ἂν ἦταν ἔτοιμο — θά μπορούσε νά χρησιμοποιήσει τήν σημερινή κατάσταση γιά νά ἀνατρέψει τήν ἀστική τάξη πραγμάτων, χωρίς νά ἐνδιαφεροῦμε γιά τήν κατάσταση σέ ἄλλες χώρες. Ὅμως χωρίς ἀμφιβολία θά μπορούσε νά παίξει σ' αὐτή τήν κρίση ἕνα ρόλο ἀσύγκριτα πῶς σημαντικό καί νά προχωρήσει περισσότε-

(*) Ὑπονοεῖ τήν «ἀναθεωρητική» ὑπόθεση τοῦ Bernstein (Σ.Ε.)

ρο στήν πάλι τῶν τάξεων ἀπ' ὅτι τό κάνει σήμερα. Κι' ἂν θέλουμε νά μάθουμε πού βρίσκεται ἡ εὐθύνη γιά τήν σημερινή κατάσταση τῆς ἐργατικῆς τάξης, πού μέ τήν διαίρεσή τῆς, τήν ἔλλειψη ἐνότητας, τήν ἀναποφασιστικότητα τῆς, δέν βρέθηκε ὁλότελα στό ὕψος τῆς κατάστασης, τό σφάλμα βρίσκεται στήν ἔλλειψη σαφήνειας στίς ἀρχές τῆς, στήν ἔλλειψη σοσιαλιστικῆς μόρφωσης καί στήν ἔλλειψη θεωρητικῆς καί ταξικῆς συνείδησης. Στή Γαλλία ὅπως καί παντοῦ, πρέπει μεταξύ μας πρῶτα ἀπ' ὅλα νά δημιουργήσουμε τίς ἀπαραίτητες συνθήκες πού ἐπιτρέπουν νά δροῦμε μέ ἐπιτυχία μέσα σέ δοσμένη ἀπό τήν πολιτική καί οἰκονομική ἀνάπτυξη κατάσταση πραγμάτων, κι' ἐδῶ προέχει ἡ σαφήνεια ἀρχῶν.

Sächsische Arbeiterzeitung, 29 Ὀκτώβρη 1898

Ἐνα ζήτημα τακτικῆς

Ἡ εἴσοδος τοῦ Millerand στήν κυβέρνηση Waldeck-Rousseau ἀξίζει νά μελετηθεῖ ἀπό τήν ἄποψη τῶν ἀρχῶν καί τῆς τακτικῆς, τόσο ἀπό τοὺς Γάλλους ὅσο κι' ἀπό ξένους σοσιαλιστές. Ἡ ἐνεργή συμμετοχή τῶν σοσιαλιστῶν σέ μιά ἀστική κυβέρνηση, εἶναι σέ κάθε περίπτωση, ἕνα φαινόμενο πού ξεπερνᾷ τὰ πλαίσια τῆς συνηθισμένης δραστηριότητος τοῦ σοσιαλισμοῦ. Πρόκειται, ἐδῶ, γιά μιά μορφή δραστηριότητος ἐξίσου σκόπιμης γιά τὰ συμφέροντα τοῦ προλεταριάτου ὅσο π.χ. ἡ δραστηριότητα στή Βουλὴ ἢ στό δημοτικό συμβούλιο ἢ, ἀντίθετα, γιά μιά ρίζα μέ τίς σοσιαλιστικές ἀρχές καί τή σοσιαλιστική τακτική; Ἡ ἀκόμα περισσότερο, μήπως ἡ σοσιαλιστική συμμετοχή στήν ἀστική κυβέρνηση εἶναι μιά ἐξαιρετική περίπτωση, δεκτὴ καί ἀναγκαία κάτω ἀπὸ ὀρισμένες συνθήκες, κατακριτέα κι' ἀκόμα καταστρεπτικὴ κάτω ἀπὸ ἄλλες;

Ἀπό τήν ἄποψη τῆς εὐκαιριακῆς ἀντίληψης τοῦ σοσιαλισμοῦ ἔτσι πού ἐκδηλώθηκε τόν τελευταῖο καιρό στό κόμμα μας καί ιδιαίτερα στίς θεωρίες τοῦ Bernstein — δηλαδή ἀπό τήν ἄποψη τῆς προοδευτικῆς εἰσχώρησης τοῦ σοσιαλισμοῦ στήν ἀστική κοινωνία — ἡ εἴσοδος σοσιαλιστικῶν στοιχείων στή κυβέρνησις πρέπει νά φαίνεται ἐπιθυμητή μαζί κι ἀφύσικη. Ἄν, ἀπ' τή μιὰ μεριά, κατωρθώσουμε νά κάνουμε ὥστε νά μπαίνει προοδευτικά, μέ μικρές δόσεις, ὁ σοσιαλισμός στήν ἀστική κοινωνία κι' ἂν τό καπιταλιστικό κράτος κατωρθώνει, λίγο λίγο, νά μετασχηματίζεται ἀπό μόνο του σέ σοσιαλιστικό κράτος, ἡ παραδοχή, ὅλο καί περισσότερων, σοσιαλιστῶν στούς κόλπους τῆς ἀστικῆς κυβέρνησις θάταν μιὰ πολύ φυσική συνέπεια τῆς προοδευτικῆς ἀνάπτυξης τῶν ἀστικῶν κρατῶν, πού θά ἀντιστοιχοῦσε ὁλότελα στήν ὑποτιθέμενη ἐξέλιξη πρὸς μιὰ σοσιαλιστική πλειοψηφία στό ἐκλογικό σῶμα.

Ἄν λοιπόν ἡ ὑπουργική συμμετοχή τοῦ Millerand συμφωνεῖ κατ' αὐτόν τόν τρόπο μέ τήν ὀππορουνιστική θεωρία, δέν συμφωνεῖ λιγότερο μέ τήν ὀππορουνιστική πράξι. Δοσμένου ὅτι ἡ ἐπιτυχία ἄμεσων καί ἀπτῶν ἀποτελεσμάτων, μέ ὅποιαδήποτε μέσα, συνιστᾷ τήν κατευθυντήρια γραμμὴ αὐτῆς τῆς πρακτικῆς, ἡ εἴσοδος ἐνός σοσιαλιστῆ στήν ἀστική κυβέρνησις ὀφείλει νά φαίνεται στούς «πρακτικούς πολιτικούς» σάν μιὰ ἀνεκτίμητη ἐπιτυχία. Πραγματικά, καί τί δέν θά μπορούσε νά κάνει ἕνας σοσιαλιστής ὑπουργός ἀπό μικρές βελτιώσεις, καταπραῦνσεις καί μπαλώματα κάθε εἶδους.

Ἄν, ἀντίθετα, ξεκινήσουμε ἀπό τήν ἄποψη ὅτι ἡ εἴσοδος τοῦ σοσιαλισμοῦ δέν μπορεῖ νά νοηθεῖ παρά μέ τήν καταστροφή τῆς καπιταλιστικῆς τάξης, κι' ὅτι ἡ σοσιαλιστική δραστηριότητα, σήμερα, περιορίζεται στήν ἀντικειμενική καί ὑποκειμενική προπαρασκευὴ αὐτῆς τῆς

στιγμῆς μέ μέσο τήν ταξική πάλη, τό ζήτημα μπαίνει διαφορετικά. Βέβαια, εἶναι προφανές ὅτι γιά νά κάνει μιὰ οὐσιαστική δράση, ἡ σοσιαλδημοκρατία, ὀφείλει νά καταλάβει ὅλες τίς δυνατές θέσεις μέσα στό σημερινό κράτος κι' ὅτι πρέπει νά κερδίζει ἔδαφος παντοῦ. Ἀλλά μέ ἕναν ὅρο: ὅτι αὐτές οἱ θέσεις ἐπιτρέπουν τή διεξαγωγή τῆς ταξικῆς πάλης — τῆς πάλης ἐνάντια στή μπουρζουαζία καί τό κράτος τῆς.

Ὅμως, ἀπ' αὐτή τήν ἄποψη, ὑπάρχει μιὰ οὐσιαστική διαφορὰ ἀνάμεσα στά ἐκλογικά σώματα καί τήν κυβέρνησις ἐνός ἀστικοῦ κράτους. Ὄταν, στή Βουλὴ, οἱ ἐργατικοὶ βουλευτὲς δέν κατορθώνουν νά κάνουν ὥστε νά θριαμβεύσουν οἱ διεκδικήσεις τους, μποροῦν, τουλάχιστον, νά συνεχίσουν τήν πάλη ἐπιμένοντας σέ μιὰ ἀντιπολιτευτική στάση. Γιά τή κυβέρνησις, ἀντίθετα, πού ἔχει γιά καθῆκον τῆς ἐκτέλεσης τῶν νόμων, δέν ὑπάρχει θέση, γιά μιὰ ἀντιπολιτευτική δράση ἀρχῶν. Ὄφείλει νά δρᾷ συνεχῶς καί μέ κάθε ἕνα ἀπὸ τὰ ὄργανά της. Ὄφείλει ἐπομένως, ἀκόμα κι ὅταν ἀποτελεῖται ἀπὸ μέλη διαφόρων κομμάτων, ὅπως εἶναι στή Γαλλία ἐδῶ καί μερικά χρόνια τὰ μικτὰ ὑπουργεῖα, νά ἔχει συνεχῶς μιὰ κοινὴ βάση ἀρχῶν πού τῆς δίνουν τή δυνατότητα δράσης, δηλαδή σάν βάση τήν ὑπάρχουσα τάξη πραγμάτων, μ' ἄλλα λόγια, τή βάση τοῦ ἀστικοῦ κράτους. Ὁ πιὸ ἄκρος ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀστικοῦ ριζοσπαστισμοῦ μπορεῖ, μέ λίγα λόγια, νά κυβερνᾷ πλάϊ-πλάϊ μέ τόν πιὸ ἀντιδραστικὸ τῶν συντηρητικῶν. Ἕνας μὲ ἀρχὲς ἀντίπαλος τοῦ ὑπάρχοντος καθεστώτος βρίσκεται ἀντίθετα μπροστὰ στήν ἀκόλουθη ἐπιλογή: ἢ νά κάνει κάθε στιγμὴ ἀντιπολίτευσις στήν ἀστική πλειοψηφία μέσα στήν κυβέρνησις, δηλαδή νά μὴν εἶναι ἕνα ἀληθινὰ δραστήριο μέλος τῆς κυβέρνησις, πρᾶγμα πού θά δημιουργοῦσε, προφανῶς, μιὰ ἀνυπόφορη κατάσταση πού θά κατέληγε στήν ἀπομάκρυνση τοῦ σοσιαλιστῆ ἀπὸ τήν

κυβέρνηση, είτε νά συνεργαστεί, εκπληρώνοντας καθημερινά τίς αναγκαίες λειτουργίες για τή διατήρηση καί τή λειτουργία τής κρατικής μηχανής, δηλαδή, στην πράξη, νά μήν είναι σοσιαλιστής, τουλάχιστον στό πλαίσιο τών κυβερνητικῶν του καθηκόντων.

Βέβαια, τό πρόγραμμα τής σοσιαλδημοκρατίας περιέχει αρκετές διεκδικήσεις πού θά μπορούσαν — μιλώντας ἀφηρημένα — νά γίνουν δεκτές ἀπό μιά ἀστική κυβέρνηση ἢ ἓνα ἀστικό κοινοβούλιο. Θά μπορούσαμε λοιπόν νά φανταστοῦμε ἀπό πρώτη ἄποψη ὅτι ἓνας σοσιαλιστής μπορεῖ, τόσο στή κυβέρνηση ὅσο καί στό κοινοβούλιο, νά ὑπηρετήσῃ τήν προλεταριακή ὑπόθεση προσπαθώντας νά ἀποσπάσει, γιά ὄφελός του, ὅτιδήποτε κατωρθωτό στό χῶρο τών κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων. "Ὁμως, κι' ἐδῶ ἀκόμα, ἐμφανίζεται ἓνα γεγονός πού ἡ καιροσκοπική πολιτική πάντα ξεχνᾷ, τό γεγονός ὅτι, στήν πάλῃ πού δίνει ἡ σοσιαλδημοκρατία, δέν εἶναι τό τί, ἀλλά τό πῶς πού ἐνδιαφέρει. "Ὅταν οἱ σοσιαλδημοκράτες ἀντιπρόσωποι προσπαθοῦν νά πραγματοποιήσουν κοινωνικές μεταρρυθμίσεις στά βουλευτικά σώματα, ἔχουν τήν πλήρη δυνατότητα μέ τή σύγχρονη ἀντίθεση τους στή ἀστική νομοθεσία καί κυβέρνηση στό σύνολό τους — πρᾶγμα πού π.χ. βρίσκει τήν ἐκδηλῆ ἐκφρασή του στήν καταψήφιση τοῦ προϋπολογισμοῦ — νά δώσουν στήν πάλῃ τους γιά κοινωνικές μεταρρυθμίσεις ἓνα σοσιαλιστικό χαρακτήρα ἀρχῶν, τό χαρακτήρα μιᾶς προλεταριακῆς πάλης τῶν τάξεων. Ἀντίθετα, ἓνας σοσιαλδημοκράτης πού θέλει νά εἰσάγει τίς ἴδιες κοινωνικές μεταρρυθμίσεις σάν μέλος τῆς κυβέρνησης, δηλαδή ὑποστηρίζοντας σύγχρονα τό ἀστικό κράτος, μειώνει στήν πράξη τόν σοσιαλισμό του (στήν καλλίτερη περίπτωση) σ' ἓνα ἀστικό δημοκρατικισμό ἢ σέ μιά ἀστική ἐργατική πολιτική. Ἔτσι, ἐνῶ ἡ σοσιαλδημοκρατική πρόοδος στίς λαϊκές ἀντιπροσωπεύσεις ὁδηγεῖ στό δυνάμωμα τῆς ταξικῆς πάλης, ἡ ἐμφυλοχώρησή

τους σέ Κυβερνήσεις δέν φέρνει ἄλλο ἀπό τήν διαφθορά καί τό θόλωμα στίς τάξεις τῆς σοσιαλδημοκρατίας. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ἐργατικῆς τάξης δέν μποροῦν, χωρίς νά ἀρνηθοῦν τούς λόγους ὑπαρξῆς τους, νά μποῦν σέ μιά ἀστική κυβέρνηση παρά σέ *μιά μόνο περίπτωση*: γιά νά τήν κατακτήσουν καί νά τήν μετατρέψουν σέ κυβέρνηση τῆς ἐργατικῆς τάξης κατόχου τῆς ἐξουσίας.

Χωρίς ἀμφιβολία εἶναι δυνατόν στήν ἐξέλιξη, ἡ περισσότερο κατά τήν πτώση τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, νά ὑπάρξουν στιγμές πού τό τελικό πάρσιμο τῆς ἐξουσίας ἀπό τούς ἀντιπροσώπους τοῦ προλεταριάτου δέν θά ναι ἀκόμα δυνατό καί πού ἐντούτοις, ἡ συμμετοχή τους στήν ἀστική κυβέρνηση θά φανεῖ ἀναγκαία: ὅταν θά πρόκειται π.χ. γιά τήν ἐλευθερία τῆς χώρας ἢ γιά δημοκρατικές κατακτήσεις τέτοιες ὅπως ἡ Δημοκρατία, σέ μιά στιγμή πού ἡ ἀστική κυβέρνηση θά ναι ἀκριβῶς πολύ ἐνοχῇ καί ἤδη πάρα πολύ ἀνοργάνωτῃ γιά νά κάνει, χωρίς τήν ὑποστήριξη τῶν ἐργατικῶν βουλευτῶν, τόν λαό νά τήν ἀκολουθήσῃ. Σέ παρόμοια περίπτωση, εἶναι αὐτονόητο, οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ δέν θά ἔχουν τό δικαίωμα, ἀπό ἀφηρημένη ἀγάπη στίς ἀρχές, νά ἀρνηθοῦν τήν ἄμυνα τῆς κοινῆς ὑπόθεσης. Ἀλλά, ἀκόμα καί σ' αὐτή τήν περίπτωση, ἡ συμμετοχή τῶν σοσιαλδημοκρατῶν στήν κυβέρνηση θά πρέπει νά γίνει μέ τέτοιες μορφές πού δέν θά ἀφίνουν οὔτε στή μπουρζουαζία οὔτε στό λαό τήν παραμικρή ἀμφιβολία γιά τόν πρόσκαιρο χαρακτήρα καί τόν ἀποκλειστικό στόχο τῆς πράξης τους. Μ' ἄλλα λόγια, ἡ συμμετοχή τῶν σοσιαλιστῶν στήν κυβέρνηση δέν θά πρεπε, ἀκόμα καί τότε, νά φτάσῃ μέχρι τήν ἀλληλεγγύη, γενικά, μέ τή δραστηριότητα καί τήν ὑπαρξη αὐτῆς τῆς κυβέρνησης. Δέν φαίνεται νά πρόκειται γιά μιά ἀκριβῶς τέτοια κατάσταση, σήμερα, στή Γαλλία. Τά σοσιαλιστικά κόμματα δήλωσαν ὅτι ἦταν ἔτοιμα, κατ' ἀρχήν, καί χωρίς νά ἀντιμετωπίζουν ὑπουργική συμμετοχή, νά ὑποστηρί-

ξουν οποιαδήποτε πραγματικά Ρεπουμπλικάνικη κυβέρνηση. Όμως σήμερα, μετά την είσοδο του Millerand στο υπουργείο, είσοδος που στο κάτω-κάτω, έγινε χωρίς την συμφωνία των συναδέλφων του, αυτή ή υποστήριξη φοβίζει, πολλούς σοσιαλιστές.

Ότι κι' αν είναι, τό ζήτημα για μās δέν είναι νά κρίνουμε την ειδική περίπτωση της κυβέρνησης Waldeck-Rousseau, αλλά νά βγάλουμε από τίς βασικές μας αρχές ένα κανόνα γενικής συμπεριφοράς. Από αυτή την άποψη, ή σοσιαλιστική συμμετοχή σέ αστικές κυβερνήσεις φαίνεται σάν μιά έμπειρία που δέν μπορεί νά τελειώσει παρά μέ μεγάλη ζημιά για την ταξική πάλη.

Στήν αστική κοινωνία, ή σοσιαλδημοκρατία, από την ίδια της την ουσία, προορίζεται νά παίξει τό ρόλο ενός *αντιπολιτευόμενου κόμματος* που δέν μπορεί νά φτιάξει κυβέρνηση παρά πάνω στά έρείπια του αστικού κράτους.

Leipziger Volkszeitung, 6 'Ιουλίου 1899.

Τό Γαλλικό ένωτικό συνέδριο (Jarry, Δεκέμβριος 1899)

Τό ένωτικό συνέδριο των γάλλων σοσιαλιστών, που πάνω του στρέφονται τά βλέμματα όλόκληρης της διεθνούς σοσιαλδημοκρατίας, συνέρχεται μέσα σέ πολύ διαφορετικές περιστάσεις από εκείνες που υπήρχαν όταν συγκλήθηκε. Μέ την *κατ' έπίφαση* λύση και την έκταση που δόθηκε στην υπόθεση Dreyfus καθώς και την έξουδετέρωση των κυριώτερων έθνικιστών αρχηγών, ή κρίση που συγκλόνισε τή Γαλλία κατά τά τελευταία χρόνια, τουλάχιστο τελείωσε. Σύγχρονα όμως, ή έσωτερική κρίση του γαλλικού σοσιαλισμού μπαίνει σέ καινούργια φάση.

Η άμεση αίτία αυτής της κρίσης ήταν, τό ξέρουμε, ή διαφορετική στάση των σοσιαλιστικών τάσεων στην

υπόθεση Dreyfus και ή είσοδος του Millerand στην Κυβέρνηση. Τώρα ή κρίση πέρασε, και τό υπουργείο «*σωτηρίας της Δημοκρατίας*» ξανάγινε, μέ την επανάληψη των έργασιών της Βουλής, τό συνηθισμένο υπουργείο της αστικής Δημοκρατίας. Από τά πράγματα ή διαμάχη πάνω στη σημερινή πολιτική κατάσταση, που οδήγησε έναν από τους σοσιαλιστικούς σχηματισμούς νά συμμαχήσει μέ τά στοιχεία της μπουρζουαζίας, περνά σέ δεύτερο πλάνο, κι' έρχεται στο προσκήνιο ή θεμελιακή θέση των σοσιαλιστών, δηλαδή ή αντίθεση μέ οποιαδήποτε αστική κυβέρνηση, θέση κοινή των δύο αντιπάλων σχηματισμών.

Πώς θά μπορούσε νά εκδηλωθεί αυτή ή αντίθεση αρχών στην παρούσα στιγμή; Η άπάντηση δόθηκε από την πρώτη κιόλας σύνοδο της βουλής, στις 14 Νοέμβρη, μέ τίς παρεμβάσεις της ομάδας Vaillant-Zevaes-Groussier, δηλαδή τή διεκδίκηση λαϊκής πολιτοφυλακής στη θέση μόνιμου στρατού και μιά ενεργητική επερώτηση πάνω στη γενική πολιτική, οικονομική και κοινωνική της κυβέρνησης.

Οί παραπάνω διεκδικήσεις διατυπώθηκαν από εκείνη τή σοσιαλιστική κοινοβουλευτική ομάδα που, άλλοτε, πήρε θέση τόσο ενάντια στη συμμετοχή στην υπόθεση Dreyfus όσο κι' ενάντια στη είσοδο του Millerand στην κυβέρνηση Waldeck-Rousseau, δηλαδή από τά *γκρούπ* που συσπειρώνονται γύρω από τους Guesde και Vaillant. Η θέση τους κατά τή διάρκεια της κρίσης στη Γαλλία τους κρατούσε μακριά από τή συγκεκριμένη πάλη ενάντια στο μιλιταρισμό πράγμα που ώστόσο καθιστούσε δυνατό ή έκμετάλλευση της υπόθεσης Dreyfus. Καταλαβαίνουμε πολύ καλλίτερα τίς πρόσφατες παρεμβάσεις τους στη Βουλή που ξαναρχίζουν, μέ σφοδρότητα, τώρα που ή κρίση τέλειωσε, την αντιμιλιταριστική ζύμωση.

Παρ' όλα αυτά, αυτή ή ίδια σοσιαλιστική ομάδα, βγάζοντας τό δίδαγμα των πρόσφατων γεγονότων, θεωρεί

υποχρέωσή της, αντίθετα από την προηγούμενη συμπεριφορά της, παρά την αποκρουστική παρουσία του Galliffet στην κυβέρνηση και διατηρώντας *ἀπέναντί του* μία στάση αὐστηρῆς ἀντιπολίτευσης, νά υποστηρίζει, σέ ἀποφασιστικές στιγμές, μία εἰλικρινά ρεπουμπλικάνικη κυβέρνηση ἐνάντια στίς ἐθνικιστικές ἐπιθέσεις, ὅπως τῷδειξε ἡ ψήφος τῆς 16ης Νοέμβρη στή Γαλλική Βουλὴ*.

Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση, οἱ συγγραφεῖς μανιφέστου τῶν Guesde-Vaillant, πού διαχώρησαν τὴ θέση τους ἀπὸ τὴν σοσιαλιστικὴ κοινοβουλευτικὴ ἀντιπροσωπεΐα, κἀναν ἕνα σημαντικό βῆμα συννενόησης μέ τὴν ὁμάδα τῆς Petite Republique.

Ὅμως, τὸ ἴδιο, οἱ συσπειρωμένοι γύρω ἀπὸ τὸν σύντροφο Jaures σοσιαλιστές, ἀπ' τὴν πλευρά τους, λόγω τῶν δικῶν τους ἀπόψεων, πῆραν στή Βουλὴ μιά θέση παρόμοια μ' ἐκείνη τῆς ὁμάδας Vaillant-Zevaes.

Μέχρι τώρα, πράγματι, ἡ ὁμάδα Jaures, μπροστά στή ἐθνικιστικὴ-κληρικὴ κρίση, βάδιζε χέρι μέ χέρι μέ τὰ ἀντιεθνικὰ ἀστικά στοιχεῖα, πράγμα πού εἶχε προκαλέσει τὴν βίαια ἀντίθεση τῆς ἄλλης σοσιαλιστικῆς τάσης. Δέν χρειάζεται νά ποῦμε ὅτι μιά τέτοια συμμαχία δέν μπορούσε νάταν παρά ἐπιφανειακὴ καὶ ὅτι οἱ δύο πτέρυγες πού ὑποστήριζαν τὸν Dreyfus δὶναν τὴ μάχη τους ἐνάντια στό ἐπιτελεῖο, ξεκινώντας ἀπὸ δύο ἀπόψεις διαμετρικὰ ἀντίθετες.

Πράγματι, ἐνῶ οἱ σοσιαλιστές ξεκινώντας ἀπὸ τὰ ἐγκλήματα τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου μάχονταν ἐνάντια στό милитарισμό καὶ μέσα ἀπὸ τίς ἀκρότητες του τὸ ἴδιο τό

(*) Στίς 16 Νοέμβρη 1899, ἡ Κυβέρνηση, χάριν στήν ὑποστήριξη τῶν σοσιαλιστῶν, πέτυχε μιά ψήφο ἐμπιστοσύνης μέ 317 ψήφους ἔναντι 212 ἐνῶ ἡ πρόταση δυσπιστίας τῆς δεξιᾶς ἀπορίφηκε. Ἡ δεξιὰ εἶχε ἐπιτεθεῖ ἄγρια στήν Κυβέρνηση γιατί ἔδωσε χάρη στὸν Alfred Dreyfus καὶ γιὰ τὴ στάση της ἐνάντια στίς κατηγορίες ἀξιωματικῶν (Σ.Ε.)

σύστημα, οἱ ἀστοὶ ὑποστηρικτὲς τοῦ Dreyfus ἀναζητοῦσαν ἀντίθετα, νά ἐξυγιάνουν καὶ νά κάνουν βιώσιμο τὸ милитарισμό ἀφαιρώντας του τίς ἀκρότητες.

Γιὰ διάφορους λόγους, αὐτὴ ἡ βασικὴ διαφορά ἀνάμεσα στὰ δύο εἶδη τῶν ὑποστηρικτῶν τοῦ Dreyfus δέν φάνηκε ἀρκετὰ καθαρά κατὰ τὴ διάρκεια τῆς καμπάνιας ὥστε νά παραδεχτοῦν οἱ ἄλλες σοσιαλιστικὲς ὁμάδες ὅτι ἡ τακτικὴ τοῦ Jaures ἦταν ἀπόλυτα νόμιμη.

Τώρα πού ἡ καμπάνια τελείωσε, φαίνεται ἀκόμα περισσότερο ἀναγκαῖο νά περάσουμε σέ μιά κατ' εὐθεία καὶ συστηματικὴ ἐπίθεση ἐνάντια στό милитарισμό, ὅπως ἡ διεκδίκηση μιᾶς λαϊκῆς πολιτοφυλακῆς. Τό νά θέσουμε μιά τέτοια διεκδίκηση στή Βουλὴ, σημαίνει νά σπάσουμε τοὺς δεσμούς ἀνάμεσα στοὺς σοσιαλιστές καὶ τοὺς χθεσινούς ἀστους συμμάχους τους καὶ νά ἀποκαλύψουμε τὴν ἄβυσσο πού χώριζε στήν πραγματικότητα, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὑπόθεσης Dreyfus, τίς δύο πτέρυγες τῶν «ἀναθεωρητῶν», δηλαδή τῶν ὁπαδῶν τοῦ Dreyfus.

Ἐπὶ πλέον, ἡ πίεση πού ἐξασκεῖται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο πάνω στήν ὁμάδα τοῦ Jaures θὰ τὴν σπρώξει ὥστε νά υἱοθετήσῃ, ὅσον ἀφορᾷ τὴ γενικὴ καὶ κοινωνικὴ πολιτικὴ, τὴν ἴδια θέση στή Βουλὴ μ' ἐκείνη πού ἤδη πῆρε ἡ ὁμάδα Vaillant-Zevaes.

Τό γεγονός ὅτι ἡ ὑπουργοποίηση τοῦ Millerand ξεσήκωσε τόση ἀγανάκτηση σ' ἕνα μέρος τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοπέδου, χωρὶς ἀμφιβολία, δέν ἐξηγεῖται παρά ἀπὸ τὴν ἀποστροφή ἐνάντια στή θεωρία πού συνηθίζουμε νά ἀποκαλοῦμε μερικὴ κατάληψη τῆς ἐξουσίας. Πραγματικά, αὐτὴ ἡ θεωρία, θεωρεῖ τὴν παραδοχὴ τῶν ὑπουργικῶν χαρτοφυλάκων ὅπως καὶ τὴν κατάληψη ἐδρῶν στὰ διάφορα βουλευτικὰ σώματα σάν μιά μέθοδο σοσιαλιστικῆς πάλης. Ἄν ἡ ὁμάδα τῆς Petite Republique υἱοθετοῦσε μιά τέτοια ἄποψη, τότε ἡ ἐνότητα ἀνάμεσα σέ διαφορές

τάσεις θάταν σίγουρα ένα δύσκολο καθήκον, γιατί τό θέμα τῆς ἀμφισβήτησης θάταν σ' αὐτή τήν περίπτωση μιὰ θεμελιακά διαφορετική ἀντίληψη τῶν μεθόδων τῆς σοσιαλιστικῆς πάλης.

Ὅμως, ὁ Jaures κι' οἱ φίλοι του ἔθεσαν, πολλές φορές, τό θέμα σέ ἐντελῶς ἄλλο ἐπίπεδο, θεωρώντας τήν εἴσοδο ἐνός σοσιαλιστή σέ μιὰ ἀστική κυβέρνησις σάν ἔκτακτο μέτρο πού ὑπαγόρευε ἡ κρίσις καί πού εἶχε αὐστηρά περιορισμένο στόχο.

Ἀλλά ἂν δέν βλέπουμε τή συμμετοχή τοῦ Millerand στήν Κυβέρνησις Waldeck-Rousseau παρά σάν ἕνα μέτρο πού ἐπέβαλε μιὰ κατάσταση ἀνωτέρας βίας, προκειμένου νά βάλουμε τέλος στήν κρίσις πού δημιούργησαν οἱ ἐθνικιστικοκληρικοί, τότε τό τέλος αὐτῆς τῆς κρίσεως δίνει ἐπίσης τέλος στήν ἰδιαίτερη ἀποστολή τοῦ σοσιαλιστή ὑπουργοῦ. Ἔστω κι' ἂν παραμείνει ὁ Millerand στήν κυβέρνηση Waldeck-Rousseau, παύει μετὰ τό τέλος τῆς κρίσεως, νά ἀποτελεῖ τό συνδετικό κρίκο ἀνάμεσα στήν κοινοβουλευτική σοσιαλιστική ὁμάδα καί τήν κυβέρνηση καί ἐπομένως οἱ σοσιαλιστές, σ' ὅτι ἀφορᾷ τή συμπεριφορά τους στή Βουλὴ, δέν ἔχουν καμιά ὑποχρέωση νά λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τους τόν ὑπουργό.

Χωρίς νά φτάσουνε μέχρι τήν ἀνατροπή τῆς κυβερνήσεως αὐτές τίς ἀποφασιστικές στιγμές πού ἐξασφαλίζει ἀκόμα τήν προστασία τῆς Δημοκρατίας, οἱ σοσιαλιστές ὀφείλουν νά ἀσκοῦν ἀπέναντι τῆς μιᾶς ἐπιθετικῆς πολιτικῆς πού θάχει σά στόχο νά τήν σπρώξει μπροστά, ἔτσι ὅπως ἔκαναν μέ ὁποιαδήποτε ἄλλη ἀστική κυβέρνησις καί ἔτσι πού τῶδειξαν μέ τό παράδειγμα τῆς ὁμάδας Vaillant-Zevaes στίς 14 τοῦ περασμένου Νοέμβρη.

Ἔτσι οἱ δύο ὁμάδες τῶν γάλλων βουλευτῶν ὡδηγήθηκαν, λογικά, ἀπό τή δύναμη τῶν πραγμάτων, ἀκολουθώντας τίς ἰδιαίτερες ἀπόψεις τους, νά ἀκολουθήσουν στή Βουλὴ μιὰ ἐντελῶς ὅμοια τακτική.

Αὐτό τό γεγονός θά ξεκαθαρίσει τό ἔδαφος ὥστε τό ἐρχόμενο ἐνωτικό συνέδριο νά γίνει μέσα στίς πιό εὐνοϊκές συνθήκες. Δέν θά συγκληθεῖ πιά μέσα σέ κλίμα διαφωνίας ἀλλά μέσα σέ ὁλότελα διαφορετικές περιστάσεις πού ἡ διαμάχη, στερημένη ἀπό τήν παθιασμένη τῆς αἰχμῆς δέν θάβει πιά παρά μιὰ ἀνάμνησις καί πού, ἀντιθέτως, ἡ ἐργασία ἐνοποιήσεως θά ἔχει ἐπεξεργαστεῖ συγκεκριμένα ἀπό πρῖν.

Οἱ ἀναπόφευκτα μακρόχρονοι καί κοπιαστικές προετοιμασίες τοῦ ἐνωτικοῦ συνεδρίου τῶν γάλλων σοσιαλιστῶν, πού θά συνέλθει στίς 3 τοῦ Δεκέμβρη, εἶχαν αὐτή τή φορά μιὰ καλή πλευρά: ἔκαναν ὥστε οἱ προκαταρκτικές συνομιλίες τοῦ ἔργου τῆς ἐνοποιήσεως, νά διαρκέσουν πολύ περισσότερο ἀπό τήν αἰτία τῆς διαφωνίας, καί ἀνοιξαν ἔτσι τό δρόμο, μέσα στό γαλλικό κόμμα, γιά μιὰ ὁμοφωνία τόσο θερμά ἐπιθυμητή στή Γαλλία ὅσο κι' ἔξω ἀπ' τή Γαλλία.

Leipziger Volk, Zeitung, 25 Νοέμβρη 1899

Ἡ γαλλική ἐνοποίηση (μετὰ τό συνέδριο τοῦ Jary)

I

Τό σκόρπισμα τῶν σοσιαλιστικῶν δυνάμεων εἶναι πάντοτε μοιραῖο, ἡ ἐνοποίηση πάντα ἀναγκαῖα. Αὐτή ἡ μόνιμη ἀρχή τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ἀντίληψης πραγμάτων θά μπορούσε εὐκολά νά κάνει στά μάτια μας τό ἔργο τῆς ἐνοποιήσεως, πρόσφατα πραγματοποιημένο, τῶν γάλλων συντρόφων σάν ἕνα τυχαῖο γεγονός πού θά μπορούσε ἐξ' ἴσου καλά νά συμβεῖ ἐδῶ καί δέκα ἢ δέκα πέντε χρόνια. Ἕνα προσεκτικό βλέμμα στήν ἐσωτερική κατάσταση τοῦ γαλλικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, καί κυρίως πάνω στήν ἀνάπτυξή του, θά δείξει ὅτι ὁποιαδήποτε σχηματοποίηση πάνω στά προβλήματα ἐνοποιήσεως ὡδηγεῖ σέ σφάλμα.

Όταν τό γαλλικό εργατικό κίνημα, μετά τό τρομερό χτύπημα πού δέχτηκε μέ τήν πτώση τής Κομμούνας, άρχισε νά αναστηλώνεται στό τέλος τής δεκαετίας τοῦ 70, παρουσίαζε ένα ασύνδετο σύνολο από διάσπαρτα στοιχεία: *mutuellistes* Πруντωνικοί, οὔτοπιστές τής παλιάς σχολής (όπως ό Malon, ό ιδρυτής τοῦ ολοκληρωτικοῦ σοσιαλισμοῦ), αναρχικοί, Μπλανκιστές, κολεκτιβιστές, τέλος παλιούς κομμουνάριους πού κλείναν πρὸς ένα καθαρό ριζοσπαστισμό. Αυτό τό ποικίλο μίγμα ὄλων τῶν προγραμμάτων καί ὄλων τῶν σχολῶν, μέ ισχυρή ὑπεροχή τῶν μουτουαλιστῶν συνιστοῦσε, γιά νά τό ποῦμε ἔτσι, τόν ἀρχικό πυρήνα πού γύρω του ἀναπτύσσονταν οἱ σοσιαλιστικές ὀργανώσεις. Αὐτή ἡ ἀνάπτυξη ὀφείλε νά γίνει, σύμφωνα μέ τούς φυσικούς νόμους, μέ μιά διαδικασία διαφοροποίησης καί προοδευτικῆς ἀπόρριψης τῶν ἑτερογενῶν στοιχείων. Τό 1879, στό συνέδριο τής Μασσαλίας, πάνω στό ζήτημα τοῦ τελικοῦ σκοποῦ τοῦ σοσιαλισμοῦ πραγματοποιεῖται τό διαζύγιο ἀνάμεσα στούς σοσιαλιστές καί τούς *mutuellistes**.

Τό ζήτημα τοῦ ἐκλογικοῦ προγράμματος στή βουλή φέρνει στό σχίσμα ἀνάμεσα στούς σοσιαλιστές καί τούς αναρχικούς ἀπ' τή μιά μεριά καί ἀνάμεσα στούς κολεκτιβιστές καί τούς *possibilistes* ἀπ' τήν ἄλλη. Οἱ Μπλανκιστές, οἱ *possibilistes* καί οἱ κολλεκτιβιστές εἶναι οἱ κύριες ὁμάδες πού βγήκαν ἀπό τή διαδικασία διαφοροποίησης. *Αὐτή ἡ τελευταία ὁμάδα*, τό εργατικό κόμμα τοῦ Guesde ἦταν, ἀπό τήν ἀρχή, λόγω τοῦ προγράμματος του καί τῆς τακτικῆς του, τό πιό κοντινό στή γερμανική σοσιαλδημοκρατία.

(*) Cf. βλέπε εἰσαγωγή, σελ. 42. Οἱ ὁπαδοί τοῦ Jules Guesde, πού ἦταν μαρξιστής, κέρδισαν στό συνέδριο τής Μασσαλίας, τά μικροαστικά σοσιαλιστικά ρεύματα. (Σ.Ε.)

Ἄν τά σχίσματα ὑπηρετοῦσαν τό συμφέρον τῆς ἀποσαφήνισης καί τῆς ὀριοθέτησης ἀπό τήν ταξική ἄποψη, διαδικασία ἄλλωστε φυσική στίς ἀπαρχές τοῦ σύγχρονου γαλλικοῦ εργατικοῦ κινήματος, ἀποτέλεσαν στό ἐπόμενο στάδιο, ένα οὐσιαστικό ἐμπόδιο γιά τήν ἀνάπτυξή του. Ὅμως, τό κεφαλαῖωδες ζήτημα εἶναι ὅτι τό γαλλικό προλεταριάτο, στίς δεκαετίες 70 καί 80, δέν εἶχε ἀνάγκη νά ἀναλάβει μιά γενικευμένη πολιτική δράση. Τίς βασικές πολιτικές ἐλευθερίες ὅπως τό δικαίωμα ψήφου, τό συνέρχεσθαι, ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου τά σοσιαλιστικά κόμματα τίς βρῆκαν ἤδη κατακτημένες. Στή δεκαετία τοῦ 80 οἱ Κυβερνητικές πράξεις καταπίεσης περιορίζονταν, ἀπό τή δύναμη τῶν πραγμάτων, σέ ἀστυνομικές καί δικαστικές παρενοχλήσεις ἐνάντια σέ προπαγανδιστές καί μεμονωμένες ὀργανώσεις, παρενοχλήσεις πού ἦταν ἀρκετό νά ἀντιμετωπίζονται μέ μεμονωμένες πράξεις.

Ἡ κοινοβουλευτική πάλη ἀποδειχνόταν ἐξ' ἴσου ἀνίκανη νά δημιουργήσῃ τόν ἐνωποιητικό δεσμό. Ὅταν ἐκλέχτηκαν οἱ πρῶτοι σοσιαλιστές ὑποψήφιοι τῆς δεκαετίας τοῦ 80, βασίλευε στή βουλή ἕνας μικροαστικός ριζοσπαστισμός πού τότε βρίσκονταν στό ἀπόγειο του. Ὁ μικρός τους ἀριθμός τούς ἐμπόδισε νά παίξουν ένα σημαντικό ρόλο.

Τέλος — τρίτο σημεῖο — πρέπει νά σημειώσουμε τήν ἀδιαφορία τοῦ γαλλικοῦ χαρακτήρα ἀπέναντι σέ θεωρητικές διαμάχες καί τήν κλίση του πρὸς τή συγκεκριμένη δράση παρά τήν θεωρητική ἀναζήτηση. Ὅμως *στήν πρακτική* οἱ διαφορές ἀνάμεσα στά διάφορα κόμματα μικραίνουν ὅλο καί περισσότερο.

Οἱ *amutuellistes* ἀφομοιώθηκαν ἀπό τούς μπλανκιστές καί μνήθηκαν στήν πολιτική πράξη. Οἱ ἴδιοι οἱ Μπλανκιστές προσαρμόστηκαν στήν κατάσταση τῆς Πλῆθς Δημοκρατίας καί, τελευταία, υἱοθέτησαν ὁλότελα τήν

σοσιαλδημοκρατική θέση, πού έκφραζαν μερικές φορές ακόμα πιο βίαια κι' από τους όπαδούς του Guesde*. Οί allemanistes (τάση πού βγήκε από την ομάδα των possibilistes) πού εΐταν κοντά στους αναρχικούς, τόσο στο θεωρητικό επίπεδο όσο και στα οργανωτικά ζητήματα, συμμετέχαν, στην πράξη, όσο και τά άλλα κόμματα, στην κοινοβουλευτική δράση. Για την ύποστήριξη της συνδικαλιστικής δράσης, οί guesdistes ανταγωνίζονταν σέ θερμή τους allemanistes. Καί αν οί guesdistes — τό κόμμα τό πιο δυνατό και μέ την μεγαλύτερη επιρροή — είχε σέ σχέση μέ τ'άλλα τό πλεονέκτημα νά ασπάζεται την επιστημονική μαρξιστική θεωρία, κατά τά άλλα τό αγροτικό τους πρόγραμμα και οί έκλογικοί τους συμβιβασμοί δείχνουν ότι κι' αυτοί, όπως κι' άλλοι, ήξεραν νά θυσιάζουν στίς κατάλληλες στιγμές τίς άφηρημένες αρχές στίς άμεσες επιτυχίες.

"Ετσι φτάσαμε κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 90 στο σημείο νά είναι πολύ λιγότερο αισθητή ή διαίρεση των γαλλικών σοσιαλιστικών κομμάτων απ' ότι θά μπορούσαμε θεωρητικά νά πιστέψουμε, κυρίως αν βλέπαμε τά πράγματα μέ τη γερμανική εμπειρία. Ήπίσης δέν είδαμε, μέχρι μιά πολύ πρόσφατη εποχή, κανένα από τά παλιά κόμματα νά επιχειρεί μιά προσπάθεια μέ κατεύθυνση την ένωπιήση. Ήνώ στη Γερμανία Λασσαλικοί και Αϊζεναχικοί ρίχνονταν σέ μιά χωρίς ανάπαυλα μονομαχία, πράγμα πού έκανε αισθητό τον ανώμαλο χαρακτήρα της διαίρεσης, αντίθετα στη Γαλλία οί διάφορες ομάδες, παρά τίς προστριβές, παραχωρούσαν άμοιβαία τό δικαίωμα της ύπαρξης. Ή διακήρυξη του Guesde στο ένοποιητικό

(* Π.χ. κατά τη διάρκεια της διαμάχης γύρω από τους τελωνειακούς δασμούς, ή ομάδα Vaillant πρότεινε στη Βουλή την πλήρη κατάργηση των τελωνείων ενώ οί Guesdistes ζητούσαν την χρήση των τελωνειακών εισοδημάτων προς όφελος της εργατικής τάξης (Σημείωση R.L.)

συνέδριο*, πού σύμφωνα μ' αυτή ή ύπαρξη των διάφορων αυτόνομων οργανώσεων ήταν δικαιολογημένη από την αρχή της διαίρεσης της εργασίας, έκφράζει καθαρά αυτή την κατάσταση πραγμάτων. Ή διαίρεση του κινήματος είχε αποκτήσει ένα είδος νομιμότητας. Κι' άκριβώς σ' αυτό βρίσκονταν ό κίνδυνος της κατάστασης.

Είναι φανερό ότι τό πρόβλημα της ένοπιήσης είχε φτάσει στο νεκρό σημείο. "Αν δέν είχαν παρέμβει έξωτερικά στοιχεία, οί παλιές κομματικές οργανώσεις δέν θάχαν καταφέρει από τά μέσα, νά πραγματοποιήσουν την ένοπιήση πριν περάσουν πολλά πολλά χρόνια. "Ας πάμε πιο μακριά: ή έκεχειρία πού βασίλευε ανάμεσα στίς διάφορες οργανώσεις, πού κάθε μιά απ' αυτές, ήταν αδιάφορη άπέναντι στίς άλλες, ασχολούνταν μέ τά δικά της καθήκοντα, ήταν χωρίς καμιά άμφιβολία, για τό πρωτόγονο στάδιο του γαλλικού εργατικού κινήματος, ένα μεγάλο πλεονέκτημα. Ήλλά από κάποια στιγμή κι' έπειτα, θά οδηγούσε αναγκαστικά στην τελμάτωση και θά έφερνε τό πρόβλημα της ένοπιήσης, ακόμα και την ιδεολογική ζύμωση γύρω απ' αυτό, σέ άδιέξοδο.

"Ομως ή άργή και ειρηνική εξέλιξη του σοσιαλισμού πού βάστηξε δεκαετίες, στους κόλπους αυτόνομων οργανώσεων πού κάθε μιά τους έφτασε σέ ένα κάποιο σημείο ώριμότητας, καθώς και ή επέμβαση έξωτερικών παραγόντων, έκαναν αναγκαία την δημιουργία καινούργιων μορφών πάλης πού κάθε μιά χωριστή όργάνωση δέν θά μπορούσε νά πραγματοποιήσει.

Ήλήθεια, όσο καιρό ή σοσιαλιστική εργασία περιορίζονταν στην προπαγάνδα αρχών μέσα στην χώρα ή τό κοινοβουλευτικό βήμα ή στην ανάπτυξη των συνδικάτων και του δημαρχιακού σοσιαλισμού, οί διάφορες αυτόνομες

(*) Του Jarry, Δεκέμβριος 1899 (Σ.Ε.).

ὀργανώσεις ἀρκοῦσαν γιὰ τίς ἀνάγκες τοῦ κινήματος. Ἡ ἀνεπάρκεια τους ἐγίνε φανερή ἀπὸ τὴ στιγμὴ πού τὸ γαλλικὸ προλεταριάτο βρέθηκε ἀντιμέτωπο μέ σοβαροὶ καθήκοντα τῆς ταξικῆς πάλης μέ τὴν πιὸ ἀκριβολογημένη ἔννοια τῆς λέξης, δηλαδή μέ τὴν πολιτικὴ πάλη πού εἶχαν νά δώσουν οἱ ἐργατικές μάζες μέσα ἀπὸ κοινὴ δράση. Κι' αὐτὸ συνέβη μέσα στή δεκαετία τοῦ 90.

Ἄν εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ κατάκτηση τῶν στοιχειωδῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν δέν ἐνέπνευσε στό προλεταριάτο τὴν συνένωση γιὰ μιὰ γενικὴ ἐπίθεση ἐνάντια στήν ἀστική Δημοκρατία, ἀντίθετα ἡ γρήγορη ἀποσύνθεση τῆς μπουρζουαζίας πού ἦταν στήν ἐξουσία, ἐπιφόρτησε τὴν ἐργατικὴ τάξη μέ τὴν ἱστορικὴ ἀποστολὴ νά ὑπερασπίσει τὴ Δημοκρατία ἐνάντια σ' αὐτὴ τὴν μπουρζουαζία. Τὸ σκάνδαλο τοῦ Παναμά, ἡ περιπέτεια τοῦ στρατηγοῦ Boulanger* ἡ ὑπόθεση τῶν γαλλικῶν σιδηροδρόμων τοῦ Midi*, ἡ κρίση πού ξεσήκωσε ἡ ὑπόθεση Dreyfus, εἶναι ἰσάριθμα ὅρια πού σημειώνουν τὰ στάδια ἀποσύνθεσης τῆς γαλλικῆς μπουρζουαζίας ἀπὸ τὸ τέλος τῆς δεκαετίας τοῦ 1880 μέχρι τὴ δεκαετία τοῦ 1890.

Ἐπρεπε νά σώσουνε τὴν Republique, τὴν Δημοκρατία, τὸ ὑπάρχον κράτος ἀπὸ τὴν πτῶση στή βαρβαρότητα γιὰ νά μπορέσουν νά οἰκοδομήσουν πάνω στίς βάσεις τοῦ τῆ σοσιαλιστικῆ κοινότητα. Τὸ προλεταριάτο ἀντιμετώπι-

(*) Ὁ γάλλος στρατηγὸς Γεώργιος Boulanger, ἀντίπαλος τῆς Republique, ἐπεχείρησε τὸ 1889, νά ἐγκαταστήσει μιὰ ἀντιδραστικὴ στρατιωτικὴ δικτατορία. Διέφυγε στό Βέλγιο ἀφοῦ τὰ πραξικοπηματικά του ὄνειρα εἶχαν ἀξιοθρήνητὴ ἀποτυχία (Σ.Ε.).

(**) Τὸν Ἰανουάριο καὶ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1895, προκλήθηκε ὑπουργικὴ κρίση μετὰ τὴν ἀνακάλυψη σημαντικῶν λογιστικῶν ἀνωμαλιῶν τῆς ἐταιρείας τῶν σιδηροδρόμων τοῦ Midi ποῦχε τὴν βάση τῆς στή Μασσαλία. Ἡ ἐταιρεία καταχράστηκε κρατικές παραχωρήσεις μέ σκοπὸ τὴν κατασκευὴ τῶν γραμμῶν καὶ τσέπωσε τεράστια κέρδη (Σ.Ε.)

ζε τὴν μεγάλη ἱστορικὴ ἀποστολὴ, τὴ μεγάλη συνολικὴ ταξικὴ πάλη καὶ μέσα σ' αὐτές τίς συνθήκες ἡ διασπορά τῶν σοσιαλιστικῶν δυνάμεων φανερόνεται γιὰ πρώτη φορά σάν ἓνα σοβαρὸ ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ σοσιαλισμοῦ στή Γαλλία.

II

Ἡ χρόνια ἐσωτερικὴ κρίση πού περνᾷ ἡ IIIη Δημοκρατία ἀπὸ τὸ τέλος τῆς δεκαετίας τοῦ 80, ἔβαλε τὸ γαλλικὸ σοσιαλισμὸ μπροστά σ' ἓνα καινούργιο καὶ σπουδαῖο καθήκο: νά σώσουν τὸ σημερινὸ κράτος ἀπὸ μιὰ πρόωρη ἀποσύνθεση, νά σιγουρέψουν τὴν ἐπιβίωσή του καὶ νά διατηρήσουν τίς πιθανότητες ἀνάπτυξής του. Ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας κρίση, τὴν κρίση τοῦ Bonlanges, φάνηκαν οἱ ἀνεπάρκειες τῶν παλιῶν δομῶν τῶν κομμάτων κι' αὐτὸ πού τοὺς ἔλλειπε γιὰ νά σηκώσουν αὐτὸ τὸ καθήκο: ἡ ἱκανότητα νά συνδέσουμε ὀργανικά τὸν τελικὸ σοσιαλιστικὸ στόχο μέ τὴ συγκεκριμένη καθημερινὴ πολιτικὴ.

Μπροστά σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση, μέ τὴν ὑπόθεση Boulanger, τὸ σοσιαλιστικὸ στρατόπεδο κομματιάστηκε. Οἱ μὲν θυσίαζαν τὸν τελικὸ σκοπὸ στήν καθημερινὴ πολιτικὴ, καί, ὅπως οἱ Ernest Roche, Granger, Brenillie, ἀκολούθησαν τὸν «ἀναθεωρητὴ»* στρατηγὸ στό στρατόπεδό του, πού βρισκόντουσαν ἄνω-κάτω κληρικοί, Βοναпарτικοί, ριζοσπάστες, ἐνῶ οἱ ἄλλοι, ὅπως ὁ Brousse, ὁ Allemane, ὁ Joffrin, ὑποστήριζαν τὸ ἀντίπαλο στρατόπεδο τοῦ Jules Ferry, τοῦ Constans καὶ τῆς καιροσκοπικῆς μπουρζουαζίας.

(*) Ἐδῶ ἡ λέξη «ἀναθεωρητὴς» σημαίνει ὁπαδὸς μιᾶς ἀναθεώρησης τῶν κοινοβουλευτικῶν θεσμῶν τοῦ εἶδους τῆς ἀναθεώρησης πού ἔκανε ὁ στρατηγὸς de Gaulle, μετὰ τὸ 1958 (Σ.Ε.)

Τό αντίθετο, οί υπόλοιποι guesdistes καί μπλανκιστές, θυσίασαν τήν καθημερινή πολιτική στόν τελικό σκοπό τοῦ σοσιαλισμοῦ, γιά νά διατηρήσουν τήν ταξική ἄποψη καί ἠρωθοῦσαν τό σύνθημα: «Οὔτε Boulenger οὔτε Konstans, ἀλλά *Κοινωνική Δημοκρατία*». Μ' αὐτόν τόν τρόπο ἀντιπαράθεταν στήν ἐσωαστική πολιτική διαμάχη τήν πολιτική ἀποχή τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ἔτσι ἡ πρώτη μεγάλη κρίση τῆς République, μακρυνά ἀπό τό νά καταλήξει στή συσπείρωση τῶν σοσιαλιστικῶν δυνάμεων, προκαλοῦσε ἀντίθετα μιά ἀκόμα μεγαλύτερη διαίρεση. Μακρυνά ἀπό τό νά καταλήξει σέ μιά αὐτόνομη πολιτική τοῦ προλεταριάτου, τό ὁδηγοῦσε νά ὑποταχθεῖ στούς μικροαστούς ἢ τό ὁδηγοῦσε στήν πολιτική ἀποχή.

Ἐντούτοις στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 90 δέν ἦταν τό προλεταριάτο πού σήκωνε τήν εὐθύνη τῆς διεύθυνσης τῆς ἀντιπολίτευσης, ἀλλά ἡ ριζοσπαστική μικρο-μπουρζουαζία. Ὁ ριζοσπαστισμός πόζαρε γιά ἐπιλεκτός σωτήρας τῆς δημοκρατίας, ἀντιπροσωπεύοντας τόν «λαό» καί τά συμφέροντά του. Ὅμως ἀκριβῶς ἡ κρίση τοῦ Boulenger κόστισε τή ζωή στό ριζοσπαστισμό τοῦ ὁποίου ἡ ἀστική κυβέρνησις, πέντε χρόνια ἀργότερα, ἔθεσε γιά τελευταία φορά σέ δοκιμασία τήν συνοχή.

Ἡ ὑπουργική χρεωκοπία τοῦ ὑπουργοῦ, τήν ἀνοιχτή τοῦ 1896, ἔγινε ἡ χρεωκοπία τοῦ ριζοσπαστισμοῦ. Ὁ ρόλος τῆς γαλλικῆς μικρομπουρζουαζίας εἶχε τελειώσει. Ἦταν ἡ σειρά τῆς ἐργατικῆς τάξης νά παίξει τό ρόλο της. Κάποτε, στήριγμα πιστό τῆς μικρομπουρζουαζίας σέ κάθε ἐπαναστατική ἀναταραχή τοῦ παρελθόντος, ἀπό τήν Φεβρουαριανή ἐπανάσταση [1848] μέχρι τήν ἀστική κυβέρνηση, τό προλεταριάτο ὀφείλε στό ἐξῆς νά ξαναπάρει στά χέρια του τή σημαία τῆς Δημοκρατίας.

Ἡ πρώτη δοκιμασία τοῦ πυρός δέν ἄργησε νὰρθεῖ: ἦταν ἡ ὑπόθεση Dreyfus. Ὅμως ἐδῶ οἱ ἀδυναμίες πού

πρόκυπταν ἀπό τή διαίρεση τῶν σοσιαλιστῶν ἦταν ἀκόμα πιο αἰσθητές ἀπ' ὅτι ἦταν δέκα χρόνια νωρίτερα. Τό πλῆθος τῶν διάσπαρτων ὀργανώσεων, χωρίς κοινό σύνδεσμο, πού εἶχαν διαφορετική τακτική, πού ἀσκοῦσαν ποικίλλες ἐπιρροές, ὅχι μόνον ἦταν ἀνίκανες νά βάλουν σέ κίνηση καί νά κατευθύνουν μιά ἰσχυρή κοινή δράση τοῦ προλεταριάτου, ἀλλά αὐτά τά διάσπαρτα κόμματα ἀποδείχτηκαν ἀνοιχτά ἐχθρικά στίς μεγάλες κινήσεις τῶν μαζῶν.

Ἡ κρίση τοῦ Boulenger τοὺς δίδαξε, πράγματι, καθαρά κάτι. Ἐδειξε ὅτι, ὅταν φθάσει ἡ στιγμή, οἱ ὀργανώσεις δέν μποροῦν νά κουμαντάρουν τίς μάζες, κι' ἀκόμα ὅτι οἱ μάζες περνοῦν ἀπό πάνω τους καί γυρίζουν τήν πλάτη στό σοσιαλισμό καί τήν ὀργάνωση. Ἀπ' αὐτό προέρχεται μιά ἐνστικτώδης ἀποστροφή ὅλων τῶν παλιῶν κομμάτων γιά τά αὐθόρμητα μαζικά πολιτικά κινήματα, πού τά θεωροῦν σάν ἓνα ἐχθρό πού ἀπειλεῖ νά παρασύρει, στήν ταραχή τῆς καθημερινῆς πάλης, τίς πιο πολύτιμες κατακτήσεις: τήν ταξική ἄποψη, τοὺς τελικούς στόχους καί τίς ἴδιες τίς ὀργανώσεις. Ἀπ' αὐτό ἐπίσης προέρχεται, σάν λογική συνέπεια, ἡ ἀποστροφή τῶν τριῶν dirigeants ομάδων νά συμμετάσχουν ἐνεργά στήν καμπάνια πρὸς ὄφελος τοῦ Dreyfus. «Οὔτε ὁ ἓνας οὔτε ὁ ἄλλος»*: μ' αὐτό τό σύνθημα πού κληρονόμησαν ἀπό τήν κρίση τοῦ Boulenger τά παλιά κόμματα ἤθελαν, ἀκόμα μιά φορά, νά κυρήξουν τήν πολιτική ἀποχή τοῦ προλεταριάτου.

Ὅμως ἡ κατάρρευση τοῦ ριζοσπαστισμοῦ δέν κληροδότησε μόνον *μεγάλα καθήκοντα* στήν ἐργατική τάξη, τῆς ἔφερε ἐπίσης πολυάριθμες καινούργιες *δυνάμεις* πού, στή *δοσμένη* κατάσταση, ἦταν οἱ μόνες κατάλληλες νά πάρουν τήν πρωτοβουλία τῆς *πολιτικῆς δράσης* τοῦ προλεταριά-

* Γραμμένο στά γαλλικά στό κείμενο. (Σ.Ε.)

του. Προικισμένες μέ μεγάλο ταλέντο δημοσιογραφικό, ρητορικό, βουλευτικό, εξ ἄλλου δέν περιόριζαν τήν ἐλευθερία κινήσεών τους οὔτε ἀπό ἀπαρχαιωμένες θεωρητικές γνώμες, οὔτε ἀπό τήν παράδοση τοῦ ἴδιου τοῦ παρελθόντος τους, οἱ «ἀνεξάρτητοι» σοσιαλιστές [jaurgésistes] ἦταν καμωμένοι ἀπ' τή φύση τους νά ἀναλάβουν τά ὑπάρχοντα πολιτικά καθήκοντα. Παρεμβαίνοντας μέ θάρρος, ἔριξαν τό πρακτικό σύνθημα: «Ἐνάντια στόν μιλιταρισμό!» καί παράσυραν τίς σοσιαλιστικές μάζες. Ἔτσι ἡ σοσιαλιστική τάξη, κατά τή διάρκεια τῆς κρίσης τοῦ Dreyfus, ἔπαιξε γιά πρώτη φορά ἕνα δραστήριο καί αὐτόνομο ρόλο στήν καθημερινή πολιτική πάλη.

Ὅπως καί νά τό κάνουμε ἕνα μαζικό κίνημα, γεννημένο σέ τέτοιες περιστάσεις, συνεπάγεται σοβαροῦς κινδύνους. Κάτω ἀπό τή διεύθυνση τῶν ἀνεξάρτητων σοσιαλιστῶν, ὁ ταξικός χαρακτήρας τοῦ κινήματος δέν διατηρήθηκε μέ ἀρκετή αὐστηρότητα. Ἡ σαφής διαχωριστική γραμμή πού χώριζε, τό «ἀναθεωρητικό *» στρατόπεδο τῆς μπουρζουαζίας, ἀπό τό ἐχθρικό στούς ἐθνικιστές προλεταριάτο, τήν πάλη ἐνάντια στό μιλιταρισμό ἀπό τήν πάλη γιά νά σωθεῖ καί νά διατηρηθεῖ ὁ μιλιταρισμός, ξεθώριαζε ἐδῶ κι' ἐκεῖ γιά χάρη τῶν ρευμάτων τῆς καθημερινῆς πολιτικῆς. Ὅμως πάνω ἀπ' ὅλα ἦταν ἡ περίπτωση Millerand πού ἔκαψε τά φυσικά ὅρια τῆς τελικῆς πάλης.

Ἄν τά παλιά κόμματα ἀποδείχνονταν ἀνίκανα νά ἐρμηνεύσουν τόν τελικό σοσιαλιστικό στόχο σέ συνθήματα πρακτικά ἐφαρμόσιμα στήν πολιτική τῆς στιγμῆς, οἱ «ἀνεξάρτητοι» δέν μποροῦσαν, στήν παρούσα πολιτική συγκυρία, νά διατηρήσουν τή μνήμη τοῦ τελικοῦ σοσιαλιστικοῦ στόχου. Τά λάθη τῶν ἀνεξάρτητων ἀποδείχναν μέ

* τῶν ὁπαδῶν τοῦ Dreyfus (Σ.Ε.)

σαφήνεια ὅτι τό μαζικό προλεταριακό κίνημα εἶχε ἀνάγκη μιᾶς δύναμης ὀργανωμένης καί ἐκπαιδευμένης γιά νά τό κατευθύνει πάνω σέ στέρεες ἀρχές. Ἀπ' τήν ἄλλη πλευρά, ἡ στάση τῶν παλιῶν ὀργανώσεων ἀπόδειχνε ὅτι καμιά ἀπ' αὐτές δέν αἰσθανόταν ἱκανή νά περατώσει ἀπό μόνη της αὐτό τό καθῆκον.

Ἔτσι ἡ κρίση τοῦ Dreyfus ἔβαλε τό γαλλικό σοσιαλισμό μπροστά στό ἀκόλουθο δίλλημα: Οὔτε νά ἀρνηθοῦν τήν συμμετοχή τῶν μαζῶν στίς μεγάλες καθημερινές μάχες τοῦ ὑπάρχοντος κράτους, δηλαδή στήν κυριολεκτική πάλη τῶν τάξεων, εἴτε νά ἀρνηθοῦν τό κομᾶτισμά τους. Γιά κάθε μιᾶ ἀπό τίς ὀργανώσεις, τό δίλλημα παρουσιαζόταν ἔτσι: εἴτε νά χάσουν τήν ἐπιρροή τους πάνω στίς μάζες, πρὸς ὄφελος τῶν «ἀνεξάρτητων» καί ἐπομένως νά χάσουν ἀπό τά χέρια τους τά σοσιαλιστικά ἱνία τοῦ κινήματος, εἴτε νά ἐνωθοῦν μέ τούς «ἀνεξάρτητους» σέ μιᾶ ἀνώτερη ἐνότητα.

Αὐτή τή τελευταία στάση υἱοθέτησαν τά κόμματα στό συνέδριο τοῦ Jary.

Ἡ σημερινή ἔνωση τῶν γαλλικῶν ἐργατικῶν κομμάτων ὑπογραμμίζει ἔτσι τήν λογική κατάληξη τῆς κοινωνικῆς καί πολιτικῆς ἐξέλιξης πού ἀκολούθησε ἡ Γαλλία κατά τήν τελευταία δεκαετία. Ἡ ἀποσύνθεση τῆς ἀστικῆς δημοκρατίας καί ταυτόγχρονα, ἡ κατάρρευση τοῦ μικροαστικοῦ ριζοσπαστισμοῦ ἐπέβαλαν στήν πολιτική σκηνή τό προλεταριάτο, σάν τόν μόνο φύλακα τῆς République καί τῆς Δημοκρατίας. Σ' αὐτό ὑπόκειται νά ὑπερασπίσει τά μεγάλα σημερινά ἐθνικά συμφέροντα, ἀλλά ἐπίσης, γιά τό συμφέρον τοῦ σοσιαλιστικοῦ μέλλοντος, νά τά ρίξει στό μῆλο τῆς προλεταριακῆς ταξικῆς πάλης.

Αὐτό τό διπλό καθῆκον τῆς ἐργατικῆς τάξης, γιά πρώτη φορά, ἔθεσε πρακτικά τό πρόβλημα τῆς σοσιαλιστικῆς ἐνοποίησης. Οἱ διάφορες ὀργανώσεις ἀποδείχνον-

ταν άνίκανες στη διασπορά τους νά συνειδητοποιήσουν τά μεγάλα έθνικά καθήκοντα, όμως χωρίς σοσιαλιστική οργάνωση τά πολιτικά μαζικά κινήματα έχαναν τόν ταξικό τους χαρακτήρα. 'Η σοσιαλιστική ένοποίηση οφείλε νά αναπηδήσει σάν λύση από αυτή τήν αντίφαση.

Πάνω σ' αυτή τήν ιστορική βάση στηρίζονται οί έγγυήσεις γιά τό μέλλον της σημερινής ένοποίησης. 'Η αντιπαράθεση έτερογενών στοιχείων στό έσωτερικό του ένωμένου νεαρού κόματος μπορεί νά γίνει μέ βιαιότητα, όμως ή σοσιαλιστική ένοποίηση είναι ήδη μιά ιστορική ανάγκη τόσο γιά τήν γαλλική Δημοκρατία όσο καί γιά τό γαλλικό προλεταριάτο.

III

'Η φυσική τάση της σοσιαλιστικής ένότητας στη Γαλλία πρέπει νά ναι ή ένοποίηση, ή συγχώνευση όλων των μοναχικών ομάδων μέσα στό ένοποιημένο κόμα. Μόνον αν καταλήξει σ' αυτό ή σημερινή ένότητα θα χει εκπληρώσει τό πραγματικό της καθήκον. "Όμως, επίσης, ή ένοποίηση οφείλει νά προκύψει απ' αυτό τό γεγονός σάν φυσική συνέπεια. Μακριά από τό νά εξυπηρετήσει ένα τέτοιο σκοπό, μιά βίαιη διάλυση των παλιών κοματικών οργάνώσεων θά κατάστρεφε σήμερα τό έργο της ένοποίησης. Πρέπει, πρώτα απ' όλα, μέ κατάλληλη παιδεία, νά ένωθούν σιγά σιγά τά έτερογενή στοιχεία έχοντας μιά κοινή θεωρητική αντίληψη πραγμάτων καί μιά κοινή τακτική.

Κι' αυτό, μόνον ή πολιτική στό πέραςμα του χρόνου, μπορεί νά τό κάνει. "Όπως τά πρακτικά καθήκοντα έκαναν αναγκαία τήν ένότητα καί επέτρεψαν τήν πραγματοποίησή της, τό ίδιο στη συνέχεια θά συνδέσουν οργανικά, όλο

καί περισσότερο, τά μηχανικά παρακείμενα κομμάτια. 'Η κοινή αντίληψη πραγμάτων θά είναι τό φυσικό αποτέλεσμα της Κοινής δράσης.

Γιά νά γίνει δυνατή, απ' τή μεριά της αυτή ή δράση, χρειάστηκε νά δημιουργήσουμε ώρισμένες απαραίτητες συνθήκες, όπως μιά Κοινοβουλευτική συμφωνία, ένα κοινό εκτελεστικό όργανο, μιά περιοδική σύσκεψη όλων των ομάδων, τόν έλεγχο του τύπου καί της κοινοβουλευτικής ομάδας. Αυτό ήταν, στην δοσμένη κατάσταση, τό μόνο καθήκον του ένοποιητικού συνεδρίου κι' αυτό τό διεκπεραίωσε τέλεια. Τό δυνάμωμα καί ή ανάπτυξη, στη συνέχεια, των κοινών οργάνων σέ βάρος των ιδιαίτερων οργανώσεων είναι ένα πρόβλημα πού εξαρτάται από τήν πολιτική κατάσταση στη Γαλλία.

'Από τήν σοσιαλδημοκρατική σκοπιά τό έργο της ένοποίησης του γαλλικού κινήματος είναι ένα γεγονός πού θ' άφίσει εποχή.

Πάνω απ' όλα ή ομαδοποίηση όλων των σοσιαλιστικών ομάδων γύρω από μιά κοινή δράση συνιστά από μόνη της μιά ειδικά σοσιαλδημοκρατική πρόοδο. "Όπως τό προβλεπόμενο πρόγραμμα γιά τό σύνολον του διεθνούς προλεταριάτου δέν μπορεί νά πραγματοποιηθεί σ' όλη του τήν έκταση από μιά μεμονωμένη έθνική εργατική τάξη, όμοια, ακόμα περισσότερο, δέν μπορεί νά πραγματοποιηθεί από μιά μεμονωμένη ομάδα στό έσωτερικό ενός έθνικού προλεταριάτου.

Σύμφωνα μέ τήν αναρχική ή ουτοπιστική σοσιαλιστική αντίληψη πού βλέπει στην προπαγάνδα του τελικού στόχου τό κύριο μέσον γιά τήν πραγματοποίησή του, δέν ύπάρχει ανάμεσα σέ μιά απομονωμένη ομάδα καί στό σύνολο της προλεταριακής τάξης παρά μόνο ποσοτική διαφορά. 'Η σοσιαλδημοκρατική πάλη, πού είναι πάνω απ' όλα μιά πολιτική ταξική πάλη γιά τήν δημοκρατικοποίηση

του αστικού κράτους, δέν μπορεί, τέτοια πού εἶναι, νά διεκπερεωθεῖ παρά ἀπό τήν ἐργατική τάξη στό σύνολό της.

Ἀντίστροφα, μιᾶς μεγάλης ἔκτασης ταξική πολιτική, τέτοια πού γινε δυνατή στή Γαλλία ἀπό τήν ἐνοποίηση εἶναι τό καλλίτερο σχολιό γιά νά ὀδηγήσει τίς ἐργατικές μάζες στή σοσιαλδημοκρατική ἀντίληψη πραγμάτων. Οἱ σοσιαλδημοκρατικές ἀρχές μαθαίνονται τόσο λίγο ἀπό τίς προσοῦρες καί τίς διαλέξεις ὅσο καί τό κολύμπι σέ μιᾶ σάλα διδασκαλίας. Μόνον στή πολιτική φουσκοθαλασσιά, στή πλατιά μάχη ἐνάντια στό σημερινό κράτος, μέ τήν προσθήκη ὅλου τοῦ ποικίλου πλούτου τῆς ζωντανῆς πραγματικότητας θά φορμάρουμε καί θά διδάξουμε τό προλεταριάτο στή σοσιαλδημοκρατική κατεύθυνση. Κι' εἶναι ἡ ἴδια ἡ ζωή πού τοῦ ἐπιβάλλει μιᾶ τέτοια κατεύθυνση μέ μιᾶ ἀκαταμάχητη δύναμη.

Νά γιατί δέν ἔχουμε κανένα φόβο γιά τίς σοσιαλδημοκρατικές ἀρχές βλέποντας νά ζευγαρώνουν τά τόσο διαφορετικά στοιχεῖα πού ἀντιπροσωπεύτηκαν στό συνέδριο πού ἔγινε στό γυμναστήριο τοῦ Jarry. Ὅποιες καί νᾶναι οἱ προκαταλήψεις, οἱ παρδαλές θεωρίες, πού μ' αὐτές ρίχνονταν στήν κοινή δράση οἱ διάφορες ὁμάδες, ἡ ἴδια ἡ πάλη θά τίς τάξει ἀργά ἢ γρήγορα σ' ἓνα ὁμογενές σοσιαλδημοκρατικό κόμα. Ἡ ἱστορία σ' αὐτή τήν περίπτωση ἐπίσης προχωρεῖ μέ ματεριαλιστικό τρόπο, μή γεννώντας τήν ἐπιστημονική ἀντίληψη τοῦ σοσιαλισμοῦ παρά ξεκινώντας ἀπό τήν πραγματική ταξική πάλη τοῦ προλεταριάτου, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ τό πνευματικό ἀντικαθρέφτισμα.

Τέλος ἡ σοσιαλιστική ἐνοποίηση στή Γαλλία ἀποτελεῖ ἓνα σημαντικό κεφάλαιο στό γενικό ἱστορικό γίγνεσθαι τῆς σοσιαλδημοκρατίας.

Τό κρίσιμο σημεῖο τῆς ἐξέλιξης τοῦ σοσιαλισμοῦ ἦταν πάντοτε τό πρόβλημα τῆς ὀργανικῆς διάχυσης τῆς καθημερινῆς πρακτικῆς δουλειᾶς μέ τό μελλοντικό ἰδανικό, τοῦ κινήματος μέ τόν τελικό σοσιαλιστικό στόχο. Ἡ ἐξέλιξη τῆς ἀστικῆς κοινωνίας καί ἡ αὔξηση τῆς ἴδιας τῆς ἐργατικῆς τάξης ἀμφισβητοῦν συνεχῶς τή σχέση ἀνάμεσα σ' αὐτά τά δύο, σκέψη πού πρέπει περιοδικά νά ξαναἰσοροποῦμε. Ἡ συνεχῆς σειρά τῶν συγκεκριμένων λύσεων πού δώθηκαν σ' αὐτό τό πρόβλημα συνιστοῦν στήν κυριολεξία τήν ἐξέλιξη τοῦ σοσιαλισμοῦ γενικά καί τῆς σοσιαλδημοκρατίας εἰδικά.

Ἡ ὀριστική λύση τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στόν τελικό σκοπό καί στό κίνημα, ἀνάμεσα στό σοσιαλιστικό μέλλον καί τό ἀστικό παρόν δέν θά ἐπιτευχθεῖ παρά ὅταν ὁ τελικός στόχος θά ταυτιστεῖ ὁλότελ με τό κίνημα, δηλαδή ὅταν τό σοσιαλιστικό μέλλον θά γίνε παρόν. Τότε ἡ ταξική πάλη καί ἡ σοσιαλδημοκρατική ἐξέλιξη θάχουν πετύχει τόν στόχο τους.

Μέχρι τότε, ὅσο ἡ ἀστική ἐξέλιξη ἢ ἡ σοσιαλιστική ἐξέλιξη δέν φτάνουν σέ νεκρό σημεῖο, τό βασικό πρόβλημα τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος θά ὀδηγεῖ περιοδικά σέ κρίσεις στό ἐσωτερικό τῆς σοσιαλδημοκρατίας. Καί σίγουρα αὐτές οἱ κρίσεις θά ναι τόσο πιό βίαιες ὅσο ἡ ζωή τοῦ κινήματος θά ναι πιό δραστήρια καί ἡ ἀνάπτυξη πιό ἔντονη.

Στή Γερμανία, στή διάρκεια μιᾶς βίαιης ἀμφισβητήσης, κατορθώσαμε πρόσκαιρα νά ἐξουδετερώσουμε στήν ἀρχή της κάθε προσπάθεια νά κόψουμε ττήν ἰσορροπία ἀνάμεσα στόν τελικό στόχο καί τό κίνημα, ἀλλά αὐτό ἔγινε σέ βάρος τοῦ πρώτου. Στή Γαλλία, εἶναι ἡ ἔνωση τῶν ἄκρων πού ἐπέτρεψε νά στεριώσουμε τήν ἰσορροπία σ' ὅλη τήν γραμμή.

Ἡ γαλλική ἐνοποίηση εἶναι, ἀπό κάθε ἄποψη, ἓνα

καινούργιο βήμα τόσο προς τό διεθνές συνένωμα του προλεταριάτου όσο και προς τήν κατάρρευση του διεθνούς καπιταλισμού.

Leipziger Volkszeitung, 18, 19, 20 Δεκέμβρη 1899.

Ἡ υπόθεση Dreyfus καί ἡ περίπτωση Millerand
(Ἀπάντηση σέ μιὰ «διεθνή ἐπερώτηση»*)

Οἱ σοσιαλιστικές ἀρχές τῆς ταξικῆς πάλης ἀπαιτοῦν τήν δραστηριοποίηση τοῦ προλεταριάτου παντοῦ ὅπου τά συμφέροντά του σάν τάξη κινδυνεύουν. Αὐτό ἰσχύει σ' ὅλες τίς ἔριδες πού διαιροῦν τήν μπουρζουαζία. Κάθε μετατόπιση τοῦ συσχετισμοῦ τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, κάθε ἀλλαγὴ τῶν πολιτικῶν σχέσεων τῆς χώρας ἐπιδρᾷ ἐπίσης πάνω στήν κατάσταση τῆς ἐργατικῆς τάξης. Δέν εἶναι δυνατόν νά παρακολουθοῦμε αὐτά πού συμβαίνουν στό ἐσωτερικό τῆς μπουρζουαζίας, σάν ἀδιάφοροι μάρτυρες, παρά μόνο στήν περίπτωση πού θᾶταν δυνατόν νά πραγματοποιήσουμε τό σοσιαλισμό ἔξω ἀπό τήν ἀστική κοινωνία, μέ τήν θεμελίωση π.χ. μιᾶς χωριστῆς ἀποικίας σέ κάθε χώρα. Ὅμως καθώς δέν σκεπτόμαστε νά μεταναστεύσουμε, γιά νά τό ποῦμε ἔτσι, ἀπό τήν ἀστική κοινωνία γιά νά πᾶμε στή σοσιαλιστική, ἀλλά ἀντίθετα σκεπτόμαστε νά ἀνατρέψουμε τήν ἀστική κοινωνία μέ τά μέσα πού θά δημιουργηθοῦν στό ἐσωτερικό αὐτῆς τῆς ἴδιας κοινωνίας. Τό προλεταριάτο ὀφείλει νά προσπαθήσει, στήν πορεία του πρὸς τήν νίκη, νά ἐπηρεάσει ὅλα τά κοινωνικά στοιχεῖα πρὸς τήν κατεύθυνση πού

* Ἡ ἐπερώτηση εἶχε δύο ἐρωτήσεις: Τὴν υπόθεση Dreyfus καί τὴ συμμετοχὴ τῶν σοσιαλιστῶν στήν κυβέρνηση. Ἦταν ἡ Petite République, ἐφημερίδα τοῦ Jaures πού εἶχε πάρει τὴν πρωτοβουλία. Ὅμως δέν δημοσίευσε τὴν ἀπάντηση τῆς Rosa Luxemburg καί περιορίστηκε στό νά τὴν κοινοποιήσει στὰ Cahiers de la Quinzaine τοῦ Charles Péguy — Ὁ τίτλος εἶναι τοῦ ἐκδότη (Σ.Ε.)

τοῦ εἶναι εὐνοϊκή. Ὅφειλει νά προσπαθήσει νά γίνει μιὰ δύναμη πού, μέσα ἀπ' ὅλα τά πολιτικά γεγονότα τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, θᾶχει μιὰ ἐπιρροή ὅλο καί μεγαλύτερη στήν ἐξέλιξη τῶν πραγμάτων. Ἡ ἀρχὴ τῆς ταξικῆς πάλης ὄχι μόνον δέν ἀπαγορεύει, ἀλλά ἀντίθετα ἐπιβάλλει τήν δραστήρια ἐπέμβαση τοῦ προλεταριάτου σ' ὅλες τίς πολιτικές καί κοινωνικές διαμάχες, μέ κάποια σημασία, πού γίνονται στό ἐσωτερικό τῆς μπουρζουαζίας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἰδιαίτερη περίπτωση τῆς ὑπόθεσης Dreyfus, ἡ ἐπέμβαση τοῦ προλεταριάτου δέν ἔχει ἀνάγκη δικαίωσης οὔτε τῆς γενικῆς μας ἄποψης πού ἀφορᾷ τίς ἀστικές διαμάχες, οὔτε τὴν ἐπὶ κλήση τῶν ἀνθρωπιστικῶν συμφερόντων τῆς κοινωνίας. Γιατί στήν ὑπόθεση Dreyfus ἐκδηλώνονται τέσσερις κοινωνικοὶ παράγοντες πού βάζουν τὴν σφραγίδα μιᾶς ἐνδιαφέρουσας γιά τὴν πάλη τῶν τάξεων ὑπόθεσης. Αὐτοὶ οἱ παράγοντες εἶναι: ὁ μιλιταρισμός, ὁ σωβινιστικὸς ἐθνικισμός, ὁ ἀντισημητισμός καί ἡ παπαδοκρατία. Αὐτοὺς τοὺς ἄμεσους ἐχθροὺς τοῦ σοσιαλιστικοῦ προλεταριάτου τοὺς χτυπᾶμε πάντοτε στὴ γενικὴ δράση μέ τὴν πένα καί τὸν λόγο χάρι τῶν γενικῶν μας ἀρχῶν καί τάσεων. Πόσο, λοιπόν, ἀκατανόητο θᾶταν τό νά μὴν χτυπήσουμε αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς ἐκεῖ πού πρόκειται νά ξεμασκαρευτοῦν, ὄχι σάν ἀφηρημένα κλισέ ἀλλὰ μέσα ἀπὸ τά ζωντανὰ ἐπίκαιρα γεγονότα.

Λοιπόν ἡ ἴδια ἡ συμμετοχὴ τῶν σοσιαλιστῶν στό κίνημα πού προκλήθηκε ἀπὸ τὴν ὑπόθεση Dreyfus δέν μπορεῖ νά ἀμφισβητηθεῖ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ταξικῆς πάλης. Δέν πρόκειται λοιπόν παρά γιά τό πῶς αὐτῆς τῆς συμμετοχῆς. Ἀπ' αὐτὴν τὴν ἄποψη ὁ ρόλος τῆς σοσιαλιστικῆς ἐργατικῆς τάξης εἶναι οὐσιαστικά διάφορος ἀπὸ τό ρόλο τῶν ἀστικῶν «ἀναθεωρητικῶν» στοιχείων. Ἐνῶ γι' αὐτά τά στοιχεῖα δέν πρόκειται γιά τίποτε ἄλλα ἀπὸ τὴν ἀποκατάσταση μιᾶς νόμιμης δολοφονίας, ἡ περίσταση

δίνει στους σοσιαλιστές την σπάνια ευκαιρία να κάνουν φανερή την αποσύνθεση της αστικής κοινωνίας. Ένῳ τὰ αστικά στοιχεία, μέ τή δράση τους πάνω στό γενικό έπιτελεῖο, θέλαν νά γιατρέψουν τόν μιλιταρισμό από τό απόστεμά του γιά νά τόν κάνουν βιώσιμο, οἱ σοσιαλιστές αντίθετα ἦταν ὑποχρεωμένοι νά χτυπήσουν τό ἴδιο τό σύστημα τοῦ μιλιταρισμοῦ πού παράκμαζε καί νά τοῦ ἀντιπαρατάξουν τήν διεκδίκηση γιά πολιτοφυλακή καί λαϊκό ἐξοπλισμό.

Ἡ στάση τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόματος θά μπορούσε, λοιπόν, νάταν τόσο βασικά διαφορετική ἀπό ἐκείνη τῶν ἀστῶν ὁπαδῶν τοῦ Dreyfus πού δέν θάταν ἀνάγκη οὔτε κἄν νά μιλήσουμε γιά ὑποστήριξη τοῦ αστικοῦ «ἀναθεωρητικοῦ» κόσμου ἀπό μέρους τῶν σοσιαλιστῶν, ἀφοῦ αὐτοί οἱ τελευταῖοι θάχαν βρεῖ τήν ευκαιρία νά διεξάγουν μιά μάχη ἐντελῶς ἀνεξάρτητη, δηλαδή μιά ταξική μάχη τόσο χαρακτηριστική πού θά τοὺς ξεχώριζε ἀπό τὰ ἄλλα τμήματα τοῦ κινήματος.

Κατά πόσον αὐτό τό κίνημα εἶχε πράγματι αὐτό τό χαρακτήρα, αὐτό εἶναι ἕνα ἄλλο ζήτημα. Μᾶς φαίνεται ὅτι ἐδῶ κι ἐκεῖ ἡ ἄποψη τῆς ἀφηρημένης δικαιοσύνης καί τῆς προσωπικῆς ἄμυνας τοῦ Dreyfus μπῆκε πάρα πολύ πρὶν ἀπό κάθε ἄλλη ἄποψη ἀπό τοὺς συντρόφους μας κι ὅτι παράλειψαν κάπως τήν ζύμωση γιά τό σύστημα τῶν πολιτοφυλακῶν. Πράγμα πού εἶχε γιά συνέπεια ὥστε τό προλεταριάτο νά ἀποκτήσει λιγότερη ταξική συνείδηση ἀπ' ὅτι θά μπορούσε. Ὅμως ἡ κριτική εἶναι εὐκολη ἐνῳ ἡ τέχνη δύσκολη. Καί στό κάτω-κάτω οἱ γάλλοι σύντροφοι θάχουν πολλές ἀκόμη ευκαιρίες νά χρησιμοποιήσουν πρὸς ὄφελος τῆς ταξικῆς πάλης, μ' ὅλες τίς συνέπειες πού αὐτό μπορεῖ νάχει, τὰ διδάγματα τῆς ὑπόθεσης Dreyfus ὅταν τό σύνολο τῶν γάλλων σοσιαλιστῶν, θάχει καλά καταλάβει τήν σημασία πού ἔχει αὐτό τό κοινωνικό

γεγονός, γιά τήν προλεταριακή ὑπόθεση.

Ἡ πραγματική πολιτική σπουδαιότητα τῆς ὑπόθεσης Dreyfus γιά τό προλεταριάτο βρίσκεται, κατά τή γνώμη μας, στό γεγονός ὅτι τούτη ἡ ὑπόθεση Dreyfus ἔδωσε τήν ευκαιρία νά σηκωθεῖ ἕνα μεγάλο πολιτικό κίνημα πού ἔφερε σ' ὅλη τή χώρα τό ἀντικείμενο τῆς ταξικῆς πάλης καί αὐτό εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά ξυπνήσει, σέ μικρό χρονικό διάστημα, περισσότερη σοσιαλιστική συνείδηση ἀπ' ὅτι θά μπορούσε νά ἀναπτύξει ἡ ἀφηρημένη προπαγάνδα τῶν ἀρχῶν μας, μέσα σέ πολλά-πολλά χρόνια.

Γι' αὐτό ἀκριβῶς ἀπό τό κίνημα μπόρεσε νά παρασύρει στό ἀκαταμάχητο ρεῦμα του πολλές σοσιαλιστικές ὁργανώσεις. Κι' ἂν τό κίνημα υπεράσπισης τοῦ Dreyfus προκάλεσε μέσα στίς σοσιαλιστικές γραμμές μεγάλες ἀπώσεις, αὐτό ὀφείλεται, κατά τή γνώμη μας, στήν ἀληθινή ἂν καί ἐνστικτώδη αἴσθηση, ὅτι κάθε μεγάλο αὐθόρμητο κίνημα τῆς γαλλικῆς προλεταριακῆς τάξης δέν σταματᾷ μπροστά στά σύνορα τῶν διαφόρων ὁργανώσεων καί ἀπειλεῖ νά τίς παρασύρει. Ἀλλά ἀκριβῶς γι' αὐτό τό λόγο φάνηκε σάν προϋπόθεση κάθε πλατιάς καί ἐνεργητικῆς δράσης, ἡ ἐνωση τῶν διάσπαρτων γαλλικῶν σοσιαλιστικῶν δυνάμεων. Κι' ἐμεῖς, προσωπικά, δέν βλέπουμε, στή συνένωση τῶν διαφορετικῶν σοσιαλιστικῶν ὁργανώσεων μέσα στό ἐλεύθερο παιχνίδι τῆς καθημερινῆς πολιτικῆς πάλης, τόν παραμικρό κίνδυνο γιά τήν μαρξιστική θεωρία καί τίς ἀρχές τῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας πού ἤδη βγάλαν ρίζες στή Γαλλία. Δέν ὑπάρχει καλλίτερο σχολεῖο γιά τή σοσιαλιστική δημοκρατία ἀπό τήν μεγάλη καί ζωντανή ταξική πάλη ἀπελευθερωμένη ἀπό ἀφηρημένα σχήματα. Ἡ ματεριαλιστική ἱστορική ἀντίληψη δέν μᾶς ἐπιτρέπει νά πιστεύουμε στήν ἀνάπτυξη ἐνός ζωντανοῦ λαϊκοῦ κινήματος, μέσα ἀπό ἀφηρημένες φόρμες, ἀλλά ἀντίθετα ὅτι πάνω στήν ὕλική βάση μιᾶς μεγάλης καί

δυνατής ταξικής πάλης πού θά ἀγκαλιάζει ὅλο τό προλεταριάτο, θά γεννηθεῖ μιὰ καθαρὴ ἀντίληψη τῆς θεωρίας καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς.

Ἡ ἀπάντηση στὴ δεύτερη ἐρώτηση, δηλαδή ἡ συμμετοχὴ τῶν σοσιαλιστῶν στὴν ἀστική κυβέρνησις, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν τρόπον πού καταλαβαίνουμε αὐτὴ τὴ συμμετοχὴ — εἴτε σάν μιὰ συνειθισμένη μορφή σοσιαλιστικῆς πάλης, ὅπως καὶ ἡ συμμετοχὴ στὰ ἐκλογικὰ σώματα — εἴτε σάν ἓνα ἐκτακτὸ μέσο σέ μιὰ ἐκτακτὴ στιγμή τῆς ζωῆς τοῦ κράτους. Μᾶς φαίνεται ὅτι ὁ πολίτης Jaurès στὸ ἄρθρο του «Ἄς ὀργανωθοῦμε» — *Petite République* τῆς 17ης Ἰουλίου — τοποθετήθηκε μ' αὐτὴ τὴν τελευταία ἄποψη. Ἐκεῖ θέτει τὸ ζήτημα καθαρὰ καὶ εὐδιάκριτα: «Μπορεῖ ἓνας σοσιαλιστὴς σέ μιὰ περίοδο κρίσης καὶ γιὰ ἓνα καθωρισμένο χρονικὸ διάστημα νὰ ἀπαντήσῃ εὐνοϊκὰ στὴν πρόσκληση τῶν ἀστικῶν κομμάτων καὶ νὰ συνεταιρισθεῖ μ' αὐτὰ γιὰ μιὰ κυβερνητικὴ πράξη;» Λέει στὴ συνέχεια, ἀναφερόμενος σ' ἓνα ἄρθρο μας πού δημοσιεύθηκε στὴν *Leipziger Volkszeitung* — 6 Ἰουλίου — * πού σ' αὐτό ἐμεῖς, ἐπίσης, δέν ἀναγνωρίζαμε σάν παραδεκτὸ γεγονὸς τὴν εἴσοδο ἑνὸς σοσιαλιστῆ στὴν κυβέρνησις παρά στίς ἀπόλυτα ἐκτακτὲς περιπτώσεις, ἀλλὰ ἀμφιβάλαμε ὅτι τέτοια ἦταν ἡ περίπτωση πού παρουσιάζονταν ἐκείνη τὴ στιγμή στὴ Γαλλία: «Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴν διαπίστωση ἑνὸς γεγονότος» (καὶ ὄχι γιὰ μιὰ ἀρχή). Ἄν βάζουμε τὸ ζήτημα μέ τέτοιο τρόπο, ἂν τὸ θεωροῦμε ἓνα αὐστηρὰ καθωρισμένο ἔργο, τότε θάταν πράγματι στενοκέφαλος δογματισμὸς νὰ ἀντιπαρατάξουμε ἓνα κατηγορηματικὸ ὄχι στίς ἀπαιτήσεις τῆς στιγμῆς καὶ στὴ συνθετότητα τῆς κατάστασης.

* Αὐτὸ τὸ ἄρθρο βρίσκεται στὴ σελίδα   μέ τὸν τίτλο «Ἐνα ζήτημα τικῆς». (Σ.Ε.).

Τότε, στὴν περίπτωση Millerand, τὸ ζήτημα ἦταν νὰ μάθουμε ἂν ἡ δοσμένη κατάσταση στὴ Γαλλία ἔκανε πράγματι ἀπαραίτητη τὴν εἴσοδο ἑνὸς σοσιαλιστῆ στὸ ὑπουργεῖο. Ἐδῶ δέν μπορούμε νὰ ἀναλύσουμε τίς συνθήκες τοῦ γεγονότος πού μόνο οἱ Γάλλοι σύντροφοι μποροῦν νὰ κρίνουν. Ἀλλὰ στὸ μέτρο πού ἐπιτρέπεται σ' ἓνα πρόσωπο, ἀπ' ἔξω, νάχει μιὰ γνώμη, μᾶς φαίνεται ἤδη ὅτι ἡ ἔλλειψη ἑνὸς πρωταρχικοῦ ὄρου, δηλαδή ἓνα δυνατό καὶ ἐνωμένο κόμμα πού μόνο αὐτὸ θά μπορούσε νὰ ἐπιτρέψει ἓνα τέτοιο ἐπικίνδυνον πειραματισμό, κάνει ὥστε νὰ φαίνεται αὐτὸς ὁ πειραματισμὸς ἀπαράδεκτος. Ἀλλὰ σ' ἓνα μετέπειτα ἄρθρο, ὁ Jaurès φαίνεται νὰ θέτει τὸ ζήτημα κάπως διαφορετικὰ. Στὸ ἄρθρο «Σοσιαλιστικὴ μέθοδος» — *Petit République*, 3 Αὐγούστου — φαίνεται νὰ βάζει τὴ δραστηριότητα τῶν σοσιαλιστῶν μέσα στὴν ἀστική κυβέρνηση στὸ ἴδιο ἐπίπεδο μέ τὴ δραστηριότητά τους στὴ Βουλὴ, στὸ δημοτικὸ συμβούλιο, κ.τ.λ.: «Αὐτὸ πού εἶναι ἀλήθεια, λέει, εἶναι ὅτι σήμερα ὁ σοσιαλισμὸς εἶναι ἄρκετὰ δυνατὸς ὥστε νὰ εἰσέρχεται σ' ὅλους τοὺς θεσμούς καὶ νὰ καταλαμβάνει ὅλες τίς ἐξουσίες χωρὶς νὰ ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὴν ἀστικὴ κοινωνία.»

Μ' αὐτὸ * | παραδεχόμαστε κατ' ἀρχὴν τὴν εἴσοδο στὴν Κυβέρνησις σάν ἓνα ἀπὸ τὰ πολυάριθμα μέσα τῆς σοσιαλιστικῆς δράσης, ἀλλὰ αὐτὸ δέν ἐναρμονίζεται μέ τὸν βασικὸ χαρακτήρα τοῦ σοσιαλισμοῦ. Οἱ ἀπόψεις πού κατὰ τὴ γνώμη μας πρέπει νὰ χρησιμεύσουν γιὰ ὁδηγός, τίς ἀναπτύξαμε στὸ ἄρθρο τῆς 6ης Ἰουλίου πού ἀναφέραμε πρὶν ἀπάνω καὶ δέν μπορούμε ἐδῶ ν' ἀναφερθοῦμε παρά στὰ πρὶν βασικὰ σημεῖα.

Ἡ μόνη μέθοδος πού μέ τὴ βοήθειά της μπορούμε νὰ φτάσουμε στὴν πραγματοποίησιν τοῦ σοσιαλισμοῦ εἶναι ἡ

** Ἡ Rosa θέλει νὰ πεῖ μέ τὸ «μ' αὐτό»: ἂν ἀκολουθοῦσαμε τὴν μέθοδο τοῦ Jaurès (Σ.Ε.).

ταξική πάλη. Μπορούμε και οφείλουμε να μπαίνουμε σ' όλους τους θεσμούς της αστικής κοινωνίας και να μεταχειριζόμαστε όλα τα γεγονότα που διεξάγονται εκεί και που επιτρέπουν την διεκπεραίωση της ταξικής πάλης. 'Απ' αυτή την άποψη ή συμμετοχή στην υπόθεση Dreyfus επιβλήθηκε στους σοσιαλιστές από esprit de conservation. 'Αλλά ακριβώς απ' αυτή την άποψη ή συμμετοχή στην αστική εξουσία αντεδείκνυται, γιατί ή ίδια ή φύση της αστικής κυβέρνησης αποκλείει τή δυνατότητα της σοσιαλιστικής ταξικής πάλης.

Δέν φοβόμαστε για λογαριασμό των σοσιαλιστών τους κινδύνους και τίς δυσκολίες της υπουργικής δραστηριότητας: οφείλουμε να μὴν υποχωρούμε μπροστά σ' όποιοδήποτε κίνδυνο κι' όποιαδήποτε δυσκολία κι' ἂν παρουσιάζει τό πόστο που μᾶς τοποθέτησαν τά συμφέροντα του προλεταριάτου. 'Αλλά τό υπουργεῖο δέν εἶναι, κατά γενικό τρόπο, τό πεδίο δράσης του κόμματος της ταξικής προλεταριακής πάλης. 'Ο χαρακτήρας μιᾶς αστικής κυβέρνησης δέν καθορίζεται από τόν προσωπικό χαρακτήρα των μελών της, ἀλλά από τήν οργανική λειτουργία της μέσα στην αστική κοινωνία.

Ἡ κυβέρνηση του σύγχρονου κράτους εἶναι βασικά μιᾶ ὀργάνωση ταξικής κυριαρχίας και ή κανονική της λειτουργία εἶναι μιᾶ από τίς συνθηκες ὑπαρξης του ταξικού κράτους. Μέ τήν εἴσοδο ενός σοσιαλιστή στην κυβέρνηση, ή ταξική κυριαρχία ἐξακολουθεῖ νά ὑπάρχει, ή αστική κυβέρνηση δέν μετατρέπεται σέ σοσιαλιστική κυβέρνηση, ἀλλά ὁ σοσιαλιστής μετατρέπεται σέ ἀστό ὑπουργό. Οἱ κοινωνικές μεταρρυθμίσεις που ἕνας ὑπουργός φίλος των ἐργατῶν μπορεῖ νά πραγματοποιήσει δέν ἔχουν, από μόνες τους, τίποτα τό σοσιαλιστικό, δέν εἶναι σοσιαλιστικές παρά σάν ἀποτέλεσμα της ταξικής πάλης. "Ὅμως ὅταν οἱ κοινωνικές μεταρρυθμίσεις προέρχονται

ἀπό ἕνα ὑπουργό δέν μποροῦν νάχουν τόν προλεταριακό ταξικό χαρακτήρα, ἀλλά μόνον τόν αστικό ταξικό χαρακτήρα, γιατί ὁ ὑπουργός, ἀπό τό πόστο που κατέχει, τίς συνδέει μέ δική του εὐθύνη μέ ὅλες τίς ἄλλες λειτουργίες της αστικής κυβέρνησης, милитарισμό κ.τ.λ. 'Ενῶ στή Βουλή, στό δημοτικό συμβούλιο, πετυχαίνουμε χρήσιμες μεταρρυθμίσεις μαχόμενοι τήν αστική κυβέρνηση, στην περίπτωση που κατέχουμε ἕνα ὑπουργικό πόστο, κάνουμε τίς ἴδιες μεταρρυθμίσεις, ὑποστηρίζοντας τό αστικό κράτος. 'Επομένως, ή εἴσοδος σοσιαλιστῶν σέ αστική κυβέρνηση δέν εἶναι, ὅπως πιστεύουν, μιᾶ μερική κατάκτηση του αστικού κράτους ἀπό τούς σοσιαλιστές, ἀλλά μιᾶ μερική κατάκτηση του σοσιαλιστικού κόμματος ἀπό τό αστικό κράτος.

Cahiers de la Quinzaine, 1899 n° 11, σελίδα 77-82

Ο ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

I

Οί ιστορικές φάρσες όπως και όλα τὰ ἄσχημα θεατρικά ἔργα, παρουσιάζουν τὴν ιδιομορφία ὅτι στίς περισσότερες περιπτώσεις ὁ θεατὴς δὲν καταλαβαίνει πότε ἡ δράση βρίσκεται στοῦ τέλους της. Ἐνῶ ἡ κοινὴ γνώμη εἶναι στραμμένη, μέ τεντωμένα τὰ νεῦρα, πρὸς τὴ Γαλλία καὶ περιμένει νὰ δεῖ πῶς θὰ ἐξελιχθοῦν τὰ πράγματα, ἡ τελευταία πράξη τῆς φάρσας τῆς σοσιαλιστικῆς ὑπουργοποίησης ἔχει στή πραγματικότητα τελειώσει, χωρὶς τό κοινὸ νὰ τό πάρει εἶδηση. Μάταια συνεχίζουν νὰ ἔχουν καρφωμένα τὰ μάτια τους στή χώρα τῆς «μεγάλης ἐμπειρίας» καὶ μάταια περιμένουν. Ἡ δράση ἔσβυσε, οἱ ρόλοι παίχτηκαν, καὶ οἱ λάμπες σβύνοντας, ἀρχίζουν νὰ ἀναδύουν μιὰ ἄσχημη μυρουδιά στή σάλα τοῦ θεάτρου. Λέγοντας ὅλα αὐτὰ δὲν θέλουμε νὰ προφητέψουμε τὴ προσεχὴ πτώση τῆς κυβέρνησης Waldeck-Rousseau*. Κατὰ τὴ γνώμη μας, πρέπει κανεὶς νὰ ἀσχεῖ ἀπ' αὐτὴ τὴ περίφημη «κοινοβουλευτικὴ ἡλιθιότητα», γιὰ νὰ προσδιορίζει χρονολογί-

* Πραγματικὰ ἡ κυβέρνησις ἔπεσε στὴ 28 τοῦ Μάη 1902, δηλαδὴ λίγες μέρες ἀργότερα (Σ.Μ.)

ες, πολιτικῶν καὶ ιστορικῶν γεγονότων μιᾶς χώρας, στηριζόμενος σὲ γεγονότα τόσο ἄσχετα ὅπως οἱ ὑπουργικές κοινοβουλευτικὲς ἀλλαγές. Θέλουμε μόνο νὰ ποῦμε ὅτι ἡ ἐσώτερη λογικὴ ἐξέλιξη τῆς ιδιόμορφης κατάστασης, πού δημιουργήθηκε στὴ πολιτικὴ ζωὴ τῆς Γαλλίας καὶ ιδιαίτερα στοῦ γαλλικὸ σοσιαλισμὸ, μέ τὴν εἴσοδο ἑνὸς σοσιαλιστῆ στὴ κυβέρνησις, ἔχει ἤδη τελειώσει, ἀφοῦ γέννησε ὅλες τὶς συνέπειες πού ὀφείλε νὰ γεννήσῃ, καὶ ἀπὸ τώρα καὶ μπρὸς δὲν ἔχουμε νὰ περιμένουμε κανένα νέο ἐπεισόδιο τῆς κρίσης, ἀλλὰ ἀποκλειστικά καὶ μόνο τὴ μηχανικὴ ἐξέλιξη τῶν σημερινῶν περιστάσεων.

Στὴν ἀνάλυση πού προηγήθηκε γιὰ τὴν πολιτικὴ τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου, δείξαμε σάν πιὸ χτυπητὸ χαρακτηριστικὸ αὐτῆς τῆς ἀξιοσημείωτης διπρόσωπης πολιτικῆς, τὶς χειροπιαστὲς παραχωρήσεις πρὸς τὴ δεξιὰ καὶ τὶς φαινομενικὲς παραχωρήσεις πρὸς τὴν ἀριστερά. Ἀπὸ τότε ἡ κατάσταση καὶ μαζί μ' αὐτὴ, ἡ πολιτικὴ τοῦ ὑπουργείου δὲν ἀλλάξευε. Ἡ αἰτία τῆς διπρόσωπης πολιτικῆς τῆς κυβέρνησης Waldeck-Rousseau, ἦταν ἀπ' τὴ μιὰ μεριά ἡ ἔλλειψη μιᾶς στέρεας βάσης στοὺς κόλπους τῆς βουλῆς γιὰ μιὰ πραγματικὴ πολιτικὴ δημοκρατικῶν μεταρρυθμίσεων. Ἡ ριζοσπαστικὴ σοσιαλιστικὴ πλειοψηφία, τῆς κυβέρνησης ἀποτελούμενη ἀπὸ ἐτερόκλητα στοιχεῖα, ἀποδείχτηκε δισταχτικὴ σ' ὅλα τὰ σπουδαῖα ζητήματα, ἔτοιμη νὰ παραδίδεται κάθε στιγμὴ στὴν ἀντίδραση καὶ ἀποφασισμένη νὰ μὴν προχωρήσῃ πιὸ μακριὰ ἀπ' ὅτι ἦταν ἀναγκαῖο γιὰ μιὰ ἐπιφανειακὴ ἄμβλυνση τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν ἀνταγωνισμῶν πού ἔφερνε ἡ κρίσις. Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, τὸ ὑπουργεῖο ἐξαρτιόταν ἀπ' τὴν ἀρχή, ἀπὸ τὴν ὑποστήριξη τῶν σοσιαλιστῶν στὴ Βουλὴ. Αὐτὴ ἡ κατάσταση πραγμάτων ὑποχρέωσε τὴν κυβέρνησις νὰ κάνῃ φαινομενικὲς ὑποχωρήσεις στοῦ ἀρχι-κό της πρόγραμμα, καὶ νὰ προχωρήσῃ σὲ φαινομενικὲς

δημοκρατικές καί κοινωνικές μεταρρυθμίσεις. 'Εξαρτιόνταν ἔτσι ἀπ' τούς σοσιαλιστές νά προσδιορίσουν τή μελλοντική πορεία τῶν πραγμάτων. Μποροῦσαν καταγγέλοντας ἀνελέητα τή διπροσωπία τῆς κυβερνητικῆς «δημοκρατικῆς» πολιτικῆς κριτικάροντάς την ἀλύπητα μέ μιᾷ πεισματώδικῃ ἀντιπολίτευση, εἴτε νά προκαλέσουν τή πτῶση τῆς κυβέρνησης, ἢ τουλάχιστον νά τήν ὑποχρεώσουν γιά ἓνα διάστημα νά κάνει σοβαρότερες προοδευτικές μεταρρυθμίσεις.

Δεδομένου ὅμως, ὅτι στή συντριπτική τους πλειοψηφία στή Βουλὴ, οἱ σοσιαλιστές, δεσμευμένοι ἀπὸ τή παρουσία τοῦ Millerand στή κυβέρνησι, ἀκολουθώντας ἓναν διαμετρικὰ ἀντίθετο δρόμο, ἀναγκάστηκαν νά τούς ξεφύγει ἡ κατάστασι ἀπ' τὰ χέρια τους. 'Υπερασπίζοντας τή κυβερνητικὴ πολιτικὴ στήν Petite Republique, ψηφίζοντας στή Βουλὴ χωρὶς κριτικὴ ὅποιαδήποτε διάταξι καὶ ὅποιοδήποτε σχέδιο νόμου, στιγματίζοντας τίς σοσιαλιστικὲς ἀρχές, πνίγοντας τήν κοινοβουλευτικὴ ἔρευνα γιά τίς ἀποικίες δίνοντας ἀμνηστία στοὺς ἀξιωματικούς ὑπόλογους γιά τήν ὑπόθεσι Dreyfus, περιορίζοντας τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι μέ τὸν λεγόμενο νόμο γιά τίς 'Ενώσεις, κοντολογίῃς ψηφίζοντας ὅποιαδήποτε ἰδέα τῆς Κυβέρνησις κάθε φορὰ πού αὐτὴ ἔβαζε ζήτημα ἐμπιστοσύνης, οἱ σοσιαλιστές ἄφησαν ὁλότελα ἀνεξέλεγκτῃ τή κυβέρνησι ἀπέναντί τους, χωρὶς αὐτὴ νά τούς λογαριάζει. Μὲ τὴ στάσι τους ἀποδείξανε ὅτι μένουν προσκολλημένοι στή κυβέρνησι *μέ ὅποιοδήποτε τίμημα καὶ κάτω ἀπ' ὅλες τίς περιστάσεις*. 'Ετσι ἡ κυβέρνησι χωρὶς νά φοβᾶται τίποτα, ἔφτασε μέχρι καὶ νά ἐγκαταλείψει ἀκόμα καὶ τίς *φαινομενικὲς* παραχωρήσεις πρὸς τούς σοσιαλιστές καὶ ριζοσπάστες τῆς ἀριστερᾶς. 'Η σημερινὴ κοινοβουλευτικὴ συνέλευσι, μᾶς δείχνει τὴ νεώτερη φάσι τῆς πολιτικῆς τῆς κυβέρνησις: 'Η διπροσωπία πού

ἦταν τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῶν συνεδριάσεων τῆς προηγούμενης βουλῆς, παραχώρησε τὴ θέσι της σ' ὅλους τούς τομεῖς σὲ μιᾷ πολιτικῇ πού στό σύνολό της, εἶναι ὁλότελα ἀπαλλαγμένη ἀπὸ διαφοροῦμενα.

Στό τομέα τῆς πάλης, ἐνάντια στίς καταχρήσεις τοῦ милитарισμού, βλέπουμε ὅτι οἱ ὑποσχέσεις τῆς κυβέρνησις, σύμφωνα μέ τίς ὁποῖες θά ἔπαιρνε σειρὰ μέτρων περιορισμοῦ τῶν ἐπεμβάσεων τῶν στρατιωτικῶν ἡγετῶν, ὄχι μόνο ἀθετοῦνται, ἀλλὰ συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Παρόμοια, ἀθετοῦνται οἱ ὑποσχέσεις τῆς κυβέρνησις σύμφωνα μέ τίς ὁποῖες θά ἐνισχύονταν τὸ σύστημα τῆς λαϊκῆς πολιτοφυλακῆς.

'Ο σοσιαλιστὴς δήμαρχος τῆς Bourge, ὁ Vaillaudet, καταδιώχτηκε γιὰ τὴν ἓνα λόγο τοῦ στή δημαρχία, ὑπενθύμιζε τίς ἀρχές τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τῆς ἀδελφότητος, καὶ προέτρεπε τούς πολίτες νά μὴ ρίχνουν μέ τὰ ὅπλα στή μάνα τους καὶ στό πατέρα τους. 'Ο καθηγητὴς τοῦ Λυκείου, Χερβέ, καταδιώχτηκε ἐξ αἰτίας τῆς συνεργασίας του μέ μιᾷ ἀντιμιλιταριστικῇ ἑφημερίδᾳ. 'Ο καθηγητὴς Larique στό Παρίσι ἀπολύθηκε ἐπειδὴ ἐκδήλωσε τὴ συμπάθειά του γιά ἓναν καταδιωχθέντα συνάδελφό του. Δικαστικὲς διώξεις ἔγιναν ἐνάντια στίς ἑφημερίδες: Le Pieu pieu, de l' Youne, Le Drareau rouge, Le Droit du peuple, Le Frambeau, γιά σοσιαλιστικὴ προπαγάνδα καὶ προπαγάνδα τοῦ συστήματος τῆς πολιτοφυλακῆς. Ταυτόχρονα ὅμως ἄλλοι καθηγητὲς ἀνωτάτων σχολῶν, στή Λυών, στή Τουλούζη, ὅπως καὶ παπᾶδες πού ἐργάζονται σὲ δημόσιες ὑπηρεσίες, ὅπως ὁ 'Αρχιδιάκος τῆς Reims, ἀφήνονται ἀνενόχλητοι νά διεξάγουν μιᾷ ἀντιδημοκρατικῇ φρενιασμένη προπαγάνδᾳ καὶ τὸ ὑπουργεῖο δὲν πῆρε μέτρα οὔτε κἂν στὰ δημόσια σχολεῖα ὅπου στό Λύκειο Ales γιά παράδειγμα ὑποχρεώνουν τὰ παιδιὰ νά κάνουν προσευχές γιά τὴν ἀποτυχία τῶν κυβερνητικῶν σχεδίων.

Στόν τομέα της εξωτερικής πολιτικής, μπορεί κανείς να βγάλει συμπεράσματα για τό πνεῦμα πού επικρατεῖ στή ριζοσπαστική — σοσιαλιστική κυβέρνηση ἀπό τό γεγονός ὅτι αὐτή ὀργάνωσε τήν ἐκστρατεία στρατευμάτων στή Κίνα. Ἐν ἀγνοία τῆς Βουλῆς, ἔστειλε στρατεύματα στήν Τουρκία ὅπου ὁ πολεμικός γαλλικός στόλος μεσολάβησε μέ πρόσχημα μιᾶ προκυμαία τοῦ Βόσπορου, ἀλλά στήν πραγματικότητα δέν ἐπρόκειτο παρά γιά μέτρα ἀναγκαστικής εἰσπραξίας τῶν χρεῶν τῆς Τουρκίας πρός στίς Τράπεζες Logando καί Tubini, τέλος μπορούμε ν' ἀναφέρουμε τήν ὑποδοχή πού ἔγινε στό Τσάρο, πρᾶγμα πού δέν ἔχει προηγούμενο στή σύγχρονη Εὐρωπαϊκή ἱστορία, σάν προσκύνημα μιᾶς δημοκρατίας μπροστά στόν ἀπολυταρχισμό*. Στόν τομέα τῶν κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων δέν ἔγινε τίποτε ἄλλο ἔξω ἀπό μιᾶ ἀσθενική μείωση τῆς μέρας ἐργασίας τῶν ἀνθρακωρύχων, πού τελεῖ πάντα κάτω ἀπ' τήν ἔγκριση τῆς Γερουσίας ἔτσι πού νά καταργηθῇ σέ πρώτη εὐκαιρία. Ἡ σημερινή ἐθνοσυνέλευση ἔδειξε καί ἕνα ἄλλο χαρακτηριστικό τῆς κυβέρνησης: τήν ἀνοιχτή ἀπόρριψη τοῦ σχεδίου πού σχετίζονταν μέ τήν νόμιμη εἰσαγωγή τῆς μέρας τῶν 10 ὥρῶν γιά τοὺς ἐργάτες καί ὑπαλλήλους τῶν σιδηροδρόμων, πού ἦρθε γιά ἔγκριση στίς 14 Νοέμβρη στή Βουλή, γιά τρίτη φορά ἀπό τό 1880.

Στίς διάφορες διατάξεις τῶν μεταρρυθμιστικῶν νόμων τοῦ ὑπουργοῦ Ἐμπορίου, βλέπουμε τό τελευταῖο ἐξάμηνο νά προστίθενται μιᾶ σειρά ἀπό ἄδειες γιά τὰ ἀφεντικά νά παρατείνουν τήν μέρα ἐργασίας πέρα ἀπό τή νόμιμη διάρκεια της (ὅπως συμβαίνει μέ τοὺς ἐργάτες ζαχαροστείων).

Αὐτό ὅμως πού ἀποτελεῖ τήν κορωνίδα τῆς «κοινωνικῆς μεταρρύθμισης» τοῦ Millerand, εἶναι τό δικαίωμα

* Τό νησί τῆς Μυτιλήνης κατελήφθη προσωρινῶς τό Νοέμβρη 1901 ἀπό τό γαλλικό στόλο — Ὁ Τσάρος ἔκανε ἐπίσημη ἐπίσκεψη τό Σεπτέμβρη τοῦ 1901.

ἀπόρριψης ἀπ' ὅλα τὰ πρωτοδικεῖα τῶν καταγγελιῶν τῶν ἐπιθεωρητῶν ἐργασίας σ' ὅτι ἀφορᾷ τό σύστημα μέ τέσσερις βάρδιες τῶν ἐνηλίκων ἐργατῶν. Ἔτσι ὁ περίφημος νόμος γιά τή μέρα τῶν δέκα ὥρῶν γίνεται διάτρυτος, χάνει τή σημασία του καί μοιάζει μέ ἄδειο καρτοῦτσο. Ἀλλά ἐκεῖ πού φάνηκε τό κεντρικό σημεῖο τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐθνοσυνέλευσης καί ὁ ἀποφασιστικός παράγοντας τῆς κατάστασης ἀπό κάθε ἄποψη, εἶναι ἡ στάση τῆς κυβέρνησης ὅταν ψηφίζονταν τό δάνειο στή Κίνα.

Ὁ πρωταρχικός σκοπός τῆς «δημοκρατικῆς ἀμυνας» τῆς κυβέρνησης Waldeck-Rausseau ἦταν, ὅπως ἰσχυρίζονταν, ὁ ἀγῶνας ἐνάντια στό κλῆρο. Ὁλητή καμπάνια γιά τόν Dreyfus, ὅλη ἡ κρίση ἐδῶ καί τρία χρόνια περιστρέφονταν γύρω ἀπ' τήν ἀτιμία καί τοὺς ἀτιμούς παπάδες καί συμμάχους τους.

Λίγο ἀργότερα, βγήκε ὁ περίφημος νόμος περί ἐνώσεων — νόμος πού ἔδινε φανταστικά χτυπήματα στό κλῆρο καί πολύ πραγματικά στίς ἐργατικές ἐνώσεις — πού ἔμελε νά ὑπηρετήσῃ αὐτό τόν ἀγῶνα. Αὐτή ἡ διπρόσωπη ταχτική συνωδεύτηκε ἀπό ἕνα πολύ πραγματικό δῶρο στήν Ἐκκλησία. Τῆς δόθηκαν πάνω-κάτω 50 ἑκατομ. φράγκα γιά νά «ἀποζημιωθεῖ» γιά τίς ἀποστολές καθολικῶν στήν Κίνα, καί γιά τίς ἀπώλειες πού εἶχαν στό τελευταῖο πόλεμο, δῶρο πού αὐτή τή φορά δέν ἦταν καμουφλαρισμένο μέ μιᾶ παρόμοια χειρονομία στή δημοκρατία. Καί γιά νά ὑποκλιθῇ ἀκόμα περισσότερο μπροστά στό παπαδαριό, ὁ πρόεδρος ἐκφώνησε πρός τιμὴν τους ἕναν ἀκόμα λαμπρό λόγο στή Βουλή στή 18 τοῦ Νοέμβρη.

Ἡ Figaro ἔγραψε μέ εὐκαιρία αὐτόν τόν λόγο στίς 20 τοῦ Νοέμβρη:

«Ὁ κύριος Waldeck-Rousseau ἐκφώνησε χθές ἕναν λόγο πού θά θέλαμε νά τόν βλέπαμε τοιχοκολλημένο στοὺς τοίχους ὅλων τῶν γαλλικῶν δημαρχείων. Ἡ συντηρητι-

κή Γαλλία έχει μιά νέα ελπίδα. Οί επαναστάτες, οί απάτριδες, οί πράχτορες του εθνικού χωρισμού και της κοινωνικής καταστροφής βρήκαν έναν έχθρο εκεί όπου περίμεναν να βρουν ένα σύμμαχο».

Και ή Echo de Paris:

«Ο Waldeck-Rousseau κατανόησε τον ιστορικό ρόλο του καθολικισμού, αναγνώρισε τό δικαίωμα της αναγνώρισης των υπηρεσιών που πρόσφερε στις αποστολές που προηγούνται της βιομηχανικής και εμπορικής διείσδυσης, υποστήριξε ότι οί άληθινές παραδόσεις της Γαλλίας διατηρήθηκαν μέ την έξουσία της εκκλησίας, μέ την εξάπλωσή της στις αποικίες και στά προτεκτοράτα, και όταν πρόκειται για εθνικά συμφέροντα δέν μπορούμε νά ύπνωτιζώμαστε από φιλονοικίες, και νά ξεχνάμε ότι ή γαλλική δημοκρατία μέλλει νά παίξει τόν ευγενή της ρόλο στη παγκόσμια ίσορροπία. Ήταν τόσο πειστικός πού μιά φωνή άκούστηκε όταν μίλαγε: Είναι ο πιο καθαρόαιμος εθνικιστής!».

Τέλος, ο «άρχιεχθρός» Meline έγγραφε στη Republique του:

«Η θεωρία πού εκτέθηκε τόσο έξοχα από τόν κ. Ribot, πού σχετίζεται μέ την προστασία των καθολικών στην Ανατολή, δέν έχασε τίποτα απ' τή δύναμή της όταν άκούστηκε απ' τό στόμα του κ. Waldeck-Rousseau. Καί άκόμα ο πρόεδρος του συμβουλίου υπογράμμισε επίμονα τίς μεγάλες υπηρεσίες πού πρόσφεραν οί καθολικές αποστολές στην Κίνα, και εξέφρασε πολύ θερμά τίς ευχαριστίες του. Καί απόφυγε νά άπαντήσει στην εύγλωτη παρατήρηση πού βρίσκονταν στά χείλια όλων μας: άν αὐτές οί αποστολές ήταν τόσο χρήσιμες για τή χώρα μας, γιατί τίς ανταμείψαμε τόσο άσχημα, διαλύοντας τίς οργανώσεις στις όποιες άνήκανε;»

Η στροφή της κυβέρνησης προς μιά άνοιχτή εθνικιστική πολιτική σ' ότι άφορᾷ τό ζήτημα των κινέζικων

δανείων, δημιούργησε στη δεξιά μιά ιδιόμορφη κατάσταση. Από την αρχή, ή κυβέρνηση Waldeck-Rousseau μπήκε στό προσκήνιο σάν ένα φόβητρο των εθνικιστών και των όπαδών του Meline και σάν τέτοιο ύποστηρίχτηκε από τούς όπαδούς του και «σώθηκε» από την άμεση πτώση. Γιατί όλη ή κοινοβουλευτική πολιτική της δεξιάς στη προηγούμενη Βουλή είχε για στόχο τή πτώση της κυβέρνησης και γι' αυτό έκανε κάθε είδους κομπίνες. Από δῶ και πέρα όμως, μετά τή στροφή της κυβερνητικής πολιτικής προς τόν εθνικισμό, οί «καθαροί έχθροί» της Δημοκρατίας αναγκάστηκαν νά ύποστηρίξουν τό ύπουργείο, δίνοντάς του ψήφο εμπιστοσύνης. Η σπουδαιότερη ήμερομηνία του τελευταίου τριμήνου — ή ψήφιση του Κινέζικου δανείου — όδήγησε τούς εθνικιστές στό κυβερνητικό στρατόπεδο.

Αυτό τό τελευταίο γεγονός δέν έφερε τίποτα τό νέο. Από την αρχή ή πολιτική της κυβέρνησης Waldeck-Rousseau ήταν, στην ουσία της όμοια μέ τή πολιτική του Meline κάνοντας έτσι έναν άληθινά άθέμιτο πολιτικό ανταγωνισμό στην όμάδα του Meline. Παρ' όλα αυτά στη βουλή οί κυβερνητικές μανούβρες βιτρίνας ενάντια στό στρατό και στό κλήρο, κάνανε τούς όπαδούς νά κρύψουν τή ζήλεια τους, πίσω από μιά έχθρότητα αρχών. Προσωρινά, άφοπλίστηκαν και ύποχρεώθηκαν νά όμολογήσουν άνοιχτά, ότι αυτό πού τούς ένώνει μέ τή κυβέρνηση είναι οί αρχές της πολιτικής της, ενώ αυτό πού τούς χωρίζει είναι άπλως ότι δέν διαθέτουν χαρτοφυλάκεια.

Η άρνηση της κυβέρνησης νά ύποστηρίξει τίς αντιεθνικιστικές εκδηλώσεις, προξένησε μιά κάποια δικαιολογημένη άναμυμπούλα στό στρατόπεδο της αντίδρασης. Οί αντιδραστικοί έπρεπε τώρα νά ύποστηρίξουν την «ριζοσπαστικο-σοσιαλιστική» κυβέρνηση ή έπρεπε νά συνεχίσουν νά την καταπολεμούν; Έπρεπε νά θέσουν τίς αρχές πάνω απ' τά χαρτοφυλάκεια ή έπρεπε νά θέσουν τά

ύπουργικά χαρτοφυλάκεια πάνω απ' τις άρχές; Οί διενέξεις πού ξέσπασαν σ' αυτό τό ζήτημα ταχτικής στό στρατόπεδο τής δεξιάς αποτελούσαν τή πιστή άντανάκλαση τών άγώνων πού γινόντουσαν στό στρατόπεδο τών σοσιαλιστών. "Αν ό Jaurès, πιστός στό ρόλο του, και αντίθετα μέ τις σοσιαλιστικές άρχές, εξόρκιζε τούς σοσιαλιστές νά στηρίζουν τυφλά τή κυβέρνηση, ακόμα και στήν περίπτωση του Κινέζικου δανείου, κι' αυτό δέν γινότανε «χωρίς κόπο», από τή μεριά τής δεξιάς, ή μοναρχική έφημερίδα Le Gaulois, επιφορτίσθηκε μέ τόν αντίστοιχο ρόλο στό στρατόπεδο τής αντίδρασης. Δανειζόμενη ακόμα και τό ύφος του Jaurès, καλούσε στις 28 του Νοέμβρη, μ' αυτά τά λόγια, τά στρώματα τής αντίδρασης σ' έναν θαρालέο άγώνα ενάντια στή κυβέρνηση ακόμα κι' αν οί άρχές τους θά θυσιάζονταν:

«Νά προχωρήσουμε χωρίς δισταγμό ενάντια στή κυβέρνηση και αν ή προσπάθειά μας στεφθί μέ επιτυχία θά μπορέσουμε νά παρουσιάσουμε στους όπαδούς μας, μέ τό κεφάλι ψηλά και ήσυχη τή καρδιά. Κι αν μās κατηγορήσουν ότι καταπατήσαμε τις άρχές μας, καθένας από μās θά απαντήσει σαν τόν στρατηγό Humbert: Κρίνω ότι αυτή τή μέρα έσωσα τήν πατρίδα».

"Ετσι διαπιστωνότανε έπίσημα ότι αν οί έθνικιστές πέρνανε θέση ενάντια στήν «ριζοσπαστικοσοσιαλιστική» κυβέρνηση, αυτό τό κάνανε εις βάρος τών άρχών τους και μόνο σαν μία κοινοβουλευτική προσπάιση.

'Από τή μεριά τών σοσιαλιστών ή κατάσταση άπλοποιήθηκε κατά τόν ίδιο τρόπο, δηλώνοντας ότι οί σοσιαλιστές θά βοηθήσουν τήν κυβερνητική πλειοψηφία. Στή προηγούμενη φάση της, ό ρόλος τών σοσιαλιστών ήταν νά παρουσιάζουν τις φαινομενικές μεταρρυθμίσεις τής κυβέρνησης σαν πραγματικές και νά υποστηρίζουν τήν πολιτική της. 'Αλλά από τότε πού ή κυβέρνηση ξεσκεπάστηκε

βγάζοντας τό πέπλο της, από τότε πού ή πολιτική τής κυβέρνησης υποστηρίχθηκε από τούς αντιδραστικούς, δέν μένει τίποτε άλλο για τούς πιστούς στή κυβέρνηση σοσιαλιστές, από τό νά συνεχίζουν νά τήν υποστηρίζουν όποιαδήποτε κι' αν είναι ή πολιτική τους.

Αυτή ή κατάσταση πραγμάτων δημιούργησε μία όλότελα ιδιόμορφη κατάσταση, αυτή τής ύπαρξης δύο «πλειοψηφιών», έτσι όπως ό Sembat τό διαπίστωσε από τήν έδρα τής βουλής: 'Η μία όπου υπερισχύουν οί σοσιαλιστές τής πτέρυγας Jaurès και πού εμφανίζεται κάθε φορά πού πρέπει νά σωθει τό ύπουργείο, ή άλλη, αποτελούμενη από αντιδραστικούς πού μπαίνουν στήν άρένα όταν πρόκειται για σπουδαία ζητήματα για νά σώσουν τήν πολιτική τής κυβέρνησης. 'Η Republique του Meline έδωσε ένα κλασσικό χαρακτηρισμό τής κατάστασης, γράφοντας στις 30 του Νοέμβρη:

«'Η κυβέρνηση Waldeck-Rousseau δέν έχει στή πραγματικότητα μία πραγματική πλειοψηφία, εκτός αν πρόκειται για καθαρά πολιτικά ζητήματα, ή όταν μπαίνει τό υπέρτατο έρώτημα: πρέπει νά ανατραπει ή κυβέρνηση; Δέν ύπάρχει ούτε μία απ' τις άρχές της, χωνέψτε το καλά, ούτε μία πάνω στήν όποία νά είναι σύμφωνη μέ τήν πλειοψηφία. 'Η πλειοψηφία αποτελείται από τόσο έτερογενή στοιχεία πού οί γνώμες είναι διαμετρικά αντίθετες σ' όλα τά βασικά ζητήματα. Οί σοσιαλιστές κρατούν τήν τύχη τής κυβέρνησης στα χέρια τους. Παρ' όλα αυτά, ό Waldeck-Rousseau δέν είναι σύμφωνος μαζί τους, ούτε στις θρησκευτικές άρχές, ούτε στις πατριωτικές κοινωνικές ή οικονομικές άρχές. "Εχει φίλους ή καλύτερα κόλακες για ν' ασχολείται μέ δικά του ζητήματα κι έχει ανάγκη τούς έχθρους του όταν ασχολείται μέ ζητήματα τής χώρας».

Αυτό δέν είναι καθόλου καινούργιο. "Ηδη σ' όλη τήν προηγούμενη περίοδο όλη ή πολιτική του Zaurès είχε

αναχθεῖ στή συστηματική υποστήριξη τῆς κυβέρνησης. Ἀπό τόν καιρό τῆς ψήφου πάνω στό σχέδιο ἀμνηστίας τῆς ὑπόθεσης Dreyfus καί μέχρι τήν υἱοθέτηση τοῦ νόμου πάνω στίς ἐνώσεις, οἱ ὑπουργοποιημένοι σοσιαλιστές, προδίνοντας τίς ἴδιες τους τίς πεποιθήσεις, κάθε φορά πού αὐτό ἦταν ἀναγκαῖο γιά τήν ὑπαρξη τῆς κυβέρνησης, ἔδειξαν ὅτι κατά βάθος ἡ πολιτική τους δέν εἶχε ἄλλο σκοπό ἀπό τήν διατήρηση τοῦ σημερινοῦ ὑπουργείου. Ἀλλά σήμερα αὐτό τό γεγονός φανερώθηκε μ' ὅλη του τή μεγαλοπρέπεια. Μετά τήν ἐξαφάνιση τῆς φαινομενικῆς κυβερνητικῆς δημοκρατικότητας, μετά τήν ἐξαφάνιση τῆς φαινομενικῆς συνεργασίας μέ τούς σοσιαλιστές, καί τοῦ αὐτολεγόμενου ἔργου τῶν μεταρρυθμίσεων, ἡ πολιτική ἔδειξε τή προγματική της ὑπόσταση.

Ἔτσι καθόλη τή διάρκεια τοῦ τελευταίου ἐξαμήνου ἡ κατάσταση στή Γαλλία ἀποσαφηνίστηκε καί ἀπλοποιήθηκε ἀπό κάθε ἄποψη, ἀκολουθώντας τή λογική της ἐξέλιξη. Ταυτόχρονα ὅμως μετασχηματίστηκε στό ἀντίθετο τοῦ σημείου ἀφετηρίας της, ὅπως αὐτό τό γνωρίσαμε τρία χρόνια πρίν. Τό σημεῖο ἀφετηρίας τῆς περιόδου Waldeck-Rousseau ἦταν, ὅπως ὅλοι ξέρουμε, ἕνα μέγαλον πρόγραμμα κοινωνικῶν καί δημοκρατικῶν μεταρρυθμίσεων! Ἡ ὑπεράσπιση καί ἡ ἐξυγίανση τῆς Δημοκρατίας αἰτιολογούσανε τό σχηματισμό τῆς ριζοσπαστικῆς κυβέρνησης. Μέ βάση αὐτά τά ἐπιχειρήματα, δικαιολογήσανε τήν εἴσοδο ἐνός σοσιαλιστή στή κυβέρνηση, προσδιόρισαν τή πολιτική τῆς προσήλωσης στή κυβέρνηση πού ἀκολουθούσανε στή βουλή, δικαιολογήσανε ὅλες τίς θυσίες τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν. Ἦδη, στή δεύτερη φάση τοῦ κυβερνητικοῦ ἐπεισόδιου, τό ἔργο αὐτό ἐγινε μιά κούφια φράση χωρίς σημασία. Ἀλλά σ' αὐτή τή περίοδο, πῆρε ὥστόσο μιά τυπική μορφή. Σήμερα πού ἡ κυβέρνηση δέν περιορίζεται μόνο νά μή κάνει ἔργα, ἀλλά ἀρνιέται καί τά

λόγια, καί τά τελευταῖα ἐρείπια τοῦ προγράμματος τῆς «*δημοκρατικῆς ἀμυνας*» ἐγιναν καπνός, ἡ κυβέρνηση ἀποκαλύπτεται ξαφνικά *χωρίς κανένα πρόγραμμα*.

Ὁ μέγαλος ἐκλογικός λόγος τοῦ προέδρου τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου στό Saint Etienne, στίς 12 Γενάρη, γιά τόν ὁποῖον τόσα εἰπώθηκαν, ὑπῆρξε μιά λαμπρή ἀπόδειξη αὐτοῦ τοῦ γεγονότος. Ὁ Waldeck-Rousseau μίλησε γιά τό παρελθόν, χωρίς νά ξεχάσει νά ἀποδώσει στόν ἑαυτό του πολλούς ἐπαίνους, καί ὅλες τίς ἐπιτεύξεις τῆς κυβέρνησης, δέν ἔκανε ὅμως τόν παραμικρό ὑπαινιγμό σ' ὅτι ἀφορᾷ τούς μελλοντικούς στόχους τίς μελλοντικές δραστηριότητες.

Οὔτε μιά λέξη πάνω στή μεταρρύθμιση τοῦ στρατοῦ, πάνω στό χωρισμό τῆς ἐκκλησίας ἀπ' τό κράτος, πάνω στίς κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, πάνω στή «*δημοκρατική ἀμυνα*». Αὐτή ἡ σιωπή τοῦ προέδρου τοῦ Ὑπουργικοῦ συμβουλίου, σ' ὅτι ἀφορᾷ τό μέλλον, προκάλεσε στή Γαλλία μιά γενική ἀμηχανία. Οἱ ἀστοί ριζοσπάστες, πιο χαζοί ἀπ' ὅλους τούς ἄλλους, ζητούσανε ἀπό τήν ἐφημερίδα Le Radical, νά ἐκθέσουν τά ἄλλα μέλη τῆς κυβέρνησης τό κυβερνητικό πρόγραμμα. Δέν ἀντιλαμβανόντουσαν ὅτι ἡ σιωπή τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κυβέρνησης σήμαινε ὅτι ἡ ριζοσπαστική κυβέρνηση δέν εἶχε πιά νά παρουσιάσει κανένα πολιτικό πρόγραμμα, καί δέν ἐνδιαφερότανε γιά τίποτα ἄλλο ἀπό τό νά διατηρηθεῖ στήν κυβέρνηση μέ ὅποιαδήποτε πλειοψηφία καί μέ ὅποιοδήποτε πρόγραμμα. Τή προηγούμενη περίοδο, ἡ φρασεολογία γιά τό πρόγραμμα ἦταν ἀναγκαῖα γιά νά ἐξαγοράσει τήν υποστήριξη τῶν ἀριστερῶν ριζοσπαστῶν σοσιαλιστῶν. Ἀλλά ἀπό τότε πού ἡ υποστήριξη κατοχυρώθηκε, καί μάλιστα δωρεάν, μέ τήν εὐλογία τῶν σοσιαλιστῶν ὁ «*Meline ἔχοντας πετύχει αὐτό πού χρειαζόταν μποροῦσε τώρα νά φύγει*»*. Ἡ φρασεο-

* Φράση παρμένη ἀπό ἕνα ἔργο τοῦ Schillei «τό φιάσκο».

λογία εγκαταλείφθηκε, καί τό χαρτοφυλάκιο χωρίς λόγια ήταν ὅ,τι ἀπόμεινε ἀπό τή «δημοκρατική ἄμυνα».

Ὁ προγραμματικός λόγος, στόν ὁποῖο κανένα πρόγραμμα δέν ἐκτέθηκε, τοῦ προέδρου τοῦ Συμβουλίου στό Saint Etienne, ὑπῆρξε ἡ ἐπίσημη διαπίστωση τοῦ γεγονότος ὅτι *ἡ ἐποχή τῆς κρίσης στή Γαλλία εἶχε τελειώσει*.

Πέταξαν ἀπό πάνω τους τά ὑποκριτικά κοστούμια, ἄλλαξαν τούς τρόπους τους, σταμάτησαν τίς ἀνώφελες κουβέντες, καί ξαναπήρανε τίς συνηθισμένες, παραδοσιακές μορφές τῆς καθημερινῆς πραγματικότητας. Γιά νά κερδίσει στίς ἐκλογές τίς μάζες τοῦ προλεταριάτου καί τούς μικροαστοῦς, ὁ πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐκτοξεύει στό λόγο του ἀστραπές ὀργῆς ἐνάντια στούς ἐθνικιστές πού συνωμοτοῦν ἐναντίον του, ἐνάντια σ' ἐκείνους τούς ἐθνικιστές πού οἱ ἴδιοι δέχονται ὅτι δέν μποροῦν νά τοῦ κάνουν ἀντιπολίτευση παρά μόνο καταπατώντας τίς ἀρχές τους. Σκηνοθετοῦν κάποιο ὑποκριτικό φραγμό στά τάγματα τῶν καθολικῶν, στίς ἴδιες ἐκεῖνες ὁργανώσεις πού ὁργάνωσαν τίς ἀποστολές στή Κίνα καί στίς ὁποῖες ἡ ἴδια ἡ κυβέρνηση ἀπέδωσε ἐπίσημα τιμές στή βουλή καί τίς ἐνίσχυσε γενναιόδωρα μέ 50 ἑκατομμύρια φράγκα, πού μπῆκαν στίς τσέπες τῶν ὁργανωτῶν. Κι' ἔπειτα ἀπ' ὅλα αὐτά, ὁ ὑπουργός ἐμπορίου κάνει πάλι ταξείδια σ' ὅλη τή χώρα, γιά νά θυμίσει στήν ἐργατική τάξη — δυό μῆνες πρίν τίς ἐκλογές! — ὅτι συνεχίζει νά θεωρεῖ πάντοτε τό σοσιαλιστικό κόμμα σάν «δικό» του. Μά ὅλα αὐτά δέν εἶναι ὑπερφυσικά φαινόμενα, ἀλλά τά συνηθισμένα σκηνικά τοῦ ἐκλογικοῦ θεάτρου τῆς τρίτης Δημοκρατίας γιά τή σκηνοθεσία τῶν ὁποίων ἀμέτρητοι ὑπουργοί ὅλων τῶν χρωμάτων συνεργάστηκαν γιά νά ἐγκαταστήσουν αὐτή τή στέρεα ρουτίνα.

Τί ἀπόγινε ἡ «νέα μέθοδος» τοῦ ὑπουργικοῦ σοσιαλισμοῦ στή διάρκεια αὐτῆς τῆς ἐξέλιξης; Εἶδαμε, ὅτι ἀπ'

τήν ἀρχή κιόλας δέν ἀποτελοῦσε παρά τή παθητική ἀντανάκλαση τῶν κινήσεων πού γίνονταν στούς κόλπους τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου.

Στή πρώτη φάση τῆς ἐποχῆς τοῦ Millerand, σ' ὅλη τή διάρκεια δεκαοχτῶ μηνῶν προετοιμασίας τοῦ ὑπουργείου, γιά τή δράση τῆς δημοκρατικῆς ἄμυνας πού θά τ' ἄλλαζε ὅλα, ἡ λεγόμενη νέα μέθοδος χρησίμευσε στό νά ἀφυπνίσει, νά συντηρήσει καί νά ἀνυψώσει στόν ὑπέρτατο βαθμό τίς προσδοκίες καί τίς ἐλπίδες στήν κυβερνητική πολιτική. Ἦταν ἡ περίοδος τῶν «*ὑποσχέσεων*», τόσο ἀπ' τή πλευρά τῆς κυβέρνησης ὅσο καί ἀπ' τή πλευρά τῶν σοσιαλιστῶν ὁπαδῶν της.

Ἦρθε σέ λίγο ἡ δεύτερη φάση, αὕτη τῆς πραγματοποίησης τῶν ὑποσχέσεων: ὁ νόμος γιά ἀμνηστία, ὁ νόμος πάνω στίς ἐνώσεις, οἱ κοινωνικές μεταρρυθμίσεις τοῦ Millerand. Ἡ ἀκλόνητη πίστη πού ἔδειξαν οἱ σοσιαλιστές στή κυβέρνηση, ὑποχρέωσε τότε τή «*νέα μέθοδο*» νά πάρει στά σοβαρά τή καρικατούρα τῆς «*δημοκρατικῆς ἄμυνας*» γιά ἕνα ἀληθινό μεταρρυθμιστικό ἔργο, νά ἀρνηθῇ τήν ἀντιδραστική ὑπόστασή της καί νά δυναμώσει ἀμέτρητα τόν ἐπιφανειακά προοδευτικό χαραχτήρα της.

Σήμερα ὅμως ἡ κυβέρνηση, μή κρατώντας προσχήματα, πετᾷ στά σκουπίδια ὅλο τό πρόγραμμα τῆς «*δημοκρατικῆς ἄμυνας*». Μέσα σ' αὐτές τίς περιστάσεις σέ τί λοιπόν θά μπορούσε νά χρησιμεύσει ἡ «*νέα μέθοδος*»;

Γιά νά κάνει πρὸς τό βωμό τῆς ὑπουργοποίησης, τό τελευταῖο βῆμα στό δρόμο τῶν ἀρνήσεων (τῶν ἀρχῶν) καί νά βρῇ μιὰ δικαιολογία καί μιὰ νομιμοποίηση στήν ἀπουσία τοῦ κυβερνητικοῦ προγράμματος. Αὐτό τό πισωγύρισμα τοῦς ἔρχεται βέβαια λίγο δύσκολο, ὅταν γιά τρία ὀλόκληρα χρόνια, εἶχαν κάνει τό «*δημοκρατικό πρόγραμμα*» τόν κεντρικό ἄξονα τῆς Γαλλίας, τῆς Γῆς, καί τῶν οὐράνιων σωμάτων. Ἀλλά δέν πειράζει, γιατί στήν

ύπηρεσία τῆς ύπουργοποίησης — ἡ «νέα μέθοδος» ἔμαθε καί συνήθισε νά ἐπιτελεῖ «ὄχι χωρίς κόπο» πολλά δύσκολα πράγματα. Ἔτσι λοιπόν τώρα ὁ Jaures δηλώνει ὅτι ἓνα κυβερνητικό πρόγραμμα εἶναι σήμερα ὁλότελα ἄχρηστο ἀλλά καί ἀδύνατο!

Ἡ κυβέρνηση ἐπιτέλεσε σέ μεγάλο βαθμό τό ἔργο γιά τό ὅποιο δημιουργήθηκε. Βέβαια δέν πέτυχε τόν πρῶτο στόχο τῆς «δημοκρατικῆς ἄμυνας», τό πρῶτο ἄρθρο τοῦ ριζοσπαστικοῦ προγράμματος: Χωρισμός τῆς ἐκκλησίας ἀπό τό κράτος. Βέβαια δέν διάλυσε τό σιχαμένο γάμο τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας μέ τόν ρωσικό τσαρισμό, ἀλλά μᾶλλον ἔκανε τό δεσμό στενότερο. Βέβαια, στόν τομέα τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς, τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐνώσεων καί τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, δέν τόλμησε νά πειράξει τή κληρονομιά τοῦ Meline, ἀλλά μήπως ἡ κυβέρνηση εἶχε ὑποσχεθῇ κάτι τέτοιο; Στό λόγο τῆς τιμῆς του, ὁ Jaures δέν μπορεῖ νά θυμηθεῖ τίποτα πού νά ἔχει ἀθετηθεῖ, γι' αὐτό καί βρίσκει ὅτι εἶναι «πολύ εὐκολο στή κυβέρνηση νά ἀπαντήσει πῶς ἂν δέν ἐφαρμόζει ἀκόμα τό πρόγραμμα τῆς δημοκρατίας, (.....) εἶναι γιατί ἀντιμετωπίζει πρῶτα τούς πῶ ἐπιταχτικούς κινδύνους» (Petite République, 17 Γενάρη 1901).

Δεύτερον, σύμφωνα μέ τή «νέα μέθοδο» τοῦ Jaures, ἓνα κυβερνητικό πρόγραμμα, εἶναι σήμερα ἀδύνατον. Πῶς θέλετε, διερωτᾶται, νά παρουσιάσει ἡ κυβέρνηση πρὶν τίς βουλευτικές ἐκλογές ἓνα πρόγραμμα πού θά εὐχαριστήσῃ τούς μέν καί θά δυσανεστήσῃ τούς δέ, ἐνῶ πρόκειται πρὶν ἀπ' ὅλα γιά τήν ἀνάγκη συγκρότησης μιᾶς πλειοψηφίας, ἀκόμα κι' ἂν αὕτη ἡ τελευταία θ' ἀποτελεῖται ἀκόμα κι' ἀπό στίφη τοῦ Belzébuth;

Ἔτσι, ὅπως ἀκριβῶς καί στή πράξη ἡ «νέα μέθοδος», μετᾶτρεπε τούς ἐκπρόσωπους τῆς στή βουλή, σέ λιβανιστές τῆς κυβέρνησης, ἔτσι ἀκριβῶς καί στή «θεωρία» τῆς,

ἔκανε τούς ἐκπροσώπους τῆς νά παίζουν τό ρόλο τοῦ λούστρου στίς μπότες τῆς κυβέρνησης. Στήν ἀρχή, ὅταν ἡ κυβέρνηση Waldeck-Rousseau εἶχε ἀνάγκη ἀπό μιά φωνακλάδικη ρεκλάμα, ἡ «νέα μέθοδος» μιλοῦσε γιά μιά «νέα ἐποχή», γιά μιά «παγκόσμια ἱστορική στροφή», γιά μιά «παγκόσμια ἱστορική ἐποχή», καί χάλαγε τό κόσμο καθημερινά μέ τίς παραπειστικές τῆς φράσεις. Ἀργότερα, ὅταν ἡ κυβέρνηση Waldeck-Millerand μπῆκε στή περίοδο τοῦ δραστήριου Τσαρλατανισμοῦ, δάνεισε μέ ζῆλο τό χρῶμα τῆς στή ποίηση, στή φιλοσοφία, στή φυσική ἱστορία, καί τίς εἰκόνες τῆς, στή σελήνη, στά λουλούδια, στή τριανταφυλιά, στό θρόισμα τοῦ δάσους, γιά νά κάνει τό ἀξιολύπητο ἔκτρωμα τῆς χοντροειδοῦς ἀστικῆς κοινοβουλευτικῆς κωμωδίας, μιά «ἱστορική αὐγή». Ἦταν εὐχαριστημένα, ἀρκεῖ νά τήν ἄφηναν νά συμπληρώσῃ μέ τή φαντασία τῆς τή πεζή καί γκρίζα χυδαιότητα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, μέ «πλατειούς ὀρίζοντες» καί νά δημαγωγεῖ μέ τήν ἡσυχία τῆς.

Σήμερα ὅμως, ἡ κυβέρνηση δέν ἔχει ἀκόμα ἀνάγκη ἀπό ὀρίζοντες. Τούς ἐξαφάνισε μιά κι' ἔχει ἄλλες ἐγνοίες στό κεφάλι τῆς· αὐτό πού τώρα τήν ἀπασχολεῖ εἶναι οἱ ἐκλογικές ὑποθέσεις. Ἐδῶ ἡ «νέα μέθοδος», ἀπαντᾷ μέ μιά «στοχαστική» ταπεινοφροσύνη: Τί πειράζει; Βλέποντας τά πράγματα ἀπό πῶς κοντά, γιά νά ποῦμε τήν ἀλήθεια, δέν ἔχουμε καί τόσο ἀνάγκη ἀπό «ὀρίζοντες», μάλιστα δέν μποροῦν νά ὑπάρξουν ὀρίζοντες πρὶν τίς ἐκλογές. Μετά τίς ἐκλογές — ὅταν θά εἴμαστε καί πάλι στό σπῖτι μας — ὅλα θά γίνουν.

Παρ' ὅλα αὐτά, «ἡ νέα μέθοδος», μέ τήν ἐκπληκτική τῆς ἱκανότητα προσαρμογῆς, δέν βρίσκεται παρά στό τελευταῖο στάδιο τῆς ἐξέλιξῆς τῆς, προσφέροντας τίς τελευταῖες τῆς ὑπηρεσίες στόν ὑπουργισμό καί στή πραγματικότητα εἶχε ἐξαντλήσει ὅλες τίς ἐξυπηρετήσεις

πού μπορούσε νά προσφέρει καί είχε τερματήσει τή πολιτική της εξέλιξη. *Σήμερα πιά, δέν είχε νά εκπληρώσει κανένα σκοπό.*

Δέν έχει πιά προσδοκίες (γιατί «βλέποντας τά πράγματα στό σύνολό τους», όλα έχουν γίνει!);

Δέν δίνει υποσχέσεις (ποιός θά μπορούσε νά υποσχεθεί κάτι λίγο πρίν τίς εκλογές;). Δέν έχει πιά διαφορούμενα, (ή κυβερνητική πολιτική έχει γίνει πιά διαβολικά σαφής!) 'Η «νέα μέθοδος» βρίσκεται στό τέλος της.

Κάπου-κάπου, είναι αλήθεια, επαναλαμβάνει τίς πομπώδικες φράσεις τών ωραίων καιρῶν τῆς υπόθεσης Dreyfus: «'Όλη ἡ μάχη!» Καμιά φορά πάλι μιλά γιά ἕνα βῆμα μπροστά, «γιά ἕνα πρόγραμμα ὅλο καί πιό τολμηρό», γιά μιá «δημοκρατική ἀναγέννηση». 'Αλλά αὐτές οἱ μελωδίες τοῦ Jaures μᾶς φέρνουν στό μυαλό τίς παλιές ωραίες ἄρειες τῆς ὄπερας τοῦ Verdi, οἱ ὁποῖες μπορεῖ κάποτε, νά τραγουδιόντουσαν ἀπ' τὰ χεῖλια ὅλων τών μαθητευόμενων τσαγκάρηδων καί φλόγιζαν τὰ μαύρα μάτια τῆς ἡλιόλουστης 'Ιταλίας σάν τό ἄγγελμα μιᾶς ἀνοιξης τοῦ λαοῦ, σήμερα ὅμως δέν ἀκούγονται παρά ἀπ' τό νεκρό μηχανισμό τών ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων ἀναδύοντας μιá φοβερή μονοτονία *tempi passati*.

Κι' ὁ ἴδιος ὁ ὀργανοπαίχτης ἔχει ἕνα πρόσωπο γεμᾶτο πλήξη καί παίζει ἀφηρημένα, κάνοντας ὅλες τίς κινήσεις μηχανικά: τό πνεῦμα του δέν ὑπάρχει πιά.

II

Ὁ ἐπίλογος τοῦ ἐπεισοδίου Millerand ἔγινε παρόμοια αἰσθητός καί στό στρατόπεδο τοῦ Jaures. Ἡ κρίση πού σχημάτισε αὐτό τό στρατόπεδο καί τό διατηροῦσε ἑνωμένο πέρασε καί τό τυπικά ἐνοποιημένο κόμμα, θρυμματίζεται γρήγορα, μόλις ἕνα χρόνο ἀπ' τήν ἐνωποίησή του. Τό πρόβλημα τῆς ἐνότητας, πού στή πορεία τών ιστορικῶν περιστάσεων, στή Γαλλία πῆρε μιá ἰδιαίτερα αἰχμηρή μορφή, εἶναι, ὠρισμένες ἐποχές, ἕνα ζωτικό ζήτημα γιά τούς σοσιαλιστές ὅλων τών χωρῶν. Τό ἐργατικό σοσιαλιστικό κίνημα εἶναι, ὄχι μόνο στό σημεῖο ἀφετηρίας του, ἀλλά πάντοτε καί φυσιολογικά, μιá *πολλαπλότητα* ὁμάδων καί τάσεων. 'Ακόμα καί στή μεταγενέστερη ἐξέλιξή του, κάθε σοσιαλιστικό κόμμα ἤδη ἑνωμένο, ὑπόκειται σέ διαφοροποιήσεις καί κατά συνέπεια σέ νέες ἀποκεντρωτικές τάσεις. Ἡ σοσιαλιστική ἐνότητα, δέν εἶναι ἐπομένως ἕνα προσωρινό πρόβλημα πού δέν τίθεται παρά μόνο μιá φορά στό ἐργατικό κίνημα, ἀλλά εἶναι ἕνα πρόβλημα *διαρκές* τοῦ ὁποῖου ἡ λύση πρέπει διαρκῶς νά ἐπανεξετάζεται σέ σχέση μέ τή διαφύλαξη τών ἀρχῶν καί τῆς ταχτικῆς τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος, ὅπως καί μέ τό ἄλλο πρόβλημα μέ τό ὁποῖο συνδέεται στενά, αὐτό τῆς σωστῆς ἰσορροπίας πού πρέπει νά ὑπάρχει ἀνάμεσα στή πραχτική δουλειά καί στόν τελικό σκοπό τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Γενικά, ἡ ἀπλή καλή πίστη λέει ἤδη ὅτι ἡ ὀργανική ἐνότητα τών δυνάμεων πού μάχονταν γιά τό σοσιαλισμό δέν εἶναι δυνατή παρά στή βάση μιᾶς *κοινῆς ἀντίληψης* γιά τούς σκοπούς καί τά μέσα τῆς πάλης. 'Αλλά οἱ χρησιμοί τῆς «καλῆς πίστεως» δέν προσφέρουν γενικά ἐδῶ, ὅπως καί

στis περισσότερες περιπτώσεις, παρά παρατηρήσεις όλότε-
λα έμπειρικές και όχι άποσαφηνίσεις πάνω στα φαινόμενα
πού μελετάμε.

Ήν δεχτούμε ότι ή ένότητα δέν εξαρτάται παρά από
τήν κοινή αντίληψη για τή σοσιαλιστική πάλη, θά μπορού-
με νά εξηγήσουμε πώς οι οργανώσεις και ή κοινοβουλευ-
τική σοσιαλιστική ομάδα, στη Γαλλία, χωρίζονται σέ δύο
μέρη: Τό ένα πού ύποστηρίζει τή κυβέρνηση και τό άλλο
πού δέν τήν ύποστηρίζει.

Ήστόσο ή μεταγενέστερη εξέλιξη τών δύο αὐτών
ομάδων, από τίς όποιες κάθε μία έχει ένοποιηθῇ πάνω στη
βάση μιᾶς κοινῆς αντίληψης για τή σοσιαλιστική πάλη: ή
πρώτη πάνω στη βάση τῆς συμμετοχῆς στήν άστική
κυβέρνηση, ή δεύτερη πάνω στη βάση τῆς πάλης τών
τάξεων, έμφανίζει μιᾶ ριζική διαφορά.

Ένώ οι «παλιές οργανώσεις», παρά τό ότι ήταν
διασπασμένες για δέκα χρόνια και έφταναν και μέχρι τό
σημεῖο νά έχουν έχθρικές σχέσεις, κατόρθωσαν χωρίς νά
κάνουν πολύ θόρυβο νά επιτύχουν τή πλήρη ένοποίηση,
τό κόμμα τοῦ Jaures αποτελούμενο από έτερογενή στοι-
χεῖα πού τό μεγαλύτερο μέρος τους ήταν λίγο πρίν
άνοργάνωτα, άπόσυντίθεται σιγά-σιγά παρά τό ότι ή
σύστασή τους χρονολογεῖται από τό περασμένο καλοκαίρι

Καί ένῶ ἀπ' έξω βρισκόντουσαν πάντα οι «παλιοί
σεχταριστές», μέ τίς μικροπρεπεῖς προσωπικές τους αντι-
ζηλίες και τό «σεχταρισμό» τους, πού τους θεωρούσανε
σάν τους άληθινούς διασπαστές τῆς ένότητας, βλέπουμε
σήμερα τό έκπληκτικό γεγονός ότι όλοι οι «σεχταριστές»
ένώθηκαν σ' ένα συμπαγές μεγάλο κόμμα: Τήν «έπανα-
στατική σοσιαλιστική ένότητα», ένῶ οι άπόστολοι τῆς
ένότητας, ή πτέρυγα Jaures, άφου κατηγορήσαν για
σκευωρίες τους σεχταριστές και άφου οι ἴδιοι διασπάστη-
καν, σκορπίστηκαν στους τέσσερις άνέμους.

Οί εἰσηγήσεις ένάντια στόν Millerand από τόν Cipria-
ni και τους συντρόφους του στη κεντρική έπιτροπή τοῦ
κόμματος τοῦ Jaures, τό δημοψήφισμα πάνω στό ζήτημα
Millerand, ή μείωση τῆς έπιρροῆς τῆς έπιτροπῆς τών
τριών γερμανιστῶν, δηλαδή τών αντιπροσώπων τοῦ τελευ-
ταίου από τά παλιά κόμματα πού συμμετείχανε στήν
έπιτροπή, ή μείωση τῆς έπιρροῆς τῆς έπιτροπῆς τών
αντιπροσώπων μερικῶν αὐτονόμων ομάδων, ή πρόσφατη
δήλωση τοῦ Viviani στη Κοινωνική δημοκρατία τοῦ Pres-
seuce στό Σοσιαλιστικό κίνημα, τοῦ Jean Lauguet στη Neue
Zeit, εἶναι όλα αὐτά σημεῖα άποσύνθεσης τοῦ κόμματος
τοῦ Jaures.

Οί δηλώσεις τοῦ Viviani, πού ήταν κάποτε ένας απ'
τους πιο πιστούς όπαδούς τοῦ Millerand και τοῦ Jaures,
παρουσιάζουν ιδιαίτερο ένδιαφέρον. Γράφει πράγματι:

«Πρέπει νά εἶναι κανείς όλότελα τυφλός για νά μή βλέπει.
Ή νόμος ένάντια στis ένώσεις πού έγκαταλείφθηκε στη
Γερουσία από τόν πρόεδρο τοῦ συμβουλίου... και τήν
έπομένη, ή δίωξη τών καθηγητῶν» έπειτα ή αναβίωση τῆς
έγκληματικῆς νομοθεσίας ένάντια στους άναρχικούς: οι
ύποκλίσεις μπροστά στό Τσάρο. Ἀκόμα ή υπεράσπιση
στό δικαστήριο τών έξ επαγγέλματος κλεφτῶν, ταυτόχρο-
να μέ τή προστασία τών τραπεζῶν τῆς Κωσταντινούπολης.
Ἀντίθετα βλέπουμε νά έγκαταλείπονται οι Ἀρμένιοι και
νά άφήνεται ή υπεράσπιση τών συμφερόντων τους στη
Ρωσσία, πού σήμερα όμως παίζει ένα ρόλο διαφορετικό,
ἀπ' αὐτόν πού έπαιζε τό 1896». Τέλος, στό συνέδριο τῆς
Tours, δείχτηκε πώς τό «μεγάλο κόμμα» κατάντησε ένας
θλιβερός σωρός ύποστηρικτῶν τῆς κυβέρνησης μέ όποια-
δήποτε τιμή. Αὐτή τή φορά, τά σχίσματα δέν ύπῆρξαν τό
αποτέλεσμα τοῦ συνεδρίου, αλλά εἶχαν γίνει πρίν ἀπ' αὐτό.
Οί οργανώσεις, ή νέα ομάδα τοῦ Σοσιαλιστικοῦ κινήμα-
τος, όλοι αὐτοί πού πρόσφατα ακόμα δέν μπορούσαν νά

συγχωρήσουν στά παλιά κόμματα, τό ότι αποτραβήχτηκαν απ' τά πρώτα «συνέδρια γιά τήν ένοποίηση», συνέχισαν τό δρόμο τους καί γύρισαν τίς πλάτες τους στους συνέδρους του Jaures στήν Tours.

Άλλά αυτό πού είναι πιο χαρακτηριστικό απ' όλα, είναι ή στάση της πτέρυγας πού εκπροσωπείται στή βουλή από τόν Jaures. Γιατί αν τό ένωποιημένο κόμμα της Λυών αποτελείτο από τή γέννα του από αρκετά έτερογενή στοιχεία, απ' τά όποια δύσκολα θά μπορούσε κανείς νά περιμένει μιά ένότητα στή πράξη, αντίθετα τό κοινοβουλευτικό τμήμα πού εκπροσωπεί ο Jaures αντιπροσωπεύει τή πιο καθαρή έλίτ των όπαδών της ύπουργοποίησης, καί είναι κατ' έξοχήν αυτοί πού αντιπροσωπεύουν έναν σοσιαλισμό μέ όπορτουνιστικές απόψεις, έτοιμοι πάντα νά θυσιάσουν έναντι όποιουδήποτε ανταλλάγματος τίς αρχές τους.

Καί νά πού ή κοινοβουλευτική ταχτική αυτής της ομάδας Jaures πού φαινομενικά είναι ένωμένη, προσφέρει μιά πολύ χτυπητή αντίθεση μέ τήν στάση της ομάδας Vaillant-Zevaes. Ένω αυτή ή αντιπροσωπεία των παλιών όργανώσεων, ενεργεί σ' όλα, έπειτα από τήν αποχώρησή της από τή πτέρυγα Jaures, σαν ένας άνθρωπος, ή κοινοβουλευτική πτέρυγα του Jaures, χωρίζεται σέ κάθε ψηφοφορία σέ τρείς τάσεις, σέ τρείς γιατί όπως πολύ έξυπνα σημείωσε ο Dubreuilh, δέν υπάρχει ακόμα τέταρτη.

Τή στάση αυτή δέ πρέπει νά τήν εξηγήσουμε σαν αποτέλεσμα άπειθαρχίας στή κοινοβουλευτική πτέρυγα του Jaures. Αντίθετα, έδειξε, από τήν αρχή κιόλας της ύποστήριξης στή κυβέρνηση Waldeck-Rousseau, από τό ζήτημα της άμνηστίας όπου έγκαταλείψανε καμπάνια δύο έτών γιά τήν ύπόθεση Dreyfus καί έκαναν τίς πρώτες θυσίες στό βωμό της ύπουργοποίησης, πώς ξέρει πολύ

καλά κάτω απ' τίς έντολές του Jaures νά κάνει στροφή 180 μοιρών μέσα σέ 24 ώρες καί νά ύπακούει καί στή παραμικρή έντολή. Αν αυτή ή ίδια ή κοινοβουλευτική ομάδα διασπāται σέ κάθε ζήτημα μέ μιά κανονικότητα σχεδόν μηχανική, αυτό τό φαινόμενο δέν μπορεί νά εξηγηθεί παρά απ' τό ότι, αντίθετα μέ τίς χυδαιολογίες της καλής πίστης, ή *κοινότητα* γενικής αντίληψης του άγώνα γιά τό σοσιαλισμό, είναι ακόμα ολότελα ανεπαρκής γιά νά επιτευχθεί ένότητα στή πράξη.

Απ' τή στιγμή πού θά δοϋμε τό πρāγμα από πιο κοντά, τό ζήτημα φωτίζεται. Η σοσιαλιστική ένότητα στή πράξη δέν είναι δυνατή, παρά μόνο όταν ή αντίληψη πού βρίσκεται στή βάση, προσφέρει ένα όμογενές καί εύκολο νά εφαρμοσθεί κριτήριο στήν έχτίμηση κάθε πραχτικού προβλήματος. Άλλά μόνο ή *θεμελιώδης* άποψη, ή άποψη μιās βασικής αντίθεσης άπέναντι στό ταξικό κράτος προσφέρει αυτό τό κριτήριο.

Σέ τί μπορεί νά συνίσταται ή καθαρή οϋσία των «άρχων», αν όχι ακριβώς σέ μιά συνεκτική εξήγηση όλων των απομονωμένων φαινομένων από μιά δοσμένη άποψη;

Αντίθετα, ή βασική αντίληψη του σοσιαλιστικού όπουρτουνισμού, δέν επιτρέπει κανένα κριτήριο γιά τήν έχτίμηση κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης, γιατί αυτή ή αντίληψη αποκλείει ακριβώς κάθε γενίκευση, έχτιμā κάθε περίπτωση απομονωμένα, όχι στή βάση *a priori* αρχών, αλλά ανάλογα μέ τήν κάθε φορά συγκεκριμένα κατάσταση της στιγμής καί μόνο ανάλογα μέ τήν θολή καί διφορούμενη κάθε φορά «σκοπιμότητά» της γιά τό σοσιαλιστικό κίνημα. Είναι έπομένως προφανές ότι σέ κάθε συγκεκριμένη περίπτωση καί σέ κάθε περίπτωση, ή άποψη της «σκοπιμότητας» έχτιμāται πολύ διαφορετικά.

Αν στή Γαλλία γιά παράδειγμα, ή θέση πού πρέπει νά πάρει μπροστά σέ ένα μιλιταριστικό σχέδιο είναι

ξάστερη για κάθε σοσιαλιστή άφοσιωμένο στις αρχές, είναι αυτονόητη, αντίθετα για έναν «ρεαλιστή» πολιτικό απελευθερωμένο από τα δεσμά του «δόγματος», είναι ένα πολύπλοκο πρόβλημα. Άνάλογα με τη κατάσταση της κυβέρνησης, ανάλογα με τον συσχετισμό των δυνάμεων του κόμματος στη βουλή, ανάλογα με τις άμεσες συνέπειες αυτής ή εκείνης της ψηφοφορίας, τέλος ανάλογα με τη προσωπική έχτιμηση όλων αυτών των παραγόντων, ή πραχτική πολιτική μπορεί αδιάφορα να λύσει ένα πρόβλημα περίπλοκο, είτε απορρίπτοντας το μιλιταριστικό σχέδιο, είτε υιοθετώντας το, είτε τέλος κρατώντας ουδέτερη στάση.

Ό «πολιτικός» ρεαλιστής πού, όταν πρόκειται να εκθιάσει τις αρετές της «εὐλυγισίας» με απόλυτη έλευθερία δράσης στη θεωρία, εφαρμόζει τά λόγια του Γκαίτε:

Δέν στηρίζω τήν ὑπαρξή μου στό τίποτα.

Γι' αυτό αισθάνομαι τόσο άνετα σ' αυτό τό κόσμο.

Όταν όμως βουτιέται χωρίς μπούσουλα στό χάος των μπερδεμένων φαινομένων της ζωής, αναγκάζεται ν' αναστενάξει σάν τόν Φάουστ:

Νά με έδω φτωχότερ'ελλε

τό ίδιο φρόνιμος όπως και πρώτα

Οί γάλλοι σοσιαλιστές πού, αφού ξεπέρασαν νικηφόρα κάθε «δογματική τραχύτητα» θέλανε να ριχτούνε στη περιπέτεια, στα κύματα του αστικού κοινοβουλευτισμού, χωρίς άλλο σκοπό από τη διατήρηση με κάθε θυσία στη θέση του, του σοσιαλιστή ύπουργού, και μαζί όλης της κυβέρνησης, δέν μπορούσαν με κανένα τρόπο να κρατήσουν με τη δράση τους ένότητα στη πράξη.

Άπό πρώτη ματιά, θά μπορούσαμε να σκεφθούμε ότι ή «νέα μέθοδος» του σοσιαλισμού όδήγησε χάρις στον Jaures, τόν εκπρόσωπό της, στην εκκόλαψη μιās πλατειάς

σοσιαλιστικής γενικής και συστηματικής θεωρίας. Πραγματικά δέν υπήρχε κανένα πραχτικό ή θεωρητικό πρόβλημα, φιλοσοφίας, οικονομίας, πολιτικής, πού ό Jaures δέν συμπεριέλαβε στις σκέψεις πού διατύπωσε στο βιβλίο του Petite Republique.

Άκόμα περισσότερο, ήξερε όσο κανένας άλλος να αποκαθιστά μιá σχέση ανάμεσα στα πράγματα και στα ζητήματα, έτσι πού κανείς δέν μπορεί να του προσάψει τίποτα γι' αυτό. Άλλά ή ένότητα στον τρόπο να επεξεργάζεται αυτά τά διάφορα προβλήματα ήταν καθαρά επιφανειακή. Αυτή δέν έπετεύχτηκε παρά με τη συχνά επαναλαμβανόμενη χρήση των ίδιων γενικών και πομπώδων εκφράσεων όπως για παράδειγμα, τό «σύνολο του προλεταριάτου», «ολόκληρου του κόσμου», «ή έκταση του σοσιαλισμού», κ.τ.λ. Μ' άλλα λόγια δέν ήταν παρά μιá ένότητα στη ρητορική. Άπό πολιτική άποψη, όλες οι προτάσεις του Jaures, άσογες ως προς τη μορφή, τελειώνανε με τό ρεφραίν: συνοπτικά, είμαι της γνώμης ότι ή κυβέρνηση πρέπει να υποστηριχθεί! Δέν επρόκειτο επομένως για μιá θεωρία ή μιá αρχή, αλλά για μιá καιροσκοπία.

Κατά συνέπεια, όλες οι προσπάθειες του Jaures για την επίτευξη της σοσιαλιστικής ένότητας στη Γαλλία, καθώς και όλα τά άλλα σημεία της ταχτικής του, υπόφεραν εκ των προτέρων από μιá έσωτερική αντίφαση. Ένώ, με τόν αποφασιστικό και πειστικό χαρακτήρα του, δήλωνε ότι ή ένότητα ήταν τό υπέρτατο καθήκον, ή συνθήκη *sine qua non*, ή μόνη εγγύηση για τις μελλοντικές πρόοδες του σοσιαλισμού, μόλυνε αυτή την ένότητα με μιá σοσιαλιστική αντίληψη, πού από την ίδια της την ουσία, ώφειλε μοιραία να όδηγήσει στη διάσπαση.

Και αυτή ή αντίφαση πού, στο προηγούμενο στάδιο, προκάλεσε τό σχίσμα ανάμεσα στους όπαδούς της ύπουργοποίησης και στους επαναστάστες σοσιαλιστές, κάνει

τώρα τήν ενότητα μιά ουτοπία ακόμα καί στό ἐσωτερικό
 τοῦ στρατοπέδου τῶν ὁπαδῶν τῆς ὑπουργοποίησης. Βλέ-
 πουμε, ἐδῶ ακόμα, ἓνα κλειστό κύκλο στήν ἐξέλιξη τῆς
 «νέας μεθόδου», πού ὁδηγεῖ στήν ἄρνηση τοῦ ἴδιου της
 σημείου ἀφετηρίας. Ἡ εἰρωνεία τῆς τύχης τῷ φερε ἔτσι,
 ὥστε στή διάρκεια τῆς κρίσης ὁ Jaures νά ἔρθει σέ
 ἀντίφαση ακόμα καί μέ τά τελευταῖα λόγια μέ τά ὅποια
 κάθε φορά στό παρελθόν ἐκκλίνει τήν ὁμιλία του. Τό
 δημοψήφισμα πάνω στό ζήτημα Millerand πού πρότεινε ὁ
 Cirigliani, αὐτό τό τρομερό παιδί, στή κεντρική ἐπιτροπή,
 εἶχε σάν ἀποτέλεσμα μιά σειρά πολύ δυσάρεστων κριτι-
 κῶν ἐκ μέρους τῶν τομεακῶν ὀργανώσεων. Ἡ ἀνάγνωση
 αὐτῶν τῶν ντοκουμέντων μπροστά στή κεντρική ἐπιτροπή
 καί ἡ παρεμβολή τους στά θέματα τῆς ἡμερησίας διάτα-
 ξης, προκαλέσανε χωρίς ἀμφιβολία μιά πολύ ἄσχημη
 ἐντύπωση τόσο στή Γαλλία ὅσο καί στό ἐξωτερικό. Τότε
 ὅμως, ὁ μέγας ὑπερασπιστής τοῦ Dreyfus, ὁ δοξασμένος
 καταπέλτης τῶν στρατιωτικῶν, αὐτός πού τόσο καταπολέ-
 μησε τίς μέθοδες χαλκίδευσης καί τό κρύψιμο τῶν στοι-
 χείων, ὁ ἀκούραστος ἀγωνιστής γιά νά χυθεῖ «ἄπλετο
 φῶς», τάχθηκε μ' ὅλη του τήν ἐνεργητικότητα ἐνάντια
 στήν ἀνάγνωση καί τή δημοσίευση τῶν ντοκουμέντων, μ'
 ἄλλα λόγια τάχθηκε ὑπέρ τῆς ἀποκρυβῆς καί τοῦ πνιξίμα-
 τος ὅλων τῶν γνωμῶν πού στρέφονταν ἐνάντια του! Δέν
 εἶναι παρά μόνο τώρα πού μποροῦμε νά καταλάβουμε αὐτό
 πού ἐννοοῦσε ὁ Jaures ὅταν ἔγραφε πρόσφατα στήν Petite
 Republique (30 Γενάρη 1902): «Νομίζω πῶς καμιά ἀλήθεια
 δέν μπορεῖ νά θεωρηθεῖ καλή, καί τό ἀρχαῖο πνεῦμα εἶναι
 γιά τό ἔθνος μας καί γιά τή φυλή μας μιά πηγὴ ὠραιότη-
 τας.... Ἡ κοινωνική ἐπανάσταση θά εἶναι πιό εὐγενής, πιό
 ἀνθρώπινη, πιό ψηλῆς κουλτούρας σέ μιά χώρα πού ποτέ
 δέν ἔχει χάσει τή συνήθεια νά περπατᾷ σ' ὠρισμένους
 δρόμους καί σ' ὠρισμένες κορφές».

Τό φιάσκο τῆς ἐνότητας στίς γραμμές τῶν ὁπαδῶν τοῦ
 Jaures, ἐκφράζει παρμένο ἀπὸ ἄλλη ἄποψη, τόν ἐπίλογο
 τῆς «νέας μεθόδου». Ἐνα ἀπ' τὰ χαρακτηριστικά αὐτῆς
 τῆς ἀντίληψης γιά τόν σοσιαλισμό, εἶναι ὅτι συγκεντρώ-
 νει κάθε φορά ὁλόκληρη τὴ πάλη σ' ἓνα πραχτικό σημεῖο
 καί κάνει κάθε φορά τὴ κοινὴ γνώμη νά ἐνεργοποιεῖται
 πάνω στή βάση ἐνός ὁποιοῦδήποτε ἄμεσου σκοποῦ.
 Πρῶτα ὁ Jaures στήριξε ὅλη τὴ σοσιαλιστικὴ δραστηριό-
 τητα πάνω στήν ὑπόθεση Dreyfus. Ὅταν αὐτὴ ἡ τελευταία
 πνίγηκε ἀπὸ τὸ νόμο τῆς ἀμνηστίας, ὁ Jaures συγκέντρωσε
 ὅλες τίς προσπάθειές του καί ὅλες του τίς δυνάμεις στή
 «σωτηρία τῆς δημοκρατίας». Ὅταν αὐτὴ ἡ τελευταία
 ἄρχισε νά ἀπογοητεύει τοὺς ὁπαδούς του, κοίμησε τίς
 ἀμφιβολίες τους, στρέφοντάς τους τὴ προσοχή σ' ἓνα νέο
 σημεῖο: στή σοσιαλιστικὴ ἐνότητα. Ὅλες οἱ ἀνησυχίες
 ὅλες οἱ ἀντιθέσεις ἔπρεπε προσωρινά νά ἀπαλειφθοῦν, γιά
 τὴ πραγματοποίηση τῆς ἐνότητας. Ἐπομένως, ἡ σοσιαλι-
 στικὴ ἐνότητα ἦταν τὸ τελευταῖο χαρτί πάνω στό ὅποιο
 εἶχε ποντάρει ὁ Jaures. Σήμερα πού τό τελευταῖο ἀντιφέγ-
 γισμα τῆς πολιτικῆς κρίσης σβύστηκε ἀπὸ τὴν ἀπουσία
 ἐνός κυβερνητικοῦ προγράμματος, ἡ πολιτικὴ τοῦ Jaures
 δέν ἔχει πιά κανένα ἀτοῦ στά χέρια της. Κι' ὅταν δέν
 διαθέτει παρά μιά «μέθοδο» πού τὴ ποντάρει ἀνάλογα μέ
 τίς περιστάσεις τῆς στιγμῆς, αὐτό σημαίνει τὸ τέλος τοῦ
 τραγουδιοῦ.

III

Ἔτσι τό ζήτημα τῆς συμμετοχῆς τῶν σοσιαλιστῶν στή κυβέρνηση πῆρε τέλος. Βαδίζοντας ἀπό ἦττα σέ ἦττα, ἔζησε τὸνα μετὰ τό ἄλλο, τό φιάσκο τῆς «δημοκρατικῆς ὑπεράσπισης», τῆς κοινωνικῆς μεταρρύθμισης, τῆς πολιτικῆς δημοκρατικῆς συσπείρωσης, καί τέλος τό φιάσκο τῆς σοσιαλιστικῆς ἐνότητος. Ἀντί γιά τίς ὑποσχέσεις τοῦ δυναμώματος τῆς «πολιτικῆς καί οἰκονομικῆς ἐπιρροῆς» τῆς ἐργατικῆς τάξης, βλέπουμε τήν πολιτική ἀποδυνάμωσιν, τήν ἀνοργανωσιά, καί τή πτώση τοῦ ἠθικοῦ της.

Τό σκάνδαλο τοῦ Παναμᾶ, εἶχε σωριαστεῖ στό παρελθόν σέ ἐρείπεια, ἔπειτα ἀπό τή πολιτική διαφθορά ὅλων τῶν ἀστικῶν κομμάτων. Τότε τό σοσιαλιστικό ἐργατικό κόμμα εἶχε ἀναλάβει νά φέροι σέ πέρας ἕνα σκοπό: τήν ἐξυγίανση τῆς δημόσιας ζωῆς καί τῆς πολιτικῆς ἀτμόσφαιρας. Ἦδη εἶχε προσανατολιστεῖ σ' αὐτή τή κατεύθυνση. Ἀπέναντι ὅμως στά σκάνδαλα τῆς τελευταίας δεκαετίας, πού πνίγανε στή λάσπη τους τὸνα μετὰ τό ἄλλο, ὅλα τά κόμματα, μόνο οἱ γάλλοι σοσιαλιστές κρατοῦσαν ἀκοιλίδωτη τή σημαία τους. Ἀπέναντι στή διαφθορά τοῦ κοινοβουλευτικοῦ καθεστώτος, χάρις στήν ὁποία τό ριζοσπαστικό κόμμα συντρίφτηκε ἀξιολύπητα, οἱ Guesde, οἱ Vaillant, οἱ Lafargue, ἀποδείξανε στό λαό ὅτι ἡ πολιτική μπορεῖ νά χρησιμοποιοῦν γι' ἄλλα πράγματα, κι' ὄχι γιά νά σέρνει ἀπ' τή μύτη τίς λαϊκές μάζες. Γιά πρώτη φορά ἀπό τήν ὑπαρξιν τῆς Δημοκρατίας, οἱ σοσιαλιστές δείξανε ὅτι θά μπορούσανε νά συμμετάσχουν στή πολιτική ζωή, χωρίς νά γίνουν σέ λίγα χρόνια ἕνα ἀληθινό πολιτικό πτώμα πού θά γεμίζει δυσσομία τήν ἀτμόσφαιρα. Μετά ὅμως ἀπό τήν πείρα τῆς συμμετοχῆς στήν κυβέρνηση, τά

προγράμματα ἄλλαξαν ὁλότελα. Θά ἦταν παράλογο νά θεωρήσουν τήν ὑπόθεση Millerand σάν ἕνα ζήτημα διαφθορᾶς, σάν μιά συνέπεια προσωπικῆς φιλοδοξίας. Ἀπό τή πλευρά τῶν σοσιαλιστῶν ὁπαδῶν τοῦ Millerand, τουλάχιστον, δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὅλα τά θεωρούσανε ἀπλούς λόγους ταχτικά, τρέχουσες ὁπορτουνιστές ἀυτὰπάτες πού τοὺς δημιουργοῦσανε πλάνες. Παρ' ὅλα αὐτά ὅλοι αὐτοί πού παρακολουθοῦσανε τά πράγματα ἀπό πύκοντά, εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ἀναγνωρίσουν ὅτι ἡ ἐποχὴ Millerand, δημιούργησε ἕνα ἔδαφος γόνιμο γιά ὅλα τά εἶδη πολιτικῆς καί προσωπικῆς διαφθορᾶς στίς γραμμές τῶν σοσιαλιστῶν. Νά γιατί βρίσκουμε σήμερα στά ἄρθρα τοῦ ἀστικοῦ τύπου, πού ἀναφέρονται στοὺς σοσιαλιστές, στή Figaro, στό Bloc τοῦ Clemenceau, ἕναν τόνο περιφρόνησης καί καταδεχτικότητος πού δύσκολα θά μπορούσαμε νά τή φαντασθοῦμε στό παρελθόν. Ἄν κάποτε, παρά τήν ὀργή του καί τό μῖσος του ὁ ἀστικός πολιτικός κόσμος στή Γαλλία, ἔδειχνε ἕνα μεγάλο σεβασμό στοὺς σοσιαλιστές, σήμερα ἔπειτα ἀπό τίς ἐμπειρίες τῆς «ὑπουργοποίησης» τῶν σοσιαλιστῶν, ὁ σεβασμός αὐτός ἔδωσε τή θέση του σ' ἕνα χαιρέκακο συναίσθημα πού κάνει τοὺς ἀστους δημιουργοὺς τοῦ σκανδάλου τοῦ Παναμᾶ νά λένε: tout comme chez nous!*

Ἄν οἱ λαϊκές μάζες, ἐξαπατημένες συνεχῶς ἀπ' τό καιρό τῆς μεγάλης ἐπανάστασης καί διαδοχικά, ἀπ' ὅλα τά κόμματα καί τοὺς ἀρχηγούς τους, ἀρχίζουν πάλι νά περιφρονοῦν τό κοινοβουλευτισμό, ὁ συνδικαλιστικός τύπος ἀπαντᾷ ξανά μέ διπλή δύναμη στό ἔργο τοῦ ὑπουργοῦ σοσιαλιστῆ καί τῶν ὁπαδῶν του στή Βουλὴ, μέ τή παλιά ὀλέθρια φωνή τοῦ γάλλου ἐργάτη: «Μὴν ἔχετε ἐμπιστοσύνη στοὺς πολιτικούς!»

* Γαλλικά στό κείμενο πού σημαίνει: Εἶναι κι' αὐτοί, οἱ σοσιαλιστές, ἴδιοι σάν καί μᾶς (Σ.Μ.).

Καί τό ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ ἐπεισόδιου, πού διήρκεσε μόλις τρία χρόνια, εἶναι ὅτι σήμερα τό σοσιαλιστικό κόμμα διαθέτει, κι' αὐτό ἐπίσης, τή δική του συλλογή ἀπό πολιτικάντηδες καί δημοσιογράφους διεφθαρμένους μέχρι τό μεδούλι, πού ἔχουν ἤδη συνηγορήσει ψηφίσει, γράψει, τόσο κατά ὅσο καί ὑπέρ ὅλων, πού ἔχουν ὑποσχεθῇ τά πάντα χωρίς νά τηρήσουν καμιά τους ὑπόσχεση, πού ἔχουν χάσει κάθε ἴχνος ἐμπιστοσύνης στόν ἑαυτό τους, καί τῶν ὁποίων τό οἰκόσημο δέν ἔχει οὔτε ἓνα σημεῖο πού νά μήν ἔχει ξεφτίσει ἀπ' τή διαφθορά.

Ἔτσι τό σκάφος τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀπελευθερωμένο ἀπό κάθε δόγμα, ξαναγυρίζει στό λιμάνι μέ τά κατάρτια του σπασμένα, τό τιμόνι του κομμάτια, μέ τό κατάστρωμα γεμάτο πτώματα, ἔπειτα ἀπό τή πρώτη του κρουαζιέρα στά νερά τῆς καιροσκοπικῆς πολιτικῆς. Ἡ πολιτική ζωὴ τῆς Γαλλίας καθὼς καί τό γαλλικό ἐργατικό κίνημα ξαναπέρνουν τόν κανονικό τους ρυθμό. Τό ἂν ἡ κυβέρνησις Waldeck-Rousseau θά μείνει ἢ θά φύγει, αὐτό εἶναι κάτι πού δέν ἐνδιαφέρει πιά κανένα, κανεῖς πιά δέν πιστεύει στή «κρίση» στή Γαλλία. Ἀλλά ἡ κρίσις αὐτὴ ἄφησε πίσω της κάτι πού θά μείνει γιά πολύ: «Τὴν ἐπαναστατικὴν σοσιαλιστικὴν ἑνωσιν», πού ἀποτελεῖ μιά ἐγγύησις γιά τὴ μελλοντικὴ ἐξέλιξιν τοῦ σοσιαλισμοῦ στή Γαλλία. Ὅσο περισσότερον τό κόμμα τοῦ Jaures θά ἀποσυντίθεται, τόσο περισσότερον αὐτὴ ἡ «ἑνωσις» θά γίνεται πόλος ἑλξης ὅλων τῶν ζωντανῶν καί ἱκανῶν δυνάμεων πού παλαίβουν γιά τό σοσιαλισμό. Βέβαια, πρέπει νά περιμένουμε καί δῶ ἐπίσης, μιά μεταβατικὴ περίοδο, γιατί αὐτοὶ πού ἐγκαταλείπουν, τό κυβερνητικὸ στρατόπεδο θά μπορούσαν, πρὶν θελήσουν νά ἐνωθοῦν μέ τοὺς παλιούς «σεχταριστές» νά κάνουν μερικὲς ἀπόπειρες ἀναδιοργάνωσις. Μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια, δέν ἀποκλείεται τά στοιχεῖα πού ἀντιπολιτεύονται τὸν Jaures νά δημιουργήσουν προσωρινά ἓνα «τρίτον κόμμα».

Εἶναι ὁμῶς προφανές, πῶς ἂν τό κόμμα αὐτό συγκροτηθῇ, θά ἦταν καταδικασμένο μέσα στίς σημερινὲς συνθήκας νά μείνει λίγο καιρὸ «καθισμένο ἀνάμεσα σέ δύο ἔδρες» γιά νά προσκολληθῇ τελικὰ στό κόμμα τῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλιστικῆς ἑνώσεως ἢ νά γίνῃ μιά ἀμελητέα ὁμάδα. Γιατί εἶναι βέβαιο, ὅτι τώρα δέν θά εἶναι οἱ διαφορὲς ἀρχῶν πού θά βρίσκονται στή βάση τῆς ἐνδεχόμενης συγκρότησις ἑνὸς τρίτου σοσιαλιστικοῦ κόμματος στή Γαλλία, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον, μερικὲς σκοτεινὲς πτυχὲς πάνω στή ταχτική, μερικὲς κληρονομίαις πομπῶδικων φράσεων ἀπὸ τό λεξιλόγιον τοῦ Jaures, ὅπως «τό περιορισμένο πνεῦμα τῶν φανατικῶν τοῦ δόγματος» καί μερικὲς ἀντιπάθειαι καί ἐχθρότητες τῶν καιρῶν τῶν φιλονοικιῶν καί τῶν βίαιων συγκρούσεων στά τρία τελευταῖα χρόνια.

Ἀλλά ἀργά ἢ γρήγορα, τά τελευταῖα κύματα τῆς κρίσεως θά καταλαγιάσουν λίγο-λίγο, καί δέν θά μπορέσουν νά ἀλλάξουν τό ρεῦμα τοῦ μεγάλου ποταμοῦ τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος στή Γαλλία.

Καί ἡ κοινὴ γνώμη στίς ἄλλες χώρες; Κι' αὐτὴ ἐπίσης ἀπομακρύνεται αἰσθητὰ ἀπὸ τά ξεραμένα λειβάδια τῆς ὑπουργοποιήσεως τῶν σοσιαλιστῶν.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι, πότε-πότε ὑπῆρξαν περιστάσεις πού προκάλεσαν μιά ἀργὴ κατανόησις τοῦ φαινομένου. Ἔτσι ἦταν, γιά παράδειγμα ὅταν ἀφοῦ κατάπιανε χωρίς νά δυσανασχετίσουν τό ζήτημα τῆς σφαγῆς τῶν ἀπεργῶν, ἀφοῦ δέν μίλησαν γιά τοὺς σοσιαλιστικούς ψήφους πού στή πραγματικότητά στιγματίζανε τό σοσιαλισμό, ἀφοῦ κατάπιανε τό φιάσκο τῆς «δημοκρατικῆς ἄμυνας», ἔπειτα ἀπ' ὅλα αὐτὰ περιορίσθηκαν στήν ἐπινόησις τῆς καταδικῆς τῆς κοινοβουλευτικῆς σοσιαλιστικῆς πτέρυγας, στή σχετικὰ ἀνώδυνη ὁπερέτα τῆς ὑποδοχῆς τοῦ Τσάρου στή Γαλλία.

Ἀπό τότε, πού ἀπ' τή πτώση ενός μήλου, ὁ Νεύτων μπῆκε στ' ἀχνάρια τῶν νόμων πού διέπουν τή παγκόσμια ἔλξη, φαίνεται ὅτι ἔχει γίνει πιά νόμος γιά τούς ἀνθρώπους νά μὴν μποροῦνε νά ξεδιαλύνουν ἀκόμα καί τὰ πιό ἀπλά πράγματα, χωρὶς νά πέσει στό κεφάλι τους μιὰ ἀρμαθειά ἀπό σάπια μῆλα.

Ὅπως καί νᾶχει τό πρᾶγμα, ἀναμφισβήτητα δέν εἶναι μακρὰ ὁ καιρός πού οἱ σοσιαλιστές σύσσωμοι σάν ἕνα ἀνθρώπος, θά καταδικάζουν τή συμμετοχή σέ ἀστική κυβέρνηση, καί κανένας δέν θᾶχει διαφορετική γνώμη σ' αὐτό τό ζήτημα. Παρ' ὅλα αὐτά πρὶν ἢ σοσιαλιστική Διεθνὴς περάσει ὀριστικά στά πραχτικά της, αὐτή τή μεγάλη ἐμπειρία τῆς ὀππορτουνιστικῆς ταχτικῆς στή Γαλλία, θά ἦταν ἀπολύτως ἀναγκαῖο νά βγάλει ὀρισμένα συμπεράσματα. Ἀπό τήν ἄποψη αὐτή, ἡ περίοδος τριῶν ἐτῶν «Μιλλεραντισμοῦ» στή Γαλλία εἶναι, κατὰ τή γνώμη μας, ἕνας σταθμός στήν ἱστορία τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος τόσο σπουδαῖος, ὅσο ἀπό μιὰ ἄλλη ἄποψη ἦταν οἱ δέκα βδομάδες τῆς Κομμούνας στό Παρίσι τό 1871.

Neue Zeit, 1901-1902, Vol. I.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
Η ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ	9
I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
II. Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ .	21
III. Η ΤΑΧΤΙΚΗ ΤΟΥ ZAURES ΚΑΙ Ο ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΣΜΟΣ	43
V. ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΟΥ MILLERAND	65
IV. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ MILLERAND ΚΑΙ ΤΑ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ	93
Ἡ κρίση στή Γαλλία	118
Ἐνα ζήτημα ταχτικῆς	125
Τό γαλλικό ἐνωτικό συνέδριο	130
Ἡ γαλλική ἐνοποίηση	135
Ο ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ	158